משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר נשים

מלאכת שלמה על משנה גיטין

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה גיטין

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-גיטין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 8
משנה ג 9
משנה ד 10
משנה ה 11
משנה ו 13
פרק ב 16
משנה א 16
משנה ב 17
משנה ג 18
משנה ד 20
משנה ה 22
משנה ו 23
משנה ז 24
פרק ג 25
משנה א 25
משנה ב 27
משנה ג 29
משנה ד 31
משנה ה 32
משנה ו 33
משנה ז 33
משנה ח 35
פרק ד 36
משנה א 36
משנה ב 37
משנה ג 38
משנה ד 40
משנה ה 41
משנה ו 43
משנה ז 44
משנה ח 46
משנה ט 47
פרק ה 48
משנה א 48
משנה ב 49
משנה ג 50
משנה ד 51
משנה ה 55
משנה ו 56
משנה ז 59
משנה ח 61
משנה ט 63
פרק ו 64
משנה א 64
משנה ב 66
משנה ג 70
משנה ד 70
משנה ה 72
משנה ו 73
משנה ז 74
פרק ז 76
משנה א 76
משנה ב 77
משנה ג 78
משנה ד 81
משנה ה 85
משנה ו 86
משנה ז 89
משנה ח 91
משנה ט 92

פרק ח 93
משנה א 93
משנה ב 94
משנה ג 97
משנה ד 99
משנה ה 100
משנה ו 105
משנה ז 105
משנה ח 106
משנה ט 107
משנה י 108
פרק ט 110
משנה א 110
משנה ב 111
משנה ג 112
משנה ד 115
משנה ה 118
משנה ו 119
משנה ז 120
משנה ח 121
משנה ט 124
משנה י 126

פרק א

משנה א

עיין במה שכתבתי ברפ"ק דקדושין וענין סדור גיטין קודם קדושין. ומה טעם הקדמנו סוטה לגיטין כבר כתבתיו לעיל שם ריש סוטה:

המביא גט. מצאתי כתוב בשם תוס' שנאץ דהאי דנקט המביא לשון דיעבד דמשמע דיעבד אין לכתחילה לא משום דאסור לגרש לכתחילה כדמשמע בשלהי מכלתין וכה"ג אמרינן בריש מסכת סוטה המקנא דיעבד אין לכתחילה לא קסבר האי תנא דידן שאסור לקנאת והכי נמי הכא ע"כ. ומה שנוהגין לכתוב שנים עשר שורות בגט אומר ר"ת משום דגט בגימטריא הוי שנים עשר ור"י שמע בשם רב האיי גאון ובשם רב סעדיה משום דכתיב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ד' חומשי ס"ת כדאמרינן בבבא בתרא שצריך להניח ד' שיטין בין כל ספר וספר והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה תוס' ז"ל. ועיין עוד בספר הלבוש א"ה סימן קכ"ה סעיף י"א. ועוד כתב שם י"א שגט הוא לשון שבר כדאמרינן בירושלמי הני עכברי רשיעי לא דיין דאכלי אלא דגייטי. פי' לא דיי להני עכברים שאוכלין אלא שגם שוברים לכך קראו שטר זה גט מפני שהיא כורת ושובר בין האיש והאשה ע"כ ואני מצאתי כתוב בשלטי הגבורים לשון גט כמו שמצינו בירושלמי אבן אחת בכרכי הים וגטא שמה ומגרשת כל חברותיה מסביבותיה מפי ה"ר אברהם מאושטרקייא ע"כ. ונלע"ד דבהא אתי שפיר דנקט גט סתם ולא איצטריך למנקט גט אשה בהדיא ואתי שפיר נמי דקתני ממדינת הים ולא קתני מח"ל. עוד נלע"ד דבדין הוא דה"ל למישרי ולמיתני ברישא כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול שהוא עיקר דיני הגט ולאשמעינן דבעינן לשמה כדכתיב וכתב לה ודרשינן לשמה והדר ליתני סעיפי העיקר הזה דהיינו המביא גט וכו'. אלא איידי דחביבא דהוי תקנתא דרבנן דלימא הכי ודסגי באחד משום עגונא דאיתתא כדאיתא בגמרא נקטיה ברישא. ואיתא להאי בבא בר"פ שני דמכלתין:

ממדינת הים. כל ח"ל בר מבבל קרי מדינת הים רש"י ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל דלהכי נקט ממדינת הים דמשמע רחוק כמו האשה שהלך בעלה למדינת הים פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים לאפוקי רקם וחגר דפליג בהו ר"ג אבל אי הוי תני מח"ל הוה משמע כל ח"ל אפילו רקם וחגר עכ"ל ז"ל. וכתב עליהן הר"ן ז"ל ואין כל זה נוח לי דלא מרחקא כל כך חוצה לארץ מא"י למיקרי לה מדינת הים ודאמרינן בעלמא האשה שהלך בעלה למדינת הים והלכו להם למדינת הים נהי דה"ה למקום רחוק הרבה מ"מ מדינת הים ממש קאמר ולא אשכחן בשום דוכתא דקרי למקום רחוק מדינת הים ולפיכך אנו

אומרים דת"ק דאית ליה דסמוכות ומובלעות לא צריכי נקט ח"ל שהיא מצד מערבי של א"י לפי שבאותו צד ליכא עיירות מובלעות וסמוכות [כו' עי' בתוי"ט] ומצאתי שכ' ה"ר יהוסף ז"ל נ"ל דהא דלא תני מח"ל כדי שלא לכלול גם בבל בדין הזה כי בבל כארץ ישראל לגיטין ע"כ. גם הגיה בכל דוכתא בשם רוב הספרים בפני נכתב ובפני נתחתם נכתבו ונתחתמו וכו':

צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אית דאמרי וכו' ואית דאמרי וכו' כדפי' רע"ב ז"ל. אמר המלקט ובגמ' מפרש דאיכא בינייהו דאתיוה בי תרי דלרבה צריך ולרבא לא צריך אי נמי ממדינה למדינה בארץ ישראל כגון מגליל ליהודה דכולן בקיאין לשמה אלא דס"ד דלא שכיחי שיירתא א"נ באותה מדינה במדינת הים ורש"י ותוס' ז"ל מפרשי לכולה מילתא וא"ת לרבה מ"ש משאר הלכות גיטין דלא חיישינן להו אע"ג דלא בקיאי בהו כבר פירשו התוס' משום כח הך קושיא דהאי שאין בקיאין לשמה דקאמר ר"ל אין חוששין לדרשא דלשמה. והעתיק בתוס' יום טוב וז"ל ומה שכתב הר"ב וממילא שיילינן לה אם נכתב לשמה וכן כתב רש"י ז"ל וקשיא דא"כ עיקר תקנה חסר מן הספר ע"כ. ובגמ' פריך א"כ בפני נכתב למה לי ליסגי דלימא בפני נחתם ומשני דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד פי' רש"י ז"ל דאם לא היה אומר ג"כ בפני נכתב הוה מוכחא מילתא דלקיומי אתי ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי בחד מיקיימי פי' אי אתי חד סהדא ואמר מכיר אני חתימת ידי העדים. ומסיק בגמרא דלא פליגי במדינה למדינה בארץ ישראל דכיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי שיירות ואפי' בזמן הזה כיון דאיכא בתי דינין דקביעי בעיירות דשני ובחמישי כתקנת עזרא מצויות שיירות שהולכים לדון במקום הועד וסמי חד ופשו להו תרי טעמי והיכא דאתיוה בי תרי או באותה מדינה במדינת הים או היכא דאיכא עדים דמקיימת ליה לא צריך למימר בפ"נ ובפ"נ. ועיין בתוס' דף ה' דבור המתחיל בי תרי דמייתו גיטא דלאחר שלמדו ליכא בינייהו דאתיוה בי תרי אבל איכא בינייהו מקויים אבל למ"ד וכו' ועיין ג"כ בריש פירקין דבור המתחיל מאי בינייהו ולרבה דסבר דטעמא הוי לפי שאין בקיאין לשמה מוקמינן מתני' דבעי כתיבה וחתימה לשמה כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי דה"מ דאמר ר"א דלא בעינן עדי חתימה היכא דליכא עדים דהוי שפיר טפי מהשתא דחתימי עליה ושלא לשמה דה"ל מזוייף מתוכו וה"ל כמו שהחתים בו קרוב או פסול דמודה בו ר' אלעזר ורב אשי אוקי לה כר' יהודה דתנן לקמן פרק שני ר' יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש:

ר"ג אומר אף המביא וכו'. לרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה בהא פליגי ת"ק סבר כיון דסמוכות מיגמר גמירי ולא בעו למימר ואתא ר"ג למימר מובלעים גמירי סמוכות

לא גמירי ואתא ר' אליעזר למימר מובלעות אע"ג דגמירי נמי שלא תחלוק במדינת הים. ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו בהא פליגי דת"ק סבר כיון דסמוכות הן מישכח שכיחי עדים לקיימו ואתא ר"ג למימר מובלעות שכיחי סמוכות לא שכיחי ואתא ר' אליעזר למימר מובלעות נמי לא שלא תחלוק במדינת הים. וכתב בספר הלבוש אבן העזר סימן קמ"ב סעי' ו' וז"ל י"א שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בלשון הקדש ואם הוא עם הארץ מקרין אותו בפ"נ ובפ"נ מלה במלה ומודיעים לו הפירוש בלע"ז ובדיעבד שאמר בלשון לע"ז כתב מורי מהרמא"י ז"ל דכשר ע"כ:

מן הרקם. משמע דברקם דרים בה ישראל. והא דתנן בפ"ד דנדה כל הכתמים הבאים מרקם טהורים ור' יהודה מטמא וכו'. היינו משום דכתמים הנמצאים שם דגוים הם דישראל מצניעים כתמיהן ור' יהודה מטמא נראה לו דאותם שנוהגין תורת גויים הם גרים וטועין ולעולם ישראל נמי דרין שם תוס' ז"ל והם והר"ן ז"ל הכריחו שהני רקם וחגר השנויות במשנתנו אינם קדש וברד דקרא דהנהו מארץ ישראל הוו אפילו בכבוש שני כדאיתא בספרי בפרשת עקב אלא הני אחריני הוו וכי היכי דאמרינן בפ' אלו הן הלוקין דתרי קדש הוו בארץ ישראל ה"נ איכא למימר דקדש אחרינא היתה בח"ל וכן נמי ברד. ועוד כתבו בשם ר"י דאפילו אם ת"ל שהם בצד ארץ ישראל צ"ל בפ"נ ובפ"נ לפי שהיו רחוקות מעיקר ישוב ארץ ישראל ומופלגות מן הישיבות ובתי דינין. וגם הכריחו שאין קדש השנויה כאן היא קדש שבגבול עשו דההיא מרחקא טובא מא"י:

אפילו מכפר לודים ללוד. אומר ר"י שהזכיר לוד לאשמועינן אע"פ שהיתה נקראת כפר לודים על שם בני לוד שהיו מצויין בה תמיד אפ"ה צריך לומר בפ"נ ובפ"נ ולא חשיב כלוד עצמה ורבינו מאיר פירש דר' אליעזר הזכיר שם עירו כדאמרינן אחר ר' אליעזר ללוד ואין נראה לר"י דכ"ש שלא היה צריך להזכיר כי היכי דלא נקט ת"ק ממדינת הים לארץ ישראל דפשיטא הוא דבא"י קאי תוס' ז"ל:

וחכמים אומרים אינו צריך וכו'. למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה בהא פליגי ת"ק סבר לא גזרינן מוליך אטו מביא ורבנן בתראי סברי גזרינן מוליך אטו מביא ולמ"ד לפי שאין עדים מצויין רבנן בתראי לפרושי טעמיה דת"ק הוא דאתו דאיהו נמי מוליך ומביא ס"ל אלא חדא מינייהו נקט. ונראה דמדקאמרי אינו צריך בלשון שלילה דודאי דפליגי נמי אר"ג ור' אליעזר והמביא או המוליך מן הרקם או מן החגר או מכפר לודים אינו צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ:

המביא גט ממדינה למדינת הים וכו'. תוס' פ"ק דחולין דף ג'. וכתב הר"ן ז"ל על פי הגמרא וז"ל למאן דמפרש בגמרא טעמא דמתני' משום דבחוץ לארץ אין בקיאין

לשמה ה"ה דבאותה מדינה נמי בח"ל צריך שיאמר אלא דנקט ממדינה למדינה למידק מינה דהא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך משום דבקיאין לשמה ומצויין נמי לקיימו דכיון דאיכא ב"ד מישכח שכיחי ע"כ. ואע"ג דהא תני לה בהדיא בסיפא המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ אכתי איצטריך סיפא דאי מדוקיא דהאי רישא ה"א ה"מ דיעבד דאי אייתי ממדינה למדינה בא"י ולא נכתב לפניו אין צריך לפסול שליחותו על כך אבל לכתחילה אי הוה מימלך מורינן ליה דליקו עליה קמ"ל משנה יתירה דסיפא דלא צריך:

ר"ש בן גמליאל אומר אפילו מהגמוניא. גמרא א"ר יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל ועסיון שמה והיו בה שני הגמונים שהיו מקפידים שלא ילך בן הגמוניא זו להגמוניא זו וחירום דידהו הוי טפי מחירום דיהודה וגליל ולפיכך הוצרכו לומר מהגמוניא להגמוניא וש"מ דלכ"ע ממדינה למדינה בא"י היכא דקפדי ולא שכיחי עדים צריך לימר בפני נכתב ובפני נחתם וכדכתיבנא לעיל בסמוך דלרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה אית ליה נמי טעמא דלקיימו וריב"ל ס"ל נמי דטעמא הוי לפי שאין בקיאין לשמה ור' יוחנן ס"ל כרבא דטעמא הוי לפי שאין עדים מצויין לקיימו. וכתבו תוס' ז"ל דהך דרבה ורבא תנאי היא נמי ולרבה אפילו באותה הגמוניא אם הוא בח"ל צריך לומר בפ"נ ובפ"נ כיון דאין בקיאין לשמה. וביד פ"ז דהלכות גירושין סי' ה' ח' ובטור א"ה סי' קמ"ב:

משנה ב

ר' יהודה אומר מרקם למזרח וכו'. ביד פ"א דהל' תרומות סי' ז':

אשקלון עולי בבל לא כבשוה ורקם וחגר תרי רקם וחגר הוו ואותו רקם וחגר דכתיב גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור הוא במערב א"י דבארץ אבימלך מלך פלשתים שהיא במערב א"י ורקם וחגר דמתניתין הוי במזרח כדקתני ורקם כמזרח ועכו חציו בארץ וחציו בח"ל והכא מיירי באותו צד שבח"ל מתוס' ז"ל וכן נמי הכריח הר"ן ז"ל מטעמי אחריני ג"כ וכתב שכן צ"ל ג"כ דתרי אשקלון הוו דהא בספר שופטים מונה אשקלון מא"י. א"נ י"ל שלא כבשו אשקלון גופה עולי בבל אע"ג דאשכחן שכבשו פרשת דרכים של אשקלון כדאיתא בספרי והכי מוכח בירושלמי ע"כ בקיצור מופלג. ובגמרא פריך נמי דממתניתין מוכח דעכו קיימא בסוף צפון ארץ ישראל ורמינהי וכו'. דשמעת מינה דעכו משוכה לצד דרום ומשני אביי לעולם עכו בצפון רבועה דארץ ישראל אלא שרצועה קצרה יוצאה עוד מעכו לצד דרום והיא מא"י מרקם ועד סוף העולם למזרחו הוי מדינת הים ורקם עצמה נדונת כמזרח העולם ולא כא"י והמביא מרקם צריך שיאמר וכן כולם. רקם למזרחו של א"י וחוצה לארץ ואשקלון לדרומה ועכו לצפונה אבל מערב של א"י אין צריך גבול

שהים הגדול גבולה כדכתיב וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגו' רש"י ז"ל. ובספר כפתור ופרח כתוב דרקם סימן זויות מזרחית צפונית ואשקלון זוית מערבית דרומית ועכו זוית מערבית צפונית ולא הזכיר זוית דרומית מזרחית. אולי לפרסומי שהוא ים המלח ע"כ:

עכו כארץ ישראל לגיטין. תוס' שלהי פרק שני דייני גזרות והעלו תוס' בשם ר"י דעכו חציה בארץ וחציה בח"ל כדמוכח בירושלמי. ומ"מ אפילו בצד של א"י צ"ל בפ"נ ובפ"נ וכו'. לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב א"י ומופלג מן הישיבות ובתי דינין וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר כמו שכתבתי לעיל. ובגמרא דייקינן לגיטין אין משום דבקיאין לשמה או שכיחי לקיימיי לעבדים לא. פי' שאם מכר עבדי לעכו הוי כמוכרו לח"ל דתנן לקמן בפ' השולח דיצא לחירות ה"נ לעכו יצא לחירות וכ"ש לסוריא דמרחקא טפי:

משנה ג

המביא גט בא"י וכו'. תוס' פרק חזקת (בבא בתרא דף ל"ח) וביד רכ"ז דהלכות גירושין וסי' ב' י"ח. ובטור א"ה סי' קמ"א וקמ"ב:

אם יש עליו עוררין. אי אפשר לומר שאחר דעלמא מערער דהא קי"ל דאין ערער פחות משנים גם אין לומר ששנים מערערים דא"כ מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא שהבעל מערער וכו' כדפי' רע"ב ז"ל וה"ה ערער לקוחות שבאה האשה לטרוף מהם תוס' ז"ל. אבל הר"ן ז"ל העלה והכריח דאע"ג דבירושלמי מוכח שהלקוחות יכולין לעכב שלא תטרוף דאנן טענינן מזוייף כל שאינו מקויים מ"מ מתניתין ליכא לאוקמה בערער דלקוחות:

המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר וכו'. בפירקין דף ד' מוקי לה למ"ד דבעינן נמי טעמא דלשמה דהכא לאחר שלמדו כלומר שקבלוה לדרשא דלשמה ואפילו הכי ביכול לומר הצריכו לומר בפ"נ ובפ"נ דלא עקרו לתקנתייהו גזרה שמא יחזור הדבר לקלקולו וישכח אבל בפקח ונתחרש מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ובאישה המביאה גט דבספ"ב אע"ג דלא שכיחא כיון שיכולה לומר לא חלקו בשליחות וצריכה לומר:

ואם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו. אבל כל זמן דלא אתי בעל ומערער נשאת על פי הגט ולא טענינן מזוייף דמשום עגונא אקילו בה רבנן אבל בממון טענינן מזויף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות תוס' ז"ל אמתניתין דריש פירקין ועיין בהר"ן ז"ל. ודקדוק הוא ז"ל דהיינו דלא קתני גבי מביא גט בח"ל אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו משום ערער דלקוחות משום דכיון שאמר השליח בפ"נ ובפ"נ שאין לחוש

עוד לערעורו של בעל קרינן ביה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וטורפת מן הלקוחות ואין חוששין ג"כ לערעורם וה"ה המביא בא"י אם אמר בפ"נ ובפ"נ שאין עוד חשש לערעורו של בעל שטורפת ג"כ מן הלקוחות ע"כ. והא דקתני אם יש עליו עדים אע"ג דנראה שהן מלות יתירות אפשר לומר דמשום דהא קי"ל כר' אלעזר דאמר דעדי מסירה כרתי תנא האי לישנא כלומר אם באולי לא רצו לסמוך על עדי מסירה בלחוד אלא ג"כ נחתמו העדים בגט יש תקנה שיתקיים הגט בחותמיו ואם לאו אין לו תקנה או אפשר דאיידי דתנא ברישא אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו תנא הכא אם יש עליו עדים כיון דלא מצי למיתני אם יש עליו עוררין כנלע"ד בדוחק:

משנה ד

אחד גיטי נשים וכו'. ביד עד סוף סי' ה' פרק ששי דהלכות עבדים מסימן ה' עד סוף אותו פרק:

ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא. כתב הר"ן ז"ל וא"ת בשחרורי עבדים ניבעי שני עדים דהא בין לרבה ובין לרבא גבי אשה משום עגונא הקלו ובעבד ליכא למימר דהא בגמרא תניא עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין ואתמר עלה בפ' המביא תניין א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג כדי שלא יהו בנות ישראל עגונות אלמא דבשחרורי עבדים ליכא משום עגון וי"ל דבמביא גט ממדינת הים אפי' בעבד איכא עגון שלפעמים שהאדון שולחו לו בעל כרחו ומשנתנו השליח לידו לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול אבל בעדים שאין יודעים לחתום גבי אשה איכא למיחש שמא ילך בעל למדינת הים א"נ מאית ומיעגנא ויתבא. אבל עבד אם אינו משחררו יכול הוא לישא שפחה עכ"ל:

וזו אחד מן הדרכים תוס' פרק ד' אחים (יבמות דף ל"א) ודפ"ק דקדושין דף ג' ובטור יו"ד סי' רס"ז:

ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים. ובשלשה דרכים הן שוין כדמפרש ואזיל [הגה"ה עיין בתשובת הרשב"א ז"ל סי' ת"ר ותר"ג] ולר"מ בד' דרכים הן שוין וכתבו תוס' והר"ן ז"ל איפכא הל"ל ששוו שחרורי עבדים לגיטי נשים דעיקר דין מוליך ומביא הוי באשה אלא אגב דעד השתא איירי בגיטין נקטיה ברישא ע"כ אבל בספר שארית יוסף כלל כ"ה כתב בשם הרשב"א ז"ל דשיטת מסכת גיטין שכל שני דברים שוין זה לזה אין משגיחין מי קודם בלשון כענין שכתוב כעמי כעמך כסוסי כסוסיך ודוגמתה פרק בנות כותים כימי נדת דוותה הקיש ימי נדתה לימי לידתה והיה לו לומר היקיש ימי לידתה לימי

נדתה עכ"ל ז"ל. ותנא דבגמ' לא מני וחשיב בהדי אינך דשוו האומר תן גט ושטר שחרור דקתני בסיפא דמתניתין משום דהא מילתא בשאר שטרות נמי איתה שאם מסר שטר מתנה לשלוחו ליתנו לאחר ומת לא יתן לאחר מיתה דהא לא אקני ליה ארעא עד דלימטי שטרא לידיה וההיא שעתא פקע ליה רשותיה. ותו פריך בגמרא על אותה ברייתא והא איכא וכו' והא איכא וכו' ומשני להו ע"ש:

משנה ה

כל גט שיש עליו עד כותי. פי' כל שטר קרוי גט:

פסול חוץ מגיטי נשים בגמרא ברישא מוקמינן למתני' כר' אלעזר דאמר אסור לאכול מצת כותי בפסח לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות. ומתניתין דמכשיר בגט ופסול בשאר שטרות היינו טעמא משום דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזרה משום כולכם כתובו פי' דתנן לקמן ס"פ התקבל כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמין ואי לא הוו חתמי כולהו הוי פסול דבקפידה תליא דלא שויה גיטא אלא בהכי לפיכך תקנו אפילו היכא דלא אמר כולכם שיהו כל העדים נקבצים בשעת החתימה הלכך על כרחך ישראל זה ראה את הכותי חותם למעלה והוא חתם למטה ואי לאו דחבר הוא לא אחתמיה מקמיה אבל עדי שאר שטרות חותמין זה שלא בפני זה הלכך איכא למיחש ישראל זה חתם ראשון בתחתית השטר ושבק רווחא למאן דקשיש מיניה ולא ידע שיחתמו את הכותי למעלה ממנו:

מעשה שהביאו לפני רשב"ג. בגמרא אמר רבא דחסורי מחסרא מתני' ורשב"ג מכשיר אפילו כששניהם כותים ומעשה שהביאו וכו'. וכתבו תוס' ז"ל ולדידיה דרשב"ג דאחזוק הכותים בגיטין ושחרורין ולא אחזוק בשאר שטרות ולטעמיה אזיל דס"ל כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ואי גרסי' במתני' רבן גמליאל צריכין אנו לומר דס"ל כרשב"ג דכל מצוה שהחזיקו בה כותים וכו' ולת"ק אפילו בדאחזוק לא סמכינן עלייהו לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות:

לכפר עותנאי ס"א עותני:

כל השטרות העולין בערכאות. בגמרא מתרץ שמואל אפי' בשטר מתנה משום דדינא דמלכותא דינא ואיבעי' אימא תני חוץ מכגיטי נשים פי' כל שטרות שהן כגיטי נשים שע"י השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה אבל שטרי מקח דקא יהיב זוזי ושטרא לראיה בעלמא כשר בערכאות:

אע"פ שחותמיהן גויים כשרים חוץ מגיטי נשים. אומר ר"י דחותמיהן גויים יש לפסול אע"פ שכתבו ישראל דלאו בני כריתות נינהו כדאמרינן לקמן בגמרא ועוד דבעינן

לשמה ונכרי אדעתיה דנפשיה קעביד כדאמרינן לקמן ס"פ שני ועוד דלאו בני שליחות נינהו דאין שליחות לנכרי ומדבעינן שיאמר לסופר לכתוב ולעדים חתומו משמע דבעי שליחות ועוד דפסולין לעדות דאפילו לר"מ דלא הוה בעי למיפסל עבד לעדות משום דכתיב שקר ענה באחיו ועבד אחיו הוא במצות אבל נכרי דלא אחיו הוא פשיטא דפסול כיון דלאו בני עדות נינהו הוה ראוי לפסול מן התורה אפילו כל שטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים אפילו אותם העומדים לראיה אלא תקנתא דרבנן הוא היכא דקים לן בסהדותייהו שהוא אמת דלא מרעי נפשייהו ומ"מ שטר מתנה קאמר לקמן דחספא בעלמא הוא אע"ג דקים לן דקושטא קאמרי משום דהרי אין כאן שטר ולמאי דמוקמינן לה בגמרא בעדי מסירה ור' אלעזר היכא דכתבו ישראל לא מיפסל אלא מטעם מזוייף מתוכו תוס' בדף ט' ע"ב:

ר"ש אומר אף אלו כשרים. נ"א כולם כשרים ואע"ג דלאו בני כריתה נינהו וקרא כתיב וכתב ונתן מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה משני ר' זירא דר"ש ס"ל כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ולא הוי מזוייף מתוכו דמודה בו ר' אלעזר דפסול דילמא אתי למימסריה באפייהו ומיסמך עלייהו דמיירי בשמות דייני גוים מובהקים דתו לא אתי למיסמך עלייהו דמידע ידיע דגוים הם וה"ק בד"א בשמות מובהקים אבל בשמות שאינן מובהקים נעשות כשאר שטרות שנעשו בהדיוט דהנהו ודאי פסולין דלא קפדי אאורועי נפשייהו וחתמי שיקרא. ועל כרחך האי נעשה בהדיוט אשאר שטרות קאמר העומדים לראיה דהתם איכא לפלוגי בין הדיוט לערכאות דאילו בגט אשה לענין כריתות הדיוט וערכאות שוין וה"ק לא הוזכרו גיטי אשה ליפסל אלא בשמות שאין מובהקין דנעשו כשאר שטרות הנעשים בהדיוט. ואב"א האי לא הוזכרו דקתני אתאן לגיטי ממון ורבנן קאמרי לה ואירישא קאי כל השטרות של ממון העולין בערכאות של גוים כשרין כגון שטרי מכר דזוזי הוא דקנו ושטרא לסהדותא בעלמא ואי לאו דיהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו למיכתב שטרא ולא הוזכרו ליפסל אלא בזמן שנעשו בהדיוט דלא קפדי אאורועי נפשייהו. וכתב הר"ן ז"ל בפי' שני דר"ש לא מכשר בעדי מסירה ושמות מובהקין אלא דוקא בשנעשו בערכאות משום דערכאות קלא אית להו וידיע דגוים נינהו לא אתי למיסמך עלייהו ולא אתי לאכשורי אלא בעדי מסירה אבל הדיוט לית ליה קלא ואפילו בשמות מובהקים איכא למיחש שמא יטעו לומר דישראלים נינהו ואסקי שמייהו הכי ויבאו להכשיר בלא עדי מסירה ויש לזה הוכחה בירושלמי וכו' ע"ש. ובגמרא תניא א"ר אלעזר ב"ר יוסי כך אמר ר"ש לחכמים בצידן סמך וראיה לדבריו לא נחלקו ר' עקיבא וחכמים על כל השטרות דעולין בערכאות של גוים שאע"פ שחותמיהן גוים

כשרים ואפילו גיטי נשים ושחרורי עבדים לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שר' עקיבא מכשיר וחכמים פוסלים בכל השטרות דמשום דסמכינן עלייהו אימור שקרא חתים אבל גיטי נשים ושחרורי עבדים דלאו עלייהו סמכינן אלא אעדי מסירה ובשמות מובהקין אותן הם כשרים רשב"ג אומר אף אלו גיטי נשים שאתם מכשירין דוקא במקום שאין ישראל חותמין פי' שאין הגוים מניחין אותם לחתום דכיון שאין ישראל חותמין באותה העיר הכל יודעין שהן גוים ואין סומכין עליהן ומסר לה ניהלה בעדים ישראל אבל במקום שישראל חותמין אע"פ שהשמות הללו מובהקים דגוים הם פסולין דאי מכשירינן בהני אתי לאכשורי נמי בשמות שאין מובהקין. וביד ר"פ כ"ז דהלכות מלוה ולוה. ובטור א"ה סי' ק"ל ובחשן המשפט סי' ס"ח:

משנה ו

האומר תנו גט זה וכו'. תוס' פ' בתולה נשאת (כתובות דף י"א) ודפ' הספינה דף פ"ה:

אם רצה להחזיר בשניהם יחזור. ס"א להחזיר בשניהם יחזיר:

שזכין לאדם וכו'. שם בגמרא:

בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים. בירוש' בעי הגע עצמך היה עבדו של קצין הרי הוא חובה לעבד הרי שהיתה אשתו של מוכת שחין הרי זכות היא לה לית לך אלא כהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעת שמא אינו מכור אילו המגרש אשה שלא מדעתה שמא מגורשת היא פי' ע"י אחר בעבד נמכר על כרחו ואין האשה מתגרבת ע"י אחר בעל כרחה תוס' ז"ל פי' שאין הבעל יכול לעשות שליח קבלה:

לפי שזכין לאדם שלא בפניו פי' הרי"ף ז"ל וה"מ לחזרה דלא מצי רביה למיהדר ביה אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידיה דתנן בסיפא האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה וש"מ דלחזרה הוא דזכין לו לעבד אבל מיפק לחירות לא נפיק עד דמטי גיטא לידיה עכ"ל ז"ל ועוד הביא ראיה ז"ל ונראה מדבריו ז"ל דגרסינן זה בסיפא דמתני' ומ"מ כבר האריך הר"ן ז"ל להביא ראיות דמיד ג"כ העבד משוחרר כיון שהגיע הגט שיחרור ליד השליח ודחה ראיות הרי"ף ז"ל ע"ש:

שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי. פי' דקיימא לן כר' יוחנן דאמר בגמרא יכול הרב לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך והעבד ניזון מן הצדקה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' ט' מהלכות עבדים שישראל מצווין להחיות עבדים שביניהם ע"כ:

והלא הוא פוסל את עבדו. בגט זה מן התרומה אם של כהן הוא אלמא חוב הוא לו. וביד פ"ט דהל' תרומות סי' ה' ובר"פ ששי דהל' עבדים ובטור יו"ד סי' רס"ז:

אמרו לו מפני שהוא קנינו מפרשינן לה בגמ' דר"מ ה"ק להו לרבנן בברייתא דמייתי בגמרא א"ר אלעזר אמרנו לו למאיר וכו' השבתוני על המזונות כלומר דכיון שאינו חייב לזונו זכות הוא לו מה תשיבוני על התרומה שהרי כל זמן שלא שחררו הוא הולך ואוכל תרומה בכל מקום בשביל רבו והשתא אי זכי ליה שליח בגיטא שוב אינו יכול לאכול בתרומה וכי תאמרו זריק ליה גיטא כלומר בר"ה בתוך ד' אמות ופסול ליה בעל כרחו שהרי משוחרר הוא דכיון דאפילו אם לא יקבל לו השליח הגט יכול רבו לפוסלו מתרומה בענין זה ונמצא שאינו גורם לו השליח הזה בקבלתו הגט שום חוב. זו אינה ראיה דשביק ליה וזריק ליה ואזיל ליה לעלמא ולא ימציא עצמו למקום שיוכל לפוסלו בגט והשתא הוי חוב לו מה שמקבל האי שליח האי גט. ואהדרו לו רבנן לר"מ במתני' מפני שהוא קניינו כלומר טעמא מאי עבד כהן שברח אוכל בתרומה מפני שהוא קניינו דכהן הלכך אי בעי כהן שיפסל עבדו שקיל זוזי מישראל ומקני ליה ניהליה כל היכא דאיתיה ושוב אינו קניינו של כהן ומיפסל ואפילו אי עבד דישראל הוא מפסיד ליה משפחה כנענית דבהפקרא ניחא ליה דזילא ליה שכיחא ליה פריצא ליה. ורבנן ס"ל אע"ג דבעלמא קיימא לן דניחא ליה בהפקרא שאני הכא דלפי שהוא משועבד ורשות אחרים עליו גדול הוא לו זכות של שחרור משל הפקר. ורע"ב ז"ל נקט לפרושי מידי דהוה אבהמתו של כהן וכו' מועתק מפירוש הרמב"ם ז"ל ובגמרא ליתיה וגם בתוס' יום טוב הקשה דאע"ג דבהמה נמי אוכלת מ"מ כיון שאם יהיה בן חורין לא יאכל הוי זכות מה שאוכל עכשו ע"כ:

האומר תנו גט זה לאשתי. כתב רש"י ז"ל דל"ג תנו גט זה דאי הכי משמע שמסרו לשליח וא"כ ה"ל לרבנן לאפלוגי אמאי דתנן בשטר שחרור לא יתנו לאחר מיתה כיון דס"ל דזכות הוא לו וכל האומר תנו כאומר זכו דמי אלא תנו בלחוד גרסינן דלעדים מיירי ויש מקיימין הגרסא דהכא במאי עסיקינן כגון שלא מסרו מיד ליד אלא הראהו לו וצוה ליתנו ושליח לא נטלו עד לאחר מיתה א"נ אפילו נטלו לאלתר אפ"ה לא זכה העבד משום דלא אמרינן תן כזכי אלא כשמסרו לשליח מיד ליד ואשמועינן במאי דנקט זה דאע"ג שהגט בעין וראוי לינתן בשעה שעושהו שליח והותחל כ"כ מחיים אפ"ה לא יגמרו הדבר לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה כך כתבו בשם ר"ת ז"ל הר"ן ז"ל. ועוד כתבו תוס' בשם ר"ת ז"ל הכרח מסוגיית הגמרא דעל כרחך לא גרסי' כלל זה במתני' ע"ש. ומשמע מדברי הר"ן דלאו אמלת תנו קאמר רש"י ז"צ דגרסי' תנו ולא תן לשון יחיד אלא אמלת זה קאמר דלא גרסי' לה אבל מלשון רש"י ז"ל דבגמרא משמע דאמלת תנו קאמר שכן כתב תנו גרסי' במשנה ול"ג תן שלא מסרם ליד שליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר ע"כ. ולשון הרא"ש ז"ל הלכך

נראה כפי' רש"י ז"ל. וכפי' ר"ח ז"ל דרש"י פי' דל"ג תן משום דתן משמע שנותן ליד השליח דבכי האי גוונא נשתחרר העבד מיד בקבלת השליח אלא גרסינן תנו דמשמע שאינו מוסר להם הגט אלא מצוה להם לכתוב וליתן ור"ת ז"ל פי' דל"ג זה דהוי משמע שמסרו לידם אלא גרסינן תנו גט לאשתי הלכך לא יתנו לאחר מיתה ע"כ. וגם הרשב"א ז"ל בחדושיו כתב בשם רש"י ז"ל כן ובשם ר"ת ז"ל כן. ועיין במ"ש בשם התוס' לקמן פ' מי שאחזו סי' ג'. ואיתה להאי בבא בפירקין דף ט' ובפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"א) ושם ג"כ פלפולו דלא גרסי' זה בין ברישא בין בסיפא גבי מנה. ובירושלמי פליג רבי ארבנן וס"ל דתנו לא הוי כשחררו אלא ככתבו ואין כופין את היורשין לשחררו ורבנן ס"ל דכופים:

תנו מנה לפלוני וכו' ירושלמי פ' התקבל ורב פפא הוא דמוקי למתניתין בשכיב מרע דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו דתקון רבנן שמא תטרף דעתו עליו בחליו אם לא היה מובטח שיקיימו דבריו ורב זביד מוקי לה בבריא ומיירי במעמד שלשתן דס"ל לרב דקנה ליה לפקדון כל היכא דאיתיה ומש"ה במתניתין נמי קאמר רב בגמרא והוא שצבורין ומונחין בקרן זוית ובגמרא יהיב טעמא מר מ"ט לא אמר כמר דרב פפא ס"ל דכי אמר רב מעמד שלשתן קנה ל"ש בפקדון ול"ש במלוה ואע"ג דלהוצאה ניתנה ואינה בעין הלכך לא בעינן צבורין ל"ש בפקדון ול"ש במלוה ואע"ג דלהוצאה ניתנה ואינה בעין הלכך לא בעינן צבורין אי מתניתין מיירי במעמד שלשתן ורב זביד ס"ל דמתניתין לא מיתוקמא בש"מ מדקתני רישא האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה טעמא דלא יתנו משום דמת דאין גט לאחר מיתה הא מחיים נותנין ולא צריך תו לאימלוכי ביה וטעמא דמחיים נותנין דאמר תנו הא לא אמר תנו אלא כתבו אין נותנין ואילו גבי ש"מ תנן לקמן בפ' התקבל דאע"ג דלא אמר תנו נותנין דתנן ר"ש שזורי אומר אף המסוכן פי' שכיב מרע האומר כתבו כותבין ונותנין דכתבו ותנו הוה בעי למימר אלא מתוך שהוא טרוד בחליו לא גמרה למילתיה מתקיף לה רב אשי ומאן לימא לן דמתני' דהכא ר"ש שזורי היא דילמא רבנן היא דלא מודו ליה בחולה ואפילו דמסוכן הוא וכתבו תוס' והר"ן ז"ל דלמאן דמוקי לה במעמד שלשתן דמש"ה זכה פלוני באותו מנה משמע מינה דדוקא במנה אבל בגט ושחרור אפילו במעמד שלשתן לא יתנו לאחר מיתה דבכגון הא דתני במנה יתנו אמר בגט שחרור לא יתנו ובגט פשיטא דבמעמד שלשתן לא מהני דלא תקנו רבנן מעמד שלשתן אלא במידי דזכות אבל במידי דחובה לא אבל בשטר שחרור צריך תלמוד אמאי לא מהני מדין מעמד שלשתן וי"ל דטעמא דמילתא משום דבשלמא בדבר שגופו ממון איכא למימר דמגו דזכי לנפשיה תקינו רבנן

דליזכי לחבריה אבל דבר שאין גופו ממון כשטר דלא מצי זכי ביה לא תקינו רבנן דליזכי לחבריה זה נ"ל עכ"ל הר"ן ז"ל:

פרק ב

משנה א

המביא גט בגמרא פריך הא תו למה לי הא תני ליה חדא זימנא ומשני אי מההיא הוה אמינא צריך ואי לא אמר כשר קמ"ל. ובגמרא משמע דגרסי' ברישא בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו כו'. והקשו תוס' ז"ל ותימא למ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו כיון דתנא בפני נכתב חציו ונחתם כולו כ"ש בפני נחתם חציו ואומר ר"י דאיצטריך דסד"א ליתכשר דחשיב טפי מכתב סופר ועד דאיכא שני עדים חתומין אלא דליכא קיום אלא אכתיבה וחתימת עד אחד ועדיף מבפני נחתם כולו ונכתב חציו דבעינן שיעיד על עיקר הכתיבה כדאמרינן בגמרא בריש מכלתין דילמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא עכ"ל ז"ל:

בפני נכתב חציו ונחתם כולו ביד פ"ז דהל' גירושין סי' י"ב וכולה מתניתין שם סי' י"ג י"ד ט"ו ט"ז. ובטור א"ה סי' קמ"ב ובנוסח הגמרא קתני בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו ותימא דאמאי הדר תני ובפני דה"ל למיתני ונחתם חציו וכן נמי קשה בסיפא דקתני התם בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול דה"ל למיתני ונחתם כולו עיין עליו:

בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול אמר רב אשי אפילו אמר אני הוא עד שני פסול מ"ט או כולו בקיום הגט כגון זה שאומר זו חתימת ידי או כולו בתקנת חכמים שהאמינו השליח כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם העידו שנים על חתימת ידי עד שני א"נ העיד הוא ואחר על חתימת ידי עד שני כשר דליכא מידי דכי אמר עד אחד כשר וכי אמרי תרי פסול וליכא נמי מידי דאילו אסיק איהו לכולה מילתא כשר וכי איכא חד בהדיה פסול ואמרינן בגמרא דמשנה יתירא דקתני מתני' בפני נחתם חציו פסול אע"ג דהא קתני אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול דהשתא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם דהאי קא מסהיד אכולה כתיבה והאי קא מסהיד אכולה חתימה פסול חציו מיבעיא אלא ע"כ משנה יתירא רבותא דרב אשי אתא לאשמועינן דאפילו אמר אני הוא עד שני פסול ולאינך אמוראי דבגמרא לא זו אף זו קתני דבין כך ובין כך לשאר באבי בעי' למימר דלא זו אף זו קתני:

שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד שלישי אומר בפני נחתם רש"י ז"ל:

ור' **יהודה מכשיר** אפילו הגט יוצא מתחת יד אחד מהם ובהא פליגי ת"ק סבר גזרינן דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד דהא מ"ד משום לשמה מודה נמי בטעמא דקיום ור' יהודה סבר דלא גזרינן דכיון דאצרכוה תרי אחריני במקומו לאסהודי אכתיבה תו לא אתי לאחלופי. ואיכא בגמרא לישנא אחרינא אפכא ממש דפסיל ת"ק אפילו גט יוצא מתחת יד שניהם ולההוא לישנא חלוק היה ר"י אף בראשונה גבי אחד אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ כיון דיוצא מתחת יד שניהם:

ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר גמ' א"ר אמי א"ר יוחנן אפי גט יוצא מתחת ידי חתימה כשר פי' ואפי' מתחת יד אחד מהם והרבותא היא דאע"ג דעל הכתיבה ליכא אלא חד וכיון דלאו שליח לא מהימן אפ"ה כשר דשנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ כרבא דאמר דטעמא לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכיון שאנו יודעין על פי אלו השנים שהבעל מסרו להם תו ליכא למיחש לזיוף ואהאי לישנא קאמר ליה ר' אמי לר' אסי דיתד הוא שלא תמוט: וכתבו תוס' ז"ל אחד אומר בפ"נ ושנים אומרים בפ"נ כשר לרבא דמפ' טעמא משום שאין עדים מצויין לקיימו אפילו ליכא שום עד שמעיד על הכתיבה כשר ולא נקט אחד אומר בפני נכתב אלא אגב רישא דתני ע"כ:

משנה ב

נכתב ביום ונחתם ביום פי' בו ביום והא פשיטא אלא זו אף זו קתני ומיהו מצינן למימר דהאי רישא ה"פ דין הוא דלכתחילה יכתב ביום ויחתם בו ביום והדר קאמר תנא דמכל מקום אם נכתב בלילה ונחתם בלילה או אפילו נכתב בלילה ונחתם ביום כשר:

נכתב ביום ונחתם בלילה פסול וכל שכן למחר או ליומא אוחרא וביד פ"א דהלכות גירושין סי' כ"ה:

ור"ש מכשיר הקשו תוס' ז"ל וא"ת וניחוש שמא נכתב בלילה והקדימו הבעל והאשה וכתבו זמן של יום לעשותה קנוניא על הלקוחות ואע"פ שבא לגרשה כדחיישינן בספ"ק דב"מ גבי שובר. וי"ל דלעולם אין חותמין העדים כשרואין הזמן מוקדם אא"כ יודעין שביום הזמן נכתב ע"כ. עוד הקשו ז"ל לר' יוחנן דמפרש טעמא שמא יחפה על בת אתותו אמאי כותבים גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו כדתנן בפ' גט פשוט וליחיש שמא תזנה ויתן לה בצנעא כדי לחפות עליה וי"ל דמסתמא מיד אחר הכתיבה יתן לה הגט דלא מקדים פורענותא לנפשיה אם אינו חפץ לגרשה עכ"ל ז"ל. עוד כתבו תוס' ז"ל וא"ת ומ"ד משום בת אחותו בזמן הזה למה כותבין זמן בגיטין דאפילו בזמן הזה משמע דבעי זמן כדתנן גיטין פסולין וי"ל גזרה שמא יחפה על בניה ממזרים א"נ מהרה יבנה ביהמ"ק

א"נ שלא יאמרו זנתה אחר גירושין ויחזירנה דגרושה שזנתה מותרת לחזור כדאמרינן בפ' שני דסוטה עכ"ל ז"ל:

שהיה ר"ש אומר כל הגיטין וכו' יתכן שר"ש לא חלק פנים בפנים עם ת"ק אלא רבינו הקדוש אמר ור"ש מכשיר שהרי ידענו שהיה אומר כל הגיטין וכו'. בפי' רע"ב ז"ל דסבר ר"ש דחכמים תקנו זמן בגיטין משום פירי פי' דאי משום זנות ס"ל דהיא מילתא דלא שכיחא ורבנן סברי דמשום פירי לא הוצרכו לתקן זמן דכשאין בו זמן נמי כשיבא הגט ליד האשה יכולה לבוא לב"ד או לפני עדים ותראה להם גיטה ויכתבו לה שבאותו היום נתגרשה תוס' ז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל ונראה דהלכתא כר"ש בשעת הדחק כגון שנשאת כבר בגט זה או שהלך הבעל לדרכו דהא ריב"ל קאמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ואפילו לא נמסר לה הגט אלא אחר זמן ולא חיישינן שמא פייס ובטל הגט דאם איתא דפייס קלא אית לה למילתא כדברי ר' יוחנן וריב"ל נמי ס"ל כותיה בהא ע"כ:

משנה ג

בכל כותבין וכו' ביד רפ"ד דהל' גרושין וסי' ב' ג' ובטור א"ה סי' קכ"ד וסי' קכ"ה:

בכל דבר שמתקיים לאתויי מי טריא ועפצא פי' מי טריא מים ששורה בהם פרי שהוא כעין עפצים וי"מ מי גשמים שנשארים על הגגות [הגה"ה ונלע"ד שנשחלים מן הגגות צ"ל והיינו הדלף שהוא שחור ומ"מ היא היא] וכתב הר"ן ז"ל דהא דלא קאמר לאתויי הא דתניא בברייתא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר משום דהנהו דוקא בדיעבד ומתניתין בכל כותבין קתני דמשמע אפילו לכתחילה ע"כ. וקשה לע"ד הא דקאמר בגמרא דבכל דבר שהוא של קיימא דקתני במתניתין לאתויי מי טריא ועפצא ומלת בכל כותבין דקתני ברישא דמתניתין לא דייק לה כלל לאתויי מאי ונלע"ד דובכל דבר שהוא של קיימא שהיא בבא שלימה מיותרת מפרש דאתא לאתויי מי טריא ועפצא דקתני בברייתא דר' חנניא אפילו לכתחלה וממילא ידענא דמלת בכל דקתני ברישא דמתני' שהיא מלה אחת יתירה בלבד אתיא לאתויי כתבו באבר ובשחור ובשיחור דבברייתא דר' חייא לבדיעבד בלבד וכמו שכתב הר"ן ז"ל. והעלו תוס' ז"ל בר"פ כל כתבי דהכא קרי לסם וקומוס וקנקנתוס דבר המתקיים טפי ממשקין ומי פירות אבל לגבי דיו מיקרו דבר שאינו מתקיים והא דתנן בפ' שני דסוטה דאין כותבין מגלת סוטה אלא בדיו שנאמר ומחה כתב שהוא יכול להמחק דמשמע דקומוס וקנקנתוס מתקיימין יותר מדיו אומר ר"י דלעולם אין מתקיימין כמו דיו אלא שאין יכולין להמחות כמו דיו לפי שנבלעין בקלף ע"כ:

אין כותבין לא במשקין וכו' נראה דכולה האי בבא יתירא ובמה שכתבתי שהעלו תוס' ז"ל ניחא קצת:

על העלה של זית וז"ל הר"ן ז"ל על העלה של זית תלושה ואליבא דר' אלעזר דס"ל עדי מסירה כרתי אפילו בכותב על העלה בדיו כשר אע"פ שהוא כתב שיכול להזדייף ואליבא דר"מ דוקא ברושם וקמ"ל מתני' דעלה של זית דבר המתקיים הוא דבין לר' מאיר בין לר' אלעזר אין כותבין את הגט אלא בדבר המתקיים על דבר המתקיים והיינו דתניא בתוספתא וכו' ע"ש ולענ"ד דעלה של זית דנקט לשון יחיד לאו דוקא דהא פשיטא ודאי דדבר נמנע הוא לכתוב כל הגט ולחתום העדים בעלה אחד של זית אפילו משני צדדיו אפילו שיהא העלה היותר גדול שימצא ואפילו בכתיבה דקה מן הדקה אלא ר"ל על עלין של זית תפורין ומעורין זה בזה דאי אינם מעורין לא מהני דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים:

ועל הקרן של פרה וכו' ביד פ"א דה"ג סי' י':

ונותן לה את הפרה וכו' ונותן לה את העבד. כתבו בשם רבינו מאיר הלוי ז"ל שצריך שיתן את העבד ואת הפרה בפירוש הא בנותן לה ואמר הא גיטך סתמא אינו במשמע שנתנם לה כולם והגט בטל הר"ן ז"ל. ונלע"ד מתוך סוגיית הגמרא שאם נתן לה את העבד או את הפרה בגיטה וכתובתה נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה:

ונותן לה את העבד דלאו טעמא דמחוסר קציצה הכא גבי עבד לא אפשר למקצייה דשייך במצות ואינו רשאי לחבול בו ואם חבל בו יוצא לחירות בראשי אברים. וכתב הר"ן ז"ל בשם רבינו האי גאון ז"ל דלא מקרי מחוסר קציצה אלא היכא דקודם כתיבה הוה בדעתיה למיגז מיניה וכה"ג היא דליכא למיגז מיניה בתר דאיכתוב אבל אי לא הוה בדעתיה למיגז לית לן בה ומיהו גם פרה וכל דבר ששיורו חשוב אצל הכל ושמו עליו בפני עצמו אפילו נתן דעתו שלא לשייר פסול דמתניתין דנותן לה את הפרה סתמא תנן ע"כ. בפי' ר"ב ז"ל ורבנן אי כתב בספר כקאמרת פי' דאז הוות מצית למימר דכי רבי מוכתב לה דומיא דקלף הוא דרבי אבל השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא דאתא ועל דכל מאי דבעי לכתוב. וכתבו תוס' ז"ל בפ' שני דסוטה דף י"ז אמתניתין דתנן התם ואינו כותב לא על הלוח ולא על הנייר אלא על המגילה תימא אמאי לא מרבינן כל מילי מוכתב כדאמרינן פ' שני דגיטין ספר אין לי אלא ספר מניין לרבות כל דבר ת"ל וכתב מ"מ א"כ מה ת"ל ספר מה ספר שאין בו רוח חיים ורבנן אי כתב בספר כדקאמרת אלמא כל היכא דכתיב בספר כ"ע מודו דמרבינן אבל מילי בר מדבר שאין בו רוח חיים. מיהו לפי' ר"ת לא קשיא מידי דבכלל ופרט דרשי' ליה דחזר וכתב וכתב לה ספר כריתות אבל הכא כלל ופרט הוא ואין בכלל אלא מה שבפרט א"נ התם קרא יתירה הוא דקא דריש משום דכתיב תרי זימני וכתב לה ספר כריתות ובירוש' נמי מקשה לה וכו' ע"ש:

אלא על האוכלין כך היא הגרסא בקצת נוסחאות וגם בירוש' ושמא ר"ל וכל שכן על האוכלין אבל בבבלי ולא על האוכלין וכתוב בתוס' יו"ט ולא על האוכלין שכן עלה של זית מאכל ליונים כמו שאתה מוצא בנח ע"כ: וקשה לע"נ דמנא ליה דר' יוסי הגלילי פוסל על העלה של זית דילמא לא פסיל אלא על אוכל ממש כגון אם כתב לה גיטה ע"ג ככר לחם או ע"ג תפוח וכיוצא בו דהוי אוכל גמור אבל עלין שהן של קיימא משמע דס"ל כרבנן דמכשרי וקצת רמז יש לדבר בדבור תוס' דבגמרא המתחיל מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ע"ש וגם מלשון דנקט במתני' יש רמז לדבר דנקט ברישא על דבר שאין בו רוח חיים והדר נקט אף לא על האוכלין ואי קאי אמילתיה דת"ק לגמרי לנקוט ברישא אוכלין והדר לינקוט דבר שאין בו רוח חיים אי טעמא דת"ק דנקט עלה של זית הוי לאשמועינן רבותא דכותבין על האוכלין אלא ודאי משמע דת"ק דנקט עלה של זית הוי לאשמועינן רבותא דהוי דבר המתקיים וכותבין עליו וה"ה על האוכלין המתקיימין דכותבין עליהם ור' יוסי הגלילי פליג באוכלין ואפשר דמודה בעלים המתקיימין:

משנה ד

אין כותבין במחובר לקרקע. פ"ק דמכילתין דף ג' ודף ד' וביד שם פ"א סי' ז' ובטור א"ה סימן קכ"ד וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל דאפילו אם כתבו על אילן המחובר לקרקע ונתן לה הקרקע פסול דבעינן דבר הניתן מיד ליד ושכן משמע בירושלמי. ובגמרא פריך כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין וליכא לאקשויי דמאי פריך תלמודא דדילמא דה"ק אין כותבין לכתחילה ואם בדיעבד כתבו במחובר כשר מאחר שהחתימה היתה בתלוש כדאיתא בכמה דוכתי במשניות משום דהכי הוי פסולו מן התורה ואפילו בדיעבד מפסיל אם כתבו על המחובר וכמו שפי' הר"ן ז"ל ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל שכתב אין כותבין במחובר דכתיב וכתב ונתן שאינו מחוסר קציצה ע"כ. וסמוך לזה כתב עוד בגמרא פריך והאמרת רישא אין כותבין כלומר כיון שהמחובר פסולו מן התורה משום דכתיב וכתב ונתן מש"ה פריך שפיר בגמרא והא אמרת רישא אין כותבין ור"ל אפילו בדיעבד ומשני וחתמו היינו כתבו לתורף כמו שפי' ר"ב ז"ל וקרי ליה חתמו משום דקאי אתורף שהוא עיקר הגט כמו החתימה שהיא עיקר בשאר שטרות ומתני' דבעי כתיבה בתלוש דדריש וכתב דקרא אכתב הגט ולא אחתימת העדים ר"א היא דאמר חתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם ועדי מסירה כרתי וריש לקיש חתמו ממש שנינו בסיפא דמתניתין תלשו וחתמו ונתנו לה כשר דכי כתיב קרא וכתב אחתימת עדים שהיא עיקר ור"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי וה"ק אין כותבין תורף גזרה שמא יחתום:

כתיבתו וחתימתו בתלוש וא"ת למה ליה למנקט וחתימתו כיון שהיתה כתיבתו בתלוש אי אפשר לחתימתו שתהא במחובר וי"ל דמשכחת שכתבו על אילן תלוש ואח"כ נטעי והשריש וחתמו תוס' ז"ל. והקשה הר"ן ז"ל לאוקימתא קמא שהיא אליבא דהלכתא וז"ל וא"ת ומ"ש דהכא גבי מחובר שרי טופס שנכתב שלא בהכשר בדיעבד ולקמן בפ' כל הגט גבי טופסי הגיטין אסרינן לה אפילו בדיעבד ולקמן בפירקין גבי הכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חש"ו לאוקימתא דאמר רב יהודה אמר שמואל דמוקי לה בשייר מקום התורף שרי לטופס אפילו לכתחלה וי"ל דגבי סופרים דהיא מילתא דשכיחא טובא שעושין כן להשתכר אסרו טופס אפילו בדיעבד גזרה משום תורף והכא גבי מחובר דלא שכיח כולי האי אסרו לכתחלה והתירו בדיעבד וגבי חש"ו דלא שכיח כלל מוקמי ליה טופס אדיניה ושרינן ליה אפילו לכתחלה עכ"ל ז"ל:

אין כותבין וכו' תוס' דפ"ח דשבת ד' ע"ט ודפ"ק דקדושין ד' ט' ודפ' חזקת (בבא בתרא ד' נ"א:)

על הנייר המחוק פי' רש"י ז"ל מפני שיכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכתוב בו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מנכרא מילתא דהעדים נמי על המחק חותמין ולא נהירא דהא קיימא לן בפ' גט פשוט דשטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר שמא תאמר חוזר ומוחק אינו דומה נמחק פעם אחת דהיינו במקום חתימת העדים לנמחק שני פעמים דהיינו במקום שיחזור וימחוק אלא מתני' בהוא על המחק ועדיו על הנייר עסיקינן שהוא פסול ואין לו תקנה הר"ן ז"ל. ותוס' והרא"ש ז"ל כתבו אפכא בקצור וז"ל על נייר מחוק שהכתב על נייר שאינו מחוק ועדיו על המחק אבל שניהם על המחק כשר כדאמרינן בר"פ גט פשוט דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים ע"כ:

ולא על הדפתרא היינו דמלית וקמיח ולא אפיק וכ"ש שאין כותבין על חיפא דהיינו דמליח ולא קמיח ולא אפיק או על מצה דהיינו דלא מליח ולא קמיח ולא אפיק ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל בפירושו ז"ל שכתב ובגמרא מפרש מאי דפתרא:

וחכמים מכשירין היינו ר' אלעזר דס"ל עדי מסירה כרתי אבל לר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי מודה לריב"ב דאפילו גט אשה אין כותבין על הדפתרא ובטור ח"מ סי' מ"ב [עי' בתוי"ט ד"ה וחכמים מתירין] וקשה קצת לע"ד דנלענ"ד דיותר היה שייך למיתני האי מילתא דר' יהודה בן בתירא לעיל גבי דיו וקומוס וכו' וגבי עלה של זית דמכשיר ת"ק אע"פ שהוא דבר המזדייף ור' יהודה בן בתירא פוסל אפילו על הנייר המחוק ועל הדפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וכל שכן על העלה של זית מטעם זה וכן בטור א"ה ר"ס קכ"ד כתב אפילו על העלה של זית אע"פ שהוא דבר המזדייף כשר ונראה לומר

דה"ק הא דאמינא לך כותבין על העלה של זית דוקא תלוש דהא אין כותבין במחובר ורי"ב בתירא פוסל אפי' בעלה תלוש מטעם זיוף ודו"ק:

משנה ה

הכל כשרין לכתוב אפילו חש"ו לפי הפי' שהביא ר"ב ז"ל אין בין חש"ו לנכרי אלא שחש"ו לכתחלה יכולין לכתוב התופס בלבד אם גדול עומד על גביהם ונכרי דוקא בדיעבד אם כתב התופס כשר משום דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד. וכתב הר"ן ז"ל ולענין כתיבת הגט העבד הרמב"ם ז"ל השווה אותם לכתיבת נכרי והרמב"ן ז"ל חלק עליו ואע"ג דלאו בר כריתות הוא משמע דלגבי כתיבה לא קפדינן אבני כריתה דהא אפילו נכרי מכשירינן אי לאו משום דאדעתא דנפשיה עביד ובעבד ליכא למימר הכי דהא שייך במצות וה"ל כאשה ע"כ. ולדידיה אתי שפיר מלת הכל דמצינן למימר דלאתויי עבד קתני לה. ואיתא להאי בבא בתוס' פ"ק דחולין דף י"ב י"ג וביד פ"ג דה"ג סי' ט"ו ובטור א"ה סי' קכ"ג ועיין בתשובת הרשב"א ז"ל סימן תקצ"ג. והקשה הר"ן ז"ל וא"ת והא תנן בריש חולין וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה ואמרינן עלה בגמרא מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה אלמא אע"פ שאחרים עומדין על גבן לא חשיבא כוונה דידהו וי"ל דהתם מיירי כשאינו מלמדו לכוון לשחוט אלא רואין אותו ראיה בעלמא אבל הכא מיירי בגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה ובכי ה"ג חשיבא לן כוונה דידהו עכ"ל ז"ל וכן כתבו תוס' ז"ל ובתשובת הרשב"א ז"ל סי' כ"ו הביא דברי התוס' ופלפל עליהם ואחרי כן כתב בסוף דבריו וז"ל בקצת שנוי ומסתברא לי שהכל תלוי בהוכחה דבגט דאיכא הוכחה גמורה כמו שאמרנו שאומרים לו כתוב שם פלוני וכתוב לשמה והוא כותב כתוב שם פלוני ולשמו והוא כותב גם הוא רמי אנפשיה ומכוין לשמן ובשחיטה דליכא הוכחה כלל אף בשאחרים עומדים על גביהן אפי' חרש שוטה וקטן אינם כשרין לה למה דבעי כוונה לשחיטה וכ"ש שוטה אבל בחליצה דאיכא הוכחה קצת שהוא רואה האשה ורוקקת או שהיא רואה הנחלץ ומלמדין אותה כל אותו הענין עם מה שאחרים העומדים על גביהן ומלמדין אותן חרש וקטן דאית להו דעתא קלישתא רמו אנפשייהו אבל שוטה דלאו בן דעת הוא אע"ג דאיכא ב"ד שעומד על גביו כיון דליכא הוכחה גמורה לא רמי אנפשיה וחליצתו פסולה ואם הדבר כן כמו שאמרנו אף במצה כן דהא ליכא הוכחה כלל וכשחיטה היא דליכא הוכחה כלל והלכך אף בשאחרים עומדין על גביהן אין יוצאין בה ולזה הדעת נראה שנטה דעת הפייט שכתב התם ע"כ. והילך לשון השאלה שיובן לך הענין טפי פורתא ששאלת מה שייסד הפייט באזהרות הפסח נמנע שלא ילוש חש"ו וגר שכפר וכל האוכל מצה על ידיהם יבוש ויוכלם ואע"פ שאתה

ישראל בר דעה ושפר כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר אם הלכה כן ואפילו במצה של מצוה כי לא מצאתי כן בשום מקום שיהא אסור ללוש חש"ו ע"כ:

האשה כותבת את גיטה ביד פ"ד דה"ג סי' ה':

שאין קיום הגט אלא בחותמיו ועיין בפ' כל הגט (גיטין דף כ"ו.) ולכאורה לא קאי רק אבבא דהאשה כותבת את גיטה וכו' ואי קאי נמי אירישא דאפילו חש"ו כשרין לכתוב מיירי בעומד גדול על גביהן אלא דא"כ אין צריך טעם לדבר דהא לא כתבי אלא טופס אע"ג דגדול עומד:

הכל כשרין להביא בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תקס"ה ונראה דהכל לאתויי אפילו פסולי עדות ואיתה בפ"ק דמכילתין דף ה' ודף ט':

ונכרי גמרא א"ר אסי א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין וה"ה שאינו נעשה להביא והקשו תוס' והרא"ש ז"ל וא"ת וליתני במתני' עבד לרבותא אע"ג דישנו בקצת מצות כאשה וכ"ש נכרי ותירץ ר"ת דנקט נכרי משום דבעי למיתני נכרי ונתגייר פסול אע"פ שבאותו שעה היה בדעתו להתגייר ובידו להתגייר יותר ממה שביד העבד להשתחרר וק"ל כר' יוחנן ופסול בין להולכה בין לקבלה אבל הרב ן' מאגאש ז"ל ס"ל שלא פסלו העבד אלא לקבלה אבל להולכה והובאה כשר. והרשב"א ז"ל ס"ל שאם העבד הוא שליח הולכה הוי ספק. וביד פ"ג דהלכות אישות סי' י"ז ובפ' ששי דהלכות גירושין סי' ו' ובפרק שני דהלכות שלוחין סי' ב' ובטור יו"ד סי' רס"ז וכולה מתניתין עד סוף פירקין באבן העזר סימן קמ"א וסי' קמ"ב:

משנה ו

קבל הקטן והגדיל וכו' ביד פ' ששי דהל' גירושין סי' ח'.

פתוח וכו' ביד שם פ"ז סי' י"ט. וכתוב בתוס' יו"ט קבל הקטן וכו' מאי דשכיח טפי תני ליה ברישא דגדלות הקטן ודאי שכיח וכן פקחות החרש שכיח יותר מפתוח הסומא ופתוח הסומא שכיח טפי משפוי השוטה ע"כ. וכך הייתי רגיל ג"כ אני לתת טעם לדבר ועוד נלע"ד דמשום דחרש ונתפקח סומא ונתפתח הוו מענין אחד וגם הלשון נופל על הלשון להכי תננהו בהדי הדדי ודכוותה כתבתי ברישׁ בבא קמא בשם ה"ר שמשון ז"ל. ועוד דאיצטריך למיתני בסיפא סוטה ונשתפה משום סיפא דסיפא דבעי למיתני כל שתחלתו וסופו בדעת דקאי אשוטה דסמיך ליה כמו שאכתוב בסמוך וה"ה דקאי אחרש וכמו שאכתוב דתרוייהו בחד שיאטא נינהו:

פתוח ונסתמא אפילו לא חזר ונתפתח ואמר רב אשי דייקא נמי דקתני זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת פי' כגון חרש ושוטה ולא קתני תחלתו וסופו בכשרות ואי סומא

נמי דוקא חזר ונתפתח בעינן ה"ל למיתני בכשרות דהא סומא בר דעת הוא לעולם ולא שייך למיתלי טעמא בדעת אלא בפסול אלא ודאי דלא בעינן תחילה וסוף אלא בתחילה לחודיה סגי גבי סומא:

משנה ז

נאמנות להביא את גיטה. בר"פ התקבל וצ"ע שם בדבור רש"י ז"ל שכתב שם ופירש שהן חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה כאילו ליתנהו בגרסת המשנה וגם פה קשה אמאי איצטריך ליה לתנא למיתנינהו ושמא לאשמועינן דלהבאת גט אפילו אם היתה יבמתה אחותה ג"כ אע"ג דפסולה לומר מת בעלה כשרה להביא את גיטה ועוד נלע"ד דאשמועינן האי תנא דמתניתין שאם מתחלה זה ימים אמרה שום אחת מאלו הנשים מת בעלה ולא האמנוה ויצא הדבר שקר אם שוב חזרה אותה ששקרה והביאה הגט נאמנת והיינו דקתני מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח כלומר אפילו במי שכבר הוחזקה שקרנית. ועוד נלע"ד דלפי שאין הטעמים שוין בכשרות הני נשים דמתני' דהכא לכשרות חרש ושוטה שתחלתן וסופן בדעת דמתניתין דלעיל להכי שבקיה תנא ללישנא דכשרות דמתניתין דלעיל ונקט לשון נאמנות ועוד דהתם גבי מת בעלי שייך למיתני לשון נאמנות ולא לשון כשרות ובגמרא פריך והתניא כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא את גיטה ומשני אביי מתניתין בח"ל דאי אתי בעל ומערער לא משגיחינן ביה דהא הצריכוה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ומש"ה מהימנא וברייתא בארץ ישראל דאי אתי בעל ומערער משגיחינן ביה דהא לא נתקיים גיטה בב"ד ואיכא למימר שזו מתכוונת לקלקלה לא מהימנא ותניא כוותיה דאביי ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"ע אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה היא שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא את גיטה וממקום שבאת מה להלן צריכות שיאמרו בפ"נ ובפ"נ אף היא צריכה שתאמר בפ"נ ובפ"נ ומדקתני בברייתא מה להלן צריכות שיאמרו וכו' ש"מ בח"ל עסקינן כאביי אמר רב אשי מתני' נמי דייקא דבח"ל עסקינן דהא רישא הכל כשרין להביא וכו' אוקימנא בח"ל משום סומא וסיפא נמי קתני האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה וכו' ש"מ דבח"ל מיירי ג"כ בבא מציעתא. וביד פ"ז דה"ג סי' ב' ו' וז"ל ואלו הן הנשים שחזקתן שונאות זו את זו חמותה ובת חמותה וצרתה אפילו היתה צרתה נשואה לאחר ויבמתה אפילו היתה אחותה ובת בעלה ע"כ. ובטור א"ה סימן קמ"א וקמ"ב:

מה בין גט למיתה. פי' וזה בין פה דגט לפה דמיתה דאמיתה לא מהמנינן לה ואגיטה מהמנינן לה אלא שהכתב מוכיח עמו:
האשה עצמה מביאה וכו' בפ"ק ד' ה' ובר"פ התקבל. ועיין במ"ש בפירקין דלעיל סימן ג' וביד שם פ"ז סי' כ"ג:

פרק ג

משנה א

כל גט וכו' ביד רפ"ג דהל' גירושין ובטור א"ה סי' קל"א. ואיתה פרק המביא תניין (גיטין דף כ"ג) וברפ"ק דזבחים ושם דף ג' כולה מתניתין והתם קאמר דאפילו גט שנכתב לשם גויה פסול ופי' רש"י ז"ל בכתיבת יד דהא שלא לשם האשה לא קתני אלא שלא לשם אשה דמשמע שלא לשם אשה זו אלא לשם אשה אחרת כל דהיא ואע"ג דגויה לאו בת גירושין מהניא לפסול ע"כ. ובתוספות רבינו פרץ כתוב ואפילו לשם גויה נמי פסול דהלשון משמע שלא לשם אותה אשה תימא דמתני' נמי נידוק הכי שנזבחו שלא לשמן ואפילו לשם חולין נמי לא עלו וכי תימא משום דבמתניתין מפרש בהדיא בסיפא דשלא לשמן היינו לשם שלמים גבי לשמו ושלא לשמו גבי גיטין נמי מפ' בהדיא בסיפא ונמלך ומצאו בן עירו וכו' דאין זה לשם גויה וי"ל דודאי אי הוה תני במתניתין שלא לשם זבח כי ההיא דקתני שלא לשם אשה אז הוה משמע הכי אבל השתא דקתני שנזבחו שלא לשמן משמע שפיר שלא לשם זבח זה אלא לשם זבח אחר ע"כ. ואיתה בתוס' פרק התכלת (מנחות דף מ"ב) ודפ' היה נוטל (סוטה דף כ':)
כל גט שנכתב. בגמרא דחיק לתרוצי לה אימא שנחתם כדי לאוקומה כר"מ דס"ל דעדי חתימה כרתי משום דקיימא לן דסתם מתני' ר"מ וכפשטא אתיא כר' אלעזר דס"ל דעדי מסירה כרתי:
יותר מכאן וכו'. ערובין פ"ק דף י"ג ותוס' פ' המביא תניין (גיטין דף כ') ובגמרא דסוטה פ' היה נוטל (סוטה ד' כ':)
מצאו בן עירו וכו'. וא"ת והאיך נתנו הגט לראשון והא אמרינן בפ' גט פשוט דשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה משום חששא דדילמא אזיל וממטי ליה לאתתיה דהאיך ומהאי טעמא נמי שאין נותנין אותו לאחד מהם אלא בשעת גירושין ממש ובפני חבירו. וי"ל דמיירי כגון שלא היו דרים באותו עיר שנכתב הגט שם ולא היה לסופרים לחוש ליוסף בן שמעון אחר כיון שלא הוחזקו והיינו דקאמר

מצאו בן עירו דש"מ דההיא שעתא לאו בעירם הוו קיימי אבל הרי"ף ז"ל נראה שגורס מצאו חבירו הר"ן ז"ל:

ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו. גמרא מאי יתר מכאן תנא דבי ר' ישמעאל לא שנכתב שלא לשם גירושין אלא אף זה שנכתב לשם גירושין פסול ולא זה שנכתב שלא לשם גירושין דידיה אלא אף זה שנכתב לשם גירושין דידיה פסול ולא זה שלא נכתב לשם גירושין דהא אלא אף זה שנכתב לשם גירושין דהא פסול מ"ט אי כתב ונתן ספר כריתות בידה ה"א למעוטי האיך קמא דלא עביד לשם כריתות אבל כתב לגרש את אשתו ונמלך דעביד לשם כריתות אימא כשר כתב רחמנא וכתב ואי כתב רתמנא וכתב ה"א למעוטי האי דלאו איהו קא כתיב ליה אבל יש לו שתי נשים דאיהו קא כתיב אימא כשר כתב רחמנא לה לשמה וסיפא לאשמועינן דאין ברירה כדפי' ר"ב ז"ל. והקשו תוס' ז"ל וא"ת בהכותב טופסי גיטין ה"ל נמי למיתני יתר על כן דהא מכל הני לא מצי למידק בריש מכלתין דזבחים דסתמא פסיל דלאו לשמה קאי אלא מההיא דהכותב טופסי גיטין לחודה. וי"ל דההיא בבא דטופסי גיטין לא תנא כלל לאשמועינן דסתמא פסול אלא אשמועינן דשרו רבנן לסופר לכתוב הטופס מפני התקנה ע"כ. ועיין תו במ"ש בסמוך ריש סימן ב'. וקשה לענ"ד אמאי איצטריך תנא למיתני הכא יתר על כן יתר על כן ליתני כל הני באבי כסדרן וא"א ידענא דלא זו אף זו קתני כדקתני בכמה דוכתי במשניות ובברייתות. ונלע"ד דכיון דיש גם בבבא דרישא חדוש במה שהוא טפי מבבבא דנמלך וה"א דלא הוי יתר על כן קמ"ל דאעפ"כ הוי יתר על כן וכיון דתנא בחד בבא יתר על כן תנא נמי בכולהו אגב והרבותא היא במה שהקשו תוס' ז"ל וז"ל בקיצור יותר מכן כתב לגרש את אשתו ונמלך בגמרא מפרש לא זה שלא נכתב לשם גירושין אלא אף זה שנכתב לשם גירושין פסול וא"ת והיכי שייך למיתני יתר על כן כיון דמהאי נמי לא הוה שמעינן קמייתא דפסול דה"א דהאי תנא דכי איכתיב לשם רחל לא הדר איכתיב לשם לאה אבל סופרים דלהתלמד עשויין ה"נ דכשר דהכי אמרינן וכו' עד א"נ י"ל דמ"מ שייך למיתני יתר מכן כיון שיש סברא אחרת בסופרים מקרין לפסול טפי מבנמלך ע"כי א"נ נלע"ד דחדא חדא שמעינהו וגרסינהו וכיון דהוה חזי דבחדא הוי רבותא דמה שהוא טפי מבקמייתא הוה תני בה רבינו הקדוש יתר על כן וראייה קצת לזה שהרי ר' ישמעאל שהוא תנא פירשה למתניתין מה שאינו דרך ברוב התלמוד כנלע"ד:

כתב לגרש את אשתו וכו'. תוס' רפ"ק דמכלתין ובפ"ק דב"מ דף י"ח ובפ' חזקת (בבא בתרא דף ל"ה) וד' נ"א:

לא יגרש את הקטנה. בגמרא דייק קטנה הוא דלא מצי מגרש הא גדולה מצי מגרש ביה ולא חיישינן שמא לא לזו ניתן אלא לחברתה אשת איש אחר ונפל מידה ומצאתו זו ש"מ דמתניתין ר' אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי והן מעידין שראו שזה מסר לזו. וכן ברישא דקתני שמי כשמך פסול לגרש בו שני הוא דלא מצי מגרש הא ראשון מצי מגרש ביה ולא אמרינן משום חומרא דאשת איש ניחוש שמא לא בעלה של זו כתבו אלא אחר ומסרו לזו אשת חברו דמיירי בעדי מסירה שמכירין את שניהן ומעידין שראו שבעלה הוא שמסר לה:

יותר מכאן אמר ללבלר וכו' הא קמ"ל דלא אמרינן הוברר וכו' ואפילו מאן דסבר בעלמא יש ברירה הכא מודה משום דוכתב לה לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה תוס' ז"ל. ועיין בהר"ן ז"ל ופסק ההלכה דכל אלו הגיטין אין פוסלין מן הכהונה חוץ מזה האחרון דלחומרא אמרינן יש ברירה ופסולה מן הכהונה אבל אינך כולהו אפילו ריח הגט אין בהם דלא דמו להרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם דאמרינן דפסלה מן הכהונה שנאמר ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולאחרים לא הותרה פסולה מן הכהונה דההוא להיא מילתא מיהא לשמו ולשמה נכתב:

משנה ב

הכותב טופסי גיטין וכו'. ביד פ"ג דהלכות גירושין סי' ז' ובטור א"ה סי' קל"א ובח"מ סי' מ"ח ואיתה בתוס' פ"ק דנדרים דף צ"ז ודפ' שני דמכלתין ובגמ' פ"ק דזבחים דף ג' ושם דקדקו תוס' אמאי לא קתני יתר על כן דע"כ יתר הוא דמכל הנך קמייתא לא מצי למידק בגמרא סתמא פסול אלא מהך. וי"ל דמשום דאמר ללבלר דקתני ברישא דהך יתר כמו כן מזאת דדייקינן מינה דאין ברירה מש"ה לא קתני בה יתר על כן ע"כ. בפי' ר"ב ז"ל ובגמרא מוסיף אף מקום הרי את מותרת לכל אדם וכן פי' הרמב"ם ז"ל וקשיא לי דזה לא אמרו שמואל אלא כדי לאוקמיה למתניתין כר' אלעזר דס"ל דבעינן עיקר כתיבה לשמה אבל כיון דפסיק הלכתא הר"ב ז"ל כר' אלעזר דסיפא דפוסל גיטי נשים ממילא משמע דרב דפסיק הכי דלא חייש לתקנת סופר וא"כ קשה כיצד פירש הר"ב ז"ל דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת ועיין ביד ששם משמע שחזר בו מלפסוק כר' אלעזר דסיפא דמתניתין אלא כת"ק וכדשמואל ועיין ג"כ בהר"ן:

צריך שיניח. שאם רואה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב את הגט כולו אלא צריך שיניח מקום האיש וכו':

ומקום הזמן. מן הנשואין צריך לכתוב זמן כשר ולא זמן מוקדם אי משום בת אחותו אי משום פירי ומן האירוסין נמי משום בת אחותו איכא ומשום פירי ליכא דארוסה אינו

אוכל פירותיה ומשום תקנת ולד הצריכו להניח מקום זמן לגט ארוסה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה פי' שאם יכתוב זמן לבו ביום והוא לא יגרשנה עד לאחר נישואין יאמרו בלא קדושין וכתובה נתעברה ופגם הוא למשפחה ומתני' דקתני דמפני התקנה התירו לכתוב טופס הא לאו הכי אסור ר' אלעזר היא דבעי לשמה בכתיבה מדאורייתא דס"ל דעדי מסירה כרתי הלכך וכתב לה לאו אחתימה קאי דחתימת עדים אינה אלא מד"ס מפני תקון העולם וכי כתיב וכתב לה דדרשינן דבעינן לשמה אעיקר כריתות קאי דהיינו כל הני דאמרן וגם הרי את מותרת לכל אדם ומה שכתב רע"ב ז"ל חוץ מגיטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה וגזרינן טופס אטו תורף ע"כ. בגמרא פריך והא כי כתיב לה דדרשינן מיניה לשמה אתורף כתיב והיכי יליף ר' אלעזר מיניה למיסר טופס ומשני אלא לא תימא שנאמר דמשמע דמיניה יליף אלא אימא משום שנאמר וכתב לה לשמה כלומר משום שנאמר בתורף וכתב לה לשמה גזרינן טופס אטו תורף דאורייתא. והדר פריך בגמ' הא מדסיפא פליג ר"א ופסיל לכתוב תופסי גיטין רישא לאו ר' אלעזר דאי ר"א קשיא דר' אלעזר אדר' אלעזר ומשני תרי תנאי אליבא דר' אלעזר. ואיכא מאן דמפרש מפני התקנה היינו מפני תקנת קטטה צריך שיניח פי' דזימנין דשמעא איתתא לסופר דקא כתב וסברא איהו אמר ליה וה"ל קטטה בהדה ומוקי לה כר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי ולפי זה אין צריך להניח מקום הרי את מותרת לכל אדם אלא מקום השמות לבדן משום קטטה ומקום הזמן משום מוקדם. ואיכא מאן דמפרש משום תקנת עגונות ואתיא אי כר"מ אי כר' אלעזר. כתוב בשלטי הגבורים פ' השולח דף תק"ע. וכן בהגהת אשרי דף ק"ד נראה לר"י אפילו אם לא כתב שם העיר כלל שהיה טוב דדוקא אם שינה הוא פסול דהוי מזוייף מתוכו וראיה מהא דהכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ושם העיר לא הזכיר וכל התקנה שהתקינו לכתוב מקום הלידה העיקר משום שלא יהא לעז על הגט משני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת דלכן כותבין סימן בעלמא מקום הלידה ע"כ. וכבר כתבתי זה יותר בארך לקמן פ' הזורק סוף סימן ה':

שטרי מלוה צריך שיניח. שאם שמע אחד שהיה רודף את חברו להלוותו מנה לא יאמר הריני כותב מיד ואניח מקום הזמן לבדן שלא יהא השטר מוקדם אלא צריך שיניח מקום המלוה ולוה והמעות ואע"ג דליכא למיחש למידי גזרה שטרות אטו גיטין:

ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים. הקשו תוס' והרא"ש ז"ל מנא ליה לתלמודא דר' אלעזר מכשיר בשטרות אפי' בתורף דפריך עליה מדרב פפי דילמא בטופוס לחד הוא דמכשיר וי"ל דאם איתא דכולהו תנאי אטופס דאיירי ביה ת"ק קיימי ה"ל לתנא דמתני'

לקבוע דברי ר' אלעזר בתר ת"ק והיה יכול לקצר ולשנות ר' אלעזר פוסל בגיטי נשים ור' יהודה פוסל בכולן וכסדר הזה היה ראוי לשנות שכל אחד מחמיר והולך מאותו שלפניו אבל אי ר' אלעזר אתי לאכשורי בשטרות אפילו תורף ניחא דהקדים דברי ר' יהודה דאיירי בטופס כמו ת"ק ור"א מיירי אפי' בתורף ומיקל בדבר אחר יותר מת"ק דמכשר בשטרות אפילו תורף ובגיטין מחמיר דפסיל אפילו טופס וי"מ דדוקא לכתחילה גזר ר' אלעזר טופס אטו תורף אבל בדיעבד אף לכתחילה תנשא. אבל הרמב"ן ז"ל כתב דבדיעבד נמי פסול עכ"ל הרא"ש ז"ל:

שנאמר וכתב לה. פי' לה לשמה ובירושלמי גרסי' במשנה לה לשמה וכן הוא בגמרא פ' המביא תניין דכ"ג:

חוץ מגיטי נשים. וא"ת אי בשחרורי עבדים נמי פסול בפ"ק גבי שלשה דברים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ליתני בברייתא וכדברי ר"א בארבע כדקתני וכדברי ר"מ בד' תוס' ז"ל וברור הוא דר"א גרסינן בלתי יו"ד. ובגמ' קרי רב עליה דר"א טובינא דחכימי פי' מאושר שבחכמים והכי קרי עליה נמי בפ' אלו נערות כדכתיבנא התם סי' ו':

משנה ג

המביא גט ואבד וכו'. ביד פ"ג דהל' גירושין סי' ט'. ואיתה בפ"ק דב"מ דף י"ח ע"א ע"ב ובירוש' ס"פ בתרא דיבמות ובטור א"ה סי' קל"ב וסי' קנ"ג. וכתוב בנמוקי יוסף פ' האשה שלום אליבא דמימרת רבא דהתם דהלכתא כותיה דוקא דמשום דאבד הגט המביאו ממדינת הים דהוי מקום אחר חוץ ממקום שנכתב ובמקום שהשיירות מצויות שאי אפשר לומר כאן נמצאו וכאן הי' הוא דחיישינן לשני עיירות ששמם שוירי כדאיתא הכא בגמ' הא נאבד באותו מקום שנכתב אפי' נמצא לאחר זמן ובמקום שהשיירות מצויות לא חיישינן אלא אמרינן כאן נמצא וכאן היה ע"כ בקיצור:

מצאו לאלתר פלוגתא היא בברייתא איזהו שלא לאלתר והרמב"ם ז"ל פי' כמ"ד שלא עבר אדם שם. בפי' ר"ע ז"ל אבל אם אבד במקום שאין השיירות מצויות אפילו לאחר זמן מרובה כשר. אמר המלקט והיינו דתנינן בפ"ק דמציעא מצא גיטי נשים וכו' לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ומדתלי טעמא בשאני אומר כתובים היו שמעינן מינה דאם אמר הבעל תנו לה שאני כתבתיו לה נותנין ולא חיישינן לשמא אינו זה מאחר שאין השיירות מצויות. ורבה הוא דרמי מתני' אההיא דמניעא אבל ר' זירא לא רמי מתניתין אההיא משום דדייקינן הכי הא אמר תנו נותנין ולעולם לאלתר דוקא כדקתני מתני' אבל ברייתא דמייתי בגמרא ודאי קשיא אמתני' ומשני כאן בשיירות מצויות כאן במקום שאין שיירות מצויות. ור' ירמיה מתרץ שנוייא אחרינא

דלא תיקשי ברייתא אמתני' דההיא ברייתא מיירי שאמרו העדים מעולם לא חתמנו בגט באלו השמות אלא בזה בלבד ורב אשי נמי תירץ על דרך תירוץ ר' ירמיה דההיא ברייתא מיירי כגון שהשליח שאבדו או העדים נותנין בו סימן מובהק כגון שיש בו נקב בצד אות פלונית וכמו שפי' ר"ע ז"ל:

אם מכירו כשר או או קתני וכדפי' ר"ע ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל בפ' בתרא דיבמות ד' ק"ך למאי דמסיק התם בההוא לישנא דלא חיישינן לשאלה וא"ת דבפ' כל הגט תנן מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר פי' אם מכיר הגט ולמה לי שיכיר הגט אפילו אינו מכירו נמי כיון דמכיר חפיסה ודלוסקמא די דכך דהא לא חיישינן לשאלה. וי"ל דה"פ אם מכירו לחפיסה ודלוסקמא שהם שלו כשר ואע"ג דנקט לשון יחיד אין לחוש ואע"ג דחפיסה הוי לשון נקבה דמפרש התם דחפיסה היא חמת קטנה מ"מ נקט לשון זכר משום דלוסקמא דהוי לשון זכר כדקתני בתוספתא עשרה דלוסקמים מלאים שטרות מסרתי לך וללישנא קמא דחיישינן לשאלה מיירי התם שידוע שכן אבדו בחפיסה ולהכי לא חיישינן לשאלה עכ"ל ז"ל. וז"ל כאן וא"ת וניחוש לשאלה כדאמרינן בפ' בתרא דיבמות סי' ג' וי"ל דקים ליה בנפשיה שלא השאילה א"נ ביודע שבחפיסה אבדו ומ"מ צריך שיהא מכיר חפיסה או דלוסקמא בטביעות עינא דמה שיודע שבחפיס' או בדלוסקמא איבדו אין זה סי' כיון דדרך להניח' שם. ע"כ ומתוך מה שכתבו כאן בגמרא משמע שיש ספרים [דגרסי] ומכירו וזה סוף לשונם א"נ ומכירו פי' או מכירו וי"ס דגרסי בהדיא או מכירו וה"פ מצאו בתפיסה ויודע שלא בתוכו איבדו ואינו שלו ואפ"ה אם מכירו כשר ולרבותא נקט מצאו בחפיסה א"נ דוקא אם מכירו כשר אבל מה שהוא יודע שבחפיסה או בדלוסקמא איבדו אינו מועיל ולספרים דגרסי ומכירו מצינן לפרש כמו אם מכירו עכ"ל ז"ל ועיין עוד בריש דבריהם ז"ל וגם הר"ן ז"ל העלה דודאי תנא תרתי קאמר מצאו בחפיסה ויש לו סימן בה או שמכירו לגט בטביעות עינא אפילו שהוא עם הארץ הגט כשר. וכתוב בתוי"ט ובחפיסה ודלוסקמא נמי טביעות עינא כמו סימן אלא דאיכא בין סימן לטביעת עינא דטביעות עינא אין מועיל להכשירו אלא כשמצאו אותו בעצמו שאבד לו ולא כשמצאוהו אחרים ובבית יוסף הביא חלוקי דעות בטעם הדבר דאיכא למימר דילמא משקר משום הפסד שכרו א"נ דלא להוי למרי גיטא תרעומות עליה אבל כשמצאו הוא נאמן במגו דאי בעי אמר לא אבד מעולם וא"נ אפילו ליכא מגו עד אחד נאמן באיסורין בטביעות עין ע"כ:

והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת וכו' ביד פ' ששי דה"ג סי' כ"ח ואיתה בהרא"ש ז"ל ס"פ ואלו מגלחין ותוס' פ' עשרה יוחסין (קידושין ד' ע"ח) וגם הרא"ש ז"ל שם ד' צ"ו

ותוס' פ' המפקיד (בבא מציעא ד' ל"ט) ודפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ג.) בגמרא אמר רבא לא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וחולה שרוב חולים לחיים אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס שרוב גוססין למיתה לא אבל אם הניחו בן מאה שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים דכיון דאיפלג איפלג אבל בן פ' ואחת או יותר עד תשעים קרוב למות הוא וביד פ' ט' דהלכות תרומות סי' ג':

בחזקת שהוא קיים. דאמרינן העמד דבר על חזקתו ומקרא נפקא לן בהכל שוחטין. ומכאן הוכיח ספר תרומת הדשן בסי' שמ"ט דמדסמכינן אחזקה אפילו גבי זקן וחולה כ"ש לגבי ילדים ובריאים ואפילו לזמן מרובה דאין נראה לחלק דדוקא זמן מועט כשיעור מהלך ממדינת הים מוקמינן אחזקת חיות אבל זמן מרובה שמנה או ט' שנים או יותר לא מוקמינן כולי האי אחזקת חיות דע"כ אין לחלק בהכי דהא כל מוקמינן אחזקה מנגע ילפינן לה בפ"ק דחולין וכן כרש"י ז"ל בהדיא בפ' כל הגט אמתני' דלעיל דמנגע ילפי' לה וחזקה דנגע אינה אלא לשעה מועטת כדאיתא התם פ"ק דחולין ודילמא אדנפיק בציר ליה שיעורא וכו' וא"כ מנלן למיגמר מיניה אפילו כדי להלך ממדינת הים שהוא מופלג יותר הרבה משיעורא דחזקת נגע והה"נ דגמרינן מה שמופלגין אפילו שלשים שנה מזמן מהלך ממדינת הים ע"כ וע"ש עוד:

בת ישראל שנשאת לכהן אוכלת בתרומה. תוס' פ' כיצד אשת אחיו (יבמות ד' י"ח.) ובגמרא פריך ורמינהו ה"ז גיטך שעה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד ותירץ אביי מתני' דהכא ר"מ היא דלא חייש לבקיעת הנוד וההיא ברייתא ר' יהודה היא דחייש שמא יבקע הנוד ורבא תירץ שמא מת לא חיישינן שמא ימות תנאֵי היא ומעיקרא רמי בגמרא תרומה דברייתא אגט דמתני' דקתני נותנו לה בחזקת שהוא קיים ומשנינן תרומה אפשר להיות נזונת בחולין גט לא אפשר למיחש למיתה דאי חיישת אין לך שולח גט לאשתו והן עגונות:

השולח חטאתו וכו'. פ' הוציאו לו (יומא ד' נ"ה) ותוס' דפ' נגמר הדין (סנהדרין ד' מ"ז) ודפ' התערובות ד' ע"ד ודפ' כל המנחות (מנחות ד' ס"ב) ודפ' בתרא דנדה ד' ע' וביד פ"ד דהל' פסולי המוקדשים סי' י"ד ובטור א"ה סי' קמ"א:

משנה ד

שלשה דברים וכו'. תימא בעיני שלא הובאה משנה זו בעדיות בפ' שני אי שלישי דהתם קא תני אפי' דברים שלא נזכר בהם לשון עדות כגון שלשה דברים א"ר עקיבא שלשה דברים ר"ג מחמיר וזולתם. ואיתה בהרא"ש ס"פ בתרא דיבמות:

על עיר וכו' ביד פ' ששי דהל' גירושין סי' כ"ח וכ"ט ובפ"ט דהל' תרומות סי' ב' ובטור א"ה סי' י"ז וסי' קמ"א:

כרקום ירוש' איזהו כרקו' ר' בא בשם ר' חייא בר אשי כגון זוגין ושלשלאות וכלבים ואווזין ותרנגולים ואיסטרטיות המקיפים את העיר ע"כ:

וספינה שאבדה בים. פ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ג:)

והיוצא ליהרג נותנין וכו'. גמ' אמר רב יוסף לא שנו אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של אומות העולם כיון דגמר ליה דינא לקטלא מיקטל קטלי ליה ותו לא מקבלי שוחדא ואין עליו חומרי חיים ואיכא דאמרי אמר רב יוסף אפכא:

משנה ה

המביא גט בארץ ישראל וחלה וכו'. ביד פ"ז דהל' גירושין סי' ד' כ' ובפ"ט סי' ל"ה ל"ו ל"ז ובטור א"ה סימן קמ"א:

וחלה ה"ז משלחו ביד אחר נלע"ד דאיידי דתנא גבי בעל גופיה והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים תנא נמי כל הנהו דמחזיקין אותו בחזקת קיים וכן נמי שלשה דברים דקאמר ר' אלעזר בן פרטא דברים שהן בחזקת קיימין או שנותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים תנא השתא נמי דינים דאם חלה השליח של הגט יכול לעשות שליח אחר ולא אמרינן דנתבטלה שליחותו כיון שחלה ואין לו רשות לעשות שליח אחר כדילפינן מושלח ושלחה אלא היכא דאיהו גופיה מצי למיעבד השליחות דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת קמ"ל דבין מביא מא"י בין מביא מח"ל אע"פ שחלה מצי למעבד שליח אלא שמא"י כדינו ומח"ל כדינו בחזקה ששליחותו קיימת ובתר הכי מסיים פירקא בעניינים אחרים דשייכי לענין בחזקת שהן קיימין אע"ג דאין להם שייכות כלל לענין הגט דאיהו עיקר מכלתין. א"נ אפשר עוד לומר דמשום דתנן לעיל בחזקת שהן קיימין קאמר השתא דין חלה השליח דחזקה דאין רצונו של אדם שיהא פקדונו ביד אחר והשתא ניחא דאקדים ותני שליח דארץ ישראל קודם שליח דמדינת הים שלא כסדר דנקט בריש מכלתין כנלע"ד ודרך אחרת היתה לי אלא שזו נכונה בעיני יותר. ובגמרא רמינן והתנן לקמן ספ"ו אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אינהו אין אבל שליח לא ומשני רבא שאני התם דמילי לחוד נינהו ומילי לא מימסרן לשליח אחר מפני שאין בהם ממש אבל גט דאית ביה ממש חוזר ונמסר. כתב רב אלפס ז"ל יש מי שאומר אם אמר לו הולך גט זה לאשתי ולא הקפיד לומר לו את עצמך הולך משלחו ביד אחר ואע"ג דלא חלה ואם אמר לו את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אא"כ חלה או נאנס כרשב"ג דאסיקנא

בגמרא דסתם מתניתין כותיה ולא אכפת לן במחלוקת דברייתא וכן הדעת נוטה והא דלא בעי לאוקומה למתניתין כרבנן ובהולך לבד כשנוייא קמא דבגמרא משום דמשמע ליה דמתני' סתמא קתני ואיירי בין בהולך בין באת הולך:

אם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני. תוס' פ"ק דב"ק ד' י"א ודמציעא פרק המפקיד (בבא מציעא דף ל"ו:)

לא ישלחנו ביד אחר. אם אמר לו טול לי חפץ ואח"כ תן גט והלך הוא ונתן גט ואח"כ לקח ממנה החפץ פוסל ר' יוחנן בשליח ראשון וכ"ש בשליח שני ולהכי תנא מתני' לא ישלחנו ביד אחר שמא כשימסור ראשון שליחות לשרי לא ימסור לו דברים כהוייתם או השני לא ידקדק בהם ויהיה משנה ומיפסיל גיטא דקפידא הוא דאין רצונו שיהא פקדונו דהיינו חפץ שלו ביד אחר דהיינו אשתו דלאחר שקבלה הגט הרי היא אצלו כאחר ולר"ש בן לקיש דמכשר כשאמר לו כך בשלוחו וכ"ש בו קסבר לאו קפידא הוא אלא אורחא דמילתא קאמר ליה ולריש לקיש לא תנא מתני' לא ישלחנו ביד אחר וכו' רק לאשמועינן דאין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר וכאן שנה רבי דין זה ולאו משום בטול שליחותא נקט ליה דאם שלחו ביד אחר הגט גט דאע"ג דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שליח לגרשה מיהא שויה אבל היכא דא"ל טול לי ממנה חפץ פלוני ותן לה גיטא ושלח השליח גט ביד אחר והלך אותו האחר ונפקא איתתא לאפיה ויהבא ליה חפץ והדר שקלא מיניה גיטא כ"ע ל"פ דגיטא מעלייא הוא. וביד פ"ג דהלכו' שלוחין ושותפין סי' ח':

משנה ו

עושה בב"ד שליח ומשלחו כצ"ל. ובפירוש ר"ע ז"ל הלשון יתר או חסר הפירוש וכצ"ל עושה בב"ד שליח שצ"ל בפניהם בפ"נ ובפ"נ לפי שהאחרון לא יוכל לומר:

אין השליח האחרון וכו'. בטור א"ה סי' קמ"ב ושם כתוב וכל אחד ואחד יאמר בפני ב"ד שליח ב"ד אני ומדקתני אין השליח האחרון ולא קתני ואין השליח השני שמעינן מינה בגמרא דשליח שני אם חלה עושה שלישי עד מאה ומדקתני אלא אומר שליח ב"ד אני שמעינן דכולהו אין ממנין אלא בב"ד:

משנה ז

המלוה מעות וכו' תוס' פ' יש מותרות (יבמות דף פ"ו) ודפ' שני דכתובות ד' כ"ו ודפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קכ"ג) וכולה מתני' עד סוף הפרק ביד פ"ז דהלכו' מעשר סי' ד' ה' ו' ז'. בפי' ר"ע ז"ל אלא שמפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר לכהן. אמר המלקט כדי שיהא מותר לזרים מכיון שאין כאן גזל מתנות כהונה שכבר נתן דמיהן לכהן זה ובשעת

ההלואה פסק להם דמים ובגמרא פרכינן היכי נפיק ידי נתינה דהא לא אתו לידייהו דכהן ולוי וכיצד זכו בהם הכהנים הללו ומוקמינן לה במכירי כהונה ולויה כלומר שהם מכיריו ואוהביו ואינו רגיל לתת תרומותיו אלא להם הלכך כיון דמילתא דפשיטא היא דלדידהו יהיב להו אסחו להו שאר כהנים דעתייהו והוי כמאן דמטי לידייהו רש"י והר"ן ז"ל: ובהגהות אשרי יהיב טעמא משום דכל מתנות כהונה חשוב כמו מתנה מועטת ואסור לחזור בו כדאמרינן בפ' הזהב ע"כ. עוד בפי' ר"ע ז"ל ואם הוא רגיל ליתן תרומותיו וכו'. אמר המלקט רב הוא דאוקי לה במכירי כהונה ולויה ושמואל הוא דאוקי לה במזכה להם ע"י אחרים ועולא מוקי מתני' כר' יוסי דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה כגון עני המנקף בראש הזית ומצודות חיה ועופות ומציאת חרש דלקמן פ"ה ובבכורות פ' שני כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ובגמ' דשנים אוחזין השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו דאע"פ שאין זכייה לקטן עשאוהו כזוכה ובכולן יש לומר מפני התקנה עשו דהכא נמי אע"ג דלא אתו לידי כהן הרי הן כאילו באו כבר לידו ומפריש עליהם וה"נ מוקי לה ר' אבהו בשם ריש לקיש בירוש' ובגמרא כולהו כרב לא מוקמי במכירי לא קתני ואע"ג דמזכה נמי לא קתני ניחא ליה לשמואל לאוקמוה במזכה דאיירי בכל כהנים כולהו כשמואל לא מוקמי במזכה לא קתני ואע"ג דמכירי נמי לא קתני ניחא ליה לרב לאוקומה במכירי משום דמפרישין עליהם סתם קתני משמע בלא שום זכוי כולהו כעולא לא מוקמי כיחידאה לא מוקמינן ואע"ג דשמואל פסיק בגמרא דפ"ק דב"מ כר' יוסי מ"מ מסתבר ליה לאוקמי מתני' אפילו כרבנן: וכתוב בתוי"ט בחזקת שהן קיימין אע"פ שהוא מוסב על כהן ולוי ועני שייך למיתני בנו"ן ולא במ"ם שכן בלשון ארמית הנו"ן מורה על הרבים כמו על הרבות וכדתנן להיות מפריש עליהן מחלקן וכו' ואם הלוון וכו' ע"כ. ותימה הוא למה הוצרך לכתוב כן שזה הענין פשוט באלף אלפי מקומות במשנה בתלמוד ובאגדות ועוד דאם היה לו לדקדק כן הוא על מלות מחלקן הלוון דאע"ג דלא שייך אלא בנקבות אשכחן ליה ג"כ בזכרים בדוכתי טובא אכן מלת קיימין או קיימים לא אשכחן לה רק בזכרים דבנקבות לא שייך לומר רק קיימות אלא דבמתני' דבסמוך קתני קיימין אע"ג דקאי אפירות ומעות שהן לשון נקבה כדאמרינן בעלמא דבר תורה מעות קונות דו"ק:

מתו צריך ליטול רשות מן היורשים. מפני שאין חוב זה מוטל עליהם לפרוע יטול מהם רשות אם רוצין שיתקבל חובו בשבילם יעכבם ממעשרות עצמו רש"י ז"ל. ובגמרא תניא ר"א בן יעקב אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בב"ד ומתו מפריש עליהם בחזקת הקרוב להם מאותו השבט הראוי ליורשם ואם הלוה את העני בב"ד ומת מפריש עליו

בחזקת עניי ישראל דתקנת כל עניי ישראל היא כדי שימצאו מי שילוה להם ולאו גוזל את העניים הוא כי גבי משאר עניים אבל לא בחזקת יורשיו דשמא יורשיו עשירים הם ר' אחי אומר על העני מפריש בחזקת עני עולם ואפילו כותים אם אין עניי ישראל בעיר דס"ל דכותים גרי אמת הן ואף הם זוכים במעשר עני. בפי' ר"ע ז"ל צריך ליטול רשות מן היורשין שירשו מהם קרקע משועבדת לבעל חוב צריך ליטול וכו'. אמר המלקט מה שכתוב משועבדת לבעל חוב ר"ל לבעל חוב זה שהלווה אביהם ע"מ להיות מפריש עליהם מחלקן ולהפרע משם צריך ליטול רשות וכו' והוא פי' הרמב"ם ז"ל ודלא כפי' תוס' ז"ל שאכתוב בסמוך: ואם הלוום בפני ב"ד אינו צריך ליטול רשות מן היורשין דיש כח על ב"ד להטיל חוב זה על הכהונה ועל הלויה לפי שתקנתם היא שימצאו מעות להלואה רש"י ז"ל. ובגמרא בעי מ"ש למיתה דעבוד תקנתא ומ"ש לעשירות דלא עבוד תקנתא דתניא בהדיא בברייתא אם העשיר העני אין מפרישין עליו וזכה הלוה במה שבידו ומשני משום דמיתה שכיחא עבוד לה רבנן תקנתא אבל עשירו' דלא שכיח' לא עבוד לה רבנן תקנתא והיינו דאמרי אינשי חברך מית אשר פי' חזק והאמן הדברים חברך אתעתר לא תאשר. עוד גרסינן בגמרא תניא רבי אומר ביורשין שירשו קרקע שעליהם מוטלת המצוה לפרוע חוב אביהם ולא שירשו כספים ופירשו תוס' ז"ל דאסיפא קאי שאם ירשו קרקע מפריש עליהם אבל לא ירשו קרקע לא מפריש עליהם אבל אירשא דקתני מת צריך ליטול רשות מן היורשין לא מצי קאי דכל שכן אם לא ירשו שצריך ליטול רשות מן היורשין יותר שאין עליהם מוטל לפרוע חוב אביהם ע"כ. וכן פי' ג"כ ה"ר זרחיה הלוי דאסיפא קאי ונראה דלא כפירוש הרמב"ם ז"ל שהעתיק ר"ע ז"ל כמש"כ בסמוך ופי' בכסף משנה שם פ"ז וז"ל ומפרש רבינו דאירשא קאי וה"ק דוקא כשירשו קרקע צריך רשות ורשות מיהא מועיל אבל בירשו כספים אפילו יתנו רשות אינו מועיל כיון שאין להם לפרוע חוב אביהם הרי הם כנכרים בעלמא והרי החוב כאבוד שאין מפרישין עליו וכן פירשו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ע"כ:

משנה ח

המניח פירות להיות מפריש וכו' בערבי שבתות ובערבי ימים טובים אייר דשרי שלא מן המוקף תוס' ז"ל אבל ביד פ"ה דהלכות תרומות סי' כ"ה כ"ו הלשון כן המציא פירות להיות מפריש עד שיעשו תרומה אע"פ שאין מפרישין לכתחלה אלא מן המוקף אם הפריש הרי הן בחזקת קיימין ע"כ. ולדעתו ז"ל צ"ל דהא דקתני במתני' מפריש עליהן לשון לכתחלה משום סיפא דמעות מעשר שני נקט לה וכן הוא ז"ל כתוב לשון לכתחלה גבי מעות מעשר שני בפ"ד דהל' מעשר שני סי' י"ג. ואיתא להאי בבא בירוש' פ"ז דדמאי:

הרי זה חושש מעת לעת של בדיקה ר' אלעזר בן אנטיגנוס אומר מעת לעת של הנחה כלומר דיום א' שלם לבד מחזיקינן ליה בחזקת קיים וקשיא ליה מתני' דלדידיה ה"ל למתני חושש למפרע עד מעת לעת:

דברי ר' אלעזר בן שמוע בירוש' ל"ג בן שמוע וכן במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל נמחק וגם ר"ש לוריא ז"ל מחקו והכי משמע ג"כ מפי' רש"י ז"ל שפי' גם כאן כדרכו בכל התלמוד ר' אלעזר בן פדת דגמרא ור' אלעזר בן שמוע דמתניתין ודברייתא ע"כ וודאי שכן הוא דסתמו כפירושו ובגמרא א"ר אלעזר חלוקין עליו חבריו על ר' אלעזר דתנן בפ' שני דמסכת מקואות מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין בר"ה בין ברה"י טמאות ולא סמכינן אחזקה שהיה שלם והא קמ"ל ר' אלעזר בן פדת דלא תימא לעולם אין חלוקין ומאי למפרע מע"ל קמ"ל דלמפרע ר"ל כל עיקר דמשעה ראשונה כלן טמאות וחלוקים:

ר' יהודה אומר בשלשה פרקים וכו' וליכא מאן דפליג עליה הלכך הלכה כמותו כמו שפסק הרמב"ם ז"ל:

בקדים של מוצאי החג רוח מזרחית שנקראת בלשון מקרא בספר יונה חרישית על שם שמשתקת כל הרוחות כלומר מבטלת צנת כל הרוחות והיא חמה מאד והיא ג"כ חזקה מאד כדכתיב ברוח קדים עזה כל הלילה ברוח קדים תשבר אניות תרשיש ורוח דרומית קשה מכולן ורוח מערבית בינונית ורות צפונית נוחה מכולן לא חמה ולא צוננת וממתקת את שאר הרוחות ומנשבת עם כולן ואלמלא כן אין העולם מתקיים אפי' שעה אחת:

ובשעת כניסת מים לבוסר. תוס' פרק אין מעמידין (עבודה זרה ד' כ"ט:)

פרק ד

משנה א

השולח גט וכו'. ביד פ' ששי דהל' גירושין סי' ט"ז י"ז ובטור א"ה סי' קמ"א. ואיתה ר"פ האומר דקדושין ע"א ע"ב:

והגיע בשליח. מדלא קתני הגיעו שמעינן שלא היה מתכוין וכו' כדפי' ר"ע ז"ל:

או ששלח אחריו דמהו דתימא לא אלימא שליחותיה דבתרא משליחותיה דקמא דליבטליה קמ"ל:

בטל הוא ה"ז בטל. בגמרא מסיק דבטל הוא תרי לשונות משמע משמע דבטל לשעבר ומשמע דליבטיל גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר היינו דליבטיל לשון עתיד וגבי מתנה שנותנין לו שאינו רוצה לקבלה אם אמר מתנה זו בטלה היא לשון עבר משמע וחוזר

נותן וזוכה במתנה דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ובגמרא בעי רב נחמן בר יצחק אם אמר בגט בטל ולא אמר הוא אי לשעבר משמע ולא אמר כלום או דילמא בלא הוא נמי שתי לשונות משמע וגבי גט לישנא דמהני ליה קאמר והוי גט וקאי בתיקו:

משנה ב

בראשונה וכו'. תוס' פ"ק דקדושין ד' י"ב:

היה עושה ב"ד רב נחמן ס"ל בפני שנים דתרי נמי קרי להו תנא ב"ד ומייתי לה מדתנן בפרק בתרא דשביעית גבי פרוזבול פלוני ופלוני הדיינים ורב ששת ס"ל דוקא בפני שלשה דבית דין תנן והתם בשביעית לאו דוקא תרי קתני דתנא לאו כי רוכלא. וטעמא דבעו שלשה דמפקי קלא טפי ושמעא איתתא ולא מנסבא אבל אם בטל בפני שנים לא הוי בטול ועיין בתוי"ט שהקשה על פי' ר"ע ז"ל שפירש היה מבטלו בפני שלשה כדעת רב ששת ואח"כ פירש שהשליח שאינו יודע בדבר מוליכו לה והיא נשאת בו והוא לשון רש"י ז"ל וליתיה למאן דמפרש דב"ד דתנן היינו בפני שלשה דלדידיה ליכא למיחש שתנשא דהא ג' מפקי לקלא אלא טעמא דר"ג דתקנתו היתה מפני העגונית כדאיתא בגמ' ורש"י ז"ל לא פירש אותו לשון רק אליביה דמאן דסבר דהא דתנן ב"ד היינו תרי ונמצא הר"ב ז"ל מזכה שטרא לבי תרי ע"כ בקיצור מופלג שהוא האריך ע"ש:

שלא יהו עושין כן מפני תקון העולם. ר' יוחנן מפרש מפני תקנת ממזרים כדפי' ר"ע ז"ל אבל ריש לקיש פירש מפני תקנת עגונות דס"ל כרב ששת דאמר דבפני שלשה היה צריך לבטלו ובי תלתא אית להו קלא ושמעא וידעא ולא מינסבא ונשארת עגונה וכיון דאצרכיניה לילך אחריו או לשלוח שליח לא יטרח כ"כ בשביל לעגנה ור' יוחנן ס"ל דהוה סגי בשנים כרב נחמן. ואם בטלו אחר תקנת ר"ג רבי ס"ל דהוי מבוטל ואע"ג דעבר אתקנתא בטל שליחותא ורשב"ג אומר דאינו מבוטל דא"כ מה כח ב"ד יפה ושריא לעלמא דרבנן אפקעוה לקדושיה מיניה וכאילו לא היתה א"א מעולם והם אמרו שיפקעו כל קדושין שבישראל ע"י גט כזה:

מפני תיקון העולם. כתוב בתוי"ט כתב הר"ב ומכח תקנת ר"ג מלקין על מי וכו' פי' מכין אותו מכת מרדות וטעמא דמלקין משום דקי"ל דתקנתא דר"ג לא היתה אלא לכתחלה אבל בדיעבד אם בטלו מבוטל ומיהו דוקא אחר תקנת ר"ג אבל מה שקודם תקנת ר"ג פחות משלשה לרב ששת או פחות משנים לרב נחמן אפי' בדיעבד אינו מבוטל ע"כ אלא ששניתי לשונו לביאור הענין כפענ"ד:

בראשונה היה משנה וכו'. ירושלמי פ' גט פשוט ועיין במ"ש בפירקין דלעיל סי' ב' ופי' הר"ן ז"ל היה משנה לא שהיה עושה כן בכוונה אלא הדבר היה מזדמן שהיה משנה שמו

ושמה שם עירו ושם עירה כיצד יוסף ואשתו מרים היו דרים בא"י ולפעמים היו משנים דירתם למדינת הים וקורין לו יוחנן ולאשתו שרה ואשתו היתה חוזרת לא"י ונקראת שם מרים כבתחלה והוא היה נשאר במדינת הים ונקרא שם יוחנן ולפעמים הוה שולח גט לאשתו שבא"י וכותבין בו בני מדינת הים שמותיהן שבכאן ושם עירו שבכאן וכשהיה הגט בא לארץ ישראל ב"ד שלשם היו מקבלין עדים שכך היו נקראים במדינת הים והיו מתירין אותה להנשא ולזמן שהיה נשכח הדבר היה הבעל יכול לקלקלה ולומר שלא נתגרשה מעולם ששמותיהן אינם אותם הכתובים בגט ולא שם העיר ולפיכך עמד ר"ג ותיקן שיהא כותב איש פלוגי ואשה פלונית דהיינו שמות מקום הכתיבה וכל שום שיש להם בשביל שמות מקום הנתינה מפני תקון העולם כדי שלא יוכל להוציא לעז אבל מדינא מגורשת גמורה היא ועכשיו לא יוכל להוציא לעז דכיון שיראו בגט וכל שום יאמרו אפשר ששני שמות היו לו ונודע הדבר על פי העדים שהותרה על פיהם ומשמע ודאי דר"ג כשם שעשה תקון לשמותיהן כך עשה תקון לעיירותיהן ובבלל איש פלוני הוא כך היה כותב בגליל מאתא אנא ראובן שמארץ יהודה וכל שום שיש לי כדאמרינן ביבמות וכו'. ור"ת ז"ל פי' דתקנת ר"ג היתה שיכתוב כל השמות שיש לו ולישנא דמתניתין לא מוכח הכי דא"כ הוה ליה למיתני התקין ר"ג שיהא כותב כל שם שיש לו אבל מדקאמר אני פלוני עם כל שם שיש לי משמע שאותו הלשון בעצמו תיקן אבל מדברי הראב"ד ז"ל נראה דה"פ התקין ר"ג שיהא כותב איש פלוני כלומר שני השמות שיש לו בפירוש של מקום הכתיבה ושל מקום הנתינה ומפני שחשש ג"כ לשם לווי וחניכות התקין שיהא כותב ג"כ כל שם שיש לו וכך היה כותב פלוני דמתקרי פלוני וכל שום אחרן וכו' עכ"ל ז"ל והעלה הוא ז"ל דלית לן תרי גווני בשנוי השם חד גוונא דמפסיל וחד גוונא דצריך לכתחילה בלחוד ומשום לעז כדעת קצת מפרשים דמתני' לא מיירי אלא מפני תקון העולם דלעז דליתא אלא בגוונא דמתני' נמי אם לא עשה כן אינה מגורשת אפילו בדיעבד וכתב שכן דעת הרי"ף ז"ל והאריך ע"ש וביד פרק ג' דהלכות גירושין סי' י"ג ובטור א"ה סי' קכ"ט וסי' קמ"א:

משנה ג

אין אלמנה נפרעת וכו'. תוס' דפ' הכותב (כתובות ד' פ"ז) ודפ' אלמנה נזונת (כתובות ד' צ"ח) ודפ"ק דב"ב ד' ה' וביד פי"ו דהלכות אישות סי' י"א ובטור א"ה סי' צ"ו. וז"ל התוס' בפ' הכותב מקשין הא דתנן בהשולח אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ופריך מאי אריא אלמנה וכו' ומשני דאלמנה איצטריך ליה משום חנא והשתא אמאי איצטריך למיתני הא תנינא לה הכא ולעיל נמי גבי היה עליו כתובת אשה וב"ח תנן

שכולן צריכין שבועה וי"ל דאיצטריך למיתני התם דלא תוקמה למתני' דהכא בגרושה אבל באלמנה לא תיבעי שבועה משום חנא ואע"ג דגרושה בעיא נמי חן כדאמרינן לקמן פ' אלמנה מ"מ לא בעיא חן כמו אלמנה והא לא תיקשי מתני' דהכא אמאי איצטריך למיתני דהכא לא תנא בהדי הנך דאין נפרעין אלא בשבועה עכ"ל ז"ל:

נמנעו מלהשביעה. הב"ד ובגמ' יהבינן טעמא משום מעשה באלמנה אחת שאע"פ שהיתה סבורה לישבע באמת נענשה ביותר ונמצא שהיתה מפסדת כתובתה מחמת שהיתה חוששת שלא תענש אע"פ שתשבע באמת כדרך שנענשה אותה אלמנה כדאיתא בגמ' ע"ש:

התקין ר"ג וכו'. תוס' ס"פ מומין אלו ובירוש' הגרסא התקין רשב"ג שתהא וכו' וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף ז"ל:

שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. ובגמרא אמרו ונודרת ואוסרת פירות שבעולם ואמרו כל פירות לאו דוקא דכיון שהוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו ה"ל כאומר שבועה שלא אישן ג' ימים דמלקין אותו וישן לאלתר כדאיתא בפ' שבועות שתים בתרא אלא צריכה שתשייר דבר שתוכל לחיות בו הר"ן ז"ל. וא"ת בין בעל בין חכם היאך יכולין להפר ולהתיר שלא בפני היתומים [עי' בתוי"ט] ועוד היה אומר ר"ת דאין צריך בפניו היכא דהנודר נדר מדעתו ולא מחמת טובה שעשה לו אלא דוקא דומיא דמשה דמחמת הנדר נתן לו יתרו בתו וכן צדקיהו היה מסור ביד נבוכדנאצר להרגו וע"י השבועה הניחו כה"ג בעינן בפניו וכן מוכח בסוטה פ' אלו נאמרין דא"ל יוסף לפרעה אבי השביעני א"ל פרעה זיל איתשיל אשבועתך אלמא היה יכול להתיר שלא בפני יעקב. ובירושלמי דנדרים מפ' טעמא הא דאין מתיר את הנדר אלא בפניו היינו מפני החשד ומפני הבושת מפני שלא יחשדנו אותו שנדר בפניו שחילל נדרו בלא התרה ומפני הבושה שהנודר מתבייש מאותו שנדר בפניו כי הוא סבור שחלל נדרו ולהני טעמי אף לכתחלה מתירין את הנדר שלא בפניו רק שתודיע לו הנדר וטעמא דגמרא דידן עיקר ואין להתיר לו אלא בפניו פי' בידיעתו כמו אין חבין לאדם אלא בפניו ע"כ מהרא"ש ז"ל:

העדים חותמין וכו' בתוס' רפ"ק דמכלתין ועיין במ"ש לקמן בפ' בתרא סוף סימן ד'. וביד פרק ראשון דהלכות גירושין סי' ט"ו ובפ"ג סי' ח' ופי' רש"י ז"ל דאתרוייהו קאי דכל אלה מתקנות ר"ג הזקן אבל תוס' ז"ל כתבו ר"ת מחק מספרו וי"ו מוהעדים ושמא משום דהוה משמע דר"ג תיקן ובגמ' אמר רבן גמליאל תקנה גדולה התקינו שיהא מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תרין העולם משמע דמקודם נתקנה ע"כ. ובגמרא מוקי רב יוסף מתני' אפילו כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ומתחלה לא היו חותמין אלא אני פלוני עד והיו

צריכין לטרוח ולחזר על כתיבות וחתימות הדומות לאלו שנתקיימו בב"ד והתקינו שיהא כותב ונוקב שמו פלוני בן פלוני ומאחר שיתפרשו שמותם בקל יחזרו אחר יודעיהן ומכיריהם להעיד על כתב ידן ואין צריכין לבקש שטר מקויים בב"ד ולדמות החתימות זו לזו וכדתניא אמר רבן גמליאל תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין ראובן בן שמעון עד מפני תקון העולם:

הלל התקין פרוזבול. שהדיינים הן הנוגשים ולא קרינן בו תו לא יגוש את רעהו:

משנה ד

לשם בן חורין לא ישתעבד. בסוף לשון ר"ב ז"ל לא לרבו ראשון דילמא ממנעי ולא פרקי ע"כ. אמר המלקט דקדקתי בגמרא כי זה הטעם דדילמא מימנעי ולא פרקי לא אמרו ורק אבייי דמוקי מתני' בלפני יאוש וה"ק לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פרקיה לרבו ראשון נמי לא דילמא מימנעי ולא פריקי רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד דקסבר כשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים וליכא למיחש למימנעי ולא פרקי אבל לרבא דמוקי מתני' לאחר יאוש כפי' ר"ב ז"ל צריך לומר כאשר נתן הוא רבא עצמו טעם לדבריו לרבו ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוה וכן פירשו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל וגם בתוי"ט עורר על זה וכתב בסוף דבריו דנמצאת אומר שהר"ב מזכה שטרא אבי תרי ולדעתי שאינה אלא טעות סופר כשגגה שיוצא מלפני השליט:

רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד. פירשו הרי"ף והרא"ש ז"ל בין לשם עבד בין לשם בן חורין נשתעבד לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון שלא יהא הולך כל אחד ואחד ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו ע"כ. אלא שמתוך פי' הר"ן ז"ל נראה דהוה גריס בלשון הרי"ף ז"ל רשב"ג אומר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כפי' רש"י ז"ל כמו שארמוז בס"ד. והרמב"ם ז"ל פי' לרשב"ג ישתעבד בו השני באיזה ענין שיהיה וזה לשון תוס' ז"ל בין כך ובין כך ישתעבד פי' בקונטרס לרבו ראשון וכן הגיה ר"ת ז"ל דאי כשפדאו לשם עבד ישתעבד לשני יפיל עצמו לגייסות כדי שירויח לענין מציאה ומתנה דלא קני ליה שני לכל גופו אלא למעשי ידיו כדאמרי' בגמרא ופעמים נמי שהוא שונא לרבו ראשון מתמול שלשום ומפקיע עצמו ממנו ומיהו נוכל לומר דלא פליג רשב"ג את"ק אלא בפדאו לשם בן חורין דמשום דבר מועט לא יפיל עצמו לגייסות עכ"ל ז"ל. פי' דבגמרא אמרינן למאן דמוקי מתני' לאחר יאוש ולשום עבד ישתעבד היינו לרבו שני כדכתיבנא פרכינן בגמרא רבו שני ממאן קני ליה משבאי שבאי גופיה מי קני ליה ומשני אין קני ליה למעשי ידיו דאמר ריש לקיש

וכו' ואפילו ישראל קני ליה גוי מדכתיב וישב ממנו שבי ש"מ קנייה בחזקה והשתא ק"ו גוי יש לו כח לקנות הישראל גוי לגוי כמותו לא כ"ש דקני ליה למעשי ידיו ורב שני קני ליה מניה למעשי ידיו בכסכא ולגופיה בטבילה לשם עבדות ואפילו מל וטבל גבי רבו ראשון קנייה שבאי ביאוש למעשי ידיו דהא אפילו ישראל נמי מקני ליה לגוי למעשי ידיו:

עבד שעשאו רבו אפותיקי וכו'. פסק רב אלפס ז"ל לפי הגרסא שבידנו בהאי סיפא כרשב"ג דדיין דינא דגרמי ומתני' דוקא באפותיקי מפורש אבל אפותיקי סתם למה ליה למשחרר לכתוב שטר הא בלאו הכי משתעבדי ליה כולהו נכסי וגם הרמב"ם ז"ל פי' ומאחר שהעיקר אצלנו דדינין דינא דגרמי יהיה בזה המאמר הלכה כרשב"ג ע"כ. ובגמרא במאי קמיפלגי בהיזק שאינו ניכר קמיפלגי רשב"ג ס"ל דשמה היזק ות"ק ס"ל דלאו שמיה היזק וכתבו התוס' וצריך לומר דהאי היזק שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההוא דפ' הניזקין דהתם קי"ל דלאו שמיה היזק והכא קיי"ל כרשב"ג דמשנתינו דשמיה היזק ע"כ. ונלע"ד דלהכי קתני אפותיקי לאחרים ולא קתני אפותיקי לב"ח לכלול בעל חוב או כתובת אשה אע"ג דבברייתא בגמ' איכא פלוגתא דתנאי דאיכא דמאן דסבר העושה שדהו אפותיקי לב"ח ולכתובת אשה גובין משאר נכסים אם מכר הלוה את השדה רשבג"א ב"ח גובה משאר נכסים אשה אינה גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין ודוקא הטילה אחריות כתובתה על שדה זו ע"מ כן נשאת ולא שיהא כל נכסיו אחראין לה ולא תדע על איזה לחזר מי קנה ראשון ומי אחרון ותצטרך לדון עם כל אחד ואחד. והרמב"ם ז"ל פי"ח דהלכות מלוה לא העתיק מלת לאחרים. ואיתה בירוש' פ' כל שעה דכ"ט ע"א ופליגי התם וגם בפירקין רב ור"י דגרסי' התם מי משחרר רב אמר בין רבו ראשון בין רבו אחרון ור' יוחנן אמר אין משחרר אלא רבו הראשון בלבד והתם מפרש טעמייהו. וביד פ' ז' דהל' חובל ומזיק סי' י"א ובפ"ח דהל' עבדים סי' ט"ו י"ו ובפי"ח דהל' מלוה ולוה סי' ו' ובטור סי' רס"ז ושם כ' דיש פוסקים גם ברישא כרשב"ג ע"ש ובח"מ סי קי"ז:

משנה ה

מי שחציו עבד וכו' פי' דוקא עבד מפני שהוא מצווה על פרו"ר כופין את רבו אבל שכחה תשאר כמו שהיתה ועובדת את עצמה יום אחד ואת רבה יום א' ואי' בפסחים פ' האשה דפ"ח ורפ"ג דחגיגה וכתבו שם תוס' ז"ל והרב רבינו משולם גריס תקנתם את עצמו ואת רבו לא תקנתם כלל שגם הרב מפסיד הולדות ע"כ. ויש להסתפק אם כוונתו ז"ל להפך נוסח המשנה או לבד לפרש שאתם חשבתם שתקנתם אותו ואת רבו

ולא תקנתם לא אותו ולא את רבו שגם הרב וכו' ונלע"ד שצ"ל דלרבינו משולם גם לב"ש לא נתקן אלא העבד לפרו"ר. עוד כתבו כאן ושם לא תהו בראה האי עשה אלים טפי מפרו ורבו כדאמרי' בגמ' דמגלה בפ' בתרא מוכר אדם ס"ת לישא אשה וללמוד תור' ומש"ה מייתי לא תהו בראה א"נ משו' דאי הוה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לא הוה כפינן ליה. וריב"ם מפרש דנקט לשבת יצרה משו' דשייך אף בצד עבדות אבל פרו ורבו לא שייך אלא בצד חירות וכן משמע קצת בירוש' דפירקין ודפ"ק דמועד קטן דאמר וכו' וכ' הר"ן ז"ל בפ' אותו ואת בנו דממתני' מוכח דאפי' לישא חציה שפחה וחציה בת חורין נמי אינו יכול משום דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות דאי שרי היכי אמרינן יבטל ע"כ. ותוס' ז"ל ג"כ האריכו לתרץ דאמאי לא ישא ממזרת או נתינה ע"ש וז"ל תוס' אשר שם בפ' האשה לישא שפחה אינו יכול וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו ולידחי לאו דלא יהיה קדש וי"ל משום דידה דליכא עשה דאפשר לה בעבד ועוד דבתחלת ביאה מיעקר לאו ולא מקיים עשה אלא בהוצאת זרע וכאן תרצו כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י כפייה לא דחינן ליה ללאו ע"כ. וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי ויהיה מותר בשפחה וי"ל בזמן שאין היובל נוהג דאז נמי אינו נוהג עבד עברי ועוד אומר ר"י דאסור למכור עצמו בעבד כדאמרינן בפ"ק דקדושין וא"ת ישא חציה שפחה וחציה בת חורין וי"ל דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות וא"ת וישא ממזרת דממזר מותר בשכחה דבפ' האומר דקדושין א"ר טרפון יכולין ממזרים ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה ומותר נמי בצד חירות דחרורי וממזרי מותרין לבא זה בזה וי"ל אי חציו קדושין תפוסין אתי צד עבדות ומשתמש בצד אשת איש ואי לא תפסי א"כ בעילתו בעילת זנות ובהשולח מספקא ליה אי תפסי אי לא ועוד אומר ר"ת דאין תקנה להרבות ממזרין וא"ת וישא נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה וי"ל דאע"ג דממזר מותר בשפחה נתין אפשר דאסור בה דקדש ועומד הוא הממזר שנוצר מאיסור דלא תכסי קדושין ולכך מותר בלאו דלא יהיה קדש והא דקאמרינן ביש מותרות דממזרת ונתינה לישראל לפי שיכול להכשיר זרעו שישא בנו שפחה ואע"ג דנתין אסור בשפחה האי גברא לא אכפת ליה באיסור דהא קא נסיב ממזרת ע"כ. ועיין במ"ש בפ"ט דיבמות סימן ג' ואיתה בפ"ק דב"ב דף י"ג וברפ"ק דערכין ובטור י"ד סי' רס"ז:

לישא שפחה אינו יכול. בת חורין אינו יכול כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכן הגרסא בדפוס בפרק קמא בעדויות:

ליבטל והלא לא נברא והו. כך צריך להיות:

כופין את רבו ועושה אותו בן חורין. עיין בתוס' ז"ל שכתבו דלא שייך לומר כאן וכי אומרים לו לאדם חטוא כדי שיזכה חברך כיון שלא פשע חברו ושם בפסחים תרצו דמצוה רבה דלא תהו בראה שאני כדמשנינן גבי ר' אליעזר ששחרר עבדו דמצוה דרבים שאני אע"ג דעבר אעשה דלעולם בהם תעבודו הכא נמי דכוותה וכן תרצו ג"כ בסוף:

משנה ו

המוכר עבדו לגויים. בברייתא יצא לחירות וצריך גט שיחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו דהיינו שטר כתוב בו לכשתברח מן הגוי אין לי עסק בך אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו. בפי' ר"ב ז"ל כדאמרינן כופין אותו לפדותו וכו' מועתק מפי' רש"י ז"ל במתניתין שכתב כדאמרינן לקמן דקונסין אותו וכו' ואיתיה בגמרא. ובגמרא בעי בתר הכי מכר עבדו ומת מהו שיקנסו בנו אחריו לפדותו כשם שקונסין את אביו לפדותו עד עשרה בדמיו אליבא דלשון שני דריב"ל דאיתא בגמרא ומסקינן דלבריה לא קנסו רבנן דומיא דההיא דשדה שנטייבה שכתבתי בפ"ד דשביעית ודומיא דההיא דוכולן שכוונו מלאכתם במועד יאבדו כמו שכתבתי בפ' שני דמועד קטן:

או לחוץ לארץ. ואפילו לישראל ולאו דוקא לח"ל דה"ה אם מכרו לסוריא או לעכו כדקתני בברייתא בפ"ק ובברייתא יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני דקנייה רבו שני מיד רבו הישראל הראשון ולא הדרי זביני ואבד מעותיו דלאו עכברא גנב אלא חורא גנב והיכא דאיכא איסורא השתא התם קנסינן והרי העבד ביד הלוקח הזה שהוציאו לח"ל: [ואי' בברייתא] רשב"ג אומר פעמים יצא לחירות פעמים לא יצא לחירות כיצד כו'. ואיתה בר"פ בתרא דערכין והקשו תוס' ז"ל לח"ל יצא לחירות וא"ת ה"ד אי עבד אזל מנפשיה איבד את זכותו ולא יצא לחירות כדקאמרינן בשמעתין דבעל כרחו של עבד אין רבו יכול להוציאו כדתנן בשלהי כתובות ואין הכל מוציאין וי"ל דמיד כשמכרו קנסינן ליה ללוקח פן ישתדלנו בדברים לילך אחריו ע"כ:

אין פודין. וכתבו תוס' פ' נערה דכתובות ד' נ"ב ומדקתני סתמא משמע כל שבויין ואפילו אשתו וא"כ מתניתין רשב"ג דס"ל הכי בברייתא שם פ' נערה שנתפתתה וזהו דעת רב אלפס שם בפ' נערה שנתפתתה:

מפני תקון העולם שלא ימסרו הגויים עצמן כן כי הרמב"ם ז"ל ור"ב ז"ל אבל הכא בגמ' לא אתבריר אי משום האי טעמא אי משו' דוחקא דצבורא אלא שהר"ן ז"ל כתב בפ' נערה שנתפתתה שיש אומרים דהתם אפשיטא בעיין דהכא דמשום דלא ליתו לאיגרויי בהו הוא ולא משום דוחקא דצבורא דהא התם על הבעל לפדותה ולא מדחיק צבורא בהכי ואפ"ה אמרינן דאין פודה את אשתו ביותר מכדי דמיה ולי אפשר דכל היכא דלא

מיפדא מדידהו אלא מחיובא כגון בעל בתקנת חכמים כפודה בדוחקא דצבורא דמי ולא אפשיטא בעיין ע"כ וכן כתב ג"כ כאן והאריך קצת ע"ש:

אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות [מן הנכרים] יותר על כדי דמיהם מפני תקון העולם. אי משום דוחקא דצבורא אי משום דלא ליגנבו ולייתו טפי רש"י ז"ל. וביד פ"א דהלכות תפילין סי' י"ג כתב שלא להרגיל אותן לגונבן ולגוזלן ובפ"ח דהלכות מתנות עניים סי' י"ב נראה שפסק כת"ק וכן ג"כ לשונו בפירוש המשנה והלכה כחכמים והתימה על ר"ב ז"ל שפסק כרשב"ג אע"פ שהכלל הוא שהלכה כמותו בכל מקום ששנה במשנתנו האי כללא לאו דוקא הוא אלא היכא דאיכא טעמא דמסתבר כמו שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו לקמן פ' מי שאחזו וכמו שכתבתי בס"פ שני דברכות וגם הטור לפי דברי ב"י פסק כחכמים אבל בתוי"ט כתב שאפשר שהטור סובר דהלכה כרשב"ג. וביד רפ"ח דהל' עבדים וסי' ו' ובטור א"ה סי' ט"ל וסי' רנ"ב וביו"ד סי' רס"ז וסי' רפ"א ובגמרא הנא מעלין בדמי התפילין והמזוזות עד כדי חצי דינר שהוא טרפעיק אחד וכן בס"ת שדמיהם יקרים לפי עלוי זה יכול לעלות בהם דעל ריוח דבר מיעט כזה לא חיישינן שיתנו לבלשלול ס"ת תפילין ומזוזות:

משנה ז

המוציא את אשתו משום שם רע וכו'. פ' כיצד אשת אחיו (יבמות דף כ"ה) בעי' אם חזר וכנס מהו שיוציא ואסיקנא דאינו מוציא דלא דמי לנטען על אשת איש דתנן התם אע"פ שכנס יוציא דנטען כיון שכנס אלומי אלמוה לקלא לומר שהיה אמת אבל מחזיר את אשתו אמרינן קם ליה בקלא דליתיה פי' שהיה שקר. ואיתה בפ' המדיר (כתובות דף ע"ד) ובפירקין דף מ"ו. וביד כולה מתניתין עד סוף סי' ח' פרק עשירי דהלכות גירושין סי' י"ב י"ג ובטור א"ה סי' י':

משום נדר. פי' שהיא כעסנית כל כך ונדרנית ונלע"ד דארבעה מחלוקות בדבר דתנאי בתראי לא אתי לפרושי דברי ת"ק אבל ברישא גבי שם רע ד"ה היא ואפילו ר' יהודה מודי בה דהא למסקנא ר' יהודה חייש לפריצותא וגם לקלקולא כמו שאכתוב בס"ד במתני' דבסמוך והיינו טעמא דפלגינהו תנא לתרי באבי ולא ערבינהו כנלע"ד: לא יחזיד כי' הר"ב שמא חלך וכו' ונמצא גט בטל ובניה ממזרים וכו' וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו בקצור אהא דתניא בברייתא ונמצא גט בטל ובניה ממזרים פי' לאו בטל ממש קאמר דהא לאו תנאי גמור קאמר באומרו אילו הייתי יודע וכו' אלא כלומר שהוא יוציא עליה לעז לומר שהגט בטל ובניה ממזרים שבדעתו היה לתנאי גמור וכל שאתה אומר שאינו יכול להחזיר אף הוא לא ישתדל להוציא עליה לעז שאינו מצוי לקלקלה אלא כל זמן

שהוא חושב שתחזור לו וא"ת א"כ ליכא קלקול לעולם דהא מכי נשאת לאחד אסורה לחזור לו וי"ל שהוא סבור כל שאין הגט בטל אלא מחמת שנמצאו הדברים בדאין אף כשנשאת היתה כסבורה שהיא מגורשת גמורה ואונס בישראל מישרא שרי והא דבעי ר"מ הכא הנאי כפול כדמוכח לקמן גבי אילונית וכדאמרן לאו תנאי כפול גמור קאמר אלא כפל דברים בעלמא וכגון דאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך שאילו לא היה הנדר ושם רע לא הייתי מוציאך וטעמא משום דר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן וכל שלא כפל דבריו לא שמעי' ממאי דקאמר לה משום נדר אני מוציאך שאילו לא היה הנדר נדר לא היה מוציאה ואפילו לעז ליכא אבל אם התנה תנאי גמור כגון דאמר לה ע"מ שהנדר נדר ואם לא היה הנדר נדר לא יהא גט אע"פ שאמרנו לו לעולם אינך יכול להחזיר היה הגט בטל עכ"ל ז"ל. בפי' ר"ב ז"ל ואמר אילו הייתי יודע שכן אפילו היו נותנין לי מאה מנה וכו'. אמר המלקט ותניא כי האי טעמא ולהאי לישנא אם אמר בשעת גירושין משום שם רע אני מוציאך משום נדר אני מוציאך הוא דלא יחזיר ואם לא אמר מותר להחזי' דהא כיון דלא מצי לקלקלה משנשאת לא אסרו לו להחזירה עד שלא נשאת ואיכא לישנא אחרינא דטעמא הוי משום קנס שקנסו חכמים לאשה שלא יחזירנה כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות ולפיכך צ"ל לה הוי יודעת שמשום ש"ר או משום נדר אני מוציאך ומיהו בין אמר בין לא אמר לא יחזיר ותניא נמי כי האי לישנא:

ר' יהודה אומר כל נדר וכו' תוס' דפירקין דף ל"ה ודס"פ מומין אלו ובתשובות הרשב"א ז"ל סימן תקנ"ד:

שידעו בו רבים דסבר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה דכתיב לא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה והוה להו לאיתשולי אשבועתייהו אי לא משום דהודר ברבים ורבנן דאמרי דיש לו הפרה התם לאו משום דאין לו הפרה הוא דאפילו הפרה לא צריך התם דמי חיילא שבועה עלייהו כלל הלא בטעות היתה והאי דלא קטלינהו משום קדוש ה' שלא יאמרו הגויים עברו על שבועתן. רבים עשרה דכתיב עדה ואיכא מ"ד תלתא דכתיב ימים רבים גבי זבה:

אינו צריך חקירת חכם. פי' הר"ן ז"ל אינו צריך חקירת חכם היינו שהבעל יכול להתירה כנדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבינה וכך פירשו בירושלמי ובתוספות פירשו אף בשאר נדרים וכגון שתלתה נדרה בדבר ואמרה קונם בעלי נהנה מפני שגנב כיסי והכה בני ונודע שלא גנב ושלא הכה וכן מוכיח בתוספתא ע"כ:

א"ר אלעזר וכו'. ירושלמי פ' המדיר. בפי' ר"ב ז"ל שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו. אמר המלקט ור"מ סבר אדם אינו מקפיד שתתבזה אשתו הלכך צריך חקירת חכם ומצי

לקלקלה וגרסינן בגמ' תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא וכמו שכתבתי וכתוב בחידושי הרשב"א ז"ל איכא למידק מאי קא מהדר אלישנא דמתני' בעלמא הא במתניתין גופה פליגי בה דר' יהודה על כרחין אית ליה משום פריצותא ור' אלעזר אית ליה משום קלקולא וכדאיתא בגמרא ופירשו בתוס' דלפרושי טעמא דת"ק קאתינן משום דקתני משום ש"ר לא יחזיר וכו' עד ועוד נ"ל דאי משום מתני' לא בריר לן אי משום פריצות אי משום קלקול דר' יהודה הא אמרי' לקמן דחייש לקלקול ולפריצות א"כ בשם רע לא אבריר לן מיניה אמאי לא יחזיר ור' אלעזר נמי אפשר דלא חייש לקלקול אלא לפריצות ובאין צריך חקירת חכם איכא פריצות טפי לפי שעשתה נדר שאינו נעקר לגמרי ואיכא עונש דאפשר דבעון נדרה זה ימותו בניו אבל בנדר שצריך חקירת חכם בדין היה שיחזור אמאי אכפת לן תלך אצל חכם ויתיר ונמצא נדר בטל מעיקרו ואין כאן עונש כלל והכין נמי איכא בירושלמי וכו' ואע"פ שהתלמוד שלנו חולק על טעם זה מ"מ כיון שהיה אפשר לפ' כן לא אפשר למידק מידי ממתני' לפיכך הוצרך להביא מהני מתנייתא דמישרשן בהדיא ע"כ בקצור. והתירו לו [חכמים] שיחזירנה בגמרא פריך פשיטא למאי ניחוש לה ומשני מ"ד ליגזור משום דר' נתן דתניא ר' נתן אומר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כמי שהקריב עליו קרבן ושלם עונו לפי שע"י כן הוא מרגיל עצמו בנדרים והאי כיון דקיים נדרו ניקנסיה מלהחזיר אשתו קמ"ל:

מפני תקון העולם. רב ששת מפרש דארישא דקאמר לא יתזיר קאי דמסיק השתא דטעמא הוי מפני תקון העולם אי משום קלקולא אי משום שלא יהיו פרוצות בעריות ובנדרים ורבינא אמר לעולם אסיפא וה"ק אין שייך בבעל שנדר מפני תקון העולם וכדפירש כבר ר"ב ז"ל:

משנה ח

המוציא את אשתו. תוס' פ' הבא על יבמתו (יבמות דף ס"ה) והרא"ש ז"ל רפ"ק דיבמות ופי' רש"י ז"ל משום אילונית שלא הכיר בה כשכנסה ומ"מ צריכה גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין רש"י ז"ל:

ר' יהודה אומר לא יחזיר. בגמ' פריך מכלל דר' יהודה חייש לקלקולא ורבנן דאמרי יחזיר לא חיישי לקלקולא והא לעיל גבי נדר אפכא שמעינן להו דקתני משום נדר לא יחזיר ר' יהודה אומר כל נדר שלא ידעו בו רבים יחזיר ומסיק רבא לעולם ר' יהודא חייש לקלקולא וגבי נדר היינו טעמא דלא חייש דקסבר ליכא קלקולא דבנדר הצריך חקירת חכם סבר לה כר' אלעזר דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הלכך לא מצי למימר אילו הייתי יודע וכו' דאנן סהדי שאעפ"כ היה מגרש שאין אדם רוצה וכו' ובשאינו צריך

חקירת חכם ס"ל כר"מ דאמר אין הבעל טועה בנדר שבידו להפר ואינו יכול לומר לאחר זמן אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשך דהיה לו להפר כיון שבידו הדבר תלוי ודרבנן אדרבנן נמי לא קשיא דמאן חכמים דהכא ר"מ היא וכו' כדפי' כבר ר"ב ז"ל:
א"ר יהודה אומר לה שתיקותיך וכו' ירוש' א"ר יוחנן לית כאן ר' יהודה אלא ר"מ ותני כן משום ר"מ אומרים שתקותיך יפה מדבוריך ע"כ. ופי' הר"ן ז"ל שתיקותיך יפה ליך מדבוריך הנכון דה"ק על דעת שתתבעי כתובתיך לא גירשך כי הוא היה סבור שהיתה איילונית אלא שאמרנו לו שיהא גומור ומגרש בכל צד אבל לא גירש על דעת שתתבע כתובתה ע"כ ודחה הוא ז"ל וגם הרז"ה ז"ל כי' רב אלפס ז"ל שפי' טעמא משום דאמרינן לה השתא הוא דברייתא משום שא"א לאילונית להתרפאת מעולם שאם היה היא יודע שתתרפא לא היה מגרשה מעולם:

משנה ט

המוכר את עצמו וכו' ביד פ"ח דהל' מתנות עניים סי' י"ג ובהל' עבדים פ' שני סי' ז'. ובטור י"ד סי' רע"ב:
לוקח ומביא בכורים כך היא גירסת רש"י ז"ל ור"ת ז"ל אומר ברוב ספרים לא גרסינן ומביא בוי"ו וה"ק כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים לא שנא מוכר ול"ש אחר ור"ח ז"ל גריס הלוקח מביא וכו' וכן בירושלמי תוס' ז"ל והר"ז הלוי ז"ל כתב ה"ג וחזר ישראל ולקחה ממנו לוקח מביא בכורים מפני תקון העולם וקמ"ל אע"פ שבכרו וכל גדולתם היתה ברשות גוי לא מפקעי מבכורים ומאי דפריש רש"י ז"ל וגירסיה דגריס לוקח מביא בכורים ליתה כלל ע"כ. וכן נראה דגריס הר"ן שכתב לוקח מביא פי' אע"פ שגדלו הפירות ברשות גוי ע"כ. והרמב"ם ז"ל גריס וחזר ולקחה בפי' המשנה גם בפרק שני דהלכות בכורים סי' ט"ו גם בפ"א דהלכות תרומה וכן משמע נמי דגריס הראב"ד ז"ל שלא השיגו בזה:
מפני תקון העולם בגמרא פריך מפני תקון העולם אין מדאורייתא לא פי' דאי אין קנין לגוי מדאורייתא ומשני אמר רב אשי שתי תקנות הוו דקושטא דמילתא דמדאורייתא מיחייב מעיקרא דאין קנין לגוי להפקיע מן המעשרות וכשראו חכמים שהיו מתייקרים בלקיחתם מן הגוים התקינו שהלוקח מן הגוים לא יביא בכורים כדי שיתבאר לו שירדה מקדושתה ולא יתאוה לקנות וכשראו ג"כ שזה גורם שתשאר ביד הגוי ותשתקע בידם התקינו שהלוקח מהם יביא כדי שידעו שאין קנין לגוי בא"י קנין גמור וישתדל לפדותה מידו לפי שהיא עומדת בקדושתה במתנות ידועות עכ"ל הרמב"ם ז"ל. ולשון הגמרא כך הוא אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא הוו מייתי מדאורייתא כיון דחזו דקא מקרי

ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימן תקינו להו דלא ליתו כוין דחזו דמאן דלא סגי ליה מזבן וקא משתקען ביד גוים הדר תקינו להו דליתו ופי' רש"י ז"ל שתי תקנות הוו כלומר לעולם מדאורייתא מחייב דאין קנין לגוי והא דקתני מפני תקון העולם משום דמעיקרא משום סייג תקני שלא ליקח ולהביא כמפרש ואזיל לפיכך הוצרכו לחזור ולתקן ולהעמידו כדין תורה דסברי בקדושתייהו קיימן ואין נענשים בדבר משתקען ביד גוים שלא היה חזר ופודה אותן עכ"ל ז"ל. [הגה"ה מפי' הרמב"ם ז"ל שהעתקתי נראה דהוה גריס מיקרי וכן מצאתי ג"כ כתוב בתוס' יו"ט וכתב עוד ומה שפסק הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה בפ"ד דפאה משנה ט' ומשנה ט' פ"ה דדמאי דיש קנין התם מיירי שלא חזר הישראל וקנאה לשדה עצמה ור"ב ז"ל שמפרש למשנתנו כמ"ד יש קנין היינו דלא כשנוייא דרב אשי ע"כ בקיצור]:

פרק ה

משנה א

הניזקין וכו' פ' האומנין דף ע"ז ובירושלמי ס"פ הנושא ובפ' כל הנשבעין. וכתבו תוס' ז"ל אין ענין נזקין אצל גיטין אלא משום דתנא לעיל בפ' השולח מילי דתקון העולם תנא ליה הכא וגט פשוט דתנא בבבא בתרא ולא תנייה הכא במכלתין משום דאיירי התם במילי שטרות כיצד נעשין תנא התם עכ"ל ז"ל. ירוש' שמין להם בעידית וקל וחומר להקדש במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין הא תנינא שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקי גופו הא תני ר' חייא ניזקין להדיוט ואין ניזקין לגבוה אלא באומר הרי עלי מנה לבדק הבית דמשלם מן העדיות וכתבו תוס' ז"ל משמע מכאן דלא משכחת נזקין בהקדש לא בקרן ולא בשן ולא ברגל ולא באדם המזיק אלא באומר הרי עלי מנה וכן משמע במתניתין דפ"ק דב"ק דקתני נכסים שאין בהם מעילה ואכולהו אבות קאי אפי' אניזקין דאדם למ"ד מבעה זה אדם ע"כ. ועי' עוד שם ובמה שכתבתי עוד בפ"ק דב"ק דף ז' וביד רפ"ז דהל' חובל ומזיק ורפי"ט דהל' מלוה ולוה וסי' ד' ובטור ח"מ סי' ק"ב וסי' תי"ט. בפי' ר"ב ז"ל האי תנא סבר דמיטב שדהו דניזק קאמר. אמר המלקט ור' ישמעאל היא אבל ר' עקיבא פליג עליה דסבר דמיטב שדהו דמזיק קאמר ורבינא אוקי מתניתין כר' עקיבא דאמר מדאורייתא בדמזיק שיימינן ומתני דקתני במידי דאורייתא מפני תקון העולם ר' שמעון היא שהיה תלמידו של ר' עקיבא דדריש נמי בעלמא טעמא דקרא והכא נמי מה טעם קאמר מפני מה אמרו הנזקין שמין להם בעידית מפני הגזלנים והחמסנים כדי שיאמר אדם למה אני גוזל או חומס למחר ב"ד יורדין לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי וסומכין על

מה שכתוב בתורה מיטב שדהו וכו' ואיתא נמי לפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא בפ"ק דב"ק דף ו' ובפ' הכונס (בבא קמא דף נ"ט:)
ובעל חוב בבינונית פ' האומנין דף ע"ז ופי' הר"ן ז"ל שאע"פ שהזיבורית שוה כנגד חובו לא קפיץ עלה זביני:
וכתובת אשה בזבורית הם דברי ר' יהודה בברייתא ור"ש נמי ס"ל הכי דיהיב טעמא משום דיותר ממה שהאיש וכו'. ועיין במ"ש בפ"ט דכתובות סי' ב' בשם תוס' ז"ל וביד פט"ו דהלכות אישות סי' ג' ובטור א"ה סי' ק':

משנה ב

אין נפרעין מנכסים משועבדים מפ' בגמרא דהאי נכסים משועבדים ל"ש שהיו מכורין ל"ש שהיו נתונין במתנה אין נפרעין מהם במקום שיש נכסים בני חורין. ואיתא בתוס' פ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צ"ב) ושם בגמרא דף צ"ה ובתשובת הרשב"א סי' תתצ"ב. וכתב הר"ן ז"ל שם ס"פ מי שהיה נשוי דכי אמרינן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין היינו דוקא דאפשר לגבות מבני חרי הא לא הני גובה ממשועבדים ואע"פ שבשעה שלקח ראוי לגבות מבני חורין ע"כ. וכתוב בב"י חשן משפט סוף סי' קי"א בשם הרשב"א ז"ל דגובין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין אצל יתומים קטנים דמאחר שאינו יכול לגבות מיתומים ה"ל כמו אשתדוף בני חרי ושאר מפרשים חולקים עליו ע"כ. וכתוב בתשובת הרשב"א ז"ל סימן אלף וחמש דעתי נוטה שאם המשועבדים כאן ובני חורין במדינה אחרת שגובה מן המשועבדין המצויין כאן כדי שלא יצטרך המלוה להוציא מאתים על מנה דהא תקנה הוא שתקנו חכמים ולא תקנו להרויח את הלקוחות ולהפסיד את המלוה בשטר שיש לו קול שא"כ אתה נועל דלת בפני לוין ע"כ בקיצור: וכתבו תוס' ז"ל ואע"ג דלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא מדאורייתא נמי בלא תקון העולם לא גבי ממשעבדי ואפי' למ"ד שעבודא דאורייתא מ"מ ב"ח דינו בזבורית מן התורה מ"מ אי לאו משום תקון העולם היה גובה אפילו ממשעבדי בבינונית משום נעילת דלת להכי קאמר שפיר משום תקון העולם עכ"ל ז"ל:
אין נפרעין מנכסי יתומים לאו דוקא יתומים אלא ה"ה לכל היורשים וזה פשוט בכל התלמוד שהרי שנינו אלמנה נזונת כך כתבו הפוסקים. ואיתא בירושלמי פ' הכותב ובבבלי בערכין ר"פ שום היתומים ובגמרא מסיק והלכתא יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה בין לזבורית. וכתב הרא"ש ז"ל בשם ה"ר יונה ז"ל וה"מ לענין ב"ח דלא מסיק אדעתיה דמיית ונפלו נכסי קמי דיתמי אבל לענין ניזקין דדינו מן התורה בעדית לקטנים עבדינן תקנתא ולא לגדולים ודברים של טעה הם עכ"ל ז"ל וביד

רפי"ח דהלכות מלוה ולוה ורפי"ט וסי' ב'. ובטור ח"מ סי' ק"ח וסימן קי"א. וכתב רב אלפס ז"ל בתשובה דדוקא כשהזבורית עושה פירות יותר על עבודתה אבל אם אינה עושה פירות רק בכדי עבודתה אין שם קרקע עליה אלא ארץ גזרה ואין ב"ח נוטל ממנה:

משנה ג

אין מוציאין וכו' לאכילת פירות גובה מנכסים בני חורין דוקא מ"ט אמר ריש לקיש לפי שאין כתובים הפירות הללו בשטר מכירת הקרקע הגזולה שעדיין לא היו בעולם ואפשר שלא יבאו ודמי פירות הללו הוו כמלוה ע"פ ולא טרפי ממשעבדי ואע"ג דהא מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמו דהא תנאי ב"ד הוא ואעפ"כ קתני דאין מוציאין שאני התם דמעיקרא כי איתקון הכי איתקין דלהוו ככתובים אצל בני חורין ולא להוו ככתובים אצל משועבדים וכתב הר"ן ז"ל ודפרכינן בגמרא והא מזון האשה והבנות וכו' ומשנינן שאני התם דמעיקרא כי איתקון וכו' לא פריך אלא ממזון האשה ולא משל בנות דהנהו נמי לא באו לעולם בשעת כתובה ואולי לא יבאו ע"כ. ותוס' ז"ל תרצו עוד א"נ דבנות נמי מי לא עסקינן דהוו בעולם כגון דגרשה ואהדרה ע"כ. ואיכא נמי בגמרא תנא ואמורא דמפרשי טעמא לפי שאינם קצובים. ובפ' מציאת האשה דף ס"ת מוכח דהאי דאין מוציאין לאכילת פירות וכו' מנכסים משועבדים אפילו שעבדו אותן אחים וכ"ש אם שעבד אותן אביהם כדפירשו שם רש"י ותוס' ז"ל:

ולשבח קרקעות ברב אלפס פ' מי שמת דף תל"ח כתיב והא דתניא לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחברו והשביחה ובא ב"ח וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין חצי שבח הוא גובה משום דלא טריף מיניה ב"ח אלא חצי שבח דהאי שבח דאיקני הוא וה"ל ב"ח ולוקח לגבי האי שבח כלוה ולוה וחזר וקנה דקיימא לן יחלוקו השני מלוים מה שקנה אחר שלוה מהם וכן הלכתא ע"כ. וכן כתב הרא"ש ז"ל והוא פסק הלכה בגמרא שם דף קנ"ז. ואיתה בתוס' פ' נערה שנתפתתה (כתובות דף נ"א) ובפרק הגוזל קמא (בבא קמא דף צ"ה) כתבו דתנא דמתני' תנא ושייר המקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו דקתני בברייתא דהתם בגמרא. ובגמרא פ' שנים אוחזין (בבא מציעא דף י"ד) ובירושלמי פ' הנושא אשה ותוס' שם דף ק"ב. וכתב רב אלפס בפ' יש נוחלין דף רכ"ב דהא דתנן דאין מוציאין למזונות האשה מנכסים משועבדים היינו במשעבדי מחיים כגון מתנות בריא או מכירה אבל מתנת שכיב מרע דלא קניא אלא לאחר מיתה אליבא דרבא דהלכתא כוותיה לגבי דאביי כיון דמזונות אלמנה ומתנת ש"מ תרוייהו תקנתא דרבנן נינהו ובהדי הדדי קא אתו לאחר מיתה הלכך לא דחיא חדא מינייהו לחברתה ותרוייהו קנו עכ"ל ז"ל. וביד פי"ח דהלכות

אישות סי' י"ג וספי"ג דהלכות גזילה ואבידה וברפכ"א דהלכות מלוה ולוה ובטור א"ה סי צ"ג ובח"מ סי' רס"ז וסי' שע"א וסי' שע"ג:

המוצא מציאה לא ישבע רש"י ותוס' ז"ל פ' בני דכתובות דף י"ח ומוקי לה התם אפילו כראב"י דפלי"ג בברייתא דהתם ארבנן:

מנכסים משועבדים מפני תקון העולם אית דל"ג האי מפני תקון העולם וכן מצאתי שנמחק בתלמודו של רבינו בצלאל אשכנזי ז"ל וכן משמע מפי' רש"י ז"ל שכתב אחר פירושו להמוציא מציאה וז"ל מפני תקון העולם אכולה קאי ופי' הר"ן ז"ל בפ' שבועת הדיינים דף שכ"ד ריש עמוד ב' דהא דתנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם היינו דוקא בשטוענו הלה שאז הוא שאינו פטור מן התורה אלא מפני תקון העולם אבל אם אין הלה טוענו מן התורה הוא פטור וכדאמרינן בפ' האשה שנתאלמנה מנין לפה שאסור הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה ע"כ בקיצור ועוד הכריח ע"ז שם למטה מזה באורך ע"ש:

משנה ד

יתומים שסמכו וכו' ירושלמי פ"ק דתרומות:

או שמינה להם אביהן אפוטרופוס. חייב לעשר פירותיהם וכ"ש הממונה מהב"ד שהוא שליח ב"ד. וכתב הר"ן ז"ל מכאן ראיה דהיתומים שסמכו אצל בעל הבית דינם כאפוטרופא לכל דבריו וכתב הראב"ד ז"ל דלא משביעים ליה דהשתא מנהו אבי יתומים דאי לאו דעבד ליה נייח נפשיה לא הוה מימני ליה אפוטרופא חששו דילמא מימנע כ"ש זה סמכו אצלו וכן דעת הרמב"ן והכי מוכח בפ' הכותב ע"כ. ובגמרא רמי והא תניא אתם ולא אפוטרופי' ומשני מתני' מיירי להאכיל יתומי' לאלתר:

חייב לעשר וברית' מיירי להניח התבואה באוצר עד שיגדלו דלמה ליה לעשורי לכשיגדלו הם יעשרום ובירוש' משני כאן ביתום גדול כאן ביתום קטן:

אפוטרופוס שמנהו אבי וכו' בבלי פ' הכותב דפ"ח ותוס' המפקיד ד' מ"ב. וירושלמי פ' ד' וה'. ובטוח"מ סי' ר"ץ. וכתב הרא"ש ז"ל כת' הרמב"ן ז"ל כיון דקתני במתני' דבסמכו אצל בעה"ב חייב לעשר ואמרי' וכו' ונקטינן ביה כדברי הראב"ד ז"ל שאמר שאין משביעין וקל וחומר הדבר השתא באפוטרופא שמנהו אבי יתומים דאיכא למימר אי לאו דאית ליה הנאה לגופיה מיניה לא הוה עביד אמרת לא ישבע משום דילמא מימנע כ"ש כשסמכו מאליהן דאתי לאימנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה ולא נהירא לי האי פסקא כלל דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון שימשיך היתומים אליו ויכלה ממונם מאחר שאין לו לישבע בשלמא מנהו אבי יתומים או מנהו ב"ד איכא

למימר דילמא ממנע ולא יעשה בשבילם להשתדל באפוטרופוסות אם יש לו לישבע אבל יתומים קטנים שסמכו מי בקש מידו דשייך למימר דילמא מימנע בשביל השבועה אם אינו הגון ימנע וימנע ואם אדם הגון ועושה לשם שמים בשביל שרואה שאין להם עוזר וסומך לא ימנע בשביל השבועה ועוד במנהו אבי יתומים או ב"ד אמרינן מהני טעמי דדילמא ממנע דהוי כאלו פירשו שפטרוהו מן השבועה הממנים אותו משום דידעי שאם יש לו לישבע לא ימצאי מי שישמע להם להיות אפוטרופא אבל יתומים קטנים מאן מחיל מאן שביק הלכך אין להקל להפקיע ממון היתומים בלא ראיה גמורה ואע"ג דלענין תרומה נותנין לו רשות היינו משום שלא יאכלו טבלים וכן למכור מנכסיהם כיון שסמכו אי אפשר בענין אחר כיון שמשתדל בנכסיהן צריך ליקח ולמכור בנכסיהם ומדנחלקו אבא שאול ורבנן במנהו אבי יתומים ובמנוהו ב"ד ולא הזכיר יתומים שסמכו אצל בעל הבית השבוי ברישא משמע דכולהו מודו שצריך שבועה כדין כל אפוטרופא דנשבעין שלא בטענה. כתב הרמ"ה ז"ל דיתומין שסמכו אצל בעל הבית מיירי כשהן בן ט' אבל פחות מבן ט' לא מהני סמיכתן וגם כתב שאין לבעל הבית כח למכור אלא מטלטלי כי היכא דקטן גופיה לא מצי לזבוני אבל קרקע לא ולא מסתבר לחלק מאחר שיש לו כח לתרום הוי כאפיטרופא גמור להתעסק בכל תועלת היתומים עכ"ל ז"ל:

אבא שאול אומר חלוף הדברים. גמרא תניא ראב"י אומר זה וזה ישבע והלכה כדבריו וכתבו תוס' ז"ל אע"ג דקיימא לן משנת ראב"י קב ונקי עכ"ז הלכה כאבא שאול וכדפסיק בגמרא רב חנן בר אמי אמר שמואל ותו מדלא קתני רבי לדר' אליעזר בן יעקב במתני'. וביד פ"ט דהלכות שלוחי' ושותפין סי' ד':

המטמא וכו' תוס' פ' הגוזל קמא (בבא קמא דף ק') ובפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף ל"ג) ובגמרא פ' השוחט (חולין דף מ"א:)

המנסך רבינו עובדיה ז"ל פי' כדשמואל אבל רב אמר מנסך ממש דהיינו שכשך ידו לתוכו לשם ע"ז ומיירי בדאגבהיה ע"מ לגוזלו דמשעת הגבהה קנאו ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת הניסוך והרמב"ם ז"ל על פי זה הפירוש דרב פי' דמיירי שלא היה יודע שיתחייב סקילה על כן שאם היה יודע ודאי קים ליה בדרבא מיניה דאין אדם לוקה ומשלם מאן דאמר מנסך לא אמר מערב דמערב היינו מדמע ואידך סבר כיון דקנסא הוא כולהו איצטריכו למיתני דלא ילפי מהדדי דהא לאו דינא הוא והיכא דקנוס קנוס והיכא דלא קנוס לא קנוס ולהכי איצטריך מנסך ולרב דיליף קנס מקנס דקאמר מערב ילפינן ממדמע אע"ג דקנסא היא יהיב בגמרא צריכותא דאי תני מטמא אי דמטמא תרומה ה"א משום דקא מפסיד לגמרי דלא חזיא תו לאכילה ואי דמטמא חולין משום דאסור

לגרום טומאה לחולין שבא"י אבל מדמע אימא לא דהא לא מפסידה לגמרי דהא חזיא לכהנים וזבניה מיניה בזול ואי אשמעי' מדמע משום דשכיח דעביד ובמילתא דשכיח עבוד רבנן תקנתא כי היכי דלא נעביד אבל מטמא דלא שכיח אימא לא ואי אשמעינן מטמא ומדמע משום דלא קים ליה דרבא מיניה אבל מנסך דקים ליה בדרבא מיניה אימא לא קמ"ל דקודם שנתחייב בנפשו משעת הגבהה קני ליה וחייב לשלם ולהא דתני אבוה דר' אבין בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע כל הני למה לי צריכי דאי אשמעינן מטמא משום דלא קלב"ם אבל מנסך דקלב"ם אימא לא ואי אשמעינן מנסך משום דקא מפסיד ליה לגמרי אבל מטמא דלא מפסיד לה לגמרי אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי משום דהפסד מרובה אבל מדמע דהפסד מועט אימא לא צריכא וסוגיא זו דבראשונה היו אומרים וכו' היא אחת מסוגיות ההפוכות שבתלמוד שהיא כתובה בהגוזל בתרא אפכא. לשון הר"ס ז"ל פי' הרמב"ם ז"ל ולא ידע שהוא חייב סקילה נלע"ד דלא דק רבינו דחייבי מיתות פטורים ואפילו שוגגין וטעמא אחרינא קאמר בגמרא משעת הגבהה קנה ליה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך ע"כ:

במזיד חייב תוס' פ' ר' ישמעאל דע"ז דף נ"ט ומתני' ר' יהודה היא ור"מ פליג עליה בברייתא וס"ל אחד שוגג ואחד מזיד חייב ובגמרא רמי דר"מ אדר"מ ודר' יהוד' אדר"י מההיא דהמבשל בשב' דבבריית' ומדוכתי אחריני ומשני להו. בפי' רעז"ל ובדין שיהיה פטור דהיזק שאינו ניכר וכו' עיין במ"ש בפירקין דלעיל סוף סי' ד':

כתוב בדינא דגרמי להרמב"ן ז"ל וז"ל עתה הוקשה לנו מאחר דקיימא לן כר' מאיר דדאין דינא דגרמי אלמה תנן המטמא והמדמע והמנסך במזיד חייב בשוגג פטור ובשוגג אמאי פטור הא דיינינן דינא דגרמי ומה לי שוגג ומה לי מזיד כיון דדינא הוא אדם מועד לעולם לשלם נ"ש ועוד דאמרינן התם בפ' הנזקין דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטורין מ"ט היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ומפני מה אמרו מזיד חייב כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואמאי הא משום דינא דגרמי מחייב ועוד דגרסי' התם לימא כתנאי אם היזק שאינו ניכר שמיה היזק או לא המטמא והמדמע והמנסך בין בשוגג בין במזיד חייב דברי ר"מ לאו משום היזק שאינו ניכר שמיה היזק ודחינן לא משום דקניס שוגג אטו מזיד ואמאי לר"מ דדאין דינא דגרמי ה"נ דשמיה היזק דהא מ"מ גורם הוא וחייב ומשום הך קושיא איכא מ"ד דהא דדאין ר"מ דינא דגרמי משום קנסא הוא דדאין ולאו דינא דאורייתא הוא הלכך בשוגג פטור משום גורם והיינו דקס"ד בפ' הניזקין למימר מדמחייב ר"מ מטמא ומדמע בשוגג ש"מ דסבר היזק שאינו ניכר שמיה היזק דאי משום גורם פטור אלא ש"מ מזיק הוא והביאו סמך לדבר זה ממה שמצינו

בירושלמי וכו' עד וכיון דמאן דמחייב משום קנס מחייב ליה ש"מ דינא דגרמי לאו דינא הוא אלא קנסא ומש"ה תנן במתני' נפרצה אומרים לו גדור נפרצה אומרים לו גדור כלומר שאילו לא התרינו בו דילמא שוגג הוא ומיפטר ע"כ. ואח"כ כתב שסברא זו אינה נכונה והכריח על זה מכמה מקומות ושבעלי סברא זו טעו בשקול דעתם והעלו בידם חרס ואנן דינא דגרמי קאמרינן ולא קנסא דגרמי ויישב כל הסוגיות וכתב הוי יודע שר"מ סבור שהגורם היזק אע"פ שלא עשה מעשה בידים חייב והיינו דינא דגרמי ובלבד שיהא היזקו ניכר כגון מחיצת הכרם שנפרצה שמחמת יאושו גרם ערבוב שהוא מבטל השורה ואוסר תבואתו של חברו ואיסורו ניכר לכל ואע"פ שאתה יכול לעקר הגפנים ולא יהא האיסור ניכר בשנוי החוזר לברייתו בכגון זה שנוי הוא אבל המטמא והמדמע והמנסך וכל היזק שאינו ניכר פטור מן הדין לפי שאין היזק לו מחמת גרמתו ובמטמא ממש במזיד מיקרי היזק וקנסו אבל בגזל חמץ ועבר עליו הפסח דממילא קאתי ליה איסורא כגון זולא קנסו ואומר לו הש"ל וכן תרומה ונטמאת דתנן אומר לו הש"ל בשנטמאת מאליה כללו של דבר שחייב במעשה בידים לרבנן חייב בגרמא לר"מ וכל הפטור במעשה ממש לרבנן כגון היזק שאינו ניכר פטור לר"מ בגרמא וה"ה במעשה ממש שלא חייב ר"מ אלא על גורם היזק ואין כאן היזק מאחר שאינו ניכר ומש"ה דן את הדין חייב לר"מ שאילו גזל כיסו ממנו ונתנו לחברו חייב לחכמים ובגרמא נמי חייב לדברי ר"מ שהגורם כעושה מעשה דמי ע"כ בקיצור מופלג:

הכהנים שפגלו פי' שחשבו באחת מד' עבודות לאכלו חוץ לזמנו או להקטירו חוץ לזמנו. ונלע"ד דלאו דוקא שפגלו דהה"נ אם פסלוהו במחשבת חוץ למקומו אע"ג דהרמב"ם ז"ל ברפ"ו דהלכות חובל ומזיק נקט כלשון מתני' ואיתא בפירקין דף נ"ג ותני עלה מפני תקון העולם פי' מפני תקון העולם חייבים כדי שלא ירגילו בכך וכתבו שם תוס' ז"ל ברוב ספרים גרסי' במתני' הכהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין ומשמע דמפני תקון העולם דקתני בברייתא קאי אמזידין חייבי' דקתני לבסוף ע"כ. והתם פריך מינה למ"ד בהיזק שאינו ניכר שמיה היזק ומדאוריתא חייב לישלם נזקו וא"כ כיצד קאמר מפני תקון העולם ומשני לה וגם מפי' רש"י ז"ל דאיכא מאן דגריס שוגגין פטורין בהדיא במתני' אבל ברוב הגרסאות לא גרסינן ליה בהדיא וגם תוס' ז"ל הכריחו שם דאין לגורסו במשנה. וברב אלפסי ז"ל משמע דגריס ליה. עוד כתבו תוס' ז"ל שוגגין פטורין דאי קנסי' להו שוגגין מימנעו ולא עבדי. ואיתא נמי בפ' אין בין המודר (נדרים דף ל"ו) והתם תני עלה שוגגין פטורין אלא שפגולן פגול. ואיתא נמי בפ' התכלת (מנחות ד'

מ"ט.) וביד רפ"ז דהלכות חובל ומזיק עד סוף סי' ו' ופי"א דהלכות נחלות סי' ה' ובטור ח"מ סי' שפ"ה:

משנה ה

על החרשת עיין במ"ש ביבמות פרק חרש סי' ב':

ועל קטנה בת ישראל. בגמרא דייקינן מדשני תנא במילתיה דעד השתא אייירי בחרשת והשתא נקט קטנה ש"מ חרשת גדולה דנשואיה דרבנן נינהו לא אכלה ע"י קדושין דידה מ"ט גזרה שמא יאכיל כהן חדש שאין קנינו קנין בפקחת שמוזהרת על האיסור הלכך גזור פקח בחרשת משום חרש בפקחת אבל גדול בקטנה ליכא למיגזר משום קטן בגדולה דקטן לית ליה נשואין אפילו מדרבנן ופריך וליכול חרש בפקחת בתרומה דרבנן דאתו נשואין דרבנן ומהנו לתרומה דרבנן ומשני גזרה שמא אתי למיכל בתרומה דאוריית' וכתבו התוס' ועל קטנה בת ישראל וכו' בתרומה דרבנן אייירי למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאמרי' בריש האשה רבה דמפ' ואוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן וא"ת ולוקמה אפילו בתרומה דאורייתא דקטן אוכל נבלות הוא וי"ל דקטן אוכל נבלות בעיא היא ולא איפשיטא בפ' חרש אי ב"ד מצווין להפרישו אי לאו ועוד דאוכלת בגינו משמע דאפילי מאכילה בידים ועוד משמע וכו' [עי' בתוי"ט]:

מריש הגזול פלוגתא בברייתא וסתמא דמתני' כב"ה ודלא כב"ש שאומרים מקעקע כל הבירה ומחזיר מריש לבעליו:

שיטול כך נ"ל לגרוס אמנם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה שיתן את דמיו. וביד פ"א דהלכות גזלה ואבדה סי' ה'. ובטור ח"מ סי' ש"ס:

שלא נודעה לרבים דאי נודעה לרבים שהיא גזולה מילתא דלא שכיחא היא שיביאנה הגזלן ולא תקנו במילתא דלא שכיחא כך נ"ל תוס' יו"ט. ואני הדיוט נלע"ד דאי נודעה לרבים [שהיא גזולה] אין לקבלה משום דגנאי הוא למזבח שאוכל גזלות ואם באולי קבלוה צריך להביא אחרת וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד:

מפני תקון המזבח שלא יהיו הכהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה ונמצא מזבח בטל שנמנעים מלעבוד עבודה ומשום הנך תרתי בתרייתא דמשום תקנה תנא ליה הכא והכי מפרש עולא טעמא דמתניתין דס"ל יאוש לבדו בלא שנוי רשות אחר היאוש לא קני לענין הקרבה ואפילו שמעינן שנתייאשו הבעלים לא קרינן ביה קרבנו ומן התורה אינה מכפרת אלא כדי שלא יהיו הכהנים עצבים ואי קשיא היאך התנו ב"ד לעקר דבר מן התורה ולפטור את זה הגזלן מחטאת שהוא חייב הא אמרינן ביבמות שב ואל תעשה שאני דלאו מיעקר הוא ורב יהודא מתרץ למתניתין מטעם שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות

ומתני' ה"ק לא נודעה מכפרת נודעה לרבים אינה מכפרת מפני תקון המזבח שלא יאמרו אוכל גזלות המזבח ולרב יהודה הא דנקט תנא דמתני' חטאת לרבותא דל"מ עולה דכליל היא אלא אפילו חטאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפ"ה גזרו שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות ופלוגתייהו תליא ביאוש כדי בלא שנוי רשות עולא סבר לא קני ודבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת ורב יהודה סבר קני ודבר תורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת. ועיין בתוס' דפרק מרובה (בבא קמא דף ס"ז.) וביד פ"ה דהלכות איסורי מזבח סי' ז':

משנה ו

ביהודה בהרוגי מלחמה בראשונה גזרו שמד על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב ידך בעורף אויבך ותניא נמי בספרי ידיו רב לו בשעה שהרג את עשו ובספ"ק דסוטה דאמרינן דחושים בן דן שקול קולפא ומחייה ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב שמא לא מת באותה הכאה עד שעמד עליו יהודה והרגו תוס' ז"ל:

מהרוגי מלחמה ואילך מצאתי מנוקד האלף בצירי:

כיצד לקח מסקריקון פ' חזקת (בבא בתרא דף מ"ז) ודף מ"ח סקריקון ג' גזירות גזר טיטוס בפולמוס שלו קמייתא אמר כל דלא קטיל ליקטלוה שנית כל דקטיל ליתיב ד' זוזי למלכא בתרייתא כל דקטיל ליקטלוה הלכך ראשונה ושניה כיון דקטלי אגב אונסה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא ליה בדינא. ובטור ח"מ סי' קנ"א. וראיתי להעתיק הנה כל דבר' הרשב"א ז"ל בחדושיו וז"ל לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה ופי' רש"י ז"ל לה בגמרא לא היה דין סקריקין דאגב אונסייהו גמרי ומקני אבל מהרוגי מלחמה ואילך יש בה דין סקריקין דלא גמרי ומקני ומימר אמרי לישקול השתא ומחר תבענא ליה בדינא כיצד לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואע"ג דקיימא לן כרב הונא דאמר תליוה וזבין זביניה זביני שאני התם דקא יהיב דמי ואגג אונסיה עם קבלת מעות גמר ומזבין אבל הכא דבלא כסף דסקריקון בלא דמי הוא דשקיל לא גמר ומקני דתליוה ויהיב אין מתנתו מתנה ומיהו בהרוגי מלחמה אע"ג דלא יהיב דמי אין בו דין סקריקון דאגב אונסייהו גמרי ומקנו הואיל והפקירה אותם המלכות להריגה ואינם מקוין לשוב לנחלתם עוד ודוקא ביהודה אין בה משום סקריקון אבל בגליל אפילו בשעת המלחמה יש בה משום סקריקון וכדתניא בתוספתא ארן יהודה אין בה סקריקון משום ישוב המדינה בד"א בהרוגים שנהרגו לפני המלחמה וכו' גליל לעולם יש בה סקריקון האריסות והמטלטלין אין בהן משום סקריקון וטעמא

כדגרסי' בירושלמי בראשונה גזרו שמד ביהודה שכן מסירת בידם מאבותם שיהודה הרג את עשו דכתיב ידך בעורף אויביך והיו הולכין ומשתעבדין בהן ונוטלין שדותיהן מלפניהם ומוכרין אותם לאחרים והיו בעלי בתים באין וטורפים נמנעו מליקח והארץ היתה חלוטה ביד סקריקון התקינו שלא יהא סקריקון ביהודה. גליל לעולם יש בו משום סקריקון המטלטלין אין בהם משום סקריקון ומסתברא דמשנה ראשונה דהיינו תרי באבי דרישא לא היו סקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה ומהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון דינא קתני דבהרוגי מלחמה אין בה דין סקריקון מדינא משום דגמרי ומקנו כדאיתא בגמרא אבל משנה אחרונה תנא תקנתא דאילו מדינא יש בה סקריקון דלא גמרי ומקנו כדאיתא בגמרא דמימר אמרי לישקול השתא ומתר תבענא ליה בדינא והלכך מדינא הדרא לבעלים בלא כלום אלא דהתקינו כדי שלא תהא הארץ חלוטה ביד סקריקון דאע"ג דאכריזו כל דקטיל ליקטלוה אכתי מסתפו משום דחזו קמאי דאיקטול ולא הוו אזלי למיקבל ואחרים נמי לא הוו זבני משום דאתו בעלים ומפקי לה מינייהו ובין כך ובין כך היתה הארץ חלוטה ביד סקריקון ולפיכך התקינו שהלוקח מסקריקון אפילו מהרוגי המלחמה ואילך לא תחזור לבעלים בלא כלום אלא שהלוקח נותן לבעלים רביע. ורבי הושיב ב"ד והוסיף על התקנה והכל כדי שלא תהא הארץ חלוטה ביד סקריקון וכדתני' בתוספתא אין בה סקריקון משום ישוב המדינה וכדגרסי' נמי בירושלמי נוטלין שדותיהן מלפניהם ומוכרין אותם לאחרים והיו בעלי בתים באים וטורפים נמנעו מליקח והיתה הארץ חלוטה ביד סקריקון התקינו שלא יהא סקריקון ביהודה ואע"פ שנראה מן התוספתא ומן הירושלמי שאמרנו שהתקנה היתה למשנה ראשונה שאמרו שלא יהא סקריקון ביהודה. אפי' כן נראה לי שזה שלא כדרך מה שאמרו בגמרא דהא מדאמרינן בגמרא קמייתא ומציעתא אגב אונסייהו גמרי ומקנו משמע דמדינא קנו וליתא בה דין סקריקון ואנו אין לנו אלא כגמרתנו ואי משום דקיימא לן דתלויה ויהיב אין מתנתו מתנה הכא שהפקירה אותם המלכות שאני דגמרי ומקנו וכמו שכתבנו למעלה כנ"ל ומשום דמדינא מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון וחוזרת לבעלים בלא כלום והתקינו שלא יהא בה סקריקון כדי שלא תהא הארץ חלוטה ביד סקריקון שנאוה בפרק זה דבתקנות מיירי ואגב דתנא הכא דין סקריקון דהוי טעמא משום דאמר ליה בעל הבית נחת רוח עשיתי לסקריקון סמך לו דין לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי עכ"ל ז"ל:

וחזר וילקח מבעל הבית מקחו בטל דאמרינן מיראה עבד בעל הבית להודות למכרו לו א"נ השני נוח לי והראשון קשה הימני דבגמרא מוקי לה בדלא כתב ליה שטרא אלא

דאמרו לו בעלים לזה שלקח מסקריקון לך חזק וקנה בחזקה דכיון דדבורא בעלמא הוא דאיכא למימר השני נוח לי אבל אי כתב ליה שטרא בשמיה קני דכולי האי לא ה"ל למיעבד אי לאו דזבנה מכר גמור ומדעת ושמואל אמר אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב לו אחריות דאי טרפי לה מיניה לגבייה דמי ארעא. וכתב הר"ן ז"ל ומ"מ אם יש לו עדים שנאנס בקבלת האחריות ודאי בטל מקח ע"כ והכי נמי פליגי בבבא דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה:

לקח מן האיש ועיין בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תתקמ"ט ואיתה בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צ"ה) ותוס' דפ' הכנס דף נ"ט ובגמ' פ' חזקת (בבא בתרא דף מ"ט) ותוס' שם ד' נ' וכתוב שם בנמוקי יוסף דף קפ"ו בשלש שדות אחד שכתב לה בתוספות כתובתה ואחד שייחד לה לעיקר כתובתה דהיינו מנה מאתים ואחד שהכניס לה כנגד השום שקבל מנכסי נדונייתה ע"כ וע"ש עוד. ולשון ספר הלבוש בח"מ סי' קנ"א שדה שייחד לה בכתובתה והוא כתוב בתוך כתובתה שדה שכתב לה בכתובתה כלומר שלא נכתב בתוך שטר הכתובה אלא אחר הנשואין עשה לה אחד משדותיו אפותיקי לגבות ממנו כתובתה שדה שנתן לה משלו פי' ששם לה שדה כנגד תוספת שנוסיף לה ע"כ:

וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שתכתוב לו אחריות כשמואל דפשטא דברייתא כותיה ופי' רשב"ם ז"ל שם פ' חזקת וחזר זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה מקחו בטל לא בטל בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות שהרי המוכר מכר לו כל זמן שלא תתגרש האשה ולא יבא זמן גבוי כתובתה שהרי משנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי שהן אחראין לכתובת אשתו. אלא דלהכי אהני שעבוד שתוכל לטרוף מהם כשיגיע זמנה לטרוף כתובתה הלכך האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוי בטל לגמרי ההוא מקח דכשתבוא לגבות כתובתה תטרוף ממנו דמציא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקעי המשועבדת לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך ע"כ בקיצור. ובטור א"ה סי' צ':

זו משנה ראשונה רישא דמתני' דקתני מקחו בטל:

אימתי בזמן שאין בידם ליקח שאין ביד הבעל הבית במה ליקח השדה. ירושלמי הם אומרים היה בידנו ליקח והלקוחות אומרים לא היה בידכם ליקח א"ר יוסי לעולם השדה בחזקת הלקוחות שהמע"ה ע"כ וכלשון הזה הביא הרשב"א ז"ל בתשו' לאפוקי גרסתנו בירושלמי דגרסי' בחזקת הבעלים:

רבי הושיב ב"ד אמר רב אנא הואי מההוא מניינא ומנאי דידי מנו ברישא י"מ שהוא היה קטן שבכולם וי"מ בינוני היה:

נותן לבעלים רביע שמואל דהלכתא כותיה בדיני סבר רביע בקרקע שהן שליש במעות פי' דנותן לו רביע הקרקע עצמו או שליש מנה דס"ל לשמואל נכי ריבעא זבן פי' שוה ד' לקח בשלש הלכך שדה זו שלקח במנה שוה ד' שְׁלִישֵׁי מנה וז"ל הרמב"ם ז"ל ומה שאמר נותן לבעלים כגון שלקח מהסקריקון שדה בשלשים דינרין הוא נותן לבעל הבית עשרה דינרין לפי שאנו אומדים דמי הקרקע ארבעים דינרין ויותר והרוב שהסקריקון עושה ממנו זול אע"פ שהיתה אצלו בלא דמים הוא זה השיעור שהוא ענין מה שאמרו רביע בקרקע שהוא שליש במעות עכ"ל ז"ל: וביד פ' י' דהלכות גזלה ואבדה סי' ג' ובפ' ל' דהל' מכירה סי' ג' וכתב שם מקחי בטל מיד. ובטו' ח"מ סי' רל"ו:

משנה ז

חרש רומז ונרמז וכו' ביד רפב"ט דהל' מכיר' וסי' ו' ובפ"ה דהל' טוען ונטען סי' י"א י"ב ומתני' בחרש מעיקרו עיין בפ' מי שאחזו (גיטין דף ע"א:)

בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין. אינו כלום עד שיקבל בדבר ויהיה ברשותו ויתן ג"כ למי שהוא מוכר ולא הספיק לו הרמיזה בלבד הרמב"ם ז"ל. ולשונו דחוק לפי מה שאכתוב מסוגיית הגמרא ופי' בערוך רמיזה בעיניו ובידו קפיצה בפיו ורבינו עובדיה ז"ל תפס פי' רש"י ז"ל ועי' במ"ש בר"פ חרש. ובגמ' אמר רב נחמן מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין ד"ה ברמיזה וכדתנן בפי"ד דיבמות כשם שכונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה ולא בקפיצה ובקרקעות לא בקפיצה ולא ברמיזה דהכא תקון רבנן משום כדי חייו דאי לאו זביניה זביני לא מזבני ליה אינשי מזוני ולא מזבני מיניה ואיכא דאמרי אמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין ואף במטלטלין קאמר בן בתירא ובין ללשון ראשון בין ללשון שני מוכח מדברי רש"י ז"ל דבגמרא דמלת במטלטלין היא דברי בן בתירא:

הפעוטות גמרא לפי גרסת הרי"ף והרא"ש ז"ל עד כמה מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שבע רב כהנא אמר כבר שבע כבר תמני במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ול"פ כל חד וחד לפום חורפיה ע"כ. ובנוסחאות שלנו אין שם מילתא דרב כהנא כלל ולשון הרמב"ם ז"ל והפעוטות הנערים הקטנים מבן שש ובן שבע אם היה להם חריפות או מבן ח' ובן ט' ובן עשר לפי שיעור חריפותם וזה הענין תלוי בדיין עכ"ל ז"ל. ואיתא בס"פ מציאת האשה ואמר רפרם התם לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר ממאי מדקתני

מתני' דהתם אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום ופריך ודילמא היכא דאיכא שליש שאני מפני שנשתלש לכך ופירשו לו מה יעשה בהם אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות צרכי יתומים לכל הצריך והרי אם מכרו אין זה שנוי מצות המת שאף האפוטרופוס ימכור לצורך מזונותיהם ומשני א"כ ליתני אבל בקטנה יעשה שליש מה שהושלש בידו כדקתני בגדולה מאי אין מעשי קטנה כלום ש"מ אפילו בעלמא כגון אפוטרופוס דדמי קצת לשליש אין מעשה קטנה כלום לפניו ע"כ. וכתב שם הר"ן ז"ל ומיהו משמע דדוקא קטנים אבל בגדול שיש לו אפוטרופוס כגון שמנהו אביו אפוטרופוס עליו עד שיהא בן עשרים מקחו מקח וממכרו ממכר ואם קדם הלוקח להוציא הנכסים מיד האפוטרופוס זכה ע"כ בקיצור. וכתב עוד הר"ן ז"ל בפרק התקבל ד' תקפ"ד דכשאמרו הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין דוקא בשמוחזק בהן הזוכה דכיון דברשותו של קטן מחזיק בהן תקנו בהן שיזכה משום כדי חייו אבל בהקנאה אחרת ליתיה כלל ולפיכך מי שנתחייב לקטן בין בשטר בין בקנין שאין אותו דבר תחת ידו אינו זוכה בו אלא א"כ זכהו ע"י אחר והיינו דאמרינן התם בפרק מי שמת דזכין לקטן משום דאיהו גופיה לאו בר זכייה הוא בדרכי ההקנאות ע"כ. ועיין עוד במה שכתבתי בשמו ז"ל שם פ' מי שמת סי' ז'. וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל הא דתנן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר פרישנא בגמרא טעמא משום כדי חייו והלכך אי איח ליה אפוטרופוס אין ממכרו ממכר וכדאמרינן בשלהי מציאת האשה אמר רפרם לא שנו אלא שאין שם אפוטרופא אבל יש שם אפוטרופא אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר וכתב רבינו האי גאון ז"ל בשער שלישי של ספר המקח בלא ימכור אלא לכדי חייו כדגרסינן עלה א"ר אבא ב"ר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו ולפי דעתנו אנו רואין שאם יש שם ממון הרבה שינתן לו ממנו מקצת לסחורה במה שיתלמד מקח וממכר אע"פ שאין צריך לכדי חייו ולפי מראית עיני הדיין ע"כ. אבל הרמב"ן נר"ו כתב דכיון דתקון רבנן שיהא ממכרו ממכר לא פליג בין מוכר לכדי חייו למוכר יותר מכדי חייו דהא במתנתו אסיקנא דמתנתו מתנה בין מתנה מרובה בין מתנה מועטת ואע"פ שאינה משום כדי חייו כי היכי דליעבדו ליה מיליה משום דלא פלוג רבנן וה"נ משמע בשלהי מציאת האשה גמ' המשליש מעות לבתו ע"כ. והובא ג"כ כל זה בפסקי הרא"ש ז"ל ואיתא נמי בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ה) ובירושלמי פ' חלון ועיין ג"כ בנמוקי יוסף פ' שנים אוחזין דף הכתוב עליו ע"ג. וביד פ' שני דהל' גירושין סי' י"ז ובטור ח"מ סי' רל"ה. ונלע"ד דבמטלטלין גרסי' המ"ם בחירק בכל מקום שהוא שנוי אי קאי אעניינים המתטלטלין ואי קאי אגברי המטלטלין העינינים גרסי' המ"ם בשבא והוי מטלטלין דמתניתין ודדמי ליה כמו מיתטלטלין בתי"ו:

משנה ח

אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום וכו'. **כהן קורא ראשון** וכו' ביד פי"ב דהלכות תפלה סי' י"א ושם פסק כנגד תמיהתו בפירושו על מה שנוהגין שלא כדין הגמרא ודלא כמתני' דסוף הוריות אבל אם היה ממזר ת"ח וכ"ג ע"ה ממזר ת"ח קודם לכהן גדול ע"ה ופי' הב"י ליישב המנהג דהא דהוריות לאו כללא הוא לכלול קריאת התורה אלא בשאר דברים שמצוה להקדים הכהן כמו לברך בה"מ וליטול מנה יפה ראשון אבל דיני קריאת התורה היא כמתני דהכא ע"כ אלא דר"ע ז"ל משמע שסובר דההיא דהוריות לענין קריאת התורה נמי אתנייא ועלה קאמר והאידנא נהוג וכו' ע"כ בקיצור מתוי"ט. ועיין עוד בב"י א"ח סימן קל"ה וכתוב בספר לבוש תכלת שם סי' קל"ה ואסמכוה נמי אקרא דכתיב ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי ופרכינן אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי נינהו ומשנינן אלא כהן ברישא וכדכתיב נמי גבי כהן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לקרותו ראשון וכו' ואח"כ הלוי ואח"כ כל העם וכו' ומה שהוצרכו לומר מפני דרכי שלום כיון דאסמכוה אקרא היינו לומר שאפילו אם הכהן רוצה למחול על כבודו ולחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו אינו רשאי לעשות כן ע"כ: בפי' ר"ע ז"ל. ול"ש בשני ובחמשי כמו ביו"ט מה שא"כ באותו הזמן דבחול היו טרודין במלאכתם:

מערבין בבית ישן וכו' ביד בפ' א' דהלכות ערובין סי' י"ו ובפ"ד דהלכות כלי המקדש סי' ב' ובטור א"ח סי' שס"ו ופי' מהר"י קולון ז"ל בשרש קי"ג דמשמע בגמרא דאפילו היכא שיש קצת טעם לשנות מקום העירוב אפילו הכי אין משנין מפני דרכי שלום מדפריך וכו' ע"ש ופי' בשבלי הלקט סוף סי' כ"ג הטעם שמניחין העירוב במת ישן כדי שלא יאמרו שהיו אוכלין אותו על כן הניחוהו במקום אחר ע"כ. וכן פירשו בתוס' בשם ר"ת ולשון הרמב"ם ז"ל לפי שיש להם בזה הנאה שהבית שמניחין בו העירוב אין צריך ליתן את הפת ולפיכך לא יושם לעולם אלא בזה הבית ע"כ. וצ"ע כיצד תתיישב לשון מסקנת הגמרא אליביה והרמב"ם ז"ל דבגמרא מסיק דמפני דרכי שלום דעירוב בבית ישן היינו משום חשדא ופי' רש"י ז"ל דהואיל והורגל העירוב בתוך אותו הבית אם באת לשנות את מקומו הנכנסין לאותו הבית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החצר שמטלטלין בלא עירוב ע"כ ותוס' פירשו בשם ר"ת מה שכתבתי בשם שבלי הלקט כדכתיבנא ולהרמב"ם ז"ל נלע"ד לפי שר"ל דה"פ מערבין בבית ישן אפילו שהלך אותו הבעל הבית או מת מי שיבא לדור שם אפילו שאינו בנו אח"כ יכול לטעון הניחו העירוב בתוך ביתי כאשר בתחלה בהיות דר פה בעל הבית הראשון כדי לפטור עצמו מלתת חלק בעירוב

כי מה נשתניתי וכי אני חשוד לגנוב פת של עירוב טפי מן הדר פה ראשונה וזהו מפני דרכי שלום דקתני ואפשר דגם רש"י ז"ל וכ"ש תוס' ז"ל דיודו לפירוש זה והיינו דקתני מערבין בבית ישן ולא קתני מערבין אצל בעל הבית ראשון ותימה שבקשתי וחפשתי ולא מצאתי מי שדבר בזה:

בור שהוא קרוב לאמה אמת המים המביאה מים מן הנהר לשדות ורגילין לעשות בורות שאם תיבש האמה ימלאו מן הבור וישקו את השדות ומרגילין מי האמה לבור עד שיתמלא ותקנו חכמים שיתמלאו בורות שבשדות העליונות קודם וכשהוא ממלאו סוכר את האמה עד שיתמלאו רש"י ז"ל ותקנתא דרבנן היא אע"פ שאינו דין וביד ספ"ג דהל' שכנים ובטור ח"מ סי' ק"ע. והוא פי' שם מתניתין כדפירשה שמואל אליבא דרב דבאמה המהלכת על פי הבור מיירי מתני' פי' שהבור היה תפור שם מתחילה קודם שהעבירו שם האמה הא לאו הכי אע"פ שהוא קרוב לא היה מתמלא ראשון אמנם הרמב"ם ז"ל שם לא הביא אלא המשנה כפשטה וכן רב אלפס ז"ל וכתוב שם בהשגות אמר אברהם בגמרא הוא מעמיד אותה באמה המהלכת על פי בורו אבל הר"ב ז"ל לא כתב בזה ואפשר לפי שחזר הדין במסקנת הגמרא לכל דאלים גבר בבני הנהר הרוצה אחד מהם לסכור כדי שיחזור לו המים וישקה שדהו תחלה וחברו רוצה ג"כ להשקות תחילה לפיכך טוב הוא שנחוש לדרכי שלום ומי שקרוב לה הוא דאלים עכ"ל ז"ל בתוספת באור הענין קצת:

מצודות חיה באותם שאין להם תוך אבל באותם שיש להם תוך כ"ע ל"פ דהוי גזל גמור דכיון דיש להם תוך קנה לו כליו. והגוזל דבורים של חברו. אמרינן בפ' הגוזל בתרא (בבא קמא דף קי"ד) דאינם גזל אלא מדרבנן וביד פ"א דהל' זכיה ומתנה סי' ג' ובטור ח"מ סי' רע"ג. ומצאתי בהגהות שבסוף רב אלפס חלק ב' מצודות חיה ועוף וכו' אין בהן אלא מפני דרכי שלום ודוקא למי שאין אומנותו בכך אבל למי שאומנותו בכך צריך להרחיק דאמרינן מרחיקין ממצודת הדג כמלא ריצת הדג דאמר ליה חיותאי שקלת אבל בע"א ליכא אלא מפני דרכי שלום ע"כ: ואיתא בפרק קמא דב"מ דף י"ב ובפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מ"א) ותוספות ריש פרק בן סורר וביד רפכ"ט דהלכות מכירה ובטור חשן משפט סי' רל"ה וסימן ע"ר:

ומצאתי מוגה בבא דמציאת חש"ו קודם בבא דמצודות:

העני המנקף בתוס' פ"ק דב"מ דף ט':

בראש הזית של שכחה דאע"ג דהוו הפקר כיון דטרח להכילם הוו גזל מפני ד"ש ובגמרא תנא אם לקט ונתן ע"ג קרקע ביד הואיל ומטו לידיה גזל גמור הוא פי' אלא מתני' מיירי שלקט בשבט שהיה חובטן שלא באו לתוך ידו ופי' הר"ן ז"ל אם נטל ונתן ביד ה"ז גזל

גמור פי' אע"פ שלא נתכוין לזכות דאי לא מאי קמ"ל פשיטא וכן הוא בירושלמי וביד פ' ששי דהלכות גזלה ואבדה סי' י"ב י"ג. ובטור ח"מ סי' רע"ג וסי' ש"ע ע"כ:

ר' יוסי אומר גזל גמור ופי' הרמב"ם ז"ל ומה שאמר גזל גמור ר"ל גזל גמור מדרבנן וההפרש שיש באומרו גזל מפני דרכי שלום ובאמרו גזל גמור הוא שהגזל גמור יוצא בדיינים ויוסיף חומש ואע"פ שהוא מדרבנן לפי סברתו וגזל מדרכי שלום אין בו שום דבר מכל זה ע"כ:

אין ממחין וכו' ביד בפ' עשירי דהל' עכו"ם סי' ה' ובפ"א דהלכות מתנות עניים סי' ט' ובפ"ז סי' ז' ובטור יורה דעה סי' קנ"א:

משנה ט

משאלת אשה וכו' ביד פ"ח דהל' בכורים סי' י"ג וכתבו תוס' ז"ל בסיפא מפ' דקתני מפני דרכי שלום וקשה לר"ת דתיפוק לי דהוה שרי משום דאיכא למיתלי בתבואה של היתר כדאשכחן במסכת שביעית בפ"ה בש"א לא ימכור לו פרה חורשות בשביעית וב"ה מתירין מפני שהוא יכול לשוחטה ועוד תנן אלו כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה וכל כליה זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאסור ולהיתר מותר וליכא למימר דהתם נמי לא שרי אלא מפני דרכי שלום דבמכר לא שייך דרכי שלום ואומר ר"ח דהכא בידוע שאין לו אלא פירות שביעית הלכך אי לאו משום דרכי שלום הוה אסור ובמכר דלא שייך דרכי שלום אסור היכא דליכא למיתלי וכן משמע בירושלמי וכו' עכ"ל ז"ל:

ריחים ותנור באשת ע"ה לא תנא תנור וריחים משום דתנא נפה וכברה וה"ה ריחים ותנור דיגיד עליו רעו: [הגה"ה וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו והא דלא קתני בסיפא ריחים ותנור משום דרישא לא איצטרך אלא לאשמועי' דבריחים ותנור איכא למיתלי בטחינת סמנים ובטמינת אונין של פשתן אבל בסיפא לא אצטריך ע"כ. ועיין במה שכתבתי בשם תשובותיו ז"ל ספ"ה דשביעית]. אי נמי משום דתנור אין דרך להשאילו דמיטמא וטעון שבירה ואיידי דלא תנא תנור לא תנא ריחים אבל בחשודה אשביעית לא מטמא דלא חשידה אטומאה ומיהו קשה דבפ' עד כמה תנן החשוד על זה ועל זה פי' אשביעית ואמעשרות חשוד על הטהרות ושמא התם פירות אבל אטומאת הגוף לא חשיד תוס' ז"ל וכן פי' שם הרמב"ם ז"ל דהתם בטומאת פירות:

אבל משתטיל המים וכו' פירשו התוס' דהחמירו משתטיל המים משו' שואז תתגלגל אע"ג דלא מיחייבא בחלה עד שתתגלגל ע"כ:

מחזקין גרסינן בלי יו"ד וכן ומחזקין ידי גויים ופליגי בהו ר"ח ור"א חד אמר חרוש בה טבות ואנא נסיב לה מינך בתר שמטתא וחרינא אמ' איישר מ"ד חרוש בה טבות לישראל אמרי' איישר ומ"ד דלגוי אמרינן איישר לישראל אמרינן שלום וכתב הר"ש ז"ל בפ"ד דשביעית סי' ג' וסוגיא דהניזקין כמ"ד איישר דקאמר לא צריכא לממרא אחזוקו בעלמא והתם פריך השתא אחזוקי מחזקינן לה שואלין בשלומן מיבעיא ולא משני כדמשני בירושלמי שואלין בשלום ישראל החשודים על השביעית אלא משני רבינא לא נצרכא אלא ליום אידן דתניא לא יכנס אדם לביתו של נכרי ביום אידו ויתן לו שלום מצאו בשוק מתן לו שלום בשפה רפה ובכובד ראש ע"כ. ונלע"ד דהא דלא קתני ברישא ומחזיקין ידי גוים וכו' ובתר הכי ליתני וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום משום דהאי בבא דמחזיקינן עיקרא שם בשביעית פ"ד סי' ג' אלא דאגב גררא תנייה הכא וגם התם ספ"ה דשביעית אמטו להכי נקט כל סרך לשון המשוה דהתם פ"ד:

ושואלין בשלומן וכו' ביד פ"ה דהלכות עכו"ם סי' ה' ועיין במה שכתבתי סוף פ' חמישי דשביעית:

פרק ו

משנה א

האומר התקבל בירושלמי תני התקבל אחר הניזקין ואחריו מי שאחזו וכן נראה ברב אלפסי ז"ל שכתב בסוף פירקין דהתקבל דתנן בפירקין דלקמן אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להם כתובו וכו' והיא משנה ב' כפ' מי שאחזו כתב עלה דההיא מתני' כבר כתבינן לה בפרקא דמקמי האי וכתבו תוס' ז"ל דכן נראה לר"ת דהניזקין בתר השולח משום דאיירי במילי דהוו מפני תקון העולם והשתא הדר למילתיה דאיירי בשליחות ואיידי דאיירי באומר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו תנא בתריה מי שאחזו דאיירי נמי באומר כתבו ואיידי דתנן במי שאחזו מגורשת ואינה מגורשת תנא בתריה הזורק דקתני בה מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת עכ"ל ז"ל וכן כתב הר"ן ז"ל בסוף פירקין על דברי ספר התרומה ז"ל וז"ל ואפשר דכיון דרב אשי בהיא בתרא אוקמה למתני' דפ' מי שאחזו כר' יוסי ה"ל מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם ובחדא מסכת יש סדר ופירקין דהתקבל ודאי מקמא פירקא דמי שאחזו הוא שכן הוא סדרן של פרקים הניזקין בתר השולח דתקון העולם הוא דקמפרש ואזיל וכל עצמו לא נשנה במסכת זו אלא מפני כך ואח"כ חוזר לענין ראשון של שליחות ותני התקבל ואיידי דתני בפ' התקבל אמר לשנים כתבו ותנא נמי מי שהיה מושלך בבור ואמר כתבו תנא נמי מי שאחזו קורדיקוס ואמר

כתבו גט לאשתי שסמכו ענין לו ואיידי דתנא התם זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורש' תנא הזורק דתנן בי' ספק קרו' לו ספק קריו' לה מגורשת ואינה מגורשת עכ"ל ז"ל אבל הרא"ש ז"ל משמע דגריס מי שאחזו קודם התקבל כאשר הוא שם בפסקיו מסודר ועוד שבסוף פירקין דהתקבל כתב על ההיא משנה דפ' מי שאחזו דתנן בפירקין דלעיל אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להם כתובו וכו'. וכן נראה גרסת רש"י ז"ל עיין במ"ש בשמו ז"ל שם בפ' מי שאחזו סי' ב:

אם רצה לחזור יחזור דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא מדעתו ומיהו כי מטי גיטא לידה מיגרשה ואפילו דבטל לאו בר שוויי שליח לקבלה הוא אפ"ה אמרינן דאדם יודע שאינו יכול לעשות שליח לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה והתקבל והולך קאמר ופי' רש"י ז"ל ואיידי דתנא התקבל תנא הולך דה"ק מתני' בין שאמר בעל בלשון קבלה בין שאמר בלשון הולכה הוי שליח להולכה ע"כ וגרסי' בירושלמי בכל אתר את אמר התקבל כזכה [כו' עי' בתוי"ט] ואיתה להאי בבא בירושלמי פ' הפאה נתנת. והגיה ה"ר יהוסף ז"ל בשם כל הספרים שראה אם רצה להחזיר יחזיר אם רצה להחזיר לא יחזיר וכו':

האשה שאמרה התקבל לי גטי אם רצה לחזור כלומר ואם אמרה לו מתחילה האשה התקבל ונתנו לה באחת משתי לשונות הללו רצה לחזור לא יחזור ואי גרסי' הילך אתיא מתני' אפילו כר' נתן דפליג בברייתא ארבי באם אמר הולך אם רצה להחזיר יחזיר אבל בהילך גם הוא סובר דאם רצה להחזיר לא יחזיר דהילך כזכי דמי וכתב הר"ן ז"ל אם רצה לחזור לא יחזיר ומיהו דוקא בשא"ל הבעל התקבל גט זה לאשתי או בא"ל הולך דמפורש בגמרא דבהכי סגי דמשמע הכי אבל א"ל הילך גט זה לאשתי רצה לחזור לא יחזיר לפי דעת הרי"ף ז"ל שהוא פוסק דהולך לאו כזכי דמי ע"כ. וביד פ' ששי דהל' גירושין סי' י'. לפיכך כיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ אמר לו הבעל לזה שעשתה אותו שליח לקבלה אי אפשי שתקבל לה להיות בידה אלא שליח שלי תהא להוליכו בידה אם רצה לחזור כל זמן שלא הגיע לידה יחזור שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש והרי אמר לא יהא גט עד שיגיע גט לידה רש"י ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל ואין הלשון נוח בכך לפיכך נ"ל דה"פ דסד"א דכי תנן בהאומר התקבל רצה לחזור יחזור היינו משום דכיון דאיתתא לא ניחא לה לאו כל כמינה לזכות לה גיטא על ידי אחר דחוב הוא לה אבל כשעשאתו היא שליח לקבלה סד"א שאע"פ שאמר הבעל לשליח שאין רצונו שיקבלנו מחמת שליחותה אלא שיזכה בו מיד מחמת הבעל דליסגי ונימא דאם רצה לחזור לא יחזור קמ"ל דאם אמר הבעל אי אפשי שתקבלנו להי כלומר בשליחותה אלא הריני מזכהו לה על ידך והולך ותן לה למ"ד הולך כזכה א"נ דאמר לו הילך דלכ"ע הוי כזכה

דכמו שאמרה משמע דהכי מוקמי' לה בגמרא אפ"ה אם רצה לחזור יחזור אע"ג דגליא דעתה דניחא לה משום דכי תנן ברישא דהאומר התקבל אם רצה לחזור יחזור היינו אפילו היכא דגליא דעתה וניחא לה וכטעמא דאמרינן בירושלמי הגע לעצמך שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה ע"כ:

אלא הולך ותן לה משמע בגמרא דאיכא מאן דתני הילך ותן לה:

אף האומרת טול לי גיטי לשון קבלה הוא וכן נמי טול לי ושא לי ויהא לי בידך כולן לשון קבלה הן ובטור אבן העזר סי' ק"מ וכוליה פירקין התם בסי' קמ"א:

משנה ב

האשה שאמרה התקבל לי גיטי ואיתה בתוס' פ' מרובה (בבא קמא דף ע') וביד רפ"ו דהלכות גירושין ובטור א"ה סי' ק"מ:

שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע בגמ' פריך לרב חסדא דס"ל גבי בעל אומר לפקדון נתתי הגט ביד השליש והשליש אומר לא כי אלא לגירושין דשליש נאמן פרכי' עליה ממתני' דאמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא באמירה תיסגי באמירת השליח בלבד דהא הימניה בעל ואשה נמי ומהדרינן מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהמניה הא קרעו ואע"פ שהקרעים בידו בפנינו אין שליש אא"כ השלישות בידו דמגו דאי הוה בעי עביד השתא מאי דקאמר נאמן נמי על אמירתו אבל זה שקרעו אין בידו למוסרו בידה. ופרכי' תינח בפנינו אמרה בדין הוא דצריך שנים אלא קבל למה לי לאתויי עדים שראוהו מקבלו מיד הבעל והרי הוא בידו בפנינו והא ודאי קבליה [הגה"ה ומשמע דלקבלה יהביה ניהליה ולא להולכ' ע"כ] ומשני דמתני' ר"א היא דאמר אין גט כשר בלא עידי מסירה ולכך לא סגי במה שראיהו בידו שלם כיון שלא ראו הקבלה כך פי' רש"י ז"ל וכתבו עליו תוס' והר"ן ז"ל דלא נהירא דהא אמרינן בפ' השולח לא צריכא אלא לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה משום דזימנין דמייתי סהדי או אזלי למדינת הים ולקמן בפ' המגרש תנן במילתיה דר' אלעזר גוביה שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם אלא ודאי הכא מיירי בשאין עדים חתומין אבל אם עדים חתומין בו כשר אפילו אין כאן עדי מסירה לפנינו דמסתמא נמסרי בפני עדים ונעשה כדין ובעי' בו בגמרא לברורה למתני' דלמה לי למקרעיה ומשני משום דבשעת השמד שנו כי' שגזרו על המצות ויש שיטה אחרת בסוגיא זו להרי"ף ז"ל ע"ש בהר"ן ז"ל:

אפילו הן הראשונים והן האחרונים א"ת מאי ואפילו אדרבא הכי עדיף טפי דלא הוי חצי דבר וי"ל משום דבכת אחת דומה לשקר דהיכי מיתרמי שהיו בשעת אמירה ובשעת קבלה וגבי גט הוה לן למיחש שמא שכרתם האשה כדאשכחן בסוף פירקין באומר אמרו

דחיישינן שמא תשכור עדים והדר קאמר או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהם אפילו לאותו יחידי לא חיישינן שמא שכרתו וא"ת לר' עקיבא דאמר במרובה ובחזקת הבתים דבר ולא חצי דבר היכי מכשירינן הכא שתי כיתי עדים וי"ל דלמ"ד בגמרא שליש נאמן לומר לגירושין נתת לי הגט לא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה וכוליה דבר הוא ואפילו למ"ד בעל נאמן לומר לפקדון נתתי לך הגט ה"מ כששלשתם בעיר בעל שליש ואשה דאמרינן אי איתא דלגרושין יהביה בעל לשליש ולא לפקדון לדידה הוה יהיב לה הלכך כיון דאם אין שלשתם בעיר לא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה כוליה דבר הוא תוס' ז"ל וז"ל הר"ן ז"ל ואיכא למידק מאי אפילו אדרבא הכי עדיף טפי דבשני כתי עדים מיחזי כחצי דבר אע"ג דלאו חצי דבר הוא שהרי מכיון שמינתו שליח נעשה ידו כידה ולכשיתן לו תתגרש מיד מ"מ כשהן הראשונים והם האחרונים עדיף טפי דליכא לספוקי במידי. וי"ל דסד"א מיחזי כשקרא שהיאך אפשר [פי' עיין בתוי"ט] וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו והרמב"ן נר"ו כתב דהכא לא הוי תני דבר דכיון שמנתו שליח נעשה ידו כידה מעכשיו ולכשיתן לו תתגרש]מידן וכן אלו שראו שקבל כאילו ראו שקבלה היא בעצמה שהרי ידו כידה ומ"מ טפי הוה עדיף כשהראשונים הם האחרונים דלא מיחזי מיהא החצי דבר ותרצו בתוס' כשהראשונים הה אחרונים הייתי אומר שיש לחוש לדבר קצת דדיבר רחוק הוא שילווהו עדי האמירה עד מקום הקבלה קמ"ל והרמב"ן נר"ו כתב בכאן לשון אפילו לאו לרבותא אלא למעט בעדים והכי קתני צריכה שתי כיתי עדים ואם רצו והולכין למקום הבעל אינה צריכה אלא כת אחת ע"כ:

נערה המאורסה ירושלמי ר"פ שני דקדושין. ופי' רש"י ז"ל בקדושין פ' שני דף מ"ג במהדורא שנית דה"ה לקטנה והא דפליגי בנערה להודיעך כחו דר' יהודה ע"כ. וכן בתוס' שם וכאן. וכתב הר"ן ז"ל וטעמא דמילתא דכיון דנערה נמי ברשות אביה היא ואפ"ה היא עצמה מקבלת את גיטה אף בקטנה י"ל כן כל שיש בה דעת דמציא זכיא לנפשה וכן דעת הרז"ה ז"ל אבל הרי"ף ז"ל דעתו כפי מה שפירש רש"י ז"ל כאן דהיא פי' דוקא הנערה יש לה יד דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היא מהוה את עצמה והיא מקבלת את גיטה והשתא נמי לא שנא אלמא ס"ל לרש"י ז"ל דדוקא נערה אבל קטנה לא ואפילו יש בה דעת. וכן דעת הרי"ף ז"ל דקטנה אביה מקבל גיטה ולא היא אפילו יש בה דעת וכתב הר"ן ז"ל. כאן וגם בפ' האיש מקדש דף תר"מ תירוץ בעד הרי"ף ז"ל דלא תיקשי ליה מההיא סוגיא דפ' שני דקדושין וכתב עוד שהרמב"ן ז"ל תירץ עוד ואמר דלרבא דהוה ס"ל התם דנערה עושה שליח לקבל גיטה הוה ס"ד דיד אביה יד יתירה הוא דזכי ליה רחמנא ולטעמיה אפשר דאפילו קטנה נמי מקבלת גיטה בחיי אביה ואיהו הוא דהוה

ס"ד לאוקומה למתני' בשיש לה אב אבל כיון דקיימא לן כרב נחמן דפשט ליה דאין עושה שליח אין נערה במקום אב אלא כשליח שמנתה תורה לפי שירדה תורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידא בגירושין שישנן בעל כרחה ומעתה קטנה שאינה בתורת שליחות ואין לה יד בשל אחרים כלל אביה ולא היא דהדרינן לפשטא דמתניתין דתנן נערה ולא קתנו קטנה להודיעך כחו דר' יהודה דאם איתא דלרבנן אפי' קטנה כחה דהתירא הוה עדיף ליה לאשמועינן ועוד סייעיה הרמב"ן ז"ל לדברי הרי"ף מדגרסי' בירושלמי בפירקין דהתקבל גבי הך מתני' נשאת היא ולא אביה קטנה אביה ולא היא נשאת היא ואביה אם יש בה דעת היא ולא אביה פירוש מתני' אתא לפרושי דדוקא נקט מאורסה דאילו נשואה היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה ודוקא נמי נערה דאילו קטנה מאורסה אביה ולא היא נשאת היא ואביה כלומר היא ואביה שוין בדבר פי' שלא היא ולא אביה ובקטנה שאין בה דעת עסיקינן ואם יש בה דעת היא ולא אביה ומדמפליג בסיפא בין יש בה דעת לאין בה דעת ש"מ דרישא דקטנה בין יש בה דעת בין שאין בה לעולם אביה ולא היא כדברי הרי"ף ז"ל וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל ולפי שיטה זו הא דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש ופירשנו על דעת ר"ת ז"ל דאינה יכולה להתגרש ע"י עצמה קאמר בקטנה שאין לה אב עסיקינן דכשיש בה דעת מתגרשת ע"י עצמה וזו אינה יכולה להתגרש דאי בשיש לה אב אפילו בשיש לה דעת נמי אביה ולא היא ולר' יהודה נמי בשאין לה אב איצטריכא דהא סיפא ככולי עלמא אתיא עכ"ל ז"ל. ושם בגמרא אמר ריש לקיש כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקדושין ור' יוחנן אמר מחלוקת לגירושין אבל לקדושין דברי הכל אביה ולא היא גירושין דבעל כרחה בין היא בין אביה לרבנן קדושין דמדעתה דהא בעינן דעת מקנה אביה ולא היא ומתני' דהתם ר"פ האיש מקדש מקדש את בתו כשהיא נערה בו כו' דשמעת מינה בו ולא בה ד"ה היא. וביד ר"פ שני דה"ג סי' י"ח:

ר' יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כאחת גרסי' וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל ופי' רש"י ז"ל שם בקדושין באחת בגוף אחד ע"כ. וכן פי' ג"כ הר"ן ז"ל ובהא פליגי ת"ק ור' יהודה דת"ק סבר ידא יתירתא זכי לה רחמנא ור' יהודה סבר במקום אביה יד דילה לאו כלום היא ופירשו תוס' ז"ל יד יתירה זכי לה רחמנא היינו יד האב דיד עצמה עיקר שיש לה בבגרות ולא ניתן לה יד האב לבטל כח ידה ור' יהודה סבר דבטל כח ידה וניתן לה יד האב ע"כ. אבל במהדורא ראשונה פי' רש"י ז"ל נערה המאורסה דוקא נערה אבל קטנה דוקא אביה ולא היא אם יש לה אב וכמו שכתבנו והא דאמרינן בגמ' רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא היינו יד עצמה שניתוסף לה כשהיא נערה דכשהיתה קטנה לא היה לה

יד כי אם יד האב ור' יהודה סבר וכו' וכתב בחדושי הרשב"א ז"ל דהראב"ד ז"ל כתב ג"כ שם בקדושין דדוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא ומתני' דקתני קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינה מגורשת עד שיגיע גט לידה הא כשיגיע גט לידה מיהא מגורשת אע"פ שיש לה אב כדמשמע התם מוקמי' לה דוקא בשנתן לה אביה רשות לקבל את גיטה דה"ל כמי שמוחל לה אוחו זכות שיש לו עליה לאותה שעה והרי היא ברשות עצמה בשעת קבלת הגט ואין פירושו מחוור בעיני דאי בנותן רשות מאי קא דייק ממתני' הא נערה ה"ז גט שאני התם דנתן לה אביה רשות ומיהו בעיקר הדין כך נראית סברתו של הרב אלפסי ז"ל שכתב וכו' ע"כ:

וכל שאינה יכולה וכו' סתמא היא בין לת"ק בין לר' יהודה ודעת רש"י ז"ל דאינה יכולה להתגרש כלל אפילו ע"י אביה אבל ר"ת ז"ל חולק עליו וס"ל דע"י אביה ודאי מתגרשת והביא ראיות לדבר והיא דעת רבינו האי גאון ז"ל בתשובותיו והיא ג"כ דעת בעל ההלכות בהלכות מיאון וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל ולשון משנתנו מוכיח כדברי רש"י ז"ל דקתני אינה יכולה להתגרש דמשמע אינה יכולה כלל לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה ע"כ. ובברייתא בגמרא תניא איזוהי קטנה שהיא יודעת לשמור את גיטה כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר. ובגמרא אמר רבא שלשה מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתגרשת ע"י עצמה אע"פ שאביה קבל קדושי' שהן קדושי התורה וק"ק אמאי לא תני במתני' וכל שאינה יודעת לשמור את גיטה וכו' כדתני בברייתא ודוחק לומר דמשום דבעי למיתני אינה יכולה להתגרש נקט נמי וכל שאינה יכולה דהא בפי"ג דיבמות נמי סימן ב' נקט נמי גבי קדושין כל שאינה יכולה לשמור את קדושיה אינה צריכה למאן. הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין והן כבר שית כבר שבע כבר תמני כבר תשע כבר עשר כל חד וחד לפום חורפיה וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון פי' אבל פחות מזמן זה אינה צריכה אפי' מיאון הגיע לעונת נדרים וכו' וזו היא גרסת הרי"ף ז"ל אבל רש"י ז"ל גריס במדה ראשונה וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון ובמדה שנית גריס וכנגדו בקטנה מתגרשת ע"י עצמה אע"פ שאביה קבל קדושיה והקשה הר"ן ז"ל וא"ת היכי מפליג בין שיעור גירושין לשיעור קדושין דהא כי חד לישנא אתמר בהו דהכא תנן כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש והתם נמי בפ' ב"ש דיבמות תנן כל שאינה יכולה לשמור את קדושיה אינה צריכה למאן הא יודעת צריכה למאן וי"ל לפי גרסת הרי"ף ז"ל דהיינו טעמא משום דבקדושין איכא קדושי כסף שהן צריכין שמירה מעולה ומש"ה בעי שתגיע לעונת הפעוטות אבל בגט שאינו צריך שמירה כל כך בצרור וזורקו אגוז ונוטלו סגי ולפי גרסת

רש"י ז"ל י"ל שלא רצו להתיר אישות דאורייתא בפחות מעונת הפעוטות אבל בקדושין למיאון הקדימו הזמן שאין כאן צד קולא עכ"ל ז"ל:

משנה ג

קטנה שאמרה התקבל וכו' בפירקין דף ס"ג ובירוש ר"פ שני דקדושין:

עד שיגיע הגט לידה ס"א על ידה וס"א לא גרסינן מלת הגט:

לפיכך אם רצה הבעל להחזיר פי' קודם שיגיע הגט לידה יחזיר שאין הקטן עושה שליח והך מתני' אוקימנא לה בפ' האיש מקדש (קידושין דף מ"ד) בשאין לה אב דאם יש לה אב מאי אריא קטנה דאין עושה שליח אפי' נערה נמי בחיי אביה אין עושה שליח לקבל את גיטה דהכי פשטינן לה התם דחסורי מחסרא וה"ק קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט בד"א בשאין לה אב אבל יש לה אב בין לקטנה בין לנערה ואמר אביה צא וקבל לבתי גיטה ורוצה הבעל לחזור לא יחזור:

אבל אם וכו' מחק ה"ר יהוסף ז"ל מלת אבל והגיה ואם גם כתב בס"א ל"ג בהאי בבא אם רצה להחזיר לא יחזיר רק אם רצה להחזיר יחזיר. וביד פ"ה דהלכות גירושין סי' ט':

האומר תן גט זה וכו' פ' האיש מקדש (קידושין דף נ') ובירושלמי מוקי לה דלא כר' אלעזר עיין עליו:

האשה שאמרה התקבל וכו' פ' האיש מקדש (קידושין דף מ"ט) ובפ' גט פשוט דף ס"ה:

ור"א מכשיר דבעל כרחה מתגרשת דמנא ידעא דניחא ליה לבעל למיתביה לה התם הלכך אינה אלא כמראה מקום שם תמצאנו:

הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר. וביד שם פ"ט סי' ל"ג ל"ד ושם כתב מגיד משנה ובספרים שלנו כתוב במשנה הבא לי גיטי ממקום פלוני ורבינו הוא גורס למקום פלוני ושני הדברים אמת מן הטעם שכתבתי פ' ששי ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל בריש פירקין ומתני' דפירקי' דייקא לי דאשה עושה שליח להולכה דתנן הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר ואם איתא שאין האשה עושה שליח להבאה פשיטא דכשר שאינו שליח שלה אלא שליח הבעל ולא משמע דאיצטריך לאשמועינן הכי משום דמיירי בשא"ל הילך כמו שאמרה דודאי כיון שנותנו לה במקום אחר משמע שעושה אותו שליח להולכה ופשיטא דכשר ועוד דסתמא לא משמע הכי אלא ודאי משמע דאשה עושה שליח להולכה וקמ"ל שכיון שאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר ע"כ:

משנה ד

הבא לי גיטי וכו' ביד שם פרק ששי סי' ד' ה' ורפ"ט דהלכות תרומות:

אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום. בירוש' פ"ד דדמאי ובגמ' פריך וגיטא מיהא הוי אע"ג דשמא קבלו במקום אחר ואפילו כשיגיע שם היכי הוי גיטא והא אמרת רישא לא הוי גיטא דקתני התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו במקום אחר פסול ומשני לא צריכא דאמרה ליה התקבל לי גיטא במתא מחסיא וזימנין דמשכחת ליה בבבל והכי קאמרה ליה משקל כל היכא דמשכחת ליה שקליה מיניה גיטא מיהא לא הוי עד דמטית למהא מחסיא דמדקאמרה ליה הכי מכלל דלא קפדא אי מקבל לה בדוכתא אחרינא. ושם בהלכות תרומות לא העתיק רק המשנה כלשונה. והקשה הר"ן ז"ל וא"ת וכיון דאינה רוצה שיהא גט עד מתא מחסיא היכי הוי גט כלל דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל וה"ל כטלי גיטיך מע"ג קרקע ואי מיירי כשהבעל עושה אותו שליח להולכה עד מתא מחסיא ושם נעשה שליח לקבלה הרי לא חזרה שליחות אצל הבעל וי"ל דהאי משעה ראשונה שליח קבלה הוא וידו כידה אלא שהתנתה עמו שלא תתגרש אלא באותו מקום וה"ל כאומר לאשה ה"ז גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום ועל דעת מי שאומר שהאשה עושה שליח להולכה ולקבלה אתי שפיר שמשעה ראשונה נעשה שליח להבאה מחמת האשה וכי מטי מתא מחסיא הוי שליח קבלה שלה עכ"ל ז"ל. [הגה"ה פי' שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו וניתק משליחות הראשון עד שלא היה לו שהות לחזור אצל שולחו ולומר עשיתי שליחות הויא שליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד וקיי"ל דאינה שליחות ע"כ]:

ר' אלעזר אוסר מיד בגמרא פריך פשיטא דהא מראה מקום היא לו דהא א"ר אלעזר לעיל אשה כיון דלאו בדידה תליא קביעות מקומה לא הויא אלא כמראה מקום שם תמצאנו ומשני לא צריכא דאמרה ליה זיל למזרח דאיתיה במזרח וקא אזיל האי שליח למערב מהו דתימא לא תיתסר מיד דבמערב הא ליתיא לבעל קמ"ל דילמא בהדי דקאזיל מיפגע פגע ביה ויהיב ליה גיטא ונראה דר' אלעזר גרסי' בלי יו"ד הכא ובמתני' דלעיל מתרי טעמי חדא מדקא מדכר אבייי בפ' האיש מקדש ובפ' גט פשוט לר' אלעזר דסבר מראה מקום הוא לו בתר רשב"ג ור' שמעון ותו מדכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל ולית הלכתא כותיה דר' אלעזר חדא דהא קיימא לן כסתם מתני' ועוד דהא אוקימנא בפ' גט פשוט בשיטה וכו' ע"כ ומדלא כתבו ותו דר' אליעזר שמותי הוא ש"מ דודאי דר' אלעזר גרסי' והוא ר' אלעזר בן שמוע כנודע ועיין במ"ש ברפ"ח דתרומות דמפרש בירושלמי דמודה ר' אלעזר שאם אמרה הבא לי גיטי ממקום פלוני [עי' בתוי"ט]:

משנה ה

פטרוה גמ' תניא ר' נתן אומר פיטרוה דבריו קיימין פטרוה לא אמר כלום וכתב רש"י ז"ל ולי נראה דגרסינן אפכא דְּפַטְרוּהָ בלשון צואה הוא כמו שלחוה דברו שברו אותו והוא לשון גט פיטורין שהוא דגש אבל פַּטְרוּהָ בלשון צואה הוא רפה כמו אמרו שלחו מכם שמעו מלכים אף פִּטְרוּ הוא לשון פיטור וחובה דאי לשון פיטורין היה לו להדגיש פטרוה. ועוד כתב הר"ן ז"ל בשם רש"י ז"ל פי' אחר פַּטְרוּהָ בחירק תחת הפ"א דבריו קיימין אבל בפתח ובדגש לאו כלום הוא ע"כ. אמר רבא ר' נתן דבבלאה הוא פי' שעלה מבבל דייק בין פיטרוה לפטרוה מפני שבבבל מספרין לפעמי' בלשון עבריו פעמים בלשון ארמי הלכך כי אמר פַּטְרוּהָ לשון גט פיטורין הוא שהדגיש וסיפר בלשון ארמי וכי אמר פטרוה בלי דגש [רק הפ"א בחירק] ספר לשון טברי ואמר לשון פיטור וחובה אבל תנא דידן דבר ארץ ישראל הוא וכל ספורו לשון עברי לא דייק ואפי' הדגיש לא הוי גט. וביד פ' שני דהל' גירושין סי י':

היוצא בקולר ואמר כתבו גט ותנו לאשתי כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכתב ויש ס"א דלא גרסי' ונתנו ואכן כן הוא בדפוס במסכת טבול יום פ"ד וצ"ע ע"כ. וכולה מתני' עד סוף סי' ו' ביד שם סי' י"ב י"ג ועיין בטור ח"מ סי' ר"נ וכתוב שם בספר הלבוש סעי' ח' והיוצא בשיירא למלחמה אכן באבן העזר סי' קמ"א סעי' י"ו לא הזכיר שם מלת למלחמה ורש"י ז"ל פי' יוצא בשיירא למדבריות וכתוב שם בב"י משמע מדבריו שאם אינו יוצא למדברות אלא הולך מעיר לעיר שלא בדרן המדבר לא טריד ע"כ: ואיתא להאי בבא במכלתין פ"ק דף י"ג ובכתובות ר"פ אע"פ ובפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ו) ובפ' הקומץ רבא דף ל' ובפ' בהמה המקשה (חולין דף ע"ה:)

הרי אלו יכתבו ויתנו. ובלבד שיתנו הגט בחייו הרא"ש ז"ל:

אף המסוכן אומר מסוכן אני הר"ן ז"ל ובירושלמי אמרו כל שקפץ עליו החולי וכן הוא שם ביד פ' שני אבל ר"ב ז"ל העתיק מפי' רש"י ז"ל שפירש מסוכן חולה ומשמע דלכל תולה קרי ליה מסוכן וכתוב בתוי"ט שכן הבין הב"י דברי רש"י ז"ל כפו הנראה מלשונו ז"ל וקשה לי דא"כ אמאי לא תנן חולה מי לא תנן לישנא דחולה במשנה ה' פ"ג ובמשנה ג' פירקין דלקמן ע"כ וי"ל דכיון שהוא לשון תנא מיוחד נקט כלישניה. אח"כ מצאתי שהביא הרא"ש ז"ל בפסקיו ירוש' א"ר מנא לא סוף דבר בקולר שסכנה אלא אפי' בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה ועוד גרסי' התם תני אף החולה תני רב יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן הלכה כר' שמעון שזורי במסוכן מה בין חולה למסוכן חולה בדרך ארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי ע"כ. ובגמ' אמר רב הונא מתנתו כגיטו מה גיטו אע"ג דלא

פריש כיון דאמר כתובו אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה ע"כ. וכתב הרי"ף ז"ל דאתא לאשמועינן דהני ד' דתנינן במתני' כולהו כשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה לגמרי ונקנין דבריהם באמירה בעלמא וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח דהל' זכיה ומתנה אבל הרב רבינו יונה ז"ל כתב דלא הוה כמצוה מחמת מיתה אלא יוצא בקולר ומסוכן אבל מפרש ויוצא בשיירא דינן במתנותיהם כבריא לגמרי ולא מיקרו באמירה ולא נשתנה דינם אלא לענין גט שאנו אומרים שכיון שאמרו כתבו דעתן לגרש שלא לעגן את נשותיהם וכן דעת הרשב"א ז"ל והר"ן ז"ל העלה כדברי הראשונים ז"ל ע"ש ועיין ג"כ בנמוקי יוסף פ' מי שמת דף רל"ב:

משנה ו

מי שהיה וכו' ר"פ המדיר ובבבלי ובירושלמי דיבמות ס"פ האשה בתרא ובטור א"ה סי' ק"כ:

כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו פי' רש"י ז"ל הטעם בר"פ המדיר דכיון דאמר יכתוב שלוחותיה קעביד שהוא לשון צואה לשומע קולו ר"ל כל השומע קולו ורוצה לכתוב יכתוב ועיין בהר"ן ז"ל שהקשה ותירץ על פי' זה וכתב עוד בשם הרמב"ן ז"ל ומסתברא באמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו ושמעו שלשה שאחד כותב ושנים חותמין ואינו צריך במעמד כולן שאע"פ שאמר כל השומע לא נתכוון זה לרבות בעדים אלא ליתן רשות לכל שנים שאיזה שירצה יהא רשאי לכתוב ע"כ. ובגמרא פריך וליחוש שמא שד הוא ומשני כשראו לו דמות אדם וגם כן בבואה דבבואה דנקיטינן דלית בהו בבואה דבבואה. והדר פריך ודילמא צרה היא ומתכוונת לקלקלה ומשני תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי כותבים ונותנים אע"פ שאין מכירין אם זהו שפירש שמו. והרמב"ם ז"ל סובר בפ' שני מהלכות גירושין דהשתא במסקנא כי היכי דלא חיישינן לצרה לא חיישינן נמי לשד אבל ר"ח ז"ל ס"ל דדוקא לחששא דצרה משום דלא שכיחא סמכינן אתנא דבי ישמעאל אבל לשד חיישינן אי לא חזינן בבואה דבבואה מפני שמזיקין מצויין בבורות ומיהו דוקא בבורות א"נ בשדות הוא דחיישינן לשד וכדתנן בפ' בתרא דיבמות מעשה באחד שעמד על ראש ההר וכו' אבל בעיר אפילו בלילה לא חיישינן לשד ועיין בהר"ן ז"ל:

הבריא שאמר וכו' פ' השוחט (חולין דף ל"ט) ובטור א"ה סי' קמ"א:

אמר רשב"ג אמרו חכמים אם מעצמו וכו' כך הגירסא בירושלמי כמות שהוא בדפוס וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל ורשב"ג לאו לאפלוגי אתא:

ואם הרוח דְחַיִיתוֹ אינו גט כך הגיה ונקד ה"ר יהוסף ז"ל. ובתוספתא שנינו ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבים ונותנין אני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין אני אומר הרוח דחפתו אבל הרמב"ם ז"ל כתב שם בפ' שני אם נסתפק לנו אם מעצמו נפל ואם הרוח דחפתו ה"ז גט עד שיודע לך שהרוח דחפתו ע"כ: וזה לשון ספר הלבוש ספק אם מעצמו נפל ספק אם הרוח דחפתו אם לאלתר נפל ה"ז גט שאנו תולין בכאן להקל לומר שהוא מדעתו נפל ובהול היה דאלת"ה איזה רוח עועים עברה לפניו לומר כתבו גט לאשתי בלא תנו ולעלות מיהו לגג וליפול אם לא היה דעתו להפיל עצמו ומתוך הבהלה לא אמר תנו ואם לא נפל לאלתר ה"ז ספק מגורשת דשמא הרוח דחפתו ע"כ: בתוספתא הבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה:

משנה ז

אמר לשנים וכו' פרק כל הגט (גיטין דף כ"ט) ובירושלמי מתני' דר' מאיר מן דבתרה אמר לשלשה ואמר רב חסדא טעמא דר"מ מה מצינו בכל מקום אחרים כותבין וב"ד חותמין והכא אחרים כותבין וב"ד חותמין. ואיתא בתשובת הרשב"א ז"ל בסי' אלף ורכ"א:

הרי אלו יכתבו ויתנו פי' יחתמו ולמ"ד אמרו כשר יכולין לצוות לסופר אחר לכתוב והם לבד יחתמו אלא שהרי"ף ז"ל פסק כמ"ד אמרו פסול וכמו שפירש ר"ב ז"ל להלכה למעשה אע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בפ' שני דהלכות גירושין אומר אמרו הרי זה גט פסול ומתיישבין בדבר זה הרבה וכו' וע"ש ובמגיד משנה ובכסף משנה:

וזו הלכה העלה רבי חנינא. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל שלח חנינה וכו':

הרי אלו יאמרו לאחרים פי' יכולין לומר לאחרים:

א"ר יוסי נומינו לשליח פי' אמרנו ואית דגרסי נָמנוּ והערוך נראה דגריס נמינו:

שאפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט ובגמרא מסיק דר' יוסי תרתי אמר לפסולא בין שאמר לשלשה תנו בין שאמר אמרו לפלוני ויכתוב ופלוני ופלוני ויחתמו פסול. והנך אמוראי דפליגי בגמרא דחד אמר אמרו וכו' כשר ותעשה וחד אמר כשר ולא תעשה כזאת בישראל גזרה שמא תשכור עדים שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום אליבא דר"מ הוא דפליגי דלר' יוסי פסול לגמרי. עוד בגמרא אמר שמואל אמר רבי הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח [הגה"ה פי' רש"י ז"ל מילי בעלמא מכר להם שאין חוזרין ונמסרין לשליח אחר ולא דמי למוסר גט לשלוחו שיכול לחזור ולעשות שליח אחר ע"כ]. ואמר לפניו ר' שמעון בנו מאחר שר' מאיר וחנינא איש אונו חולקים על ר' יוסי מה ראה רבי לומר הלכה כר' יוסי א"ל רבי לבנו ר' שמעון שתוק בני שתוק לא

ראית את רבי יוסי אלמלי ראיתו נימוקי עמו. וגרסינן התם בפ' כל הגט רב אמר מתנה אינו כגט כלומר דבגט הוא דאמרי' דאם אמר כתבו גט לאשתו לא מצו לשוויי שליח למכתב גט משום דבזיון דבעל פי' שעליו לכתוב הגט ואינו רוצה שידעו רבים שאינו יודע לכותבו אבל במתנה דליכא בזיון דבעל כי אמר כתוב שטר מתנה לפלוני על שדה שלי מצי לשוויי שליח פי' דס"ל לרב דטעמייהו דר"מ ור' יוסי במתני' משום בזיון דבעל הוא ובאומר לשלשה תנו בהא קמיפלגי דר"מ סבר כיון שעשאן ב"ד ודרך ב"ד לצוות לאחרים גלי אדעתיה דלא קפיד אבזיוניה ור' יוסי סבר דליכא בהכי גלויי דעתא ולשמואל דאמר דטעמא דמתני' משום דמילי לא מימסרן לשליח באומר לשלשה תנו בהא פליגי ר"מ ור' יוסי דר"מ סבר כי אמרי' דמילי לא מימסרן לשליח לבי דינא מימסרן דאלימא מילתא דבי דינא ור' יוסי סבר דכי היכי דלא מימסרן לשליח ה"נ לא מימסרן לבי דינא ושמואל אמר מתנה הרי כגט דס"ל מה הגט מילי לא מימסרן לשליח ה"נ במתנה הוו מילי ומילי לא מימסרן לשליח והלכתא כשמואל בדיני והעלה הר"ן ז"ל דלהרמב"ן ז"ל נהי דאמרי' דמתנה הרי היא כגט דוקא באומר לשנים תנו אבל באומר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים פלוני ופלוני ויחתמו אינה כגט דבגט טעמא אחרינא הוא דאפילו ממנה אותם הבעל שלוחים לכך מדעתו שלא בפניהם לא מהני ולפירוש דעת הרא"ה ז"ל תלמידו ובמה שסייעו הר"ן ז"ל אפילו בגט אם ממנה אותם שלוחים מדעתו מהני ובאומר אמרו אפילו במתנה נמי פסול. וכתבו בתוס' דפקח ששלח בכתב ידו למדינת הים לכתוב וליתן גט לאשתו כותבין ומיהו בתוספתא לא משמע הכי עיין שם בהר"ן ז"ל ובירושלמי רבי כד הוה בעי מקשייא על דר' יוסי אמר אנן עלי בייא מקשייא על דר' יוסי שכשם שבין קדשי קדשים לבין חולי חולין כך בין דורנו לדורו של ר' יוסי אמר ר' ישמעאל כשם שבין זהב לעפר כך בין דורנו לדורו של אבא:

אמר לעשרה כתבו גט וכו' פ' שני דמכלתין דף י"ח:

ושנים חותמין וכו' וכולם חותמין וכו' ס"א מחתמין ה"ר יהוסף ז"ל:

לפיכך אם מת אחד מהם קודם שחתם הרי הגט בטל ומחק הר"י ז"ל מלת זה. וביד פרק שני דהלכות גירושין סימן ו' ובפ"ט סי' כ"ז ובטור אבן העזר סי' ק"כ:

פרק ז

משנה א

גם בהאי פירקא בגמרא בדף ע"ב הוכיחו בעלי התוספות ז"ל דפ' מי שאחזו סדורו אחר פרק התקבל אבל רש"י ז"ל נראה דגריס מי שאחזו קודם התקבל עיין במה שאכתוב בשמו ז"ל במתני' דבסמוך.

מי שאחזו וכו'. ביד פ' שני דהלכות גירושין סי' י"ד י"ו ובטור א"ה סי' קכ"א:

קורדייקוס. כך שמו של אותו השד השולט על השותה יין חדש:

לא אמר כלום. שאין דעתו מיושבת ואפילו אמר כתבו ותנו תוס' ז"ל. ומדקתני לא אמר כלום משמע דאף לכשיבריא אין כותבין וכן הוא שם בטור. וכתוב בחדושי הרישב"א ז"ל לא אמר כלום כלומר ואפילו נכתב באותה שעה ולאחר שנתרפא נתנוהו לו ונתנו לה פסול לפי שלא נכתב במצות הבעל שאין בדבריו כלום:

אמר כתבו גט לאשתו. כלומר בבוריו ואח"כ אחזו קורדייקוס ואמר אל תכתבו אין דבריו אחרונים כלום אמר ריש לקיש וכותבין ונותנין לאלתר מלישנא יתירא דקתני אין דבריו אחרונים כלום ולא קתני לא אמר כלום וקיימא לן כר' יוחנן דאין כותבין אלא לכשישתפה בין בשוטה בין שאחזו קורדייקוס אבל צלוב אי מגוייד או ששחט בו שנים או רוב שנים כותבין ונותנים כל זמן שיש בהן נשמה ואין צריכין בדיקה אח"כ דדעתא צילותא נינהו אלא דכחישותא הוא דנקיטא בהו ע"כ בקיצור:

נשתתק לאו אמי שאחזו קורדייקוס קאי דהא לא מהניא ביה בדיקה דהא אמרינן דחזרואמר אל תכתבו אין בדבריו האחרונים כלום אלמא כשוטה דיינינן ליה ולא מספקינן ביה כלל אלא נשתתק היינו אדם שאחזו חולי רש"י והר"ן ז"ל:

והרכין בראשו. בגמרא פריך וניחוש דילמא חולי של שגעון נקטיה המלמדו תמיד להרכין ראשו בהרכנת לאו או הן ואינו משיב על דברי שאלתם ומשני ששואלין אותו בפירות אם רוצה שילקטו מן האילן לרפואתו פירות של ימות החמה שואלין אותו בימי הגשמים ועל פירות ימות הגשמים בודקין אותו אם מבקש אותו בימות החמה. ואיכא תו שנוייא אחרינא דאמרינן ליה חד לאו ותרי הן תרי לאי וחד הן דכי האי שתייה לא נקטיה:

בודקים אותו שלשה פעמים. פי' שלשה פעמים על לאו ושלשה פעמים על הן דהיינו ששה פעמים בין הכל ובדיקה זו מפרש בירושלמי אומרים לי נכתוב גט לאשתך אומר הן לאמך אומר לאו לאשתך אומר הן לאחותך אומר לאו לאשתך אומר הן לבתך אומר לאו וכו' תוס' והר"ן ז"ל אבל בית יוסף שם סי' קכ"א דקדק מדברי הרמב"ם ז"ל שאינו מצריך

בדיקה ששה פעמים רק שלש וגם ממה שלא פירש במשנה שיבדקוהו ששה פעמים נלמוד שדעתו דבתלתא זימנין סגי כפשטא דמתני' ע"כ בקיצור. עוד גרסינן בירושלמי בד"א בנשתתק מתוך בוריו אבל אם נשתתק מתוך חוליו דיו פעם אחת אבל בתוספתא קתני דאפילו נשתתק מתוך חוליו בעינן שלשה פעמים ועין במ"ש בר"פ חרש. ובטור ח"מ סוף סי' רל"ה:

משנה ב

אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להם כתובו וכו'. ביד פ' שני דהל' גירושין סי' ה'. ובגמרא דייק טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין מני ר"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו אתאן לר' יסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח רישא ר"מ וסיפא ר' יוסי פי' רש"י ז"ל טעמא דלא אמר תנו בלא כתבו דכיון דאמר להם כתובו מקפיד היה בדבר שלא יאמרו לאחר ויכתוב שבושת היא לגלות שאינו יודע לכתוב גט ובהא אפילו ר"מ מודה לקמן בפ' התקבל שאם אמר כתבו גט לאשתי אפילו אמר לב"ד לא עשאן ב"ד להרשות את אחרים על כך הא אמר תנו גט לאשתי ולא אמר כתבו אומרים לאחרים ויכתבו ויתנו דעשאם ב"ד ועל כרחך כגון שהיה שלשה דאילו לשנים אפילו ר"מ מודה שאפילו לא אמר כתבו אלא תנו צריכין הן עצמן לכתוב דהכי תנן לקמן אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי יכתבו הן עצמן ויתנו אבל אמר לשלשה תנו יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו מפני שעשאם ב"ד דברי ר"מ ופליג ר' יוסי עליה דאפילו לשלשה נמי אע"ג דלא אמר כתבו צריכין הן עצמן לכתוב ומתני' דהכא דנקט כתבו משמע דאי לא אמר כתבו לא הוה פסול האי גיטא וכגון שהיו שלשה ור"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח פי' דרך ארץ הוא לעשות שליח דברים והוי נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו ויכולין הים ג"כ לחזור ולצות לאחר שיכתוב כדין שליח הגט שיכול למנות שליח אחר תחתיו הילכך היכא דהוו שלשה דאיכא למימר עשאן ב"ד לומר לאחרים אומרים לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו דמשמע דאין לך צד היתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו הוא יכתוב ואפילו שלשה ואפילו לא אמר כתבו אתאן לר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח ומסיק רב אשי כולה ר' יוסי היא ורישא דאמר כתבו לאו דוקא דאפילו תנו נמי פסול כדקתני סיפא עד שיאמר לסופר ויכתוב ואורחא דתנא למיתני ולאוסופי ונקיט למילתיה בלשון לא מיבעיא הך אלא אפילו הך נמי פסיל וה"ק ל"מ היכא דלא אמר תנו רק כתבו אלא אפילו אמר תנו ולא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא אלא אפילו אמר לבי תלתא לא ול"מ היכא דלא אמר אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני

ולפלוני ויחתמו אלא אפילו אמר אמרו נמי לא ותניא כותיה ואפילו באומר אמרו נמי פסיל ר' יוסי הלכך ליכא למיחש לחורבא דאילו לר"מ איכא למיחש דילמא זימנין דאמר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמי ואזלי הני שלוחין וחיישי לכסופא דסופר שלא יתבייש לומר שאין מקבלין אותו בעד ומחתמי ליה בלא דעת הבעל ונמצא הגט בטל אבל לר' יוסי ליכא למיחב להכי שהרי לא יכתוב סופר גט אא"כ ישמע מפי הבעל עצמו ע"כ. ומדכתב רש"י ז"ל לקמן בפ' התקבל וגם דהכי תנן לקמן אמר לשנים וכו' משמע שהוא ז"ל היה גורס פרק התקבל אחר פרק מי שאחזו. [הגה"ה כתבו התוס' לא מיבעיא קמא אתי אפי' לר"מ דקאמר לא מיבעיא כתבו אלא אפילו תנו כיון דמיירי בתרי מדקאמר בתר הכי לא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא אע"ג דקאי לר' יוסי אין לחוש דמדקדק כל לא מיבעיא שיכול לומר וי"ס דגרסי לא מיבעיא היכא דלא אמר לבי תלתא תנו אלא אפילו אמר לבי תלתא תנו ע"כ]:

משנה ג

זה גיטיך אם מתי. פ' י"נ דקל"ז. שמעינן מהאי מתני' דלאח"מ קמגרש לה דאם עם גמר מיתה א"כ הוי גט ואמאי קתני לא אמר כלום:

זה גיטיך אם מתי זה גיטך אם מתי מחולי זה. ברי שאמר אם מתי או חולה שאמר אם מתי מחולי זה הרמב"ם ז"ל. ביד פ"ט דהלכות גירושין סי' י"ב י"ג י"ד י"ח. ובטור א"ה סי' קמ"ה וסי' קמ"ז. וכתוב שם בסי' קמ"ה בספר הלבוש סעי' ה' וז"ל כתב מירי מה"ר מאיר ז"ל צריך שיאמר כן בזה הלשון אם מתי אם לא מתי כמו שהוא לשון חכמים ולא יאמר אם אמות אם לא אמות ע"כ. וראיתי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל זה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה זה גיטך לאחר מיתתי לא אמר כלום מהיום אם מתי ממעכשיו אם מַתִּי ה"ז גט מהיום לאחר מיתתי אינו גט ע"כ וכתב כ"מ בכל הספרים. ובגמרא מתרץ אביי דאם מתי שתי לשונות במשמע משמע כמעכשיו ומשמע כלאחר מיתה אמר לה מהיום כמאן דאמר לה מעכשיו דמי לא אמר לה מהיום כמ"ד לה לאחר מיתה דמי והיינו דקתני רישא זה גיטיך אם מתי לא אמר כלום. ומתני' דבעי מהיום דלא כר' יוסי דתנן בפ' יש נוחלין הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אינו צריך וטעמא דר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו ומספקא ליה לרב הונא אי הלכה כר' יוסי בהא נמי דהא הגט כתוב כהלכתו אלא כשמסרו לה על פה אמר לה זה גיטיך אם מתי הלכך לא דמי לשטר דהתם כיון דכתב התנאי אצל הזמן איכא למימר דזמן מוכיח דמהיום קאמר אבל הכא דעל פה דילמא כי מסריה ניהליה הדר ביה מזמן דשטרא ומסריה ניהלה ע"מ לאחר מיתה הואיל ולא אמר מהיום ולפיכך אמר רב הונא

ולר' יוסי אם אמר לה אם מתי אע"ג דקתני מתני' לא אמר כלום לר' יוסי חולצת דהאי לא אמר כלום דקתני לא אמר כלום דאסורא לעלמא ומ"מ ליבם נמי אסירא דמספקא לן אי הוי גט. ופרכינן והא מדסיפא חולצת מכלל דרישא יבומי נמי מייבמה ומשני מתני' כרבנן דפליגי עליה דר' יוסי התם ביש נוחלין דהיינו ר' יהודה ורב הונא ס"ל כר' יוסי. ואיכא דמתני' להא דרב הונא אסיפא דקתני סיפא דרישא זה גיטיך לאחר מיתה לא אמר כלום אמר רב הונא ולר' יוסי דאמר כי לא אמר מהיום כמ"ד מהיום דמי חולצת ופרכינן פשיטא מדסיפא כי אמר מהיום ולאחר מיתה תנא במתני חולצת לרבנן מכלל דלר' יוסי דלא מחלק בין אמר מהיום ללא אמר ודאי דכי אמר לאחר מיתה אפילו בלא מהיום חולצת לר' יוסי דהא לר' יוסי כמהיום ולאחר מיתה דמי ור' יוסי ורבנן לא איפלוג אלא בהא לחודה דלר' יוסי בלאו מהיום כמהיום ולרבנן יש חילוק ומשנינן מהו דתימ' ר' יוסי בהא ס"ל כרבי דס"ל דהוי תנאה והואיל ואשכחן לרבי דס"ל דהוי גט כמו שנכתוב בסמוך בס"ד ה"א דגם ר' יוסי פליג דהא שמעינן ליה דפליג ומקל בתנאי קמ"ל דלא רבי ס"ל כר' יוסי ולא ר' יוסי ס"ל כרבי רבי לא ס"ל כר' יוסי דתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט ואמרו כזה גט למעוטי דר' יוסי דאמר בסוף פירקין כזה גט ור' יוסי נמי אמר כזה גט למעוטי הא דרבי וסתם לן במתני' דלא כותיה דרבי וז"ל הר"ן ז"ל חולצת שמא אינו גט ולא מתייבמת שמא גט הוא והויא לה גרושת אחיו וקיימא עליה בכרת הואיל ולא החזירה ואמרינן בגמרא דלר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח כלומר דמהני כאילו אמר מהיום שאל"כ למה נכתב הזמן בשטר יהא הדין כך דאם מתי הוי כמהיום אם מתי שהוא גט גמור ולאחר מיתה הוי כמהיום ולאחר מיתה שהוא גט ואינו גט עכ"ל ז"ל. זה גיטיך אם מתי זה גיטיך מחולי זה זה גיטיך לאחר מיתה לאחר מיתה הוי טעמא דכולהו כמו ברייתא דאתם ולא אפטרופוסים אתם ולא שותפים אתם ולא אריסין אתם ולא כל התורם שאינו שלו דכולהו הוי משום תורם שאינו שלו וא"ת משנה זו גופה אמאי איצטריך הא תנן בהדיא לעיל ספ"ק דאין גט לאחר מיתה דתנן האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה התם איצטריך לאשמועינן בגט שחרור שגם אחר שכתבוהו לא זכה בו העבד ואפילו בגט אשה נמי אשמועינן דאע"ג שמינה המגרש בחייו השליח לא חשיב להיות כמותו אחר מותו כאילו הוא עצמו קיים אלא חשיב גט לאחר מיתה והכא אשמועינן דאע"ג שבא הגט ליד האשה מחיים הוי גט אחר מיתה ואשמועינן נמי לישני דתני הכא הי משמע מחיים והי משמע לאחר מיתה תוס' ברפ"ק דכתובות ובפ"ק דמכלתין דף י"ג:

לא אמר כלום. בבלי בריש פ"ק דכתובות וגם הכא בגמרא וגם בירושלמי גרסי' ורבותינו אמרו ה"ז גט והתם בבבלי מפרש טעמייהו דרבותינו דסברי לה כר' יוסי דאמר בפ' יש נוחלין דהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו אינו צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה דזמנו של שטר מוכיח עליו וה"נ לא לחנם נכתב זמנו של גט לתוכו אם לא להודיע שמיום הכתיבה והמסירה הוא מגרשה הלכך אע"ג דלא כתיב ביה זה גיטיך מהיום אם לא באתי כמאן דכתיב ביה מהיום דמי ע"כ. אלא שנראה שהבבלי סובר שאינו חולק רק על המשנה דאם לא באתי דלקמן סי' ח' וכמו שכתבתי והירושלמי סובר שחולק על זו ובמה שכתבתי מובן דהכל אחד דהכי נמי איתיה הכא בגמרא וגם בסוף פירקין במקומו שכולן מטעם אחד ומני רבותינו ר' יהודה הנשיא ובית דינו ובשלשה מקומות נקרא ר' יהודה הנשיא רבותינו בגיטין ובשמן ובסנדל דבפרק המפלת. ומסיק התם בירושלמי דלא קרו ליה בי דינא שריא משום דבית דינו חלוק עליו. ואיתה נמי להאי סוגיא התם בירושלמי דפ' המפלת ודפ"ק דשבת ובבבלי פ' אין מעמידין (עבודה זרה דף ל"ז) ועיין במ"ש שם סימן ו' אי ר' יהודה הנשיא הוי האי דהכא דהיינו רבינו הקדוש או בר בריה דהיינו ר"י נשיאה. ובמשנה דסוף סוטה נמי נקרא רבותינו כמו שכתבתי שם ועיין במ"ש לקמן בסוף פירקין בסימן ח'. וכתוב בסדר הגט של רבינו תם ז"ל דשפיר עדיף טפי מעכשיו ממהיום דאי מיית בההוא יומא לא ידענו מאי אדון בה ע"כ. אבל דעת הר"ן ז"ל ששניהם שוין כמו שהכריח הוא ז"ל ע"ש בסוף פירקין:

מהיום ולאחר מיתה. פ' האומר דקדושין ד' ס':

זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך. והילך גרסינן רש"י ז"לי ונלע"ד שאם כיון רש"י ז"ל להפרש גרסת והלך בלא יו"ד או והילך ביו"ד דטעמא הוי משום דוהילך ביו"ד מבנין פעל הדגוש שמהלך בכובד על כרחו דומה למה שפירשו המדקדקים ז"ל במלת קודר הלכתי דבספר תלים סימן ל"ח ובספר איוב סי' ל' שהוא פועל עומד אע"פ שהוא מן הדגוש וכן אליבא דרב הונא מפרש בגמרא והילך פי' על משענתו ולעולם חולה הוא ע"כ. אבל והלך משמע כדרך כל ההולכים על בוריו לגמרי וכן הוא בירושלמי והילך ביוד א"נ אפשר שר"ל אפכא מדרך זה קצת שבא רש"י ז"ל לומר לנו דוהלך גרסינן בלי יו"ד אלא שיש טעות בדפוס וה"פ והלך גרסינן בלתי יו"ד דאי גרסינן לה ביוד ע"כ הא משמע ודאי שהוא מן הכבד ודקארי לה מאי קארי לה במאי דפריך והא הלך בשוק קתני הא ודאי הילך ליו"ד משמע על משענתו או אפשר שרש"י ז"ל כיון לומר דוהילך גרסינן ודנקט תנא הכא לישנא דקראי קודר הלכתי וכן ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות וכן לאור חציך יהלכו וכן אם יהלך איש על הגחלים וכן בחוקותי יהלך שכלן פעלים עומדים אע"פ שהן

דגושין או אפשר שר"ל והלך גרסינן בחירק כמו קודר הלכתי ולא הלכתי שהן בחירק אלא שכדי להודיע שלא יבוא לטעות נכתובה היו"ד ועל דרך שכתבו התוס' ז"ל לקמן בפ' המגרש (גיטין דף פ"ה) בד"ה ולא לכתוב אגרת והטעם שכיון שכאן הוא הילך על משענתו כדמפרש בגמרא במאי דכתיבנא שייך לגרוס אותו דגוש הלמד ובחירק הה"א כאילו כתוב אחר ההא יו"ד כנלע"ד. ואיתיה להאי בבא בתוס' פ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ג.) וכתוב בהר"ן ז"ל ומתני' נמי מוכחא דמחולי זה מחמת חולי זה משמע דקתני גבי מהיום אם מתי מחולי זה דאומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת אלמא מחולי זה מחמת אותו חולי משמע דאילו לפי' רש"י ז"ל דאברייתא דבגמרא הכי ה"ל למיתני רואין אם מתוך חולי הראשון מת כלומר שלא פסק חולי הראשון מעליו אע"פ שלא מת ממנו ע"כ. ועוד כתב הר"ן ז"ל ודברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל מתמיהין דמתני' מוכחא דכי בעי אומדנא היינו דוקא באומר מחולי זה אבל באומר אם מתי וכן במתנה אפילו סתם גיטו גט ומתנתו מתנה ולא בעי אומדנא דהא קתני ברישא תלתא באבי ה"ז גיטיך אם מתי ה"ז גיטיך מחולי זה ה"ז גיטיך לאחר מיתה וקתני דלא אמר כלום והדר מפרש תרתי מינייהו במהיום אם מתי ה"ז גט ובמהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט והדר מפרש מחולי זה במהיום דאומדין אותו דאלמא ליכא אומד אלא במחולי זה אבל במהיום אם מתי לא בעי אומדנא. ומ"מ משמע דהאי אם מתי שאתרפא מחולי זה קאמר ולא תנאה דלעולם היא. אבל בריא שהתנה ואמר אם מתי תנאה דלעולם הוא עכ"ל ז"ל בקיצור:

משנה ד

לא תתייחד וכו'. פ' שני דכתובות דף כ"ז. ופי' רש"י ז"ל לא תתייחד עמו דחיישינן שמא בעל לשם קדושין ולמאן דלא חייש נמי מ"מ פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה ע"כ ופי' עוד הר"ן ז"ל וז"ל אבל לאו משום גט ישן אתינן עלה דכיון דלרבנן דקיימא לן כותייהו אם מת הרי היא מגורשת מעכשיו וכדאיתא בברייתא בגמרא תו ליכא משום גט ישן דלא חיישינן להכי אלא כשילעיזו עליה דגיטה קודם לבנה ואינו כן אבל הכא שהיא מגורשת גמורה לרבנן אם ילעיזו עליה כדין ילעיזו עליה ומיהו לר' יהודה דסבר דבנתיים הרי היא כאשת איש לכל דבריה ודאי ליכא למיחש משום קדושין ולדידיה היינו טעמא דחיישינן משום גט ישן עכ"ל ז"ל וראיתי להעתיק הנה בארך כל דברי הרשב"א ז"ל שבחדושיו וז"ל לא תתייחד עמו וכו' ירושלמי תני אף המסוכן א"ר יעקב בר אחא מעשה היה כיון שבעל מת:

אלא ע"פ עדים ואפי' ע"פ עבד אפי' על פי שפחה. כלומר מפני שהוא בוש מלשמש בפניהם חוץ משפחתה מפני שלבו גס בה ואינה בושה ממנה ודוקא בשיש שם עדים

שראוה שנתייחדה וטעמא דאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה והכין איתא בירושלמי דגרסינן התם נתייחדה עמי בפני שנים צריכה ממנו גט שני באחד אינה צריכה ממנו גט שני באחד בשחרית ובאחד בין הערבים זה היה מעשה ושאל ר' אלעזר בן תרידא את חכמים ואמרו אין זה יחוד ולפיכך אם אין שם עדים עמהם או אפילו עבד ושפחה דאחרים הוה אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה אבל עכשיו מימר אמרינן כיון שידענו שיש שם עבד ושפחה לא נתעסקו בדבר אחר אבל שפחה דידה גיסא בה וחוששין שמא נתעסקו בפניה אא"כ אמרה דלא נתעסקו דהתם ודאי מהימנא דתרתי לא עבדא כדאיתא בפ' האשה שנתאלמנה ולפי מה שפסק רבינו אלפסי ז"ל כרב פפא דאמר התם כאן בשפחה דידה כאן בשפחה דידיה כלומר דשפחה דידה אפי' העידה בפירוש לא מהימנא דעבידא דמשקרא דשפחתה כגופה וכברייתא דקתני הכי התם הכא נמי לא מהימנא אלא במסיחה לפי תומה וכן נמי פסק הנגיד ז"ל אבל עבד ושפחה אין נאמנין לומר שלא נתייחדה כלומר שהם היו עמהם והכי איתא בירושלמי ועבד ושפחה נאמנין פי' בתמיה יודעין הן העדים שבשעה שנתייחדה עמו שהיה שם עבד ושפחה וטעמא דמתני' דקתני לא תתייחד עמו פרש"י ז"ל משום שמא יבא עליה דאיכא למ"ד חיישינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני ולמאן דלא חייש מ"מ פניה היא ואסור להתייחד עם הפנויה ואין טעם משום גט ישן שכבר מסרו לה קודם לכן כלומר שאין חוששין לגט ישן בשאמר לה מהיום אם מתי או מהיום ולכשתעשי כך משום דכיון שאם מת או תקיים תנאו נתגרשה למפרע אין חוששין לו כמו שאין חוששין במי שגירש את אשתו בגט גמור מהיום ואח"כ נתייחדה עמו ובפי' למ"ד לא תנשא בו לכתחלה וכ"ש למ"ד אם נתגרשה בו תנשא לכתחלה והא דאמרינן ה"ז גיטיך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט וכו' ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה דאלמא אם נתייחד הוי גט ישן י"ל דהתם בדלא אמר לה מהיום ולסוף שלשים יום הוא דנתגרשה והלכך כשנתייחד בנתיים ה"ל כאילו נתייחד בין כתיבה לנתינה והר"א אב ב"ד ז"ל פירשה בשלא מסרו לה אלא ביד שליש ואין הלשון מתחוור לפירושו דהרי זה גיטיך שנתנו לה משמע ולספרים דגרסי בה ע"מ שאעבור מנגד פניך אין לך לומר כלשון הראשון דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי אלא על כרחין בשנתנו ביד שליש ומיהו לפירוש ר"ח ור"ת ז"ל שפירשו הא דתנן הכא מה היא באותן הימים דקאי אמהיום אם מתי מעכשיו אם מתי כמו שאני עתיד לכתוב בסמוך אי אפשר לפרש טעמא דמתני' משום חשש קדושין שהרי לר' יהודה אינה מגורשת כלל מעכשיו אפילו לכי מאית אלא הוי טעמא משום גט ישן דכיון דלא הוי גט אי לא

מאית חיישינן ביה נמי לגט ישן וכן פירשה רש"י ז"ל בפ' האשה שנתאלמנה והקשו בתוס' לפירוש זה מדמייתינן עלה בגמרא ברייתא דראוה שנתייחדה עמו באפלה וכו' כדמפרש בה טעמא משום חשש קדושין דלכאורה משמע דמתני' נמי מההיא חששא הוא ותרצו דלר' יוסי יש לפרש דהוי טעמא נמי משום חשש קדושין ולדידיה איכא משום תרי חששות דכיון דקאמר דהוי מגורשת ואינה מגורשת מספק אם היא מגורשת איכא משום חשש קדושין ואם אינה מגורשת איכא משום גט ישן ולכי מאית הוי גיטא כלומר גט גמור מדקתני רישא מת ה"ז גט והא קיימא לן דאין גט לאחר מיתה ולתרווייהו קא פריך דכיון דלר' יהודה הויא כאשת איש גמורה מחיים דבעל אלמא לדידיה כל שאמר מהיום אם מתי כמו שאמר מהיום ולאחר מיתה דמי וקסבר דחזרה הוי ולר' יוסי מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי והלכך מחיים מגורשת ואינה מגורשת א"כ לדידהו אף לאחר מיתה לא הוי גיטא. ופריק רבא מעת שאני בעולם ופי' רש"י ז"ל דר' יהודה ור' יוסי לאו אמהיום אם מתי דמתני' קיימי דהתם ודאי לכי מאית איגלאי מילתא דמשעת נתינה הוי גט והבא עליה פטור לגמרי אלא ר' יהודה ור' יוסי באומר ה"ז גיטיך מעת שאני בעולם קמיפלגי כלומר מעת אחרון שהוא בעולם יחול הגט הלכך לר' יהודה עד שעה הסמוכה למיתתו לא הוי גט ומעיקרא אשת איש גמורה היתה והבא עליה במזיד נהרג בשוגג מביא חטאת דר' יהודה סבר יש ברירה וכדדייקינן מיהא מתני' בר"פ כל הגט ור' יוסי סבר משעת נתינה מספקא מילתא דילמא שעה זו היא סמוכה למיתתו ואע"ג דחיי טפי אין ברירה והלכך כל שעה הוי ספק גט והבא עליה באשם תלוי קאי ומפרש ג"כ תנא ובלבד שימות דאף לר' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת דוקא בשמת אבל אי לא מיית איגלי מילתא למפרע דלא הוה גט וחייב חטאת. ואין פי' זה מחוור דהיאך באה השאלה במשנתנו מה היא באותן הימים במה שלא הוזכר במשנה ונצטרך לומר דמשנתנו חסורי מחסרא והכי קתני ואם הדברים כן ה"ל לרבא לפרושי בהדיא מתני' חסורי מחסרא וה"ק ועוד דברייתא דאיתיה בסמוך ימים שבנתיים בעלה זכאי במציאתה וכו' כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר בעילתה ספק מגורשת היא בתוספתא דאמהיום אם מתי היא שנויה דתניא התם זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ימים שבנתיים זכאי במציאתה ובמעשי ידיה וכו' אלמא לאו באומר מעת שאני בעולם היא. ועוד קשה לפירושו דאי ר' יוסי לית ליה ברירה אף כשנתרפא הוה לן למימר דלא מיחייב חטאת כי היכי דאמרינן לדידיה דאפילו חיי טפי לא מיחייב חטאת משום דבההיא שעתא דבא עלה מיהא הוה ספיקא אי שעה סמוכה למיתתו היא ומאי בלבד שימות דתני עלה ועוד כיון דלית ליה לר' יוסי ברירה אפילו כשמת לא להוי גט

כלל כיון שאי אפשר לברר שעה שהוא חל וכדאיתא בפ' בכל מערבין. גמרא מתנה אדם על עירובו דלמאן דלית ליה ברירה לא חייל העירוב כלל כל היכא דשייך ביה דין ברירה ונראה מדברי ר"ח ז"ל שהוא גורס נעשה כאומר לו מעת שאני בעולם ואמתני' דמהיום אם מתי קאי כמשמעה דפשטא דמתניתין עכ"ל ז"ל:

מה היא באותן הימים. תוס' שבת פ' במה בהמה (שבת ד' נ"ו) ורש"י פ"ק דיבמות דף י"ד פי' בלשון שני שזהו ספק אשת איש דאיתא התם בברייתא דפליגי בה ב"ש וב"ה ואע"פ שלא שנינו בה מחלוקת ב"ש וב"ה בלא תתייחד עמו אלא ע"פ עדים על כרחך נחלקו בה אותו מחלוקת שנחלקו במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי וכו' דלקמן ספ"ח. ותוס' ז"ל דחו שם אותו לשון דהא קחשיב התם בברייתא בהדיא פלוגתא דהמגרש ולנה עמו בפונדק. ואיתה בתוס' פ' בתולה נשאת (כתובות דף ט') ודפ' הזהב (בבא מציעא דף נ"ט) ובגמרא פ' כל הגט (גיטין ד' כ"ה) וביד פ"ח דהלכות גירושין סי' ב' ובטור א"ה סי' קמ"ה וסי' קמ"ח וכתוב שם ויכול להתייחד עמה אפילו על פי עד אחד אפילו הוא עבד ושפחה חוץ וכו' וכתב שם בית יוסף ועל כרחין בפני עדים דקתני במתני' לאו דוקא דבעד אחד סגי וכדקתני סיפא ואפילו עבד ואפילו שפחה ומאי עדים עדים דעלמא וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ח ה' ז' לא יתייחד וכו' אלא בפני עד ואפילו עבד ואפילו שפחה וכו' ע"כ. בפי' ר"ב ז"ל מה היא באותן הימים לאו אירשא קאי אלא מילתא באפי נפשיה היא באומר לה במסירת הגט ה"ז וכו'. אמר המלקט ר"ח וכן ר"ת ז"ל הכריחו דקאי אירשא כפשט הלשון וגם דקתני בהדיא בתוספתא מהיום אם מתי הימים שבנתיים ר' יהודה אומר הרי היא כאשת איש וה"פ דמאי דמשני רבה בגמרא באומר מעת שאני בעולם פי' נעשה כאומר בכא"ף מעת שאני בעולם כלומר מהיום דקאמר היינו מחיים שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים שעה אחת סמוך למיתתו ולדידיה ברישא דלא תתייחד וכו' [עי' בתוי"ט] ועיין עוד בתוס' שם בפ' כל הגט (גיטין דף כ"ה) ובברייתא ר' יהודה אומר כאשת איש לכל דבריה ובעלה זכאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומיטמא לה אם הוא כהן כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה הימנו גט שרי אם מת דסמוך למיתה הוי גט ר' מאיר אומר בעילתו תלויה ואם מת איגלאי מילתא דגרושה משעת המסירה והבא עליה פטור ואם לא מת הבא עליה בחטאת ר' יוסי אומר בעילתו ספק והבא עליה באשם תלוי וחכמים אומרים מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות ולר' יוסי דלא קרי לה מגורשת ואינה מגורשת לית לה מזוני דקיימא לן דכל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה ואע"ג דר' יוסי דמתני' תנא מגורשת ואינה מגורשת תרי תנאי

אליבא דר' יוסי והיינו חכמים דברייתא כן פי' רש"י ז"ל. אבל הרי"ף ז"ל גורס בברייתא במילתייהו דחכמים וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר וכמו שכתב עליו הרא"ש ז"ל וא"כ נראה שג"כ היה גורס בגמרא חכמים היינו ר"מ וז"ל הר"ן ז"ל שבדפוס שאלוניקי וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ובלבד שימות דמהיום משמע להו מיום המסירה ופרכינן בגמרא חכמים היינו ר"מ ומשנינן דאיכא בינייהו הא דר' זירא דא"ר זירא כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה דלר"מ כיון דאגידא גביה בחייו הרי היא כספק מגורשת דעלמא ולרבנן כיון שהדבר עומד להתברר אין הבעל חייב במזונותיה ע"כ. אח"כ מצאתי בספר המאור בדף תקצ"א שכן הגרסא בספרי ספרד ובספרים הבאין מן הישיבה ע"ש ובירושלמי רמי דר' יהודה אדר' יהודה ומשני לה וכמו שכתבתי רפ"ק דיומא:

משנה ה

הרי זה גיטיך ע"מ וכו'. פ' האומר דקדושין דף ס' וירושלמי שם ראש הפרק. ביד כולה מתני' עד סוף סי' ו' פ"ח דהלכות גירושין מסי' י"ט עד סוף סי' כ"ג. ובטור א"ה כי' קמ"ג: **אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן**. בגמרא פרכינן מאי תנא דקתני מעשה כלומר שאין דרך התנא לשנות מעשה אלא לראיה ומפרקינן דחסורי מחסרא וכו' כדפי' ר"ב ז"ל וכתבו תוס' והר"ן ז"ל וכי תימא ולמה הוצרך לחסר דפליגי רבנן עליה דרשב"ג תירץ ר"ח י"ל קבלה היתה בידם דפליגי ושהלכה כמותם כדאמרינן בגמרא. עוד י"ל דאי לא הוו פליגי רבנן עליה דרשב"ג לא הוה שייך למיתני אמר רשב"ג מעשה בצידן אלא הכי הוה תני תתן את דמיה דברי רשב"ג ומעשה בצידן וכו' ומדתנן במתני' אמר רשב"ג משמע להו דפליג אדרבנן ע"כ וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו חסורי מחסרא והכי קתני וכו' קשיא לן ומאי דוחקיה דמחסר לה למתני' ומוקי לה בפלוגתא לימא חסורי מחסרא וכולה רשב"ג היא וי"ל משום דלא מסתבר טעמא דרשב"ג כדאמרינן בסמוך כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה ולא בעי לאוקמה לכולה מתני' בטעמיה עכ"ל ז"ל. ובפ' זה בורר (סנהדרין ד' ל"א) פסיק רבה בר רב הונא הלכה כרשב"ג בכל מקום במשנתנו אפילו בערב וצידן חוץ מראיה אחרונה ודלא כר' יוחנן: **הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי איצטליתי**. תוס' פ' בתרא דערכין דף ל"ב וי"ס ע"מ שתתני איצטליתיך ואבדה איצטליתה וכן נלע"ד עיקר. והכריח הר"ן ז"ל בראש דף תקצ"א דרבנן לאו באיצטלית דוקא שהוא דבר חשוב פליגי אלא ה"ה בדבר שאינו חשוב בנייר וכיוצא בו הלכך אמר לה ה"ז גיטיך ע"מ שתחזירי לי את הנייר ונשרף או נאבד לדידן דקיימא לן כרבנן אינה מגורשת וזה שלא כדברי הרב בעל העיטור ז"ל:

משנה ו

כמה היא מניקתו שתי שנים. היא דעת ב"ש בפ' אע"פ דף ס' ור' מאיר ס"ל נמי הכי התם אבל ר' יהודה ס"ל כב"ה דאמרי התם די"ח חדש סגי לתינוק ליינק ופסקינן התם הלכתא כרב ושמואל דאמרי המניקה צריכה להמתין כ"ד חדש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו ודלא כב"ה:

על מנת שתשמשי שתניקי וכו'. פי' ר"ב ז"ל בתלמודא מוכח דכל סתם כמפרש יום אחד דמי. אמר המלקט באוקמתיה דרב אשי דאוקי ההיא ברייתא דרמיא למתני' דקתני בההיא ברייתא שמשתי יום אחד הניקתו יום אחד ה"ז גט בסתם דכל סתם כמפרש יום אחד דמי וגם הרמב"ם ז"ל פי' כן בפי' המשנה ובגמרא מוקי רב חסדא לברייתא דקתני שמשתו יום אחד הניקתו יום אחד ה"ז גט כרשב"ג דמקל בתנאי דאמר במתני' דלעיל גבי אצטלית תתן לו דמיה וקאמר נמי כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט והכא נמי מקל דביום אחד סגי ורבא מפרש דברייתא במפרש יום אחד ומתני' דקתני שתי שנים בסתם וה"נ רישא דמתני' דקתני מת הבן בתוך שתי שנים ה"ז גט דסתם דלא פירש שתי שנים והרי הניקתו כל צרכו וסיפא דקתני מת הבן וכו' אינו גט דפריש דעל כרחך דוקא קאמר דהא לא איצטריך לפרושי ופירש ולרב אשי מסיק בגמרא דמתני' קשיא ליה. וכתב הרא"ש ז"ל אע"ג דלא אסיק בתיובתא קושיא חזקה היא לרב אשי וכרבא פסקינן לחומרא אע"ג דרב אשי בתרא לגבי רבא ושכן פסק הרמב"ם ז"ל ודלא כרב אלפס ז"ל עכ"ל ז"ל. וז"ל הר"ן ז"ל מת הבן או שמת האב ה"ז גט דכיון דלא פירש מידי לא איכוון אלא להרווחא כל ימים שהוא צריך ומכאן ואילך אינו צריך כך כתב רש"י ז"ל ובגמרא ג"כ בהא דאמרינן בשלמא לרבא רישא דלא פריש וסיפא דפריש כתב דבסיפא דמתני' דפריש שתי שנים כיון דלא איצטריך לפרושי ופריש דוקא קאמר ואין כל זה מחוור אצלי דכיון דרישא דמתני' כרבנן מוקמינן לה כדאיתא בגמרא היכי נימי דלהרווחא קמכוון אדרבא רבנן סברי דלצעורה קמכוין לפיכך נ"ל דטעמא דמתני' משום דאמרינן דלצעורה קמכוין ואין לנו בפירוש תנאי אלא אחד משני דברים או שנאמר שהוא מכוין לצורך הנקה ותצטרך להניקו שתי שנים ואם מת ה"ז גט או שנאמר שאינו מכוין אלא להנקה ולא תצטרך אלא יום אחד ואם מת אינו גט ומשום דמתני' רבנן דס"ל דלצעורה קמכוין אנו תופסין המשמעות שהוא מצער אותה יותר והיינו שתניקהו כל הזמן שיצטרך להנקה ואע"פ שיש בו צד קולא שאם מת ה"ז גט אי אפשר לתפוס מדבריו תרי חומרי דסתרן אהדדי ולפיכך אנו תופסין הצד שהוא יותר חמור אבל בסיפא דפריש שתי שנים משום דמתני' כרבנן דסברי לצעורה קמכוין אמרינן דאם מת אינו גט ולא נצטרך להקל עליה בשביל זה שהזמן כבר

הוא קצוב בדבריו ועל כרחך אתה צריך לומר כן שאם אתה מפרש דטעמא דסיפא מפני שלא הוצרך לפרש ופירש כמו שכתב רש"י ז"ל תינח תניקי את בני לרבנן אבל תשמשי את אבא ותניקי את בני לר' יהודה מאי איכא למימר אלא ודאי כדכתיבנא. ומדברי רש"י ז"ל נראה דכי אמרינן מת הבן או מת האב ה"ז גט היינו דוקא בשהתחילה להניק או לשמש אבל בשלא התחילה כלל אינו גט וכן נראה מפירושו בגמרא גבי בשלמא לרבא וכו' אלא לרב אשי וכו' ולרב אשי הוא דהוי גט אע"פ שלא הניקה ושמשה כלל אבל לרבא לא. ובתוס' הקשו עליו דבשלמא גבי בן הוצרך התנא להשמיענו דהוי גט אע"פ שלא הניקתו כ"ד חדש אבל גבי אב אם איתא ששמשתו כלל מאי קמ"ל פשיטא דהוי גט כיון ששמשתו כל ימי חייו דמאי איבעי לה למעבד טפי וליכא למימר דאשמעינן דאע"ג דאיהו מיית ברישא (פי' הבעל מת קודם אביו) הוי גט ואשמועינן דהוי גט דלא בעינן שתשמרנו כל ימי חייה דאם איתא דבעינן הכי לא הוי גט כדאמרינן בפ' בתרא כל ימי חיי וחייכי ואין זה כריתות ובמתני' לא אתא לאשמועינן דהוי כריתות אלא דבשמוש כי האי סגי לפיכך פי' ר"י ז"ל דאפילו לרבא אם מת קודם שהתחילה להניק או לשמש ה"ז גט והכא בגמרא ה"פ בשלמא לרבא סיפא כדפריש דהואיל ופירש שתי שנים ודאי לצעורה קמכוין ואפילו מת אינו גט אלא לרב אשי כיון דרישא במפרש יום אחד הרי נתכוון לצעורה כיון דכמפרש דמי ואפילו מת לא להוי גיטא כדאמרינן בסיפא ונמצא לפי שיטה זו דבין לרבא בין לרב אשי אם מת קודם שהתחילה להניק ה"ז גט אבל דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות גירושין כדברי רש"י ז"ל דמת הבן או האב קודם שתניק או תשמש אינו גט עכ"ל ז"ל והאריך ליישב פי' הסוגיא אליבא דהרמב"ם ז"ל וקצור דבריו ז"ל דלרב אשי כי תנן ברישא דמתני' ומת הבן או שמת האב ה"ז גט אתא לאשמועינן דסתם כמפרש יום אחד דמי וה"ק כל שהתחילה להניקו ומת ה"ז גט והה"נ לא מת אלא דתנא הכי אגב סיפא ולפי זה צ"ל דמת האב לא אשמועינן מידי דכיון שהתחילה לשמשו ומת מאי אית לה למעבד טפי והא ליכא למימר דאיהו איכוון לטפי מהכי אלא מוכרח לומר דאגב סיפא נקטיה או שמא אתא לאשמועינן דשמוש יום אחד שמוש מיקרי ואיקיים תנאי דסתם כמפרש יום אחד דמי ע"כ. וכתב עוד דמ"מ לדברי הכל לאו דוקא יום אחד אלא אפילי שעה אחת וכמו שמוכרח לפ' כן לפי' רש"י ז"ל. וז"ל הרשב"א ז"ל בחידושיו בקיצור ואפי' לא הניקתו כלל א"נ י"ל כשהניקתו שעה אחת דוקא כדי שיתקיים תנאו ומת האיש דנקט משום מת הבן נקט ליה וכדי נקטיה א"נ משים סיפא דקתני או שאומר האב אינו רוצה שתשמשני שלא בהקפדה דאפליגו עלה ת"ק ורשב"ג קתני נמי הכא מת האב ואע"פ שאינו צריך לשנותו שהרי נתקיים כל תנאו ושמשתו כל שעתו ורש"י

ז"ל פי' כן בגמ' דלרבא בשהניקתו שעה אחת ונתקיים תנאו ולרב אשי בשלא הניקתו כלל והיינו דאקשינן עליה דרב אשי בגמרא בשלמא לרבא רישא בדלא פריש ואיכא לאוקמה בשהניקתו שעה אחת והלכך בשמת הבן אחר שהניקתו שעה אחת הרי זה גט אלא לרב אשי מ"ש רישא ומ"ש סיפא דברישא נמי הרי לא נתקיים תנאו דהא לדידיה רישא ע"כ בשלא הניקתו כלל ולא נתקיים תנאי ואמאי מגורשת ומסתברא דברישא אם אמר האב איני רוצה שתשמשני שלא בהקפדה מגורשת דמשום הרווחא הוא והא לא איצטריך מדלא התנה עליה זמן ידוע. ויש לבעל הדין לחלוק ובתוספתא שנאה הריני כותבה לקמן וצ"ע ואפי' לרבנן דאמרי גבי איצטלית איצטלית דוקא דלצעורה קמכוון התם הוא דכל שעה צריך לאיצטלית אבל הכא הא מית ליה תינוק ולא צריך להנקה והיינו נמי דלא אתני בהדה זמן ידוע ע"מ שתניקי את בני שתי שנים או שתשמשי את אבא שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה כלומר אפילו שלא בהקפדה שאין עכבה ממנה כלל שאינו רוצה בשמושה אינו גט דמ"מ לא נתקיים התנאי ול"ד לעל מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולין ליך דאיבעיא לן אי הויא מגורשת לרבנן דשאני התם דכיון שבעל עצמו שהתנה מחל אפשר לומר שכל כך לא נתכוון לצערה אבל הכא שפי' שתי שנים איכא למימר דמעיקרא מיקפד קא קפיד בקיום התנאי וכיון שלא נתקיים אינו גט ולרשב"ג קאמר דכל שאין עכבה ממנה ה"ז גט א"נ יש לחלק בין תנאי זה לתנאי דע"מ שתתני ר' זוז ואמר לה מחולין ליך דאיכא למימר דהתם כיון שהתנה עליהן מתחילה ובידו לקיים עכשיו כמו בשעת התנאי ודאי בעיא קיום התנאי אבל הכא מעיקרא לא נתכוון אלא שאם יצטרך לכך תניק את הבן ותשמש את האב ועכשיו שמת הבן ואינו רוצה בשמושה הרי זו מגורשת שע"ד כן התנה עליה מתחילה. וא"ת ולרשב"ג דאמר כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט הא דאמרינן לעיל נתינה בעל כרחו לאו שמה נתינה כי לאו הויא נתינה מאי הוי מ"מ תהא מגורשת דכא רוצה לקיים תנאה ואין העכבה ממנה ויכולה היא שתאמר הילך מאתים זוז אם תרצה ליקח קח וכדקתני בברייתא רשב"ג אומר יכולה היא שתאמר תן לי בנך ואניקט תן לי אביך ואשמשנו גם בזו י"ל כמו שתרצנו למעלה דשאני הכא דאין הדבר תלוי בידך [בידו] הלכך י"ל דלא נתכוון אלא אם יצטרך לכך והא לא איצטריך אע"פ שהתנה עליה זמן ידוע אין כוונתו אלא אם יצטרך לכך אבל בע"מ שתתני לי ר' זוז מתחלה הי' דעתו לקבלם ועדיין יכול הוא לקבלן וכיון שכן לא נתקיים התנאי ואינה מגורשת ולרבנן דהכא דאמרי אינה מגורשת ס"ל דהכא נמי מיקפד קפיד בתנאי כיון שפירש לה זמן קצוב ולרבנן לא תיקשי לן אידך לישנא דאמרינן התם דנהינה בע"כ שמה נתינה דהתם כיון דהויא נתינה

והיא נתנה הרי קיימה תנאה אבל הכא הרי לא נתקיים התנאי כך תרצו בתוס' ע"כ. ואח"כ הביא תוספתא שנחלקו ת"ק ורשב"ג אפילו במתנה עליה סתם דלת"ק אם אמר האב אי אפשי שתשמשני הואיל ולא נתקיים התנאי אינו גט ולרשב"ג אם ברצון אמר ה"ז גט אם בהקפדה אמר אינו גט וכתב עוד אם שמשה את האב יום אחד או שהניקה את הבן יום אחד ואפילו שעה אחת ועדיין הן קיימין לרבא דאוקי מתני' בסתם אינה מגורשת דסתם כמפרש כל זמן שצריך לו הוא עד שיפרש לה זמן ידוע ולרב אשי סתם כמפרש יום אחד הוא עד שיפרש לה זמן ידוע אלא שצריכה להניק את הבן תוך שתי שנים ללדתו שהוא זמן הנקתו של בן ע"כ בקיצור [ומ"ש] התוי"ט [בד"ה או שאמר ובד"ה אינו גט] דומה שלא ראה דברי הרשב"א ז"ל:

על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי וכו' אי לא כפליה לתנאיה אע"פ שלא נתקיים התנאי ה"ז גט לר"מ כדמוכח בברייתא בגמ' וה"ה לכל ההנאים שבעולם דלר"מ צריכין כפל כמו ששניני בהדיא בפ' האומר דקדושין:

מת הבן או שמת האב או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה כך הלשון ברב אלפס ובהרא"ש ז"ל וכן משמע ג"כ דגריס הר"ן ז"ל גם בסיפא מת הבן או שמת האב מתוך מש"כ לעיל בסמוך ביארו דסוגיא וישובה לדעת הרמב"ם ז"ל והדין ודאי אמת ומוכרח מעצמו וגם שכן הוא ג"כ שם ביד ביב"ח דהל' גירושין:

רשב"ג אומר כזה גט. תימא מלת כזה למעוטי מאי כמו שדקדקו בגמ' מלת כזה דקאמר ר' יוסי בסוף פרקין למעוטי מאי כדכתיבנא וגם הכלל דקאמר רשב"ג צריך לדקדק לאתויי מאי ובפ' המגרש דפ"ד תניא ע"מ שתעלי לרקיע וכו' אינו גט ר' יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל אר"י בן תימא וכו' ומפרש התם בגמ' כזה למעוטי מאי וכלל לאתויי מאי ותימא שלא דקדקו כאן:

משנה ז

ה"ז גיטיך אם לא באתי וכו'. עד סו' הפ' בטור א"ה סי' קמ"ד:

והיה הולך למד"ה והגיע לעכו. שהיא סוף א"י אף על גב דלענין המביא גט ממדינת הים עכו כח"ל לת"ק דפ"ק במתני' ב' ואיתה בתוס' רפ"ק דמכלתין. וכולהו תלתא באבי קמייתא דמתני' מיירי בשהתנה עמה שני ותנאים וכדפי' ר"ב ז"ל וכתב הר"ן ז"ל והכי משמע מתני' ה"ז גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום מיום שאצא מכאן והיה הולך מיהודה לגליל ותלה הגט גם בביאתו לגליל:

בטל תנאו ואין כאן עוד לקיימו ואפי' קיימו לאחר זמן הרי לא התנה אלא על מהלך ראשון ע"כ:

כל זמן שאעבור מכנגד פניך. תוס' פ' המביא תניין (גיטין דף י"ח) ובגמרא פריך והא לא עבר שלשים יום רצופים ואמאי הוי גט ורב הונא תירץ דמאי פניך תשמיש ולשנא מעלייא נקט והרי עבר שלשים יום רצופים בלא תשמיש כדקתני הואיל ולא נתייחד עמה ור' יוחנן אמר לעולם פניך ממש ודקשיא לך ואמאי הוי גט הא לא עבר שלשים יום רצופים מי קתני ה"ז מגורשת הרי זה גט קתני דלא הוי גט ישן כדפי' ר"ב ז"ל דלכי מקיים תנאיה להוי גיטא. וביד שם פ"ט סי' ט'. ושם במגיד משנה כתוב בשם הרמב"ן ז"ל שיש גורסין ע"מ. שאעבור מנגד פניך שלשים יום וכו' ע"ש וכן כתב ג"כ הר"ן ז"ל בתשובה בשם הגאונים ז"ל הביאה בית יוסף באבן העזר סי' קל"ד וסי' קמ"ג. גם בר"פ השולח פי' הר"ן ז"ל וז"ל לגרסת הגאון ז"ל שגורס על מנת כיון דקא מתני ע"מ שאעבור ושהיא נאמנת עלי הרי היא מתגרשת מעכשיו ע"מ שתאמר שעבר מכנגד פניה שלשים יום ושתהא היא נאמנת לומר לא פייס ולא בא ואפילו אתו סהדי דמסהדי דפייס או בא וידעי דמשקרא אפ"ה כיון שהיא אומרת שלא בא ולא פייס גיטיה גיטא דהא הכי אתני איהו דבדידה קאי למישרי האי תנאי דבעי בגיטא עכ"ל ז"ל. ועיין עוד שם. ומ"מ נראה מפי' הר"י ז"ל כאן שזו הגרסא היא על הברייתא דמייתי בגמרא לסיועי מינה לר' יוחנן שכן כתב כאן ויש נוסחאות שגורסין בהך ברייתא ע"מ שאעבור וכו'. ועיין ג"כ במ"ש לעיל בסי' ד' בשם הרשב"א ז"ל וז"ל כאן תניא כותיה דר' יוחנן ה"ז גיטיך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום כך היא גרסת הספרים וק"ק דכיון דלא אמר מעכשיו ולא ע"מ אמאי איצטריך למיתני בסיפא ולאחר לא תנשא עד שלשים יום דהא ודאי פשיטא דהא לא הוי גיטא עד בתר תלתין יומין ונראה דע"מ שאעבור גרסינן וכן היא במקצת הנוסחאות והיינו דאיצטריך למימר ולאחר לא תנשא עד שלשים יום אע"פ שאם נתקיים התנאי נמצאת מגורשת מעכשיו אבל הרמב"ן נ"ר כתב דגרסת הספרים יש ליישבה ולומר דברייתא לפרושי הרי זה גט דמתני' אתא ולהכי קתני ה"ז גט ולא תנשא עד שיתקיים התנאי דשלשים יום כלומר דלכי מלו תלתין יומין הוא דהוי גיטא עכ"ל ז"ל. ותימה שלא הגיה ר"ש לוריא ז"ל וגם להרב בצלאל אשכנזי ז"ל בברייתא הנזכרת מלות ולאחר לא תנשא עד שיעברו שלשים ולגט ישן אין חוששין וכו' שהרי לא נתייחד עמה וכדאיתיה ג"כ ברב אלפס ובהרא"ש ז"ל. בסוף פי' ר"ב ז"ל כל זמן שתאמר שלא באתי ונתייחדתי ופייסתי וכו' אמר המלקט הוא פי' רש"י ז"ל וכן בטור סוף סי' קמ"ד אבל רוב המפרשים ז"ל סוברים שר"ל ליחוש שמא פייס בדברים ומחלה התנאי וכן ג"כ בהרמב"ם ז"ל שם פ"ט סי' י':

משנה ח

הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת וכו'. ר"פ בתולה נשאת וד' ג' ובפירקין דף ע"ב ב' ובפ' אין מעמידין (עבודה זרה ד' ל"ז) כולה מתני':

הרי זה גיטיך מעכשיו כו'. וכתב הר"ן ותמיהני הך מתניתין יתירתא כו' [עי' בתוי"ט] ובהכי מיתרצא לי לישנא דנקט אבייי בגמרא גבי פלוגתא דר' יהודה נשיאה ורבנן דמתני' הכל מודים כל היכא דאמר לה לכשתצא חמה מנרתקה וכו' עד לא נחלקו אלא באם תצא וכו' דאמאי לא נקטה בגוונא דמתני' ולימא הכל מודים היכא דאמר לה לאחר שלא אבוא דלאחר י"ב חודש אמר לה ואי מאית בתוך י"ב חדש הוי גט לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה על מנת שלא אבוא לאחר י"ב חדש מעכשיו קאמר לה וה"ל גט מחיים דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא באם לא באתי ר' יהודה נשיאה ס"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואפילו בתנאי על פה כגון האי שאינו כתוב בשטר וה"ל כמהיום אם מתי או כמו מעכשיו אם מתי ורבנן לא ס"ל כר' יוסי וה"ל כאם מתי גרידא אלא מש"ה נקט בההוא גוונא לאשמועינן רבותא דמתני' דלא מיבעיא דבתולה גיטא בתנאי שאפשר שלא יתקיים כגון הכא דבמתני' דלרבנן אומר אם לאו כאומר מעכשיו דמי אלא אפי' תלה בתנאי המתקיים ודאי כגון אם תצא חמה מנרתקה דסד"א דמודו רבנן דמעכשיו גמר ומגרש קמ"ל דאפ"ה לרבנן אומר אם לאו כאומר מעכשיו דמי עכ"ל ז"ל: עוד כתב לעיל בפירקין סוף ד' תק"ץ דאע"ג דלר"מ יליף מתנאי בני גד ובני ראובן חמשה דקדוקי תנאים כדכתיבנא בפ' האומר דקדושין אנן לא קיי"ל כותיה אלא בשנים שיהא אפשר למעשה להתקיים על ידי שליח ושיהא התנאי קודם למעשה. [הגה"ה וכי תימא מ"ש הני י"ל מאי דמשמע לן מסברא מסמכינן ביה ואידך לא ילפינן מיניה ותדע וכו' כמו שכתב הוא ז"ל בפ' האומר דקדושין ע"ש או בתוס' פ' המדיר (כתובות דף ע"ד)]: וא"ת הא תנן בפירקין כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש והא הכא דמעשה קודם לתנאי ואפ"ה תנאי קיים איכא למימר דמתני בהדי שליח שאני דכל תנאי מהני ביה לפי שאינו נעשה שלוחו אלא במה שנראה מתוך גלוי דבריו ומ"מ צ"ל דהא דתנן בפירקין ה"ז גיטיך אם לא באתי ופרכינן עלה וליחוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנוייה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בה דאי לא ה"ל מעשה בתחלתו ותנאו בטל ע"כ. אבל מתוך דברי הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות פרק ששי נראה דלא מקרי מעשה קודם לתנאי אא"כ נעשה המעשה תחלה אבל בדבור המעשה תחלה אין חשש ולדבריו המשניות שנויות בדקדוק וכבר השיגו עליו הראב"ד והר"מ הכהן ז"ל בהגהותיהם גם אלה דברי הר"ן ז"ל בפ' האומר דקדושין וכן כתב שם

המגיד משנה ובגמרא אמרינן דר' יהודה נשיאה בן ר"ג בנו של רבינו הקדוש דהוא הוה בי דינא דשרו משחא התירוה להנשא דאע"ג דלא אמר מעכשיו כמ"ד מעכשיו דמי וסבר לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו גבי הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אינו צריך וכדכתיבנא לעיל בפירקין סי' ג' וכיון דזמנו של שטר מוכיח עליו ה"ל כשאומר אם לא באתי כאומר מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי דאמרינן לעיל ריש סי' ג' גבי אם מתי דשתי לשונות במשמע משמע מעכשיו וגם משמע לכשיגיע ומ"ס פי' דרבנן דמתני' סברי דלא אמרינן כר' יוסי וה"ל כאם מתי גרידא דאמרן לעיל דלאחר מיתה הוא לכשאמות והכא נמי משמע לכשלא אבוא לאחר י"ב חדש:

מעכשיו וכו'. פ"ד דנדרים ד' כ"ז ובפ' כל הגט (גיטין ד' כ"ט) ובפירקין סמוך לה באותו עלה קודם מקומה. ובגמרא איבעיא לן אימת שרינן לה להאי איתתא דאמר לה מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש לאלתר שרינן לה ואפילו קודם י"ב חדש דהא ודאי לא אתי עוד ויש כאן קיום התנאי או דילמא לאחר י"ב חדש שרינן לה לכי מיקיים תנאה ולא אפשיטא וכתב הרי"ף ז"ל ולחומרא עבדינן ולא פטרינן לה בלא חליצה ולא שרינן לה לעלמא אלא לאחר י"ב חדש לכי מיקיים תנאה ע"כ. ותו איכא בגמרא מאן דמתני הכא נמי דבעינן שיאמיננה אם תאמר שלא בא:

משנה ט

אם לא באתי וכו' כתבו וכו'. אע"פ שנתנו לה לאחר י"ב חדש אינו גט דלא תימא שלא הקפיד אלא על הנתינה אלא אף על הכתיבה הקפיד הר"ן ז"ל. ומצאתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל אם לא באתי מיכן ועד י"ב חדש כתבו גט ותנו לאשתי כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו בתוך י"ב חדש אינו גט כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי וכו' וכתב כן מצאתי בכל הספרים ע"כ. עוד כתב ר' יוסי אומר בזה גט בבי"ת גרסינן ברוב הספרים הכא וגם לעיל במילתיה דרשב"ג והפי' רוצה לומר בזה הענין דוקא היה ר"י חולק ואומר שהוא גט ע"כ:

כתבו גט ותנו גט וכו'. בפירקין ד' ע"ב:

ר' יוסי אומר כזה גט טעמיה דר' יוסי מדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי ש"מ ה"ק כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי ורבנן סברי לא שנא הכי ול"ש הכי ולעיל בפירקין סי' ג' כתיבנא כזה למעוטי מאי:

כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחד י"ב חדש. תימה לע"ד למה הוצרך לשנות הכא בסיפא ונתנו לאחר י"ב חדש דהא ודאי כיון שהכתיבה לאחר י"ב חדש הנתינה ג"כ מוכרח להיות אחר י"ב חדש וברב אלפס ז"ל אינה שנויה הכא בסיפא:

ואם מיתה קדמה לגט אינה גט אפי' אם מת אחר י"ב חדש אחר שנכתב הגט קודם שיתננו לה הרמב"ם ז"ל:

זהו שאמרו מגורשת ואינה מגורשת ביד פ"ט מהל' גירושין סי' כ"ב. וכתוב בחידושי הרשב"א ז"ל פ' גט פשוט דקס"ח והוי יודע שלא הוזכרה אסמכתא בתלמוד אלא בדיני ממונות אבל לא בגיטין וקדושין שכמה פעמים שנינו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש אם אעבור מכנגד פניך שלשים יום וכיוצא בהן ולא בטלו דבריו משום אסמכתא ואע"פ שהזכירו אסמכתא בנזירות במס' סנהדרין ההיא ר' יהודה היא משום ר"ט דדריש כי יפליא לא ניתנה נזירות אלא להפלאה וכל דברי רבינו הגאון ז"ל בדיני אסמכתא מוצאין מכלל מה שכתבנו בין מה שכתב בתשובתו בין מה שכתב בספר המקח והאמת יורה דרכו ע"כ בקיצור:

פרק ח

משנה א

הזורק גט וכו'. ביד רפ"ה דהל' גירושין וסי' ב' וח'. ואיתה בתוס' פ' כל גגות (עירובין ד' צ"ב:)

והיא בתוך ביתה של נכסי מלוג. ואיכא מ"ד בירושלמי דבעינן שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכן נמי בגמרא ואמרי דבי ר' ינאי דוקא בכותב לה בעודה ארוסה קודם שזכה בנכסים וליכא תו למפרך מה שקנתה אשה קנה בעלה ורבא משני אטו עבד למ"ד בפרק קמא דקדושין בשטר ע"י עצמו לא דמיא ידו כיד רבו אלא גיטו וידו באין כאחת הכא נמי גיטה וחצרה באין כאחת:

ה"ז מגורשת. כדמוכחינן בגמרא מדכתיב תרי ונתן בידה בפרשה ובתרא מייתר לדרשא ומרבינן מיניה חצרה א"נ משום דהוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות הר"ן ז"ל. וז"ל הגמרא בפ' כל גגות ד' י"ב אשה בחצר הגדולה וגט בקטנה מתגרשת אשה בחצר הקטנה וגט בגדולה אינה מתגרשת וכתבו תוס' ז"ל פי' בקונט' ושתיהם שלה דאיכא למ"ד בגיטין הא דתנן הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה ה"ז מגורשת דדוקא דעומדת בתוכה באותה שעה אבל אינה עומדת בתוכה לא אע"ג דשלה היא וצריך לומר הא דאמרינן התם בגמרא והוא שעומדת בצד ביתה לאו

אצל ביתה קאמר אלא בתוך ביתה ממש קאמר כדקתני התם במתני' בתוך ביתה דהא הכא אמרינן אשה בקטנה וגט בגדולה אינה מגורשת אע"פ שעומדת אצל הגדולה ע"כ. וכן פי' בחדושי הרשב"א ז"ל:

אפילו הוא עמה במטה. פי' שנפל הגט במטה וי"ס דלא גרסינן מלת הוא ובגמרא וגם בברייתא דוקא במטה שלו אבל במטה שלה בתוך ביתו מגורשת דמיירי בשמטתה גבוהה דהויא רשותא לנפשה וכרעי המטה שמונחים בארץ לא קפדי אינשי לכל הפחות באשתו דהואיל וגבוהה עשרה נוח להשתמש תחתיה ולא קפיד:

זרקו לתוך ביתו או לתוך חצרו. תוס' פ"ק דמציעא ד' י"א:

לתוך חיקה וכו'. פ' הספינה ד' פ"ה. בפי' ר"ב ז"ל מקום חיקה קנוי לה וכו' והקשו תוס' וא"ת פשיטא דהא חיקה הוי ממש כידה ואומר ר"י דר' יוחנן קשורה ותלויה בעי ומיירי כשבגדיה נגררין בארץ והשתא אי לאו טעמא דמקום חיקה קנוי לה לא הוה מהני מידי כיון שאינה קשורה ותלויה בה פי' אלא נגררת ודלא כמ"ד בגמרא אם קשורה קלתה בה אע"פ שאינה תלויה אלא נגררת בקרקע ה"ז מגורשת. ואיתה בפ"ק דב"מ ד' ט' לפי' רש"י ז"ל דהתם:

משנה ב

אמר לה כנסי שטר חוב זה וכו' ביד פ"א דה"ג סי' ט' י' י"ב ובטור א"ה סי' קל"ו וסי' קל"ח וסי' קל"ט:

או שמצאתו מאחוריו. מפרש בגמרא כגון דעריק לה חרציה פי' שעקם דאי לא עקם לא מהני כלל דונתן בידה בעי וליכא ומאי מצאתו מאחוריו נמי שלפתו מאחוריו כגון שהיה תחוב בין חגורו למתניו ושלפתו משם והכי תניא בהדיא בברייתא או שלפתו מאחוריו דאי לאו הכי אפילו כשאמר לה טלי גיטיך לא מהני דה"ל כאומר טלי גיטיך מע"ג קרקע דקיימא לן דלא אמר כלום:

נתן בידה והיא ישנה נעורה קוראה והרי הוא גיטה כשהיא קוראה בו רואה שהוא גיטה אינו גט אע"פ שהיו מתחלה עסוקים באותו ענין ואפילו אמר לעדים מתחלה ראו גט שאני נותן לה דישנה לאו בת איגרושי היא כדאיתא בגמרא דאע"ג דלא בעינן דעתא דידה מקום המשתמר מיהא בעינן וכשהיא ישנה לא מינטר וכיון דמהאי טעמא הוא אין ספק שאם נתנו לשליח קבלה שלה אפי' בשעה שהיא ישנה שמתגרשת דהא מינטר ומיהו בחצרה כיון דבעיא שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה כל שהיא ישנה אינה מתגרשת ע"י חצרה עכ"ל הר"ן ז"ל. וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו אמר לה כנסי ש"ח זה או שמצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך ולא שיאמר

לה בשעת נתינה קאמר אלא עד שיאמר לה עכשיו הא גיטיך והכי מוכח בגמ' והא דאמרינן דכי אמר לה כנסי ש"ח זה דאינה מגורשת דוקא בשלא אמר לעדים מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי אבל אי אמר להו לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לה אע"ג דאמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת דמשום כיסופא הוא דאמר לה הכי וכדאיתא בפ' הניזקין והה"נ בדלא אמר לה כנסי שטר חוב זה אלא דיהיב לה סתם אינה מגורשת אא"כ עסוקים באותו ענין וכדאמרינן בפ"ק דקדושין היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה גיטה וקדושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש אמר רב הונא אמר רב הלכה כר' יוסי והוא שעסוקים באותו ענין. ותמה לי אמאי נקט לה באומר לה כנסי שטר חוב זה לשמעינן בנותן לה סתם דאינו גט וכ"ש באומר לה כנסי שטר חוב זה יש לומר דהכא אפילו בשעסוקין באותו ענין ובפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי לא מיירי וא"נ י"ל דעיקרא משום דהתרא דרבי אתא לאשמועינן דאפילו באומר כנסי שטר חוב אינו צריך ליטלו ממנה אלא באומר לה הא גיטיך סגיא כנ"ל וטעמא דמתני' דקתני אמר לה כנסי שטר חוב זה אינו גט יש לפרש משום דבטולי בטליה כלומר בטל נתינה זו שלא תהא כנתינת גט אלא רצה לשחק בה שתהא לה כנתינת ש"ח דאינו מגרש וה"נ משמע בפ' הניזקין דאמרינן מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא נלמוד אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי ש"ח זה ה"ז גט ואמרינן פשיטא מהו דתימא בטולי בטלים קמ"ל אם איתא דבטליה לסהדי הוה אמר והאי דקאמר לה הכי משום כיסופא הוא אלמא כי אמר להו לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי הוא דאמרינן דלא בטליה דאם איתא כיון דאמר להו לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי השתא הוה מודע להו לית אנא יהיב ליה בתורת גיטין כדאמרי לכו אלא כנתינת שטר חוב לחוכא בעלמא הא לאו הכי כי אמר לה כנסי ש"ח זה בטולי בטליה ומיהו לא בטליה מתורת גט שלא יהא כשר לגרש בו דהא לא אמר כלום בגופו של גט אלא לדידה קאמר שטר חוב והלכך כי אמר לה הא גיטיך מתגרשת בו. והרמב"ם ז"ל כתב כלשון הזה ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות אבל נתנו לה בתורת ש"ח או מזוזה וכו' אינו גט ובספרי תנא ונתן בידה ושלחה מביתו מכאן אמרו כתב גט לאשתו ואמר לה כנסי שטר חוב זה אינו גט וא"ת ותיפוק ליה משום דילמא בטולי בטליה איכא למימר אם איתא דבטליה לסהדי הוה אמר וכדאמרינן בפ' הניזקין ולאו טעמא התם משום דמעיקרא אמר להו ראו גט שאני נותן לאשתי דוקא אלא משום דכיון דאיכא סהדי לסהדי הוה מודע בינו לבינם והא דאמר לה הכי משום כיסופה דידה היא לעולם עד דמפרש דמבטל ליה עכ"ל ז"ל:

עד שיאמר לה הא גיטך שצריך שיתננו לה בתורת גירושין כדכתיבנא ומתני' רבי היא דס"ל דאפילו בעודו בידה יכול לומר לה כן כשנעורה ור"ש בן אלעזר פליג עליה בברייתא בין ברישא בין בסיפא דאינו גט עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננה לה ויאמר לה הא גיטיך ובגמרא יהיב צריכותא דאי אתמר בהך קמייתא בההיא קאמר רבי משום דבת איגרושי היא שהרי נעורה ולא מחסרא אלא אמירת הא גיטיך אבל נתן בידה והיא ישנה דלא בת איגרושי היא אימא מודי ליה לר"ש בן אלעזר ואי אתמר בהא ה"א בהא קאמר ר"ש בן אלעזר אבל בהך אימא מודי ליה לרבי צריכא:

היתה עומדת בר"ה וכו' פ"ד אחין דף ל"א. וביד פ"ה דהלכות גירושין סי' י"ג י"ד:

קרוב לה מגורשת וכו' ובגמרא ה"ד קרוב לה ה"ד קרוב לו אמר רב קרוב לה מגורשת פי' בארבע אמותיה קרוב לו אינה מגורשת פי' בד' אמותיו דרבבן תקינו ד' אמות קונות משום עגונא ופי' הר"ן ז"ל ולמ"ד בפ"ק דב"מ דד' אמות של אדם קונות לו ואפי' בר"ה ממש ואליבא דמ"ד שאין קונות אלא בסימטא הכא נמי בסימטא ואמאי קרי ליה במתני' ר"ה לפי שאינו רשות היחיד כדמפרקינן בעלמא ע"כ ובתר הכי איכא מאן דמפרש בגמרא מחצה על מחצה כגון שהיו שניהם עומדים בד' אמות ופרכינן וליחזי הי מינייהו קדים לבוא במעמדו ואם קדם הוא זכה בכל ד' אמות הסמוכות לו ואם קדמה היא זכתה בכל ד' אמות הסמוכות לה ושוב לא נכנסה זכותו לתוכן וכי תימא דאתו תרוייהו בהדי הדדי והא אי אפשר לצמצם שלא יקדים האחד ותירץ רב כהנא הכא בשמנה אמות מצומצמות עסיקינן וגט יוצא מד' אמות שלו לד' אמות שלה כלומר שמקצתו בד' אמות שלה ומקצתו בד' אמות שלו ופרכינן והא אגיד גביה כלומר שעדיין הגט ברשותו ואנן ונתן בידה בעינן שיהא כולו ברשותה ואסיקנא אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בשתי כיתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה ובתר הכי אמרינן ור' יוחנן אמר קרוב לה שנינו ואפילו ק' אמה אם היא יכולה לשמרו ולא הוא דס"ל שהשמירה היא הקורבה וכדפי' רעז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל דר' יוחנן לא אתא לאפלוגי עליה דרב בדין ד' אמות דהא ר' יוחנן גופיה קאמר בפ' שני דב"מ דקטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות דיליף מציאה מגט אלא דמסתבר ליה פירושא דמתני' הכי עדי' טפי דלשון קרוב לה וקרוב לו לא משמע בד' אמות אלא אפי' רחוק ממנה הרבה וכן מחצה על מחצה אינה מתפרש יפה אליבא דרב לכך נ"ל לפרש קרוב לה אפילו מאה אמה ומשום עגונא תקנו חכמים בגיטין וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ע"כ: ובתר הכי מסיק בגמרא דא"ל שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו דהיינו פחות מד' אמות הוי קורבה דמתני' ואפ"ה לא תעביד עובדא להתירה לשוק עד דמטו גיטא לידה שמא יאמרו

על רחוק שהוא קרוב והוה עובדא שזרקו קרוב לה ומת ואצרכוה חליצה ע"כ ומשמע דר' יוחנן ושמואל תרוייהו ס"ל דר"ה ממש קתני מתני':

מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת. גרסינן בגמרא א"ר יוחנן לגיטין ולקדושין אמרו דין קריבה ולא לדבר אחר כגון אם אמר לו זרוק לי חובי דבגט משום דבעל כרחה הויא נתינה הלכך כשהוא קרוב לה לאלתר הוי גיטא משום עיגונא ובקדושין נמי משום דאתקש הויה ליציאה אבל בעלמא לא ומתני' דבסמוך מוקמינן באומר זרוק לי חובי בתורת גיטין וכו' כדפי' רע"ב ז"ל. ואיתה בירושלמי פ"ק דב"מ ובטור ח"מ סי' ק"ך:

משנה ג

וכן לענין קדושין ביד פ"ד דהל' אישות סי' כ"א כ"ב ברפט"ז ובטור א"ה סי' ל' וסי' קל"ט:

וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכן לענין הקדושין ולענין החוב אמר לו זרוק לי חובי וכו' ומחק השאר:

אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי בגמרא מוקמינן לה וכו' עי' בפי רעז"ל. אמר המלקט והא קמ"ל דלא תימא מצי אמר ליה משטה הייתי בך כשאמרתי לך זרוק לי חובי בתורת גיטין: בסוף פי' לשון ר"ע ז"ל מכיון שזרקו לה בכל ענין פטור. אמר המלקט בפי' הרמב"ם ז"ל כתוב אבל אם אמר לו זרוק לי חובי והפטר ולא אמר בתורת גיטין וזרקו לו ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה ה"ז אינו פטור ושם נראה שנפל טעות סופר שלא כתוב כן ג"כ ברפי"ו דהל' מלוה ולוה אלא פטור כדמוכח בגמ': מחצה על מחצה שניהם יחלקו הכא לא שייך לומר המע"ה דאין כאן ספק תוס' ז"ל:

היתה עומדת על ראש הגג וכו' אי בגג וחצר דידה לא בעינן את אויר הגג ואי בגג וחצר דידיה אפילו הגיע לאויר הגג מה מועיל אלא בגג דידה וחצר דידיה וסיפא אפכא בגג דידיה וחצר דידה ומיגרשא באויר חצר אבל אי תרוייהו דידיה ובריש מיירי דאושלה מקום גג אפשר דלא קפיד נמי אמקום גג דתרי מקומות נמי מושלי אינשי ואיכא מ"ד למילף ממתני' דדוקא חד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי ותרוייהו גג וחצר דידיה בין ברישא בין בספא ודחינן לה כדכתבינן דמידי אריא רישא בגג דידה וחצר דידיה סיפא בגג דידיה וחצר דידה:

היתה עומדת על ראש הגג תוס' פ"ק דשבת דף ה' ובירוש' בפ' המוצא תפלין:

לאויר הגג לפחות משלשה סמוך לקרקעות הגג דכלבוד דמי דאי לאויר הגג ממש הא לא מינטר אויר הגג ואתי זיקא ושדי ליה מקמי דלינח וכי לא שדייה זיקא ואירע לו דבר אחר שבא כלב וקלטו או גשמים ומחקוהו אמאי קתני מגורשת מן האויר הא בעינן אויר

שסופו לנוח. ושמואל אוקי לה בגג שיש לו מעקה דמינטר כלומר ומתני' דקתני כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת היינו דוק' כשהגיע לאויר מחיצות המעקה:

כיון שיצא מרשות הגג וכו' בגמרא פרכינן והא לא מינטר דקס"ד שהגג גבוה מחומת החצר והיכי קתני כיון שיצא מרשות הגג מגורשת הא אין סופו לנוח אפילו לא באה דליקה דאתי זיקא ודחי ליה חוץ למחיצות החצר ומוקמינן לה כגון שהיו מחיצות התחתונות של חצר עודפות על מעקה של גג דכי נפיק מגג מטא לאויר מחיצות חצר ומש"ה בעינן עודפות דהאי דקאי בתוך מחיצות מעקה זרקו כלפי מעלה כדי שיעבור את המעקה ויפול לחצר ואפילו לרבנן דפליגי עליה דרבי לענין שבת דקלוטה לאו כמו שהונחה דמיא מודו הכא דמשום אנטורי הוא והא מינטר. והקשו תוס' ז"ל תימה אמאי נקט תלמודא רבי דלא איירי אלא ברה"י מקורה משום דביתא כמאן דמליא דמי ודר' עקיבא דבר"פ הזורק דשבת ה"ל למנקט דאית ליה קלוטה כמי שהונחה דמיא אפילו בר"ה ונראה דהשתא ס"ד דטעמא דרבי לאו משום קרוי אלא משום מחיצה אית ליה דכמאן דמליא דמי ולהכי קאמר כמאן כרבי דכר"ע לא מתוקמא מדמצרכא מחיצות החיצונות עודפות ולר' עקיבא אית ליה דכמי שהונחה דמיא אפילו בר"ה אלא ודאי כרבי מוקמת לה ומשני אפילו תימא רבנן וכו' ולפי זה יכול להיות טעמא דרבי משום קרוי כדאמרינן בשבת עכ"ל ז"ל:

ונמחק גמרא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא שנמחק או נשרף דרך ירידה כשזרקו כלפי מעלה כדי להעבירו את המעקה לא נמחק או נשרף עד שיגיע לחזור ולירד אבל נמחק או נשרף דרך עליה אע"פ שיצא מאויר הגג לאויר החצר ומחיצות התחתונות עודפות אינה מגורשת דדרך סלוקו לא מיקרי נתינה אלא דרך הנחתו לבוא לרשותה. וכתב הר"ן ז"ל כתב הרמב"ן ז"ל דהא דתנן כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת ולא קתני נמחק אי נשרף כדקתני סיפא משום דאורחא דמילתא נקט למעלה בגג שכיח רוח מצויה ושאינה מצויה ואם נטלתו הרוח בהא קתני מתני' דמגורשת מיד ובחצר שכיחי מים ואש ומש"ה קתני נמחק או נשרף ותימה מן הר"ר משה הספרדי שכתב בפ"ה דהלכות גירושין כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות משלשה סמוך לגג נתגרשה ובלבד שינוח אבל אם נמחק או נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט וזה אי אפשר שאם כדבריו היכי תנן מגורשת הא כיון שנשרף או נמחק אינה מגורשת ע"כ. אבל לפי דעת הרמב"ם ז"ל נ"ל שהוא סובר דברישא דמתני' דהיתה עומדת בראש הגג איכא דרך עליה ודרך ירידה דרך עליה היינו קודם שהגט מתחיל לירד ודרך ירידה היינו משהגט מתחיל לירד ומש"ה לא תנא ברישא דמתני' נמחק או נשרף ה"ז מגורשת משום

דאיכא גוונא דלא הויא מגורשת דהיינו נמחק או נשרף דרך עליה אבל בסיפא דהוא למעלה והיא למטה מסתמא לעולם הוא דרך ירידה וכי אוקימנא כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות לאו משום דאית ביה דרך עליה אלא לפי שא"א לצמצם אוקימנא בעודפות וכי אמרינן לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עליה לא הכי מפרש לה ז"ל לא שנו דנמחק או נשרף מגורשת אלא דרך ירידה כסיפא דמתני' אבל דרך עליה אינה מגורשת ומ"מ לא מצי תני ברישא נמחק או נשרף ה"ז מגורשת משום דלאו מילתא פסיקתא היא שאילו נמחק קודם שירד לנוח אינה מגורשת ומיהו ודאי אם נמחק לאחר שהיה יורד לנוח מגורשת זהו דעתי בדבריו ז"ל עכ"ל הר"ן ז"ל. ועיין שם ביד פ"ה דהל' גירושין סי' ג' ד' ה':

משנה ד

בגט ישן שכתב לגרש את אשתו ואחר שנכתב הגט נתייחד עמה עכ"ל רעז"ל. אמר המלקט גם הרמב"ם ז"ל כן פירש ואינו יודע מה מלמדנו לכל הפחות נלע"ד שכך צ"ל בפי' רעז"ל בגט ישן כדמפרש ואזיל שכתב לגרש וכו' וכן הוא בלשונו ז"ל בעדויות פרק ד' סי' ז':

וב"ה אוסרין. דקדק הר"ן ז"ל בפ' המגרש דף תר"א דמשום דלא קתני הכא וב"ה פוסלין מש"ה ללישנא בתרא דבגמרא אם נתגרשה תנשא לכתחלה ואפילו ללישנא קמא אם נשאת מיהא לא תצא אבל כל האמור בהן פסול אם נשאת תצא אם לא היו לה בנים שאם היו לה בנים לא תצא שלא להוציא לעז על בניה ע"כ: ואיתה למתני' בברייתא פ"ק דיבמות ד' י"ד. ובירושלמי רב יהודה בשם שמואל וכולן אם נישאו לא תצא שלא להוציא ליזה על בניה אנן תנינן מאחר שכתבו לה אית תנאי תנו מאחר שנתנו לה מ"ד מאחר שכתבו לה מסייעא לב"ש מ"ד מאחר שנתנו לה מסייע לב"ה. וביד פ"ג דהלכות גירושין סי' ה' ובטור א"ה סי' קמ"ח. בפי' רעז"ל ב"ש סברי לא אמרינן גזרה וכו' אמר המלקט כתבו תוס' ז"ל בירושלמי מפרש דאזלי לטעמייהו דב"ש אית להו לא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר הלכך מזוהמת היא בעיניו ואינו בא עליה וב"ה אית להו אפילו הקדיחה את תבשילו יכול לגרשה ואינה מזוהמת בעיניו ויאמרו שבא עליה וכה"ג פליגי לקמן בהמגרש ולנה עמו בפונדק למאן דמוקי לה בלא ראוה שנבעלה ע"כ. וזה לשון הרשב"א ז"ל בחדושיו בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן וב"ה אוסרין ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה משכתבו לה וטעמא מפרש בגמרא גזרה שמא גיטה קודם לבנה וקשיא לי לר' יוחנן לקמן גבי מתני' דהמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק דאמר מחלוקת כשראוה שנבעלה אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אין צריכה ממנו גט שני דלכולי

עלמא לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה א"כ נתייחד עמה אחר שכתבו לה אמאי פסול דהא מסתמא לא בא עליה דהא לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ומאי גזרת גיטה קודם לבנה איכא וי"ל דהתם במגורשת גמורה מסתמא סנו אהדדי ומסתמא לא בא עליה אבל הכא דאכתי לא גירשה איכא למיחש שמא בא עליה וב"ש סברי לעולם מכיון שכתב לה גיטה מזוהמת היא בפניו ותו לא חיישינן לשמא בא עליה דחזקה לא בעל ושניהם הלכו לשיטתם דתנן בפ' המגרש בש"א לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערוה ובה"א אפילו הקדיחה את תבשילו הלכך לב"ש שהוא מגרשה משום דבערוה מזוהמת היא בפניו משכתבו לה אינו בא עליה ולב"ה אינה מזוהמת בפניו עד שיגרשנה לגמרי ולמאי דאוקימנא מתני' לקמן בלא ראוה שנבעלה מתני' דהכא אתיא שפיר דב"ש לטעמייהו וב"ה לטעמייהיו כדאיכא בירושלמי א"ר מנא ב"ש כדעתהון וב"ה כדעתהון ב"ש דאינון אמרי פוטר הוא אדם את אשתו בגט ישן אינון דאינון אמרין אינה צריכה גט משני וב"ה דאינון אמרין וכו' א"ר יוסי ב"ר בון ב"ש כדעתהון וב"ה כדעתהון ב"ש דאינון אמרין לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערוה אינון דאינון אמרין מזוהמת היא לפניו ולפום כן אינה צריכה ממנו גט שני ב"ה דאינון אמרין אפילו הקדיחה תבשילו אינון דאינון אמרין אינה מזוהמת מלפניו והוא חשוד עליה לפום כן צריכה ממנו גט שני ומסתברא מדלא קתני הכא ומודים בנתגרשה מן האירוסין שפוטר אותה בגט ישן כדקתני לקמן גבי המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק דהכא בין בזה ובין בזה מחלוקת דאע"ג דבמגרש את אשתו אמרינן בגמרא דנתגרשה מן האירוסין אין לבו גס בה ולא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה התם הוא שהיא מגורשת גמורה כיון דאיכא תרתי שאין לבו גס בה ונתגרשה אינו חשוד לבוא עליה אבל הכא כל שלא גרשה שמא עדיין דעתי עליה וגייסי אהדדי וחוששין שמא בא עליה כך נראה לי עכ"ל ז"ל:

משנה ה

כתב לשם מלכות. פרק האשה רבא ד' צ"א:

שאינה הוגנת. אומר רבינו אלחנן דלהכי קרי לה שאינה הוגנת לאשמועינן דאע"פ שאין לה לא כתב ולא לשון אלא משל אומה אחרת אעפ"כ מתקנאין בה תוס' ז"ל וגם רש"י ז"ל בכ"ק דע"ז ד' י' פי' דלשון מאומה אחרת בא להם ואחרים תקנו להם כל ספריהם ע"כ:

לשם מלכות מדי. בהרא"ש ז"ל כתוב לשם מלכות מדי ופרס ע"כ ופי' רש"י ז"ל דהא דקתני במתני' לשם מלכות מדי ויון רוצה לומר שמונה למנין שהתחילה מדי למלוך בימי דריוש או למנין שהתחילה יון למלוך ע"כ:

לבנין הבית או לחרבן הבית פסול. מפני שלא כתב לשם המלכות ובטור א"ה סי' קכ"ז וקכ"ח וקכ"ט. וכתב הרשב"א ז"ל כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לשם מלכות יון לשם מלכות מדי לבנין הבית לחרבן הבית פי' בזמן שהאומות מונין למלכיהם ומלכיות מקפידות בדבר אם היה במלכות זה וכתב לשם מלכות אחרת אפילו לשם מלכות שאינה הוגנת משום הכי מזכירו כאן בלשון מלכות שאינה הוגנת מה שאינו מזכירו כן בשאר מקומות משום דסד"א כיון שאינה הוגנת לא יקפידו בה קמ"ל ואע"ג דבגמרא עבידי מינה צריכותא אחריתי האי צריכותא אשמועינן בלשון שאינה הוגנת ולא עוד אלא אפילו למלכות שכבר עברה כמלכות מדי ויין דסד"א מאי דהוה הוה קמ"ל. וכתוב עוד שם וגם בהר"ן ז"ל דבגמרא עבדינן צריכותא מאלו השנויין במשנתי' דוקא שהם שנוי שם מלכות ובנין הבית ומלכות שלמה דחשיבותא דידן וחרבנו נמי שהוא תוקף מלכות נבוכדנאצר וחשיביתא דידן הוא שמונין אנו להפסק מלכות שלנו ולא לכתחלת מלכות של אחרים אבל ליצירה בכבוד שמים אין אדם מקפיד ולא תקנו כן תדע מדלא תני ליצירה דרבותא הוה טפי מחרבן הבית ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל ומה שאנו כותבין לבריאת עולם משום דהשתא ליכא שלום מלכות בכך שאפילו גויים אינם מונים לשנות מלכים אבל בימי חכמים היו רגילין למנות לשנות מלכים כדאמרינן בגט פשוט מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לה שתים פי' שהיו כותבין כן בשטרותיהם לכבוד המלך לומר מלך הרבה ותקנו בגיטין ולא בשטרות משום דבגיטין יש לחוש לשלום מלכות שהוא דבר גדול שמפרידין בין איש לאשתו אבל בשטרות לא חששו דהא אמרינן בפ"ק דע"ז דבגולה לא היו מונין אלא למלכי יון ע"כ וביד פ"א דהלכות גירושין סי' כ"ה כ"ז:

היה במזרח פי' סופר. וכתבו תוס' ז"ל שם בהאשה רבה דליכא פסול משום שנוי מקום סופר אלא משום מקום עדים והא דקתני היה לשון יחיד לאו דוקא משום סופר אלא משום דאורחא דמילתא דבמקום שהסופר כותב שם עדים חותמין ולעולם אין קפידא אלא על מקום עדים ע"כ. והיא דעת רבים ע"ש בטור ריש סימן קכ"ח והקשו תוס' והרא"ש והר"ן ז"ל דמדלא מוקי בגמרא להאי בבא דהיה במזרח ג"כ בבעל ושם עירו היינו מקום דירתו והיה במזרח וכתב במערב היינו מקום עמידתו ביום הכתיבה דומיא דהא דמוקי לה בסופר אלא ודאי מדלא מוקי לה הכי משמע שאין צריך לכתוב מקום עמידת הבעל והאשה ביום הכתיבה דכל גיטין הבאין ממדינת הים מי יודע באיזה מקום האשה עומדת והה"נ באיש ע"כ:

תצא מזה ומזה. הכריח הר"ן ז"ל דהכא ה"פ תצא מן הראשון מן הדין מפני שקידושי שני קדושין גמורים שהרי נתגרשה מן הראשון מדאורייתא ומן השני נמי תצא כיון שהגט

פסול מדבריהם הרי הוא כאילו זנתה עם השני הלכך אפילו נתגרשה מן הראשון בגט אחר כשר אסורה על השני דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל וצריכה גט מן השני מן הדין ומראשון מדבריהם והיא דעת התוס' ודלא כרש"י ז"ל שפירש בהפך וכסגנון דהתם פ' הארה רבה:

ולא פירות. פי' רש"י ז"ל דין פירות שתקנו לאשה פירקונה משביה תחת פירות ועל אלו אין להם כלום אבל בירושלמי אמרו ביבמות עלה דמתני' דהאשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת וכו' ואמרינן בה שאינה יכולה להוציא ממנו אכילת פירות שאכל הדא דתימא כשאכל עד שלא בא הראשון אבל אם אכל משבא הראשון מוציאה ויש ללמוד ממנו כאן לחלק בין קודם שנודע פסול הגט לאחר שנודע הר"ן ז"ל:

ולא בלאות פי' רש"י ז"ל בלאותיה הקיימין ואין נראה דבהדיא אמרינן בס"פ אלמנה נזונות זנתה לא הפסידה בלאותיה הקיימין אלא בשאין קיימין איירי הכא תוס' ז"ל. וכן כתב הר"ן ז"ל וכתב בסוף דבריו דכן פי' הרי"ף ז"ל ביבמות והרמב"ם ז"ל בפרק עשירי מהלכות גירושין:

ואם נטלה מזה ומזה תחזיר. ירושלמי הדא דתימא כשנטלה משבא הראשון אבל נטלה עד שלא בא הראשון כמה דלא מפקא מיניה כך לא מפיק מינה ויש ללמוד ג"כ ממנו לחלק בין קודם שנודע פסול הגט לאחר שנודע:

והולד ממזר מזה ומזה. פי' רש"י ז"ל אם החזיר הראשון וילדה לו בן הוי ממזר מדרבנן אבל הר"ן ז"ל הכריח דל"ד פי' האי מתני' להיא דיבמות ר"פ האשה רבה וכמו שרמזתי בשם התוס' ובשמו ז"ל דהכא מיירי בשבעל ראשון בא עליה בעודה תחת השני דכיון דנשואי שני נשואין גמורין ממזר גמור הוא אבל בנה משני קודם שיגרש ראשון בגט אחר כשר הוי ממזר דרבנן ואסור בממזרת וכן משמע ג"כ מהתוס' ז"ל. ועוד פי' לפי דרכו ז"ל וז"ל חולצין אחיו של שני צריך לחלוץ מדאורייתא ושל ראשון מדרבנן ולדברי רש"י ז"ל אפכא ע"כ. ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ דסבר דגט נפסל משום שלום מלכות ואומר היה ר' מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר ה"ז מגורשת ול"ד להא דהאשה רבה דחד הוי מדבריהם אפילו לרבנן עוד גרסינן בגמרא א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה הא מאן קתני לה

אילימא ר"מ ליערבינהו וליתנינהו בהדי מְשַׁנֶּה שם מלכות דחד פסולא הוא אלא ש"מ רבנן היא ש"מ ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל דהאי מימרא דרב אפְסְקא דהולד ממזר אתמר בגמרא והעלה הוא ז"ל דשמואל ה"ק זו דברי ר"מ דחייש טפי טובא לשלום מלכות דס"ל דהולד ממזר דאע"ג דלא עביד הולד ממזר בכל פסולי דרבנן דהרי בשלשה גיטין פסולין דלקמן בפ' המגרש מודה דהולד כשר הכא מחמיר ביה טפי ולדידיה ודאי בעינן שיכתוב לשם אותה מלכות ממש אבל רבנן לא מחמירי ביה כולי האי וסברי שאפי' לא חלק כבוד למלכות אלא לכתוב בו לשם סנטר שבעירו ה"ז מגורשת ותנשא. ולישנא דאפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הכי מוכח דאם לא כתב אפילו לשם סנטר שבעיר ולא חלק כבוד מלכות כלל אפילו לרבנן אינה מגורשת מיהו הולד כשר לרבנן והיינו מימרא דרב דקיימא אפסקא דהולד ממזר מזה ומזה עכ"ל ז"ל. ועוד כתב בפ' המגרש ד' תר"א בשם הרמב"ן ז"ל דמשום דידע רב דכל פסולי גיטין לחכמים הולד כשר פריש רב מימרי' אמתני' דהכא דלא אתמר בה מניינא למעוטי מידי כי ההיא דתנן לקמן בפ' המגרש ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ומש"ה ילפינן מהכא שכל מקום שאמרו חכמים שהגט פסול הולד כשר כי הכא ודלא מהרי"ף ז"ל שכתב בתשובה דליכא גט פסול והולד כשר בר מהני דמנינן גבי גיטין פסולין ע"כ. וכתבתי המכוון בקיצור כפי ע"ד אע"פ שאין הלשון שם כן. ובירושלמי ר' יוחנן בשם ר' ינאי עשו את הולד ממזר מפני הסכנה רב הונא בשם רב כל הדא פירקא דר"מ חוץ משינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה ר' מנא בעא קומי ר' ייסא אף המגרש א"ל לית פירקא דידכון אלא דידן ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל בשם תוס' ר' אליעזר מטוך ז"ל דלאו שנוי ממש קאמר אלא כגון שהלך מיהודה לגליל ושמו יוסי וקורין לו יוחנן וכן שם עירו ושם עירה לא איירי בשינה ממש אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות ושם עירו ושם עירה אומר ר"י ז"ל דהיינו דוקא בעיר שדרים בה אבל עיר שנולדו בה אפילו שינה כשר כיון שאין צריך לכתוב כלל והקדמונים שהרגילו לכתוב אותו משום שמא אירע שיש שם יוסף בן שמעון אחר יהיה בו סימן ע"י מקום הלידה ותדע כי כמה פעמים כותבין מקום הלידה על פי הבעל או האשה ואם איתה דשינה פסול לא היה נכון לכתוב אלא על פי עדים אלא ודאי אפילו שינה כשר עכ"ל ז"ל. וביד פ"א דהלכות גירושין סי' כ"ד ובפ"ג סי' י"ד ובפ' עשירי סי' ד' ז' ועיין בסמ"ג עשין סי' נ'. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל נפסלה מן הכהונה פי' משום דהויא זונה נפסלה מכל אלו ואע"ג דפשיטא דאסורה לכהן שהרי גרושה היא י"ל דאיצטריך למימר כגון כשמתו שני בעליה ולא נתנו לה גט אחר והרי הגט הראשון פסול הוא ואינו

גט וא"כ לא הויא גרושה אלא אלמנה אפ"ה אסורה משו' דהויא זונה ע"כ. וכן כתבתי ג"כ בשמו ריש פ' האשה רבא:

שינה שמו ושמה פ' המביא תנין דף כ' וע"ש בתוס' שנראה שכתבו שם הפך ממה שכתבתי לעיל דמתני' דשינה שמו ושמה אתיא אפילו כרבנן וכבר האריך בזה החכם הר"י ן' לב וגם הר"ר שלמה לוריא ז"ל. ושם כתבו התוס' ז"ל ג"כ בשם ר"י דלא מיירי בשינה שמו ממש דא"כ ה"ל למינקט לא כתבו כלל דפסיל לר"מ דהוי רבותא טפי אלא שינה שמו היינו שכתב שם דגליל ביהודה ע"כ בקיצור. וכבר רמיתי בסמוך בשם הר"ן ז"ל ובתוי"ט הביא שכתב בית יוסף סי' קכ"ט דלאו בשנוי ממש קאמר דאי בשנוי שם ממש פשיטא שהגט פסול שלא נכתב לשם בעלה כלל וכן מדאצטריך למימר בגמרא דחכמים מודים לר"מ בזו ואם שינה ממש מאי צריכא למימר ועוד דדבר הלמד מענינו הוא דכולה מתני' בשנוי מטבעות שטבעו וכו' ע"כ. והזכיר כמה פוסקים שסוברים כן ולא כתב שיחליק אחד מהם וגם לא הזכיר מה היא דעת הרמב"ם ז"ל ובעיני נראה שהרמב"ם ז"ל היה חולק וס"ל דפירוש המשנה הלזו בשנוי ממש לגמרי והכריח כן מפי' משנה ב' דבפ' השולח וגם מחבורו וההיא מתני' דבפ' השולח גם הרמב"ם ז"ל מפרש לה בשני שמות כדפירשה הרא"ש ז"ל שם וא"כ אפשר שהרא"ש ז"ל יסבור במשנתנו זו דשינה שמו דהכא לגמרי קאמר וגם רש"י ז"ל אפשר שיסבור כן דגם הוא ז"ל לא פירש בשני שמות רק על ההיא דפ' השולח ודלא מבית יוסף שמביא ראיה ממה שפירשו שם שסוברים גם פה וכן ג"כ כתב בשלטי הגבורים בשם הרשב"א ז"ל שי"מ ששינה שמו לגמרי שהיה שמו יוסי ואסיק שמו יוחנן ופסולו דאורייתא ואינו מחוור דאטו מי איצטריך לאשמועינן וכו' ע"כ. ולי נראה לתרץ דאיצטריך לאשמועינן דהא דצריך שיהא נכתב לשמו לא לשם העצם אלא הכוונה לאותו הא"ש שהוא יגרש בו והרי דעת קצת פוסקים שאם לא כתב שום שם איש ואשה כלל שהוא כשר כמו שכתב בב"י והלכך ה"א דכי מסיק שמיה בשם אחר משם שנקרא בו מיום היותו דלא מיפסיל בכך כיון שעל דעת זה האיש המגרש הוא נכתב ובשם עירו ועירה כתב ג"כ הרא"ש ז"ל דאין עכוב בכתיבתן ע"כ. והאי בבא דשינה שמו ושמה עד בבא דכתב סופר וכו' והיא בכלל איתנהו בפרק האשה רבא דף צ"א. ואיתה בתשובת הרשב"א ז"ל סי' אל"ף רי"ג:

וכל הדרכים האלו בה. שלשה עשר דבר הם הכי איתא בירושלמי והביאי רב אלפס ז"ל בפרק האשה רבא דף תל"ד:

משנה ו

כל העריות וכו'. ביד שם פ' עשירי סי' ח' ובהלכות יבום פ' ששי סי' כ"ג ובטור א"ה סי' קע"ג ובגמרא בלשון ראשון נישאו אין זינו לא פי' תוס' והרשב"א ז"ל מדלא נקט זינו דהוה שמעינן תרויהו משמע דנישאו דוקא ע"כ בקיצור. לימא תהוי תיובתא דרב הממנונא דאמר רב המנונא שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה לא נישאו והוא הדין לזינו והאי דקתני נישאו לישנא מעליא נקט אבל בהר"ן ז"ל כתוב ודוקא כשנישאו אבל זינו לא דליתא וכו' כמו שאכתוב בסמוך:

משנה ז

הכונס את יבמתו. גמרא וצריכא דאי אשמועינן בהך קמייתא משום דלא איקיים מצות יבום אבל הכא דאיקיים מצות יבום כשנשאת זו לשוק ע"י שנתייבמה צרתה אימא תו לא ה"ל לאמתוני ולא נקנסה קמ"ל ואי אשמועינן הכא בסיפא משום דקא רמיא קמיה אבל התם דלא רמיא קמיה אימא לא צריכא פי' רש"י ז"ל משום דרמיא קמיה דשתיהן נפלו תחלה להתייבם כאחת וכשנתייבמה האחת קודם שתביא שתי שערות היה לה לצרתה להמתין עד שתראה שיהו יבומי חברתה כשרין דכיון דאתרמאי קמיה צריכה לצאת מידי זיקתו ביבומין ודאין אבל צרת ערוה מתחלת נפילתה היתה הצרה הזאת סבורה דלא רמיא קנויה ליבום שהרי הערוה מוציאתה מידי זיקתה הלכך לא ה"ל לאסוקי אדעתה ולאמתוני שמא תמצא הערוה אילונית הואיל ומסולקת היא ממנו לא מסקא אדעתה ולא ליקנסה מלהתייבם ומליטול כתובה דהא אנוסה היא קמ"ל. ומסיק בירושלמי זו דברי ר"מ שאמר משום ר' עקיבא רבו אבל חכמים אומרים אין ממזר ביבמה הא לצאת מזה ומזה ד"ה תצא וכן כתבו ג"כ בתוס' שמצא ר"י בתוספתא דקתני על מתני' זו דברי ר"מ שאמר משום ר' עקיבא דמשמע דכרבנן לא מיתוקמא מתני' ולפי זה חולקת על תלמוד שלנו ע"ש וכן כתב ג"כ הרי"ף ז"ל להאי זו דברי ר"מ וכו' ופי' הר"ן ז"ל זו דברי ר"מ שאמר משום ר"ע רבו דס"ל דיש ממזר מחייבי לאוין וכיון שכן הולד מן השני דהיינו יבם ממזר מן הדין ומן הראשון מדרבנן והצריכוה גט מן השני כדי שיהא בנה מן הראשון ממזר אבל לרבנן כיון דסברי שקדושין תופסין בחייבי לאוין אין הולד ממזר כלל דאע"ג דמודו רבנן בשינה שמו ושמה דהולד ממזר אפילו מן הראשון התם היינו טעמא לפי שנשאת בגט פסול שעושה ולדה מן השני ממזר מדאורייתא ומש"ה קנסינן ליה מדרבנן בולדה מן הראשון אבל כל היכא דליכא ממזר מדאורייתא לא קנסינן למעבד ממזר מדרבנן אבל חכמים אומרים אין ממזר ביבמה והכי אוקימנא לה ביבמות ומיהו תצא מזה ומזה

ודוקא כשנישאו אבל זינו לא דליתא לדרב המנונא דאמר שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה דהא אידחי ליה במסכת סוטה פ' היה מביא עכ"ל ז"ל:

משנה ח

כתב הסופר גט וכו'. תוס' פרק המביא תניין (גיטין דף י"ט) והגרסא בירושלמי כתב הסופר וטעה ונתן גט וכו'. וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכן הוא ברב אלפס ובהרא"ש ז"ל וגם בגמרא בפְּסְקא וכן בכמה דוכתי אבל מכל מקום סתמו ודאי כפירושו וביד שם פ' עשירי סי' י"א ובטור א"ה סימן קנ"א:

ר' אלעזר אומר בלתי יו"ד גרסינן ליה:

אם לאלתר רב אדא בר אהבה מפרש למתני' כדפי' רעז"ל אבל רב יהודה אמר שמואל מפ' כל זמן שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ומאי שני דקתני מתני' זכות הראויה להנשא לשני משיצאת מלפני העדים בחזקת מגורשתי וכתב הרי"ף ז"ל ומסתברא כדקא פריש רב אדא בר אהבה דלישנא דסיפא דמתני' דייקא כותיה ואע"ג דפריק שמואל שנוייא בעלמא הוא ולא סמכינן אשנוייא ע"כ. ועוד הוסיף הרא"ש ז"ל וז"ל ועוד דלא מסתבר טעמא דשמואל כלל דלאחר שעמדו אמאי חייש ר' אלעזר מה קניניא שייך הכא אם הם מתחרטין על הגט יכול לקדשה פעם שנית ע"כ: בפי' רעז"ל דאמרינן קנוניא היא ביניהם והחליפו השטרות לאחר שנשאת הוא פי' רש"י ז"ל וכתבו עליו התוס' וא"ת מה קנוניא שייך דכיון שנשאת לשני לא מצי להחזירה דתצא מזה ומזה וי"ל דפעמים שאין הבעל שם על לבו שאסור להחזירה ועושה קנוניא ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל ומקשו הכא הך מתני' היכי משכחת לה דהא אמרינן בפ' המביא תניין דהני בי תרי דיתבי קמייהו צריכין למקרייה לגיטא ומוכח התם דאי לא קריוה אינה מגורשת מדפרכינן התם מברייתא דקתני ה"ז מגורשת ולא פרקינן לה בדלא קריוה וכיון שכן במאי עסקינן אי דלא קריוה בלאו הכי נמי תצא מזה ומזה ואי בדקריוה היכי הוחלף הגט בשובר וי"ל דמשכחת לה בקריוה ואחר מכאן הוחלף ואף על פי שקראוהו מתחלה קנסינן ליה משום דאיבעי לה לאקרויי גיטא סמוך לנתינה מיד או תכף אחר נתינה ומהא משמע דאע"ג דאמרינן בפ' המביא תניין דאע"ג דעייליה בעל לידה ואפקיה לא חיישינן דילמא חלופי חלפיה היינו לומר דבדיעבד מגורשת אבל לכתחלה חוזרין וקורין אותו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ג וכן היה נוהג ר"י ז"ל לקרות קודם נתינה ולאחר נתינה עכ"ל ז"ל:

ולא נעשה התנאי. פי' אם לא נעשה התנאי אבל היכא דכתב גט לדביתהו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם אע"ג דלא משתריא לעלמא מ"מ אפילו לב"ה

אפסילא לה מן הכהונה דתניא ואשה גרושה מאישה אע"פ שלא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה:

משנה ט

המגרש את אשתו וכו'. ביד שם פ' עשירי סי' י"ח ובטור א"ה סימן קמ"ח וסימן קמ"ט ובספר תרומת הדשן סי' ר"ט:

ולנה עמו בפונדקי. ר' יוחנן וכן בברייתא ר"ש בן אלעזר אומר לא נחלקו על שלא ראוה שנבעלה שאינה צריכה הימנו גט שני על מה נחלקו על שראיה שנבעלה שבש"א אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובה"א אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולשם קדושין בעל וצריכא גט. וכתב הרשב"א ז"ל בחדושיו הא דאמרינן הכא להאי לישנא דב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות וב"ה סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות קשיא לי דהא אפכא שמעינן להו ביבמות פ' בית שמאי דבית שמאי אמרי ממאנין את הארוסות ואין ממאנין את הנשואות ובית הלל אומרים בין ארוסות בין נשואות וקפריש טעמא התם בגמרא משום דב"ש סברי אין אדם עושה בעילת זנות וממנעי ולא נסבי וי"ל דהכא אזלי ב"ש לטעמייהו דאמרי לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה והלכך כל שהוציאה מביתו מחמת דבר ערוה חזקה מזוהמת היא בפניו ואינו מחזירה והשתא בעילת זנות הוא דקא עביד וב"ה נמי אזלי לטעמייהו דאפילו בשהקדיחה לו תבשילו מוציאה ולפיכך י"ל דנתפייס ומחזירה ולא עשה בעילת זנות וההיא דממאנין אפילו את הנשואות ולא חיישי ב"ה דילמא ממנעי ולא נסבי היינו משום דכיון דבתקנת חכמים נשא לא ממנע דלאו בעילת זנות היא לו וכדאמרינן התם וב"ה סברי כיון דאיכא קדושין וכתובה לא אתו למימר דבעילת זנות היא כך נ"ל עכ"ל ז"ל ועיין ג"כ על זה בתוס' ועיין בגמרא פרק מי שאחזו (גיטין דף ע"ג ע"ב):

ומודים בשנתגרשה מן האירוסין וכו'. מפני שאין לבו גס בה מהאי סיפא פרכינן בגמרא עליה דר' יוחנן דאי מתני' כשראוה שנבעלה מה לי מן האירוסין מה לי מן הנשואין הא חזינן דבעל ואין אדם בועל את אשתו בזנות לב"ה אלא ודאי מתני' בשלא ראוה שנבעלה וסיפא היינו טעמא דכיון דאין לבו גס בה לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וכיון דא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ובגמרא אמר איהו גופיה דהיכא דלא ראוה שנבעלה לא בעיא גט לכ"ע כדכתיבנא דס"ל כר' שמעון בן אלעזר ש"מ דתרי אמוראי אליבא דר' יוחנן. וכתב הר"ן בשם הרשב"א ז"ל ומיהו אפילו מן האירוסין היכא דחזינן להו דגייסי אהדדי איכא למימר דצריכה הימנו גט שני וכדמוכח בפ' האשה שנתאלמנה לענין דהתם

וה"ה לעניינא דהכא ואיתה למתני' פ"ק דיבמות ד' י"ד ותוס' ר"פ ב"ש דיבמות ודפ' מי שאחזו (גיטין ד' ע"ג) ובגמרא פ' האומר דקדושין ד' ס"ה:

כנסה בגט קרח. פ' האשה רבא ד' צ"א:

וכל הדרכים האלו בה. לקמן בפ' בתרא מוקי לה כר"מ אבל לרבנן תצא והולד כשר תוס' ז"ל וכמו שכתבתי לקמן בפ' בתרא סימן ד':

משנה י

גט קרח וכו'. ירושלמי דפירקין ודר"פ גט פשוט ומנין לגט מקושר א"ר אמי כתיב ואקח את ספר זה פשוט ואת החתום זה המקושר ואת הגלוי זה הפשוט שבמקושר ואת המצוה ואת החוקים חוקים ומצות בין זה לזה שזה בשנים וזה בשלשה זה מתוכו וזה מאחוריו ר' בא בשם רב יהודה פשוט עדיו לרחבו מקושר עדיו לארכו ע"כ:

אלא הקרובים הראוין להעיד במקום אחר. פי' מפני שראוין להעיד במקום אחר אבל אם הוא אויר לבד פנוי בלי שום עד פסול ואל תתמה שהרי בסוכה אויר פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בד' הכא נמי אויר פוסל וקרוב משלים הכי מפרש בפ' גט פשוט (בבא בתרא דף קס"ב) אמילתא אחרינא כי האי גוונא: בפי' רעז"ל אבל עבד או גזלן לא. עבד דילמא אתי לאסוקי ליוחסין. אמר המלקט בגמ' פריך עליה דהא אי הכי גזלן דבר יוחסין הוא ליתכשר ומסיק אלא לעולם דטעמא הוי כדאמרינן מעיקרא משום דילמא אתו לאכשוריה לעבד לעדות ודקשיא לך קרוב נמי אתי לאכשורי לעדות ומ"ש דמודה בו ר"ע ל"ד. דעבד איכא למימר שחרורי שחרריה ואפילו המכירין אותו שהוא עבד ובקיאין בהלכות עדות אתו לאכשוריה לעדות דאמרי מדאחתמוה ש"מ שחרריה מאריה וכן גזלן אתו למימר מדאחתמוה ש"מ תשובה עבד אבל קרוב מאי איכא למימר קרוב כ"ע ידעי דקרוב הוא. וז"ל הר"ן ז"ל תנן בפירקין גט קרח הכל משלימין עליו כדברי בן ננס ר' עקיבא אימר אין משלימין עליו אלא קרובין הראיין להעיד במקום אחר. איזהו גט קרח כל שקשריו מרובין מעדיו וה"פ היכא דחזינן בהדיא שריבה בו הסופר קשרים יותר ממנין העדים והכא ליכא למיחש לכולכם הכל משלימין עליו ואפי' פסולין דליתא להא השלמה אלא משו' חששא בעלמא שמא כשיצא לאחר זמן בב"ד יפסלוהו שיהיו סבורין שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו בו כולם ור' עקיבא פליג ואמר דאין משלימין עליו אלא קרוב שהוא ראוי להעיד עדות אחרת שאין עליו פסול עדות אלא קורבה אבל עבד וגזלן לא. ומפרשים בגמרא טעמא משום דבעבד אתו למימר תשובה עבד כלומר שיטעו לומר שאין הכשירו מפני שאינו צריך לעדות שכבר נתקיים בשאר אלא יאמרו שהעבד משוחרר הוא ושהגזלן עשה תשובה ויכשירוהו לעדות אחרת אבל בקרוב ליכא

למיטעי דמידע ידעי דקרוב הוא ויתנו אל לבם שלא הוכשר גט זה אלא מפני שהעדות מתקיימת בשאר. ותמיהני דכיון שמשלימין עליו קרוב משמע דכי תנן כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה ויהבינן טעמא בגמרא משום כולכם דלאו לכולכם עדים חיישינן שא"כ היאך משלימין עליו קרוב יהרי יבא ב"ד אחר לפוסלו משום חשש כולכם דהא אמרינן בפ' המביא תניין וכו' עד אלא ודאי כי חיישינן לכולכם היינו משום תנאי אי לר' יוחנן דבפ' המביא תניין מפני שהדין כך אפי' בפשוט דהא אמר התם שנים משום עדים וכולן משום תנאי ואי לריש לקיש וכו' עד ומעתה למה אמרו כנסה בגט קרח תנא מזה ומזה משום חשש כולכם והא אפילו אמר כולכם כיון דלא משמע אלא משום תנאי יכולה היא לקיים תנאה אפילו לאחר שנשאת כדאמרינן בפ' המגרש וכו' עד ומעתה למה תצא ליבדוק אם אמר כולכם ותחתימם עכשיו כיון דמשום תנאי אמר הכי. ואפשר שאע"פ שמשום תנאי הוא כיון שהתנאי בגופו של גט אין רצונו שתתגרש אלא לאחר שיהא הגט נשלם כפי תנאו ומש"ה תצא ולפי זה אפשר וכו' עד ואפשר עוד לומר דכי אמרינן גזרה משום כולכם משום עדים קאמרינן דבגט קרח מסתמא עדיו למנין קשריו הם ואפ"ה משלימין עליו לפי שלא יבא ב"ד אחר לפוסלו דכיון דבעיקר עדותו של מקושר דהיינו בשלשה עדים הצריכין בו עד אחד קרוב כשר משום דשלשה במקושר לאו דאורייתא כדאיתא בגמרא אפי' אמר כולכם עדים לאו לצרף עדותן אמר כן ותהא עדותו בטלה אלא כך אמר שיחתמו הכשרים כדינם והקרוב כדינו וכן נראה עיקר דהא ודאי כיון שהצריכו חכמים שלשה במקושר אף השלישי משום עד הוא ולא משום תנאי ואי חתים בי תרי מינייהו ביומיה והשלישי מכאן ועד עשרה ימים הוי מוקדם ופסול לפי שאינו ראוי לגרש בשנים ואפ"ה אין הקרוב פוסל שנים הכשרים הלכך כי אמרינן גזרה משום כולכם משום עדים קאמר בין לר' יוחנן בין לריש לקיש דמסתמא הבעל כמנין קשריו הזמין עדיו ואעפ"כ אין הקרוב פוסל בו מן הטעם שכתבתי עכ"ל ז"ל בקיצור. ובגמרא אמר רב אדא בר אהבה ותניא נמי הכי גט קרח קשריו שבעה ועדיו ששה. ששה ועדיו חמשה. חמשה ועדיו ארבעה. ארבעה ועדיו שלשה ע"כ מחלוקת בן ננס ור' עקיבא שאם השלים עליו עבד או גזלן. בן ננס אומר הולד כשר ור"ע אומר הולד ממזר אבל קשריו שלשה ועדיו שנים ד"ה אין משלימין עליו אלא קרוב ורב יוסף תני אין משלימין עליו אלא כשר. ותו גרסינן בגמרא א"ר יוחנן לא הכשירו בגט קרח אלא עד א' קרוב בלבד אפל בשני קשרים אין משלימין בו שני קרובים אלא אחד קרוב וא' כשר ואפילו היו חתומין בו כבר שלשה כשרים לא. דחיישינן דילמא היום ולמחר אם יקרא עליו ערער לפוסלו ויביאיהו לב"ד ואין העדים בפנינו ויבואו עדים מן השוק שיכירו שלש מן החתימות

הללו ויקיימוה בכך דתרי קרובים וחד כשר כי שמא העדים לא יכירו אלא חתימת שני הקרובים וא' מן הכשרים וב"ד אינם יודעין שהן קרובים ויקיימוהו בעדות פסולה אמר רב אשי הך ברייתא דלעיל נמי דייקא דקתני קשריו שבעה ועדיו ששה או ששה ועדיו חמשה וכו' ומדלא אישתמיט ותנא בחד שני קרחות כגון קשריו חמשה ועדיו שלשה ש"מ לא פליגי בה דבההוא גוונא אפילו קרוב לא מיתכשר:

פרק ט

משנה א

המגרש את (**האשה**) [**אשתו**] **ואמר לה** וכו'. ביד עד סוף סי' ב'. פ"ח דהלכות גירושין סי' ה' י"ו י"ז. ובטור אבן העזר סי' קל"ז וסי' קמ"ז:

ר' אליעזר מתיר טעמיה דר' אליעזר דכתיב ואשה וכו' כדפי' רעז"ל והיינו טעמא דקאמר ר' יוחנן ור' ינאי משום זקן אחד אמר דטעמא הוי דאמר קרא והיתה לאיש אחר אפילו לא התירה אלא לאיש אחר ה"ז מגורשת ורבנן אמרי האי איש לכל איש ואיש וכן הוא בירושלמי ובגמרא איבעיא לן האי אלא חוץ הוא או על מנת הוא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר' אליעזר דהא שייר לה בגט אבל בע"מ שלא תנשאי או שלא תבעלי מודו ליה מידי דהוה אכל תנאי דעלמא או דילמא ע"מ הוא ובע"מ הוא דפליג ר' אליעזר עלייהו דרבנן אבל בחוץ מודי להו דהא שייר ליה בגט. וכתב רב אלפס ז"ל דפשט רבינא דחוץ הוא אבל בע"מ מודו ליה וכתב עליו הר"ן ז"ל ומיהו בגמרא לא אתמר בהדיא האי פשיטות אלא הכי מסקינן אלא לאו ש"מ חוץ הוא ש"מ אלא שהרי"ף ז"ל סובר דכיון דבבעיין אמרינן דאי האי אלא חוץ הוא בחוץ הוא דפליגי רבנן אבל בע"מ מודו ליה כי פשטינן דהאי אלא חוץ הוא ממילא משמע דבע"מ מודי ליה וה"נ מוכחא וכו' עד אבל אחרים אומרים דמדלא מסקינן כפשטא דבעיין ש"מ חוץ הוא אבל ע"מ מודו ליה משמע דאכתי מספקא אי פליגי נמי בע"מ. והעלה הוא ז"ל ולפיכך הדבר נראה להחמיר ולומר דאפילו בע"מ לא מודו רבנן לר' אליעזר ומידי ספקא מיהא לא נפיק ע"כ. ובגמרא מתני' דלא כר' יוסי ב"ר יהודה דאמר לא נחלקו ר"א וחכמים על המגרש את אשתי ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני או חוץ מפלוני שאינה מגורשת על מה נחלקו על המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם ע"מ שלא תנשאי לפלוני שר' אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש וחכמים אוסרין. והכי נמי בגמרא איכא תנאי טובא איכא מינייהו מאן דמוקי פלוגתא דר"א ורבנן בחוץ ואיכא מאן דס"ל דבע"מ פליגי. וגם לענין קדושין פליגי ר' אליעזר ורבנן וכמו שכתבתי רפ"ק דיבמות ובגמרא בברייתא

תניא מודה ר' אליעזר במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה ונשאת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו. והקשו תוס' ז"ל תימא למאן מודה דלרבנן דפליגי עליה לא הוי גט ואינה מותרת לשום אדם ע"כ:

יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה. בגמרא אמר חזקיה דמתני' ר"ש בן אלעזר היא דאמר גבי כנסי שטר חוב זה דבפירקין דלעיל עד שיטלנו ממנה ויחזיר ויתננו לה כדכתבינן לעיל ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבי הא דילכון דהיינו רב כהנא אמר שאני הכא דאפילו רבי יוֹדֶה דצריך לחזור וליטלו הואיל וקנאתו בנתינה קמייתא ליפסל בו לכהונה הלכך אי לאו דהדר שקיל לה מינה לא מהניא אמירה שהרי כבר זכתה בו ע"מ תנאי ראשון אבל ההיא דהזורק לא זכתה בו כלום. וכתוב בבית יוסף בא"ה סי' קל"ז ולענין הלכה כתב הר"ן ופי' רש"י ז"ל דר' יוחנן בחיי חזקיה רבו נחלק עליו ולפי זה אפשר דלא קיימא לן כסתם מתני' לפי שאין הלכה כתלמיד במקום הרב אבל לדעת ר"י לאחר פטירת חזקיה נחלק עליו ולפי זה הלכה כר' יוחנן וכן דעת הרשב"א ז"ל ע"כ:

ואם כתבו לתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול. כתבו תוס' ז"ל דמשמע מדיוקא דמתני' דשאר מחקים כשרים בגט רק שיעשה קיום המחק קודם שריר וקיים ע"כ. [הגה"ה פי' רבינו ירוחם ז"ל בח"ב והקיום דהיינו וגיטא דנא כשר יכתבנו קודם כדת משה וישראל כי כדת משה וישראל במקום שריר וקיים עכ"ל ז"ל בהרחבת לשונו קצת ועיין עוד בשולחן ערוך א"ה סי' קכ"ה סעי' י"ט והוא לשון מועתק מהרמב"ם ז"ל פ"ד סי' ט"ו]: אבל הרשב"א ז"ל כתב שר"ח והגאונים ז"ל שמחק שמו ושמה פסול ואע"פ שמקויים ושאר המחקים אם נתקיימו כשר בדיעבד אבל לכתחלה לא ויש מי שהביא ראיה מן התוספתא שאפילו בשמו ושמה כשר לכתחלה עיין בהר"ן ז"ל. וכתב הרב המגיד ז"ל בפ"ד מהלכות גירושין ונהגו שלא לקיים מחק בגט להחמיר ע"כ. וכתוב עליו שם בכ"מ וגם בבית יוסף טור א"ה סי' קכ"ה ולפי זה כי דייקינן ממתני' דשאר מחקין כשרין בגט הוא בחד מתרי או שאינם מגופו של גט או שחזר וקיימו כמבואר בתוספתא ובירושלמי ע"כ. ובגמרא אמר רבא לא שנו דאם כתבו לתוכו פסול אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול:

משנה ב

אלא לאבא ולאביך וכו'. לאו שיורא הוא דבלאו איסור אישות נמי לא תפסי להו בה קדושין. לאבא ולאביך. בגמרא בעא מיניה רבא מרב נחמן ה"ז גיטיך חוץ מזונותיך מהו מי אמרינן בנשואין הא לא שייר או דילמא שייר בביאה בעלמא וצד אישות קרינן בה

א"ל תניתוה לאבא ולאביך ובמאי אילימא בנשואין אבא ואביך בני נשואין נינהו אלא לאו בזנות ולאבא ולאבוך הוא דלא הוי שיור דבלאו הכי נמי אסירא ליה הא לאחר הוי שיור ודחי ליה דילמא בנשואין קתני מתני' וכגון דעבר ואינסיב ואע"ג דלאו אורחיה הוא הלכך לאחר הוי שיור אבל בזנות אימא לא הוי שיורי ובעי ליה תו ה"ז גיטיך חוץ למן העתידין להוולד מהו מי הוי שיור או לא מי אמרינן דלא הוי שיור דהשתא מיהא הא לא אתיילידו או דילמא עתידין להוולד ומתסרא עליהן מפני אישותו של זה והוי שיור א"ל תניתוה לעבד ולנכרי ואם איתא דגבי נולדים הוי שיור עבד ונכרי נמי עמדי דמגיירי ואפ"ה קתני מתני' כשר דלא הוי שיור ודחי ליה עבד ונכרי לאו לאיגיורי ודאי קיימי סבי ודאי לאיתיילודי קיימי. ובעי ליה תו ה"ז גיטיך חוץ מלבעל אחותיך מהו מי אמרינן דלא הוי שיור דהשתא מיהא לא חזיא ליה או דילמא הוי שיור דזימנין דמתה אחותה וחזיא ליה א"ל תניתוה לעבד ולנכרי ועבד ונכרי עבידי דמגיירי והוי כמו זמנין דמתה אחותה ואעפ"כ קתני כשר דלא הוי שיור ודחי ליה גירות לא שכיחא מיתה שכיחא:

הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכ"ג גרושה וכו'. משום סרכא דשאר דוכתי נקט הכי שהרי כאן משום גירושין הללו היא נאסרת וה"ל למיתני הרי את מותרת לכל אדם אלא לכ"ג ולכהן הדיוט א"נ רבותא קמ"ל שאע"פ שהיתה אלמנה או שנאסרה בגירושין גמורין אעפ"כ הוי שיור כיון דליכא אלא חיוב לאוי הר"ן ז"ל. והקשה ה"ר שלמה לוריא ז"ל אפירוש הר"ן ז"ל תימה נהי דהו רבותא גבי גרושה ואלמנה גבי חלוצה שהיא מדרבנן בודאי דלית בה שום רבותא וגריעא מגרושה דילן ע"כ. וכן בחדושי הרשב"א ז"ל וכתב דהאי לישנא דאלמנה וחלוצה לאו דוקא שהרי היא עתה גרושה אלא ה"ל למיתני חוץ מכהן גדול וכהן הדיוט ואגב ריהטא נקטיה ע"כ. ונלע"ד דממזרת ונתינה לישראל צריך לפרש כגון שזה המגרשה היה ממזר או נתין או גר ומשוחרר שתוקי ואסופי ואם לאו על כרחך צריכין אנו לומר דסרכא דשאר דוכתי נקט. וכללא דרישא דקתני ולכל מי שאין לה עליו קדושין לאתויי שאר חייבי כריתות וכללא דסיפא דקתני ולכל מי שיש לה עליו קדושין פי' אם היתה פנויה אתא לאתויי שאר חייבי לאיין כגון עמוני ומואבי:

אפילו בעבירה פי' באיסור לאו פסול דהוי שיור:

משנה ג

גופו של גט וכו'. ביד פ"א דהלכות גירושין סי' ד' ובפ"ד סי' י"ב ובפ"ה דהל' עבדים סי' ג' ובטור א"ה סי' קכ"ו. ועיין בספר כתר תורה שחבר החכם ה"ר דוד ויטאל נ"ע בסי' ר"מ. ואיתה בפ"ק דנדרים דף ה' ותוס' פ"ק ריש ד' ו':

ר' יהודה אומר ודן דיהוי וכו' פי' הרמב"ם ז"ל ר' יהודה סובר אע"פ שגוף הגט הרי מותרת לכל אדם צריך שיכתוב בו ודן דיהוי לכי מנאי ע"כ. והלכתא כותיה דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים:

וגט פיטורין בספרים לא היה כתוב גט פיטורין ובגמרא נמי כי קאמר ולורכיה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין לא קאמר לוי"ו דפיטורין ומיהו בפ"ק דנדרים כתוב בספרים נמי גט פיטורין ונראה דה"נ גרסינן ליה דהא ספר כריתות מתרגמינן גט פיטורין וגם בגיטין רגילין לכותבו תוס' ז"ל. ובירושלמי ליתיה וגם במשנת החכם הר"ר יהוסף ז"ל נמחק אבל בכל הפוסקים איתיה. ומ"מ נראה דאי גרסינן ליה שנכון לגרוס וְגֵט פיטורין בפתח הגימל שהוא סמוך וכן הוא בתרגום. וכתבו תוס' והר"ן ז"ל כאן וגם בפ"ק דנדרים ד' ו' דבתרתי פליגי רבנן ור' יהודה דהכא בגמרא מפרש טעמא דפלוגתייהו בְּוַדֵּן והתם בנדרים מפ' דפלוגתייהו בְּמַנַּאי ושתי הסוגיות כל אחת מגלה על חברתה ע"כ וכן כתבו ג"כ תוס' ז"ל. וְדֵן צריך להיות בלא יו"ד פי' דמשמע ביו"ד שר"ל דין הוא עלי שאגרשיך אבל אם אינו דין עלי שאגרשיך לא תתגרשי. ולא ליכתוב אגרת ביו"ד דמשמע איגרא לשון גג. והרמב"ם ז"ל פי' שם בפ"ד שמא יקרא הקורא ואי גרת כלומר ואם זנית למהך בלי יו"ד:

להתנסבא בה"א גרסינן לה שאם יכתוב באל"ף שמא ירחיק לא מן תנסבא ומשמע לא תנסבא לא תנשא ופי' להתנסבא להלקח בכל ענין שיהיה בין לזנות בין לנשואין אא"כ פי' חוץ מתזנותיך שהוא בעיא ולא איפשיטא ויש עוד דקדוקים אחרים לרוב מאד ע"ש בגמרא ובפוסקים ז"ל ובספר הלבוש ומצאתי כתוב בתשובת הרב יצחק ב"ר מרדכי. וז"ל ובהלכות מדוייקות בנוסח הגט אין שם הרי את מותרת לכל אדם והעידו גדולים שהגהה היא בהלכות גם בטופסי רש"י ז"ל לא היה כתוב ואע"פ שמצאנוהו שגור בלשון התלמוד כמו הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה לדוגמא נקטוה ומשום דהוי לישנא דרבנן ע"כ. ובסוף דבריו כתב ונמצינו למדין מעתה שהתנאי שנכתב בגט כולו או קצתו אחר להתנסבא לכל גבר דתצביין בין לר' יהודה בין לרבנן הוא תנאי שאחר התורף הכשר לדעת הכל ואין צורך אחריו ללשון הרי את מותרת לכל אדם ויותר ראוי בגט לשון לכל גבר מלשון לכל אדם כדי שיהא כל גוף הנוסח בלשון אחד ולא מקצתו עברי ומקצתו ארמי שהרי בתוספתא פסלוהו וסמכו עליה קצת הפוסקים ומפני הלשון הוא שחלק ר' יהודה בזה לא מפני הענין כי הענין אחד עכ"ל ז"ל. וכתבו תוס' בשם ר"י וה"ר יוסף טוב עלם [כ' דצ"ל] דיתיהוייין דיתיצביין כל מלה מהני תרין צריכה חמשה יודין פי' דאי לא כתב כי אם שתי יודין בסוף המלה משמע דקאי אנשים דעלמא ולכך צריך

שלשה יודין סמוך לנו"ן אחרונה וכן הוא בסמ"ג עשין סי' נ' וכן הוא בפי' רש"י ז"ל בגמרא וכן כתבו הרי"ף והרמב"ם ז"ל שם פ"ד וכל הפוסקים כמימריה דאביי בגמרא אלא שהוא הוסיף לומר שצריך שני יודין אחרים אחת אחר הדלי"ת ואחת אחר התי"ו שהן שני תיבות ודי במקום אשר אבל מלת דיתבא על נהר פלוני הכל תיבה אחת כלומר היושבת ואין לכתוב די יתבא דמשמע אשר יושבת ע"כ. וזה לשון ספר הלבוש בא"ה סימן קכ"ו סעי' ך' די תהויין ודי תיצביין צריך לכתוב ג' יודין רצופים דבחד יו"ד אין לכותבו שלא יהא נקרא תיהוין בחירק תחת הוי"ו וכן תיצבין בחירק תחת הבי"ת עם נו"ן לבסוף ואין זה שום מלה בתרגום ודתרי יודי"ן לא סגי דהוו מיקרו דתוהוויַין דיתצביַין בפתח תחת היודין והיה משמעותייהו לשון נקבות רבות נסתרות כאלו מדבר עם אחרים שתהיינה על נשים אחרות אותן הנשים רשאות ושלטאות וכו' לכל גבר שתרצנה ונמצא שאינו מגרש את זו אלא שתים אחרות לכך כותבין ג' יודי"ן תהויין תצביין ונקראת הוי"ו והבי"ת בשוא וחירק תחת היו"ד עם הנו"ן לבסוף ואז משמעותיה בלשון ארמי לשון נקבה נכחית יחידה ונוהגין לכותבה בחמשה יודין די תיהויין די תיצביין אחר הדלי"ת יו"ד אחת ואחת אחר התי"ו כדי שיהא נשמע אשר תהיי אשר תרצייי דדי תרגומו של אשר והיו"ד השניה שלאחר התי"ו היא כדי שלא יקרא דית הויין דית צביין ואין כאן מלה אבל אם יכתוב היודין אחר התוין על כרחו יקרא דיתיהויין דיתיצביין מיהו אם לא כתב אלו היודין איני נפסל בכך שהכל משמעו אחת הוא והדלית במקום שין שתהיי שתרצי וכו' ויש לכתוב די תיהויין בשיטה אחת וכן די תיצביין אבל אם כתב די בשיטה אחת ותיהויין או תיצביין בשיטה אחרת יש פוסלין ואפילו בשיטה אחת לא ירחיק די הרבה מן הב' תיבות רק מעט מפני שיש בו קצת שנוי לשון כשמחלקין מלת די ממש מאלו השתי תיבות מ"מ ירחיק מעט רק לא כהרחקת שאר תיבות ע"כ:

גופי של גט שחרור הרי את בן חורין הרי את לעצמך. כן היא הגרסא בירושלמי וגם בהרא"ש ושם ביד בפ"ה דהלכות עבדים וגם בטור יו"ד סי' רס"ז וכן נראה עיקר אע"ג דבגמרא בין במשנה בין בפסקא כתוב בת חורין דמשמע דקאי אשפחה דומיא דאשה דעסיק בה וה"ה לעבד. אכן אפילו אי גרסינן בן חורין גרסינן את בלא ה"א דבתרגום דמיירי מתני' אין הפרש בין זכר לנקבה במלת אתה. אך אפשר דגט שחרור בסיפא הוי בלשון הקדש וגרסינן אתה בן חורין הרי אתה לעצמך וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל. ואיתה בפ"ק דקדושין דף ו' וגם שם הגרסא הרי את בת חורין הרי את לעצמך. ירושלמי א"ר יוסי ב"ר בון צריך שיאמר הרי את בן חורין הרי את של עצמך מתניתא אמרה כן הרי אתה בן חורין הרי אתה של עצמך ע"כ. משמע שר"ל שצריך לומר שניהם ומייתי סייעתא

מן המשנה אי שמא אשמועינן שצריך לומר של עצמך ולא לעצמך או שמא אשמועינן שיש הפרש בין את לאתה דלשפחה צריך שיאמר את בלא ה"א ולעבד צריך שיאמר אתה בה"א אע"פ שבלשון ארמי אין הפרש בין זה לזה או שמא ר"ל שמלבד שיכתוב כן בגט שחרור גם צריך שיאמר כן בשעת מסירת גט שחרור אלא שלא מצאתי כן ביד שם בהלכות עבדים פ"ה:

הרי את לעצמך. פי' או הרי את ופשוט הוא מתוך הסוגיא שאכתוב בס"ד וכך הוא הלשון שם ביד ושם בטור. ובגמרא הכא וגם כן שם בקדושין פשיטא אמר לה לאשתו הרי את בת חורין לא אמר ולא כלום אמר לה לשפחה הרי אתיא מותרת לכל אדם לא אמר ולא כלום אמר לה לאשה הרי את לעצמך מהו לגמרי קאמר לה ואפילו להנשא אי למלאכה קאמר לה שיהו מעשי ידיה שלה א"ל רבינא לרב אשי ת"ש גופו של גט שחרור הרי אתה בן חורין הרי אתה לעצמך ומה עבדא דקני ליה גופיה כי א"ל הרי אתה לעצמך קני גופיה אשה דלא קא קני גופה לא כל שכן. וגם פשיט בגמרא שאם אמר לעבד אין לי עסק בך לשון חירות הוא:

משנה ד

שלשה גיטין פסולין. פ"ק דמכלתין ד' ג' וברשב"ם ז"ל פ' גט פשוט ד' עק"ב. והתם בברייתא קאמר אבא שאול שאם כתוב בו גרשתיה היום כשר ותנשא בו לכתחלה דכיון דהיום הגט יוצא מתחת ידה לא אמרינן שנתגרשה כבר בגט זה והרי אין בו זמן אלא אמרינן היום הזה הוא דגרשה בו כיון שהיום הוא שראינוהו בידה והרי הוא חשוב כזמן גמור. ובגמרא פריך ותו ליכא והא איכא גט ישן ומשני התם לא תצא הכא תצא ופרכינן הניחא למ"ד הכא תצא אלא למ"ד הכא לא תצא מא"ל ומשני התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד ופרכינן והא איכא גט קרח ומשני התם הולד ממזר הכא הולד כשר ופרכינן הניחא לר"מ אלא לרבנן מא"ל ומשני התם תצא הכא לא תצא ולמ"ד הכא נמי תצא מתרצינן דבמקושר לא קמיירי ופריך והא איכא שלום מלכות ומשני התם הולד ממזר הכא הולד כשר ומוקמינן למתני' כר"מ ומניינא דרישא למעוטי כל הני דאמרן ומניינא דסיפא למעוטי הא דתניא המביא גט ממדינת הים ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפ"נ ובפ"נ. וכתבו תוס' ז"ל כל משניות מפיק מחד מיעוטא ממניינא דרישא והך ברייתא ממניינא דסיפא ואשמועינן דמתרצא היא ורבינו יצחק אומר דהך ברייתא איצטריך מיעוטא לחוד לפי שיש תקנה אפילו לר"מ אפילו לכתחלה

לינשא שיוכל לנוטלו הימנה וליתנו לה קודם נשואין עכ"ל ז"ל ואיתה למתני' בפ"ק דמכלתין ד' ג' ובפ' שני ד' י"ז:

ואם נשאת הולד כשר. האי תנא לאו כר"מ ס"ל דאמר עדי חתימה כרתי דלר"מ הולד ממזר ובגמרא דמוקי לה כר' מאיר איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי ולאו כר' אלעזר ס"ל דהא פליג ר' אלעזר בסיפא אלא כיון דכתב ידו היא וכתב ונתן קרינן ביה ואע"ג דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא אלא מדרבנן פסלינהו דילמא אתי לאכשורי בכתב סופר הלכך לא תנשא ואם נשאת הולד כשר אבל כתב סופר ואין שם עד הולד ממזר רש"י ז"ל ומהר"י ן' לב ז"ל האריך על לשון זה:

כתב בכתב ביד פרק ראשון דהלכות גירושין סי' י"ד כ"ה ובטור אבן העזר סימן קכ"ז וסימן ל' וסימן קל"ג וסימן ק"נ:

יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד לרב דאמר כתב ידו ועד שנינו דוקא תנא רישא כתב בכתב ידו שאין עליו עדים לאשמועינן דאפ"ה הולד כשר וסיפא דאין בו אלא עד אחד איצטריך דאפ"ה לא תנשא לכתחלה. אבל כתב סופר ועד אין הולד כשר וכי קתני מתני' לקמן סי' ח' כתב סופר ועד כשר חתם סופר ועד הוא אבל כתב סופר לא מהני ולא מידי אפילו בסופר מובהק ולשמואל דאמר דאפילו אכתב סופר נמי קאי האי ואין עליו אלא עד אחד דקתני דאפ"ה הולד כשר משום דסופר ה"ל במקום עד שני אע"פ שאינו חתום שהרי שנינו לקמן סי' ח' כתב סופר ועד כשר אלא דהתם כשר לכתחלה משום דמיירי בסופר מובהק ובקי בתורת גיטין ולא יכתבנו אלא א"כ שמע מפי הבעל והכא בסופר שאינו מובהק דוקא ומש"ה דוקא בדיעבד הולד כשר ולית ליה לשמואל כמ"ד דכתב סופר דתנן לקמן היינו חתם סופר וכמו שאכתוב לקמן עוד בס"ד:

הרי אלו שלשה גיטין וכו' תו' ר"פ בתולה נשאת ובגמרא ס"פ גט פשוט (בבא בתרא בדף קע"ו:)

רבי אלעזר בלי יוד. ואיתא בירושלמי פ' גט פשוט. וכתב הר"ן ז"ל ומסקנא בשלשה גיטין דמתני' דלא תצא וכמו שכתב הרי"ף ז"ל ומיהו בגט קרח משמע דמודו רבנן דתצא כדמפרקינן בגמרא התם תצא הכא לא תצא ואע"ג דפסולא דרבנן הוא משום גזרה בעלמא ומשמע דה"ה לכל הגיטין הפסולין שאע"פ שאין פסולן אלא משום גזרה כגון כתב על עלה של עציץ נקוב שהוא פסול שמא יקטום וכותב טופסי גיטין דגזר ר' אלעזר טופס אטו תורף ה"ה שאם נשאת תצא ומה שהקלו בשלשה גיטין הללו יותר מבשאר גיטין פסולין דלר"מ בהנהו הולד ממזר והכא הולד כשר ולרבנן בהנהו תצא והכא לא תצא היינו טעמא דדבר הנוהג בגיטין ולא בשטרות החמירו יותר למר כדאית ליה ולמר

כדאית ליה כדי שלא יביאו להשוות גיטין לשטרות ומש"ה כתב לשם מלכות אחרת שאינו נוהג אלא בגיטין לפי שלא היו מקפידין בשטרות וכמו שכתבתי למעלה וכן כל הדברים שנתקנו בגיטין בלבד ס"ל לר"מ שכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בהם הולד ממזר ולרבנן תצא וכן ג"כ בדברים שלא נתקנו בלבד אלא גיטין ושטרות שוין בהן כגון היה סופר במזרח וכתב במערב דאפילו בשאר שטרות אית להו למכתב דוכתא דקיימי ביה דאי לא מיחזי כשקרא מש"ה בגיטין לר"מ הולד ממזר ולרבנן תצא אבל כתב בכתב ידו ואין בו אלא עד אחד או שאין בו זמן כיון דבשאר שטרות רשאי לעשות כן לכתחלה בגיטין נמי כשר וליכא למיחש באין בו זמן לשלום מלכות שאין מקפידין אלא כשמונין למלכות אחרת אבל כשאין כותבין בו זמן כלל אין קפידא בדבר ומש"ה כשרים אלא דכיון דבשאר שטרות לאו שטרי מעלייתא נינהו למיגבי בהו ממשעבדי החמירו בגיטין לפסלה לכתחלה אבל לא שיהא הולד ממזר בהם לר"מ ולא להוציאה מתחת בעלה לרבנן אבל שאר גיטין פסולין משמע דאפילו לרבנן תצא ואע"ג דאשכחן ברפ"ק דלרבא אחר שלמדו פסול גזרה שמא יחזור הדבר לקלקולו ואפ"ה אם נשאת לא תצא התם הא פרישו טעמא משום דהשתא בעל לא מערער אנן ניקום ונערער וזהו דעת הרמב"ן ז"ל. אבל רבינו האיי גאון ז"ל כתב בתשובה בעינן היה סופר במזרח וכתב במערב שאם נשאת לא תצא אע"פ שאין לה בנים ונראה שדעתו ז"ל וכו' עד והרמב"ם ז"ל כתב בפ' עשירי מה"ג כדברי הגאון ז"ל וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל אע"פ שאין נראה כן מתשובה שלו וכו' ע"ש ועיין במ"ש בשמו ז"ל בפירקין דלעיל סי' ד':

אע"פ שאין עליו עדים ואינו כתב ידו אלא שנתנו לה בפני עדים כשר לינשא בו לכתחלה רש"י ז"לי ואיתא פ' האיש מקדש (קידושין דף מ"ז) ברש"י ז"ל:

וגובה מנכסים משועבדים גובה כתובתה בגט זה מנכסים משועבדים דתנן בכתובות הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה לישנא אחרינא גובה מנכסים משועבדים אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים דש"ח נמי קרי גט כדאמרינן בעלמא וגט חוב שאין בו אחריות רש"י ז"ל בפ"ק דמכילתין דף ג' והכריחו תוס' בשם ר"ת כפירוש שני דרש"י ז"ל אבל אבל ר"ח ז"ל פסק דלא מגבינן בעדי מסירה אלא מבני חרי כדמוכח בפשטא דההיא דפ' גט פשוט ולפי הגרסא שכתבו שם תוס' ז"ל דמשמע מינה דמתני' דוקא בגט מיירי ולא בשאר שטרות וגם מלשון הקונטרס מוכיח לקמן דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה ע"כ. אבל רשב"ם ז"ל שם ס"פ גט פשוט פירש וגובה מנכסים משועבדים אם שטר מלוה והוא וכו' ויש לו גרסא אחרת בההיא דפ' גט פשוט ועיין במ"ש שם סוף הפרק וכן ג"כ הר"ן ז"ל בפ' המביא תניין דף תקס"ד ע"א וגם כאן:

שאין העדים כו'. תוס' פ' המביא תניין (גיטין דף כ"ב) וכתבו הם ז"ל בפ"ק ד' ג' דמהלשון דאפילו אין עליו עדים דייקינן דס"ל לר' אלעזר אפילו אין עליו עדים כלל אפילו עד אחד ועוד דקתני דאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם משמע דבעד מסירה לחוד סגי ואפילו לכתחלה והא דתנן בהשולח התקין ר"ג הזקן שיהו חותמים על הגט לא שצריך לעשות כן אלא תקן שילמוד להם לעשות כן שלא יצטרכו לעדי מסירה סומכין ע"כ וכן כתב הרא"ש ז"ל:

משנה ה

שנים ששלחו וכו' ירושלמי ריש פ' כל הגט ותוס' שם וביד פ"ג דה"ג סי' י"ב. ובגמרא מאן תנא דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו ושניהם לזו כר' מאיר דלא בעי עדי מסירה הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה שהרי בא לידה ועדיו חתומין בו ור"מ כיון דלא בעי עדי מסירה שפיר דמי דהא כל גיטין נמי משחתמו העדים אינם יודעים למי ינתן אבל לר' אלעזר כיון דחתימה לשמה לא בעי על כרחך לשמה דכתב קרא אכתב ונתן קאי ונתינה לשמה בעינן אביי אמר אפילו תימא ר' אלעזר אימור דבעי ר' אלעזר כתיבה לשמה אבל נתינה לשמה מי בעי פי' דלא בעינן שידעו העדים בשעת מסירה בהי מינייהו מתגרשת. ועיין בהר"ן ז"ל שהביא דברי תוס' שבר"פ כל הגט ודחה אותן ויישב הוא קושייתן ז"ל:

חמשה שכתבו וכו' עד סוף סי' ז' ביד פ"ד דהלכות גירושין מסי' י"ח עד סי' כ"ה וכן בטור אבן העזר סי' ק"ל:

כלל בתוך הגט מפ' ר' יוחנן בגמרא כגון שכתב בחד בשבא גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית ופרכינן עליה ואמאי כולן כשרין ודילמא כי חתמו סהדי אבתרא הוא דחתימי מי לא תניא עדים החתומים על שאלת שלום בגט פסול דחיישינן שמא על שאלת שלום חתמו כלומר שאם כתב תחת הגט שאלו בשלומה והעדים חתמו מלמטה חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו ולא על הגט ומפרקינן א"ר אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן שאלו פסול ושאלו כשר כלומר לפי שהוי"ו מחברת הכל הכא נמי דכתב ביה ופלוני פלוניתא בוי"ו ומש"ה כולן כשרים:

היה כותב טופס לכל אחד דהיינו זמן לכל אחד ואחד כגון בחד בשבא בחד בשבא כן פירשה ר' יוחנן ותניא כותיה. וכתב הר"ן ז"ל והא דמיצטריכינן לא קומה בחד בשבא בחד בשבא דאי בחד בשבא בתרי בשבא תיפוק לי' דראשון מוקדם ופסול שהרי לא חתמו עדים עד תרי בשבא ע"כ. והוא גמרא ובההיא ברייתא דתניא כותיה דר' יוחנן פליג ר' יהודה בן בתירא את"ק דאמר את שהעדים נקראין עמו כשר דהוא סבר דאם יש ריוח

ביניהם פסול ואם לאו כשר שאין זמן מפסיקן וריש לקיש פירש לכלל ולטופס דמתני' בגוונא אחרינא דס"ל דזמן אחד לכולן נמי טופס הוי אלא ה"ד כלל דכתיב ביה הכי אנו פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית ומשום דלא להוו תרתי נשי מתגרשין בגט אחד דהתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחברתה הדר כתב בסוף גיטא פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית ותניא נמי כותיה דריש לקיש:

את שהעדים נקראין עמו כשר פי' הרמב"ם ז"ל שם פ"ד שהאחרון כשר גמור אבל הראשונים הוו בספק גירושין וכן העלה הר"ן ז"ל דמנקט לחומרא עדיף טפי ולא אמרינן דבראשונים אין כאן עדים כלל ואיתה להאי בבא בירושלמי פרק שבועת הפקדון:

משנה ו

שני גיטין שכתבן וכו' תוס' פרק גט פשוט (בבא בתרא דף קס"א) וגם בגמרא שם. ובתרי באבי דמתני' תני זעירי שניהם כשרים דלא חייש לגונדלית כתנא דידן וגונדלית קורא התלמוד מאן דשנו מסדר המשתמשין וכן קורין הגאונים ז"ל לאיטר: ולשון הרמב"ם ז"ל שם פ"ד מה"ג שני גיטין בשני דשין במגלה אחת זה אצל זה ע"כ. בפי' רעז"ל ה"ג עד אחד עברי ועד אחד יוני וכו'. אמר המלקט היא גרסת ר"ת ולא גריס באין מתחת זה לתחת זה וכו' עד לסוף. ובירושלמי גרסינן עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד יוני ועד אחד עברי באין מתחת זה וכו' וכן הגיה הר"ר יהוסף ז"ל וברב אלפס ז"ל ראיתי הגרסא כן עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה ומתחת זה לתחת זה שניהם פסולין. וכתבו תוס' ז"ל דמשמע דרש"י ז"ל גריס עד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה עד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין שפירש שעל כל גט חתום עברי ויוני ע"כ. וז"ל רש"י ז"ל עד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת גט הימין לתחת גט השמאל ועד אחד עברי ועד אחד יוני עוד תחתיהם באים מתחת השמאל לתחת גט הימין כגון שהיוני הראשון חתם תחת השמאלי יוסף בסוף שיטה וחזר וחתם בן שמעון בראש שיטה שניה תחת הימני נמצא שמו תחת הימני דהכי מיפרשא חתימה דידהו בנו של יוסף שמעון נמצא שמתחת גט הימין בא לתחת גט השמאל שם אביו על השמאל ושמו על הימין והעברי השני חתם שמו תחת גט השמאלי בסוף שיטה ושם אביו תחת הימני בראש שיטה שתחתיה נמצא בא מתחת גט שני לתחת גט ראשון והיוני השני חתם תחתיו כדרכו בשיטה אחת יחצאל בן תחת הראשון ונפתלי תחת השני נמצא שמו חתום על השני והכל פותרין אותה בשיטה אחרת שכל העדים חתמו כל אחד שמו ושם אביו בשיטה אחת מתחת ראשון לשני כמו שפרשתי שני עדים עברים ושני עדים יונים השנויין ראשונה במשנה ואי אפשר

ליישבה כלל ומתני' לא דייקא הכי דא"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' מיפלג פלגינהו עברי ויוני לזה. ועברי ויוני לזה ובגמרא נמי פריך ליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני אלמא כל כמה דלא אמרינן גונדלית חתום הוי חתימה דידהו עברי ויוני על זה ועברי ויוני על זה עכ"ל ז"ל. ור"ת הגיה גם לשון הגמרא דל"ג אלא וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני ותו לא וה"פ ל"מ אי לא חיישינן לגונדלית דאז יש להכשיר שניהם הראשון בשני עברים והשני בשני יונים אלא אפילו חיישינן לגונדלית ואי אפשר להכשיר שניהם קמא מיהא ליתכשר בעד אחד עברי ועד אחד יוני וה"מ למימר דקמא מיהא ליתכשר בכולהו דכולהו קיימי עליה אלא שלא הוצרך הראשון אלא בעברי ויוני ומשני דתנא דידן דחייש לגונדלית פוסל שניהם דחייש דילמא חתמו תלתא אחד וחד אחד עברי הראשון אקמא ועברי השני ושני יונים אשני וחתם עברי השני גונדלית או יוני הראשון חתם גונדלית אקמא עם שני עברים ויוני האחרון אשני ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל ומיהו את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר אפילו לתנא דמתני' דחייש לגונדלית משום דודאי הראשונים מן עברים בין יונים אינם משנים מנהגם ובסיפא היינו טעמא דשניהם פסולים משום דחיישינן שמא השני יונים או אחד מהם גונדלית חתם ונמצא השני פסול או שמא עברי שני חתם גונדלית כדרך היוני שלמעלה הימנו והיונים לא שינו מנהגם ונמצאו עברי שני ושני יונים מעידין על השני ואין מעיד על גט ראשון אלא עברי ראשון וסיפא דמתני איצטריכא ליה לתנא דאי מרישא ה"א כי חיישינן לגונדלית ה"מ ביונים אבל בעברים אימא לא קמ"ל סיפא עכ"ל ז"ל ועיין במ"ש במתני' דלעיל:

משנה ז

שייר מקצת הגט וכו' תוס' דפ' שני דסוטה דף י"ז וכתבו הם ז"ל שם ובפ' שני דגיטין דף כ' וז"ל שם בגיטין וא"ת היכי מכשרינן בפ' בתרא שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני הוה לן למיפסל בשני דפין משום ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים כדאמרינן בפ' שני דסוטה כתבה בשני דפים פסולה משום ספר אחד אמר רחמנא וכו' ואומר ר"י דשני דפין דסוטה איירי בשתי חתיכות ולקמן איירי בקלף אחד בשני עמודים ע"כ ולזה נראה שכיון רש"י ז"ל ג"כ בפירוש שהעתיק רעז"ל ובטור אבן העזר סי' ק"ל. ובגמרא פריך וליחוש דילמא הני תרי גיטי הוו ואיתרמי ליה זמן דקמא דהיינו סופו וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא מפני תנאי שהיה בו וְכִיוֵן חתימת סופו של ראשון תיבה אצל תיבה של שיור השני ומיגרשא בשני חצאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו וה"נ פריך ג"כ וליחוש אחששי טובא כדאי' התם ומסיק רב אשי דידיע מתיחת המגלה של הקלף שלא

היה בו קלף אלא זה וניכר סביבות הקלף שלא נגעה בו תער הגלבים. וכתב הרמב"ם ז"ל שם פ"ד סי' ב"ד אבל אם אינו ניכר אע"פ שנמסר בעדים ה"ז ספק מגורשת ע"כ:

חתמו העדים בראש הדף. בירושלמי הגרסא כתבו העדים וכו' וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכן הוא בהרי"ף ז"ל גם בהר"ן ז"ל דף תר"ב ע"א. וכתב שם דמתני' דתנן בה היה כותב טופס לכל אחד ואחד והעדים מלמטה את שהעדים נקראין עמו כשר כלומר ואידך פסול ותנן נמי כתבו העדים בראש הדף או מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול ותנן נמי הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין דמשמע ודאי דכל הני לר' אלעזר אם נתנם בעדי מסירה כשרים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה"ג והטעם שכיון שפסול ניכר הוא ליכא למיחש למזויף מתוכו כמו דמודה ר' אלעזר בכתב ידו ואין עליו עדים או שאין בו אלא עד אחד שאם נתנו בפני עדים כשר דהא ליכא למיחש למזויף ע"כ. ואיתא בתוס' ר"פ גט פשוט (בבא בתרא דף ק"ס:)

הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע. פי' שנמצאו העדים בראש שני הגיטין שניהם בטלין ואם נמסרו להם בעדים שניהם כשרים כך הוא לשון הרמב"ם ז"ל פ"ד סימן כ"ג:

מן הצד פי' או מן הצד:

סופו של זה בצד סופו של זה את שהעדים נקראים עמו שגג חתימת העדים כְּלַפַּיו כדרך החותמין כשר רש"י ז"ל ובירושל' ליתא להאי בבא דסופו של זה וכו' וגם במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל נמחק וכמו שכתבו תוס' ז"ל:

ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע בהרב אלפסי ז"ל והעדים מלמטה וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:

משנה ח

גט שכתבו עברית ועדיו יונים יונית ועדיו עברים כך הגיה הרי"א ז"ל ואיתה בפ' המביא תניין (גיטין דף י"ט) ובפרקין סמוך לה באותו עלה. ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' אל"ף קצ"א. ויונית לאו דוקא דה"ה לשאר לשונות כך כתוב בבית יוסף טור א"ה סי' קכ"ו בשם תשובת הרשב"א ז"ל ושם הביא ראיות לדבר. ופי' רש"י ז"ל שכתבו שכתב שלו. ומצאתי הנוסחא ברב אלפסי ז"ל עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד יוני ועד אחד עברי כשר ואיני יודע אם הוא טעות סופר. וביד פ"ד דהלכות גירושין סי' ז' ח' וכתב שם והוא שיהיו העדים מכירין לשון הכתב והכתיבה ע"כ. ודעת הראב"ד שם שאם היה הגט כתוב בשתי לשונות או יותר וחתמו העדים באחד מן הלשונות שבגט שאפשר שהחתימה של העדים

מצרפן וכשר והביא קצת הוכחה לזה מן התוספתא כדאיתא התם אבל הר"ן ז"ל ומגיד משנה ז"ל הליצו בעד הרמב"ם ז"ל ויישבו התוספתא לדעתו ז"ל וכתבו עוד שהרמב"ם ז"ל שלא רצה להכשיר כשחתימת העדים שוה לאחד מן הלשונות שבגט מכני האפשר דזה שכתב הראב"ד ז"ל יש סעד לדבריו ז"ל ממתני' שהכשירה כשהוא כתוב בלשון אחד והחתימות בלשון אחר או שאחד מן העדים כלשון הגט והעד השני בלשון אחר ומדלא הזכירה ג"כ כשהגט כתב בשתי לשונות וחתום בלשון אחד מן השתי לשונות שבגט ש"מ דבכי ה"ג שהוא פסול. ע"כ בשנוי לשון קצת להבנת הענין כפי קוצר דעתי:

כתב סופר ועד כשר. גמרא א"ר ירמיה חתם שנינו ואמר רב חסדא מתני ר' יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח הלכך אין אדם חותם בגט אא"כ שמע מפי עצמו לפי שאין השליח רשאי לומר לעדים חתמו בגט פלוני ומש"ה ליכא למיחש הכא שמא הבעל לא צוה שיחתום אלא לשלוחו צוה שיאמר לסופר זה לכתוב ולאחרים לחתום והשליח חשש שמא יתבייש הסופר לומר אין מקבלין אותו בעד ומתוך חששא זו צוה לסופר לחתום דודאי ליכא למיחש להכי אלא ודאי הבעל עצמו צוה לסופר לחתום דהא מילי לא מימסרן לשליח ודלא כר' מאיר דאמר מילי מימסרן לשליח. ופליגתייהו לעיל במתני' דבס"פ התקבל ושמואל ס"ל דכתב סופר ועד הנינו והכשיר כתב סופר מובהק לכתחילה בחתימת עד אחד דליכא למיחש שיחתום בגט אם לא שמע מפי הבעל עצמו כיון שהוא מובהק כדכתיבנא לעיל סי' ו' גבי כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. ובס"פ התקבל אסיקנא דאע"ג דר' יוסי תרתי אמר לפסולא בין שאמר לשלשה תנו בין שאמר אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו מ"מ שמואל לא ס"ל כותיה אלא בחדא דהיינו היכא דלא אמר אמרו ופליג עליה בחדא דמכשר באומר אמרו דהא כתב הגט נעשה כאומר אמרו וכשר לדידיה. ועיין עוד במ"ש ס"פ התקבל:

כתב סופר ועד כשר בפ' התקבל (גיטין דף ס"ו) ובפ' מי שאחזו (גיטין דף ע"א) ובפרקין דף פ"ו. והעלה הר"ן ז"ל דמחוורתא דפסקא למיזל הכא והכא לחומרא ולמיפסל אמר אמרו ולמיפסל ג"כ חתם סופר ועד דאע"ג דמאן דאית ליה חתם סופר פסול הוי משום חששא דאומר אמרו כדאיתא בפ' התקבל ולדידיה מתני' כתב סופר הוא ואנן פסלינן חתם סופר ג"כ כדכתיבנא אפ"ה מספקא פסלינן לתרוייהו ע"כ. אבל דעת הרי"ף ז"ל לפסול באומר אמרו ולהכשיר בחתם סופר ועד והרמב"ם ז"ל מכשיר בחתם סופר ועד ומסופק באומר אמרו וכבר תמה עליו הר"ן ז"ל בס"פ התקבל דהרי הא בהא תליא ע"ש:

בן איש פלוני וכו' פרק גט פשוט (בבא בתרא דף קס"א) ובפירקין דף פ"ז:

כך היו נקיי הדעת וכו' תוס' פ' השולח (גיטין דף ל"ד) ופי' רש"י ז"ל נקיי הדעת שלשונם קצרה לא היו חותמין עד אלא פלוני בן פלוני ע"כ:

כתב חניכתו וחניכתה תוס' פ' השולח (גיטין דף ל"ד) ופי' רש"י ז"ל חניכתו וחניכתה שם לווי של משפחה כולה דהיינו חניכת אבות דאמרי' בגמרא. ור"ח ור"ת ז"ל פירשו שם לווי של האיש עצמו או של האשה עצמה וחניכת אבות דברייתא היא חניכת כל המשפחה ולא מיירי בשם לווי דבגופיה הר"ן ז"ל. וז"ל לשון תוס' ז"ל נקיי הדעת ר"ח ור"ת ז"ל גרסי כתב חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין פי' שלא היו כותבין אלא החניכה. וחניכת אבות דבגמרא בברייתא דת"ק בברייתא ס"ל דחניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות כשר ולא הוי כשינה שמו ושמה. ור"ש בן אלעזר ס"ל דעד שלש דורות ושלש בכלל כשר מכאן ואילך פסול ההיא לא איירי בחניכת האיש כדהכא אלא חניכה שהמשפחה נקראת על שמה ע"כ. וכן נראה שהיא גרסת הרמב"ם ז"ל שגורס בבא דכך היו נקיי הדעת כותבים בתר בבא דכתב. חניכתו וחניכתה ופי' ז"ל נקיי הדעת הנבונים בדעתם וכן נראה ג"כ שגורס הרא"ש ז"ל וביד פ"ג דהלכות גירושין סי' י"ג י"ד. ובטור אבן העזר סי' קכ"ו וסי' קכ"ט וסי' ל'. וכתוב בבית יוסף בשם המרדכי דלפי' רש"י ז"ל היינו אע"פ שלא הוזכר שמותם כי אם ראש המשפחות ומיירי בעדי מסירה דוקא ע"כ. ועי' בתוספת יו"ט שמסיים וגם הרא"ש ז"ל גורס כן. וכן מצאתי שהגיה [ג"כ] הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל. ובירושלמי כיני מתני' כתב סופר ועד כשר איש פלוני כשר בן איש פלוני כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר כתב חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקי' הדעת שבירושלים כותבין ע"כ. אבל בבבלי דף פ"ז סוף ע"א מוכח דה"ג איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר ופי' רש"י ז"ל ומתני' דוקא נקט איש פלוני עד דהיכא דלא חתם פלוני בן פלוני בעינן עד ע"כ וכן הגרסא בהרי"ף והרא"ש ז"ל:

גט מעושה וכו'. תוס' דפ' אע"פ ד' ס"ג. ובגמרא פ' חזקת (בבא בתרא ד' מ"ח) ובירושלמי פ' יש מותרות ד' י' ודפ' אלמנה ניזונית:

בישראל כשר ובגויים חובטים אותו כו'. כלומר ובגויים פעמים שכשר אם אומרים לו עשה מה שחכמי ישראל אומרים לך שעכשיו אין הגוי אלא כמקל ורצועה לב"ד של ישראל ואיכא נוסחי דגרסי גט מעושה בישראל כשר ובגויים פסול חובטין אותו וכו' הר"ן ז"ל. ותוס' ז"ל כתבו חובטין אותו לעשות דין ישראל ואז כשר כן פירש ר"ת ורב יהודאי גאון בהל' גדולות ע"כ. וביד ס"פ שני דה"ג ובטור א"ה סי' קל"ד. ומפרש בגמרא דטעמא דבגויים פסול ופוסל מן הכהונה משום דכדין בכדין דישראל מיחלף שלא כדין

בכדין דישראל לא מיחלף פי' רש"י ז"ל כדין דגויים גויים שעישוהו להוציא ובדין תורה אע"ג דלאו גיטא הוי גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל ואתי למימר ישראל נמי שעישוהו כדין לא פסול וההוא גיטא מעלייא הוא שלא כדין דגויים בכדין דישראל לא מיחלף ואי אמרינן מיחלף בשלא כדין דישראל ואתי למימר שלא כדין דישראל נמי לא פסול ואמרן לעיל דפסיל היא גופה גזרה אטו כדין וגזרה לגזרה לא גזרינן. וז"ל הרא"ש ז"ל פי' ר"ת האי דקאמר ובגויים חובטיין איתו קאי אהאי דקאמר ובגויים פסול דאפילו בכה"ג פסול דלאו בני עשוי נינהו ושוב חזר בו ופירש בגויים כיצד יעשו שיהא כשר חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך דלפניהם ולא לפני גויים היינו כשעשוי על פי דייני גויים אבל אם עשוי על פי דייני ישראל אפילו אם גוי כופהו לא מיקרי לפני גויים וכן פירש בהלכות גדולות ואי חובטין אותו גויים ע"פ דייני ישראל ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך כשר ע"כ. משמע מתוך דברי כולם דלא גרסי במתני' מלת וכשר וכן בירושלמי ובהרי"ף ז"ל ליתה גם בתשובות הרשב"א ז"ל סימן שנ"ז מוכח דלא הוה גריס לה במשנה גם הר"י ז"ל מוחקה. אבל בחדושי הרשב"א ז"ל איתה:

משנה ט

יצא שמה בעיר מקודשת וכו'. ביד פ"ט דהלכות אישות סי' כ"ב כ"ג ובפ' עשירי דה"ג סי' כ' ובפי"ז דהלכות איסורי ביאה סימן כ' ובטור אבן העזר סימן ו' וסימן מ"ו. והתם מוסיף גבי קדושי ספק אם יש בקדושין שוה פרוטה או שהיה קטן והוא מן הגמרא:

מגורשת ה"ז מגורשת פי' רש"י ז"ל קס"ד דה"ק אשת כהן שיצא עליה קול פלונית נתגרשה היום ה"ז מגורשת ואסורה לישב עוד תחתיו ע"כ. ומש"ה פריך בגמרא ואסרינן לה אגברה אם הוא כהן והא אמר רב אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה ומשני דארישא קאי וכו' כדפי' רעז"ל ופרש"י עוד דאילו מגורשת להקל שתנשא לשוק ליכא לפרושי דמשום יציאת קול נישרי אשת איש לעלמא ע"כ:

גירש איש פלוני זהו שובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי וזרק אמתלא של קדושין וההי"נ אפכא רש"י ז"ל והר"ן ז"ל. ונלע"ד דהא דלא קתני איזו היא אמתלא קדש איש פליני את אשתו או גרשה על תנא' זרק לה קדושיה. או גיטה ספק קרוב לו ספק קרוב לה סרכא מתני' דיבמות פ' ד' אחין סי' ח' דנקט גבי קדושין נקט הכא נמי גבי קדושין ואע"ג דהתם נמי מצי למיתני גבי גירושין מאי דתני גבי קדושין כדאיתא התם בגמרא וכדכתיבנא ליה התם מ"מ קשה לע"ד אמאי לא תני הכא גבי הגט כל הני דתני התם כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וכו' ושמא משום דהנהו כשרים ודאי מן התורה כדכתיבנא

התם והתם נמי קשה אמאי לא תני גרשה על תנאי כדתני הכא או ליתני התם גירושי ספק קדושי ספק סתמא ולישתוק ואנא מפרישנא ליה כל מין ספק ומיהו הא לא קשיא דהא איצטריך לתנא לפרושי ולמיתני זהו ספק קדושין למעוטי כדאיתא התם בגמרא וכדכתיבנא ליה התם ועוד קשה לע"ד למאי אצטריך זו היא אמתלא דהדר קתני הכא בסיפא ולמעוטי מאי כדדייק התם בגמ' וכדכתיבנא התם ושמא למעוטי הנהו דתני התם ומן הטעם שכתבנו ועדיין צל"ע: ועוד כתב הר"ן ז"ל ה"ז מגורשת שנראה מדברי רש"י ז"ל שאפילו יצא קול שני של גירושין אפילו מכאן ועד עשרה לשבור ולבטל קול הקדושין שלפניו ואסורה ומותרת לעלמא דאע"ג דלקמן מסקינן דבאמתלא לא שריא אלא כשהיא יוצאה כאחד עם הקדושין התם היינו טעמא לפי שהאמתלא היא על תנאי וכיוצא בו הפך הקול הראשון שהיה סתם אבל קול של גירושין אינו סותר כלל קול הקדושין אבל הראב"ד ז"ל כתב דאף בגירושין בעינן שיצא קול הגירושין עם הקדושין כדי שיהא שוברו עמו ע"כ. ופי' רש"י ז"ל כאן וגם בפרק שני דכתובות דף כ"ב אמתלא משל וטעם ע"כ. נראה שהוא ז"ל מפרש אמתלא כמו מתלא שהוא תרגום של משל. ופירוש שלא יהא שם אמתלא לפי האוקמתא דאוקי רב אשי כמו שכתב רעז"ל אמתלא דרישא דקדושין מובנת ואמתלא דסיפא דגירושין שאחר קדושין כגון שאומרים שזה הגט שנתן לה אחר קול הקדושין שהיו קדושין גמורין הגט היה על תנאי. או ספק אם הגט קרוב לה או קרוב לו שאז עדיין קול הקדושין קיים שלא יוכל הגט לבטלו ולשברו כיון שהגט היה על תנאי דחיישינן שמא לא נתקיים התנאי או שמא היה הגט קרוב לו ועדיין היא מקודשת לזה שיצא עליה קול קדושין ממנו. וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו הא דקתני במתני' ובלבד שלא תהא שם אמתלא. לאוקמתיה דרב אשי איכא למימר דלא קאי ארישא דקתני מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת דאם יצא שמה בעיר מקודשת ומגורשת על תנאי ודאי מבטלין ליה לקלא דקולו שוברו היא ומימר אמרי' נתקיים התנאי והרי היא מגורשת וכדאמרינן לקמן מימר אמרין עיינו בהו רבנן בקדושי ולא הוה בהו שוה פרוטה מימר אמרי עיינו רבנן בקדושי וקדושי קטן הוו אלמא לא חשו חכמים לקלא אלא לקול שאין שובר כלל עמו ומשום לעז משפחות אבל כל היכא דאיכא למימר דלא טעו ביה אינשי ותלו דבדינא שרו לה רבנן אין חוששין לאותו קול כלל אלא מתני' הכי קתני מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת ואסורה לכהן ואימתי חשו לקול במקום שאין שם אמתלא אבל בקול שיש שם אמתלא כגון שהוציאו קול על האשה שנתגרשה על תנאי ואח"כ מת בעלה או בקדושין אין חוששין לאותו קול. אבל הראב"ד ז"ל פירש דארישא קאי שאם אמרו מקודשת חוששין לה ואפילו יצא קול עמו שגרשה על תנאי אין כאן

שובר כיון שאמרו שהיו גירושיה על תנאי ולדבריו הא דתלו לקמן בקטן ובפחות משוה פרוטה היינו כשנמצא הדבר כן אין חוששין לקול וסומכין על אמתת הענין אבל מן הסתם אין מבטלין את הקול אלא בקול שאין שם אמתלא עכ"ל ז"ל:

משנה י

לא יגרש וכו'. ביד שם פרק עשירי סי' כ"א ובטור אבן העזר סי' קי"ט:

ובה"א אפילו הקדיחה וכו'. ברייתא בגמרא אמרו להן ב"ה לב"ש אילו נאמר ערוה ולא נאמר דבר הייתי אומר משום ערוה תצא משום דבר לא תצא לכך נאמר דבר ואילו נאמר דבר ולא נאמר ערוה הייתי אומר משום דבר תנשא לאחר משום ערוה לא תנשא לאחר לכך נאמר ערוה ללמדנו שאפילו יצאה משום ערוה מותרת להנשא לאחר וב"ש מיבעי להו דבר לג"ש דמה להלן שני עדים וב"ה מדלא כתיב ערוה בדבר ולא כתיב נמי או ערוה או דבר ש"מ תרתי:

כי מצא בה ערות דבר. רע"ק מפרש להאי כי כמו אי כדפי' רעז"ל וב"ה דרשי ליה בלשון דהא ופירשו תוס' ז"ל בשם ה"ר אלחנן ז"ל דר' עקיבא אתי שפיר כבית הלל דאי לאו דאייתר לי' דבר להקדיחה תבשילו לא הוה דריש כי מצא בה בלשון אי נמי ע"כ. וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל ירושלמי א"ר שילא איש כפר תמרתא קרייא מקשי על דב"ש לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה מה אנן קיימין אם לאוסרה עליו כבר היא אסורה לו אלא כינן קיימין ליתן עליו בלא תעשה ולפום מאי דאסיקנא בגמרין דלא מצא בה לא ערוה ולא דבר וגרשה מאי דעבד עבד נראה דלא צריכין לאוקומה בלאו ועשה אלא דאם עבר וגרשה תהא אסורה לחזור לו ומיהו לא מחוור דבאי לא משתעי קרא. ירושלמי והדוה בנדתה והזב את זובו זקנים הראשונים היו אומרים תהא בנדתה לא תכחול ולא תפקוס עד שתבא במים אמר להם ר' עקיבא משם ראיה אף אומר אם היא מביאה את עצמה לידי כערות והוא נותן עיניו בה לגרשה ואתיא דזקנים כב"ש ודר' עקיבא כב"ה. ותימא הוא למה הוצרך לומר ודר' עקיבא כב"ה אלא כדברי עצמו היה לו לומר דהא אית ליה לר' עקיבא דמשום נוי רשאי לגרשה ולדברי ב"ה עד שימצא בה דבר כגון שהקדיחה תבשילו אבל משום כיעור ונוי לא וצ"ע עכ"ל ז"ל: וכתב הרמב"ם ז"ל ומה שאמר ר' עקיבא אינה הלכה אלא שאם מצא נאה ישאנה ולא יגרש את זאת מאחר שלא עברה עבירה כלל וגם שהיא מסכמת למדותיו עד כאן לשונו ז"ל:

סליק פירקא, וסליקא לה מסכת גיטין. בעה"י המחדש לבקרים חדשים. ונותן חכמה ומדע והשכל לאדם לחדש חדושין. נתחיל מסכת קדושין: